

HET BELGISCH TROTSKISME 1925-1940

nadya de beule

jan dhondts
masereelfonds

8

nadya de beule

HET BELGISCH TROTSKISME

DE GESCHIEDENIS VAN EEN GROEP
OPPOSITIONELE KOMMUNISTEN
1925-1940

inleiding door herman balthazar

jan dhondt-stichting
masereelfonds

INHOUD

Woord vooraf door Herman Balthazar	7
Inleiding	11
Deel 1 : Internationaal overzicht	15
1. De oorsprong van de trotskistische beweging, 1923-1929	17
1.1. De Sovjet-Unie	17
1.2. De strijd tegen het trotskisme in de Komintern	24
1.3. Het ontstaan van de oppositiegroepen in West-Europa	26
2. De oprichting van een internationale trotskistische organisatie	29
Deel 2 : Oorsprong en evolutie van de Belgische trotskistische beweging	39
1. De stichting van de K.P.B. in 1921	43
1.1. De "Parti Communiste Belge" o.l.v. War Van Overstraeten	43
1.2. "Les Amis de l'Exploité" o.l.v. J. Jacquemotte	44
1.3. De fusie tot verenigde K.P.B.	45
2. De Kommunistische Partij : 1921-1928	46
2.1. De organisatorische kwestie	47
2.2. De syndikale kwestie	52
2.3. De Russische kwestie	59
3. De gevolgen van de scheuring	110
3.1. De K.P.B.	110
3.2. De Oppositie, onmiddellijk na de scheuring	116
4. De Oppositie vanaf juli 1928 tot 1931	146
4.1. Diskussie over de positie van de Oppositie ten opzichte van de IIIde Internationale	146

4.2. De syndikale werking	150
4.3. De verkiezingen	158
4.4. De scheuringen	166
4.5. Balans van drie jaar Oppositie : permanente verzwakking	172
5. De periode 1931-1935	179
5.1. De Linkse Kommunistische Oppositie	181
5.2. De Internationale Kommunisten (1930-1935)	208
Algemeen besluit	219
Naschrift : Evolutie van de trotskistische beweging van 1935 tot 1940	226
Voetnoten	235
Bibliografie	265
Lijst van afkortingen	271
Selektieve lijst van persoonsnamen	273

WOORD VOORAF

Is het zinnig een studie te schrijven over het ontstaan en de eerste jaren van de trotskistische beweging in België? Nog geen duizend mensen waren min of meer rechtstreeks geëngageerd bij de scheuring, die in maart 1928 plaats greep tussen een Komintern-getrouwe partij en een trotskistische oppositie, die zowat op één derde van de militanten kon rekenen. Evenmin kan men zeggen dat de grote kiezersmassa er door beroerd werd. In 1929 kregen de trotskistische oppositielijsten 7.237 stemmen of 0,3% van het kiezerskorps (voor 40% dan nog gekoncentreerd in het arrondissement Charleroi). De kommunistische Komintern-partij kreeg 43.000 kiezers achter zich, niet meer dan 1,94%. Minder dan een jaar na de scheuring begon reeds binnen de trotskistische oppositie een splitsingsproces op gang te komen. Waarover wordt dus wel een boek geschreven? Is het zoals de discussie in de massamedia waar alle systeembestendige machten de nieuwsredacties verwijten slechts aandacht te hebben voor en te geven aan marginaal "more bad news"?

De notie belangrijkheid is een oud en fundamenteel debat in de historiografie. Het hangt nauw samen met de vraag naar zin en functie van de geschiedenis. Bij de lektuur van deze studie over de trotskistische beweging zal het vrij vlug duidelijk worden dat er niet noodzakelijk een lineaire relatie is tussen de statistische grootte van de aanhang van een beweging en het historisch belang ervan. In de tweede plaats kan er uit blijken dat de belangrijkheid van een thema in een essentiële mate mede bepaald wordt door de kritische methode en door de vraagstellingen. Uit beide oogpunten is deze studie van Nadya De Beule belangrijk.

De problematiek van de historiografie van de arbeidersbeweging is – in West-Europa althans – sinds korte tijd in een zeer fundamentele herbezinningsfase. Wat dit o.m. betekent voor de geschiedenis van de kommunistische partij(en) komt zeer goed tot uiting in het aan te prijzen Cahier nr. 2 van het Vlaams

Marxistisch Tijdschrift (1980). De strijdende, militante historiografie, die de geschiedenis schreef in categorieën van verraad en revolutionaire zuiverheid en in feite nooit boven de nochtans misprezen "Ideeëngeschiede" uitsteeg moet langzaam (en met nog veel weerstanden) wijken voor kritische analyses. Voor deze nieuwe richting is geschiedenis als wapen geen bijdrage tot exalterende propaganda, maar wel een rustige en totaal open analyse van een historisch groeiproces, inbegrepen de vergroeiingen en de avorteringen. Daarbij wordt allerminst gedacht aan het "bezoedelen van een image". Om met de kennis van gisteren vandaag te werken aan de toekomst heeft men meer nood aan concrete inzichten dan aan verhalen van goed en kwaad.

Nadya De Beule levert een uitstekende bijdrage tot deze nieuwe richting. Op het eerste zicht wordt hiermee nog meer aan ontluistering gedaan. Het uiteindelijke resultaat echter is een veel betere en vernieuwende verklaring voor de persistente uitstraling van een fenomeen, waarbij inderdaad heel weinig en helemaal geen uitzonderlijke mensen betrokken waren. Zo is het bijzonder interessant te vernemen waar het oorsprongsmilieu van de trotskistische oppositie lag. Men vond het reeds bij de constituerende elementen van de Belgische kommunistische partij in de stichtingsjaren. En wie toen uiteindelijk opteerde voor een lidmaatschap was maar een deel van een veel breder milieu dat uit de ervaringen van de Eerste Wereldoorlog een andere droom van een nieuwe toekomst koesterde. Het is een eerste verklaring waarom de actie van een kleine groep een veel groter, maar minder meetbaar effect had. Een tweede illustratie daarvan vindt men in het sociale klimaat vanaf 1932. De bijna rituele ruzie van enkele honderden in maart 1928 kreeg dan een gans andere resonantie en confrontatie in en met de arbeiderswereld en de intellectuele belangstelling voor de crisis. Een derde illustratie ten slotte ligt in de betekenis, die men van buiten België hechtte aan de trotskistische scheuring alhier. Het is een mooi stukje historische kritiek hoe aangetoond wordt dat een overdreven en overschatte interpretatie van het trotskistische succes in België een cumulatieve invloed kreeg.

Deze studie is het resultaat van een licentieverhandeling. Het kan m.a.w. niet meer zijn dan een eerste en uiteraard onvolledige aanloop tot een grondiger aanpak van de trotskistische bewegingen in België. Het terrein is echter op een voortreffelijke en interessante wijze geopend. Het is een aansporing tot verder werken.

Herman BALTHAZAR

INLEIDING

In de loop van ons onderzoek kregen wij meermaals schertsend de opmerking wat ons bezielde om zoveel tijd en energie te besteden aan de studie van een beweging die slechts drie man en een paardekop telde. Inderdaad de trotskistische beweging vóór Wereldoorlog II kende — alle verhoudingen in acht genomen — slechts een handvol enthousiaste aanhangers en een niet veel grotere groep fervente tegenstanders (de stalinisten). Daartussen lag een groot niemandsland van mensen die amper van het bestaan van het trotskisme afwisten; trotskisme of stalinisme had voor hen geen belang.

Historisch gezien is het trotskisme het konglomeraat van standpunten, verzameld rond de ideeën van Leon Trotsky, en na de dood van Lenin georganiseerd in de Linkse Oppositie. De Linkse Oppositie — in de wandeling Trotskistische Oppositie genaamd — wees vooral op de dreigende ontaarding van de leiding van de Kommunistische Partij van de Sovjet-Unie en de bureaucratisering van de staat. De groep pretendeerde de kritische voortzetting te zijn van de leninistische lijn. De stalinisten daarentegen bestempelden hen juist als afwijkelingen van die lijn. Maar goed, deze discussies in de Russische Partij vloeiden via de kanalen van de IIIde Internationale — de kommunistische wereldorganisatie — in de verschillende kommunistische partijen binnen. In België kregen de ideeën van de Linkse Oppositie veel respons. Vanaf 1925 groeide het aantal militanten dat in het konflikt stelling nam ten voordele van Trotsky. Om die redenen werden die Belgische kommunisten in 1928 uit hun partij gesloten. Zij vertegenwoordigden op dat moment nog één derde van het totaal ledental. Zij stichtten een autonome trotskistische organisatie die niet gespaard bleef van interne krisissen en herhaaldelijk uiteenspatte.

De grootste scheuring deed zich al voor in 1930, pas twee jaar na de stichting. De meerderheidstendens kwam die splitsing nauwelijks te boven. Zij boette permanent aan kracht in en ging bergafwaarts. De minderheid werd geruggesteund door Trotsky. Zij kwam de breuk langzaam maar zeker te boven. De groep groeide voortdurend aan tot 1935 — tijdstip van een nieuwe scheuring.

Waarom bestuderen wij nu een dergelijk "marginaal verschijnsel" ? Iedereen is het er wellicht over eens dat historici alle terreinen en fenomenen van het verleden moeten aanboren. Dit neemt niet weg dat er toch ernstige twijfels rijzen over de zin van een studie als deze.

Inderdaad als wij ons blindstaren op het 'handjevol' militanten kunnen wij die twijfel enigszins begrijpen. Als wij daarentegen de berg publikaties van die enkelingen als waardemeter zouden nemen, klinkt het misschien al minder gek. Als wij tenslotte de ideeën, de doktrine en het overleven van die ideeën als maatstaf zouden nemen, hebben wij al meer redenen om aandacht te schenken aan dergelijke groep.

De trotskistische beweging bracht belangrijke marxistische theoretici voort. Vóór de tweede wereldoorlog stond zij aan de spits wat betreft de bezorgdheid over de ontaarding van de Russische revolutie. Zij wees op de dreiging dat de kommunistische partijen louter tot instrumenten van Moskou zouden herleid worden.

Wij hopen met deze studie van de Belgische beweging een deel van de puzzel van de globale trotskistische beweging op te lossen. En wat België zelf betreft, denken wij bij te dragen tot het onderzoek van een vrijwel braakliggend terrein : de linkse beweging in het interbellum.

In de eerste plaats hebben wij aan syndikale geschiedenis gedaan : de trotskisten waren immers actief in de syndikale bewegingen.

Belangrijker nog is dat de trotskistische geschiedenis nauw vervlochten is met een bewogen periode uit de geschiedenis van de K.P.B. en dit van de stichting in 1921 tot in de jaren dertig. De gevolgen van de scheuring met de trotskisten in 1928 drukten nog lang een stempel op de akties van dé Partij.

Om het ontstaan van de trotskistische beweging dus goed te vatten was het noodzakelijk om de evolutie van de K.P.B. in de beginperiode van nabij te volgen.

De Belgische trotskistische beweging is er nooit in geslaagd uit haar isole-

ment te treden. Haar doelstellingen verschilden niet van de oorspronkelijke standpunten van de K.P. Alleen wezen zij meer specifiek op het gevaar voor burocratisering dat de enige arbeiderstaat, de Sovjet-Unie, bedreigde.

Haar ideeën vonden wel weerklank, doch weinigen waren bereid zich in te zetten om ze uit te dragen.

Des te meer stelt zich de vraag waarom er vijftig jaar later nog altijd organisaties zijn die zich op die eerste trotskistische groep beroepen. Daarom is het nuttig voor België de interne dynamiek na te gaan van de trotskistische organisatie in haar eerste jaren. Het is die periode die bepalend was voor het al dan niet voortbestaan van de groep. Toen discussieerde men geregeld over de vraag of de beweging wel enig nut had en of zij wel zou doorgaan.

Toen wij met het onderzoek van de trotskistische beweging startten wisten wij slechts dat zij ontstaan was uit een splitsing binnen de K.P.B. Wij hadden weinig houvast. De eerste vraag die wij ons stelden was dan ook : wanneer en hoe ontstond de trotskistische organisatie en welke waren haar voornaamste activiteiten.

Dit bleef de kernvraag.

Eén van de aspecten die hierin meest boeide was te achterhalen waarom de trotskisten in vergelijking met de kommunisten een kleine onbeduidende en geïsoleerde groep bleef. Vanwaar die voortdurende moeilijkheden en verdeeldheid ? Hoe kwam het dat de K.P.B. die in 1928 nochtans al haar actiefste en meest kritische elementen aan de trotskisten verloor zich toch vlug herstelde en aangroeide. Waarom bleven de trotskisten in moeilijkheden en konden zij nauwelijks het hoofd boven water houden ?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden dienden wij enkele aspecten goed voor ogen te houden.

Welke leden van de K.P.B. (sociale achtergrond, tijdstip en motieven van aansluiting bij de K.P.B., rol in de partij, leeftijd) kozen voor de trotskisten ? Om welke redenen (louter ideologische, politieke, syndikale, organisatorische of persoonlijke conflicten) ?

Waren zij het allen onverdeeld eens om de K.P.B. te verlaten en een autonome organisatie op te bouwen ?

Op welk werkterrein was de propaganda en actie gericht ? Verschilde de organisatorische opbouw, de politieke en syndikale tactiek, en de sociale afkomst van de leden van de Oppositie veel van deze van de K.P.B. ?

Hoe was het gesteld met de financiële en materiële toestand ? Welke groep (waar, met welke sociale afkomst en welk militant verleden) maakte de harde kern uit, die bleef voortbestaan tot 1935 en later ?

Was het isolement en de zwakheid van de trotskistische beweging te wijten aan de leiding, aan de algemene economische toestand en de situatie van de arbeidersbeweging in het algemeen, dus ook van de Kommunistische Partij ?

Wat waren de bijzondere kenmerken van de trotskistische beweging in België in vergelijking met haar buitenlandse geestesgenoten ?

Vanuit deze vragen begonnen wij het onderzoek.

DEEL I

INTERNATIONAAL OVERZICHT

1. DE OORSPRONG VAN DE TROTSKISTISCHE BEWEGING (1923-1929)

De beginperiode van de trotskistische beweging kan men opsplitsen in twee fasen. De grens daartussen is in essentie territoriaal. Een eerste fase strekt zich uit van 1923 tot 1927. Er is dan nog geen sprake van een internationale beweging. Er is enkel een oppositiebeweging binnen de bolsjewistische partij van de Sovjet-Unie, die kritiek uitoefent op het beleid van partij en staat. Een tweede fase wordt gekenmerkt door een asverschuiving van de oppositiebeweging naar buiten de Sovjet-Unie. Het is het startsein voor de oprichting van een internationale fractie.

Wij geven een overzicht van de evolutie van de trotskistische beweging buiten België, om aan te tonen op welke historische basis deze organisatie zich steunt.

Dit internationaal overzicht zal ons tevens toelaten na te gaan in hoeverre de Belgische trotskisten een analoge evolutie doormaakten als de bewegingen in de andere landen.

1.1. DE SOVJET-UNIE (1)

Wij kunnen onmogelijk het ontstaan van de Belgische trotskistische beweging loskoppelen van de gebeurtenissen in Rusland tussen 1923 en 1927. De voedingsbodem voor de ontwikkeling van een trotskistische tendens in België is nauw verstrengeld met de ontwikkeling van de Linkse Oppositie in de K.P. van de Sovjet-Unie.

Het is daarom dat wij – zij het met reuzeschreden – de belangrijke etappes in de evolutie van de Russische Oppositiebeweging aanstippen. Wij willen een minimum aan inzicht geven in de bestaansredenen, tactiek en samenstelling van die Oppositie. Dit, samen met de vraag waarom zij zo scherp bestreden werd, kan belangrijke aanwijzingen geven waarom er in België zich gelijkaardige toestanden voordeden.

De mislukking van de revolutionaire opgang van 1919-1923 in Europa en de invloed op de Russische situatie

Het is zeker nuttig even de internationale situatie en die van Rusland na wereldoorlog I in herinnering te brengen.

Vanuit de perspectieven van de revolutionaire arbeidersbeweging bekeken, was het duidelijk dat de naoorlogse revolutionaire golf in Europa — ingeluid door de Russische revolutie van oktober 1917 — zich in 1923 in een neergaande fase bevond. Het kapitalisme kende intussen een relatieve stabilisatie in West-Europa, een nieuw evenwicht in de politieke machtsverhoudingen en een algemene heropleving van de economie (2).

De Europese situatie en meer bepaald de nederlaag van de Duitse revolutie, hadden zware reperkussies op de Russische samenleving, die geïsoleerd kwam te staan ten opzichte van de rest van de wereld. Daarbij kwam Rusland geruïneerd uit de burgeroorlog. De industriële en landbouwproductie was rampzalig gedaald; hongersnood trof grote delen van het land (3). Dit waren de omstandigheden waarin de bolsjewiki hun bewind trachtten vorm te geven.

De zogeheten “oorlogskommunisme”-periode werd beëindigd door de invoering van een Nieuwe Economische Politiek (NEP) in 1921. Dit betekende een liberalisatie op economisch gebied, een poging om buitenlands kapitaal aan te trekken, maar vooral een belangrijke etappe op weg naar het politiek monopolie van de bolsjewistische partij, monopolie dat nu gerechtvaardigd werd door de te voeren strijd tegen de economische gevaren.

Het éénpartijstelsel dat gedurende de burgeroorlog werd ingevoerd als een noodzakelijk kwaad om de militaire slagkracht te verstevigen, kreeg nu een permanent karakter en een heel eigen betekenis. De politieke en economische macht glipte door de vingers van het Russische proletariaat.

Een nieuw geprivilegieerde laag — de bureaucratie — kreeg de bovenhand.

Dit bureaucratiseringsproces resulteerde uit de wisselwerking van een heel aantal factoren. De voornaamste waren de achterlijkheid van het land en de neergang van de internationale revolutie.

Door de burgeroorlog immers kwam de grote daling van de industriële productie en de exodus naar het platteland, waarbij het proletariaat gedecimeerd werd en gedepolitiseerd onder het gewicht van hongers en ontbering (4).

1923 : debat over een nieuwe koers

Met deze maatschappelijke achtergrond, zowel binnen als buiten Rusland, kreeg het optreden van de Linkse Oppositie vorm en inhoud.

Er leefden bestendig politieke en ideologische geschillen, in praktisch elke periode van de ontwikkeling van de bolsjewistische partij.

1923 betekende een keerpunt in de kritiekbeweging van de partij. Tot vóór die datum waren de manifestaties van de Oppositie episodisch, doken op rond bepaalde problemen en poogden de partij terug te brengen op het spoor van haar ideologische eindperspektieven en democratische, socialistische beloften : bijvoorbeeld de Arbeidersoppositie van 1921 en de Democratische Centralisten (5).

De kontroerse echter die eind december 1923 uitbrak legde de basis voor een bittere fraktiestrijd tussen twee belangrijke stromingen in de kommunistische beweging. De Linkse Oppositie en de partijleiding begonnen een onverzoenlijk konflikt, een politieke oorlog die vier jaar zou duren en zou eindigen met de uitsluiting van de Oppositie (6).

Op 8 oktober 1923 richtte Trotsky een brief aan het Centraal Comitee, waarin hij voornamelijk de schrijnende bureaukratisering in de partij hekelde.

Een week later richtten 46 militanten van de partij een verklaring aan het Centraal Comitee waarin ook zij het intern regime van de partij afkeurden en kritiek leverden op de gevoerde economische politiek. Zij waren van oordeel dat planmatig en democratischer moest opgetreden worden teneinde de economie uit het slop te helpen.

Deze voorstellen van de 46 werden niet openlijk verworpen doch niets werd gedaan om ze toe te passen. De partijleiding beschuldigde de 46 van fraktionisme, overtreding van de discipline en zaaien van verdeeldheid (7).

Deze en daaropvolgende gebeurtenissen plaatsten de Oppositie op de voorgrond en maakten van Trotsky haar leider.

De toon in de polemieken tussen de sympathisanten van Trotsky's standpunten en de partijleiding verscherpte voortdurend. Het werd ten top gedreven nadat Trotsky een tekst verspreidde "De Nieuwe Koers", handelend over dezelfde problematiek. Vanaf dat ogenblik werden de artikels van de Oppositie in de pers genuilkorfd (8).

Om de Linkse Oppositie een hak te zetten verplaatste de partijleiding — meer bepaald Zinoviev — de discussie rond de democratisering van de partij en de economische politiek, naar het terrein van de strijd tegen één persoon, met name Trotsky.

Men overstelpte hem met scheldkannonades zoals anti-leninist, afwijkeling enzomeer. Dit vond zijn grond in de oude meningsverschillen tussen Lenin en Trotsky. De stellingen die Trotsky vóór 1917 verdedigde waren toen tegenstrijdig met de bolsjewistische opvattingen over organisatorische kwesties. Trotsky was niet te vinden voor een sterk gecentraliseerde partij. Vandaar dat men Trotsky jaren later nog voor mensjewist uitschold (9). Zijn vroeger afwijkende stellingen wreef men hem nu onder de neus.

De eerste akties van de Oppositie brachten geen zoden aan de dijk. Ten eerste omdat zij er niet in slaagden de partijleiding voor haar standpunt te winnen, ten tweede omdat zij zelf de macht niet kon overnemen en ten derde omdat zij weinig respons vond bij de massa. Dat laatste lag volgens E.H. Carr bij het proletariaat zelf dat de statu quo verkoos (10).

Volgens de Oppositie zou het uiteindelijk lot van de Sovjet-Unie beslecht worden door de afloop van de klassenstrijd op internationaal vlak. Zij hoopte nog steeds dat de benarde situatie in het land spoedig zou opgeheven worden door een socialistische omwenteling in Duitsland. Die hoop ging echter niet in vervulling.

Voor die blijkbaar definitieve afzondering van Rusland had Boekharin een remedie gevonden : de verheerlijking van het isolement, of de theorie van het socialisme in één land. Alles moest in het werk gesteld worden om de enige arbeiderstaat te verdedigen.

De Oppositie staakte tijdelijk haar activiteiten. De controverses gingen verder aan de top.

De publikatie — in oktober 1924 — van Trotsky's "Oktoberlessen" betekende een kruciaal element in de Oppositiestrijd. In die lessen verzamelde Trotsky de voornaamste ideeën over de rol van de partij in de revolutie. Bij de terugblik op oktober 1917 bracht hij de houding van Zinoviev en Kamenev in herinnering (11). Zij verschilden toen sterk van mening met Lenin.

De strijd die daarop ontvlamde scheen uitsluitend persoonlijk, tussen Trotsky en Zinoviev. De draagkracht was nochtans groter. Gans het partijapparaat werd gemobiliseerd tegen het "trotskisme".

Zinoviev maakte van zijn voorzitterschap van de IIIde Internationale gebruik om ook die organisatie bij de campagne te betrekken. Trotsky werd afgeschilderd als de spreekbuis van de kleinburgerlijke invloeden : hij onderschatte het revolutionair potentieel van de boeren en was anti-leninist.

Maar de Oppositie van 1923 en die van 1925 trokken aan dezelfde noodklep. Zij wezen op de gevaren van de sociale differentiatie, de alliantie met de pro-kapitalistische elementen : de koelaks, de nepman en de bureaucratie. Beide groepen waarschuwden voor de verkalking van de democratie en waren internationalistisch georiënteerd. Een overeenkomst was dus wenselijk. Dit werd mogelijk gemaakt nadat Zinoviev zijn begane fouten erkende en Trotsky gelijk gaf in zijn sinds 1923 gevoerde strijd tegen de bureaucratisering.

De "Verenigde Oppositie" verzamelde de meest eminente vertegenwoordigers van de oude bolsjewistische garde. Zij organiseerden zich illegaal en kwamen voor de eerste keer aan de oppervlakte in het Centraal Comité, waar Trotsky de "Verklaring van de 13" voorlas. Naast de gekende kritiekpunten zoals de voortschrijdende verbureaucratisering, veroordeelde hij scherp de opportunistische politiek van het Anglo-Russisch comité (C.A.R.) (13).

In 1926 werd op voorstel van de K.P.S.U. een overeenkomst gesloten tussen de Engelse *Trade Unions* en de Russische vakbonden. Stalin, Boekharin en — in het begin — Zinoviev beschouwden dit "Engels-Russisch Comité (C.A.R.," als een kroon op hun pogingen voor een internationaal eenheidsfront van de vakbewegingen. Daarbij meenden zij dat de *Trade Unions* bereid zouden zijn in geval van een internationaal konflikt de Sovjetrepubliek te steunen. De Engelse vakbondsleiders van hun kant zagen in die overeenkomst het voordeel dat het bloken een dekking van links verleende. Niettegenstaande "het verraad" van de Engelse vakbondsleiders in de algemene staking van mei 1926 en hun weigering geld te ontvangen van de Sovjetsyndikaten — wat een schending van het akkoord was — verbrak Stalin de overeenkomst *niet*. De Oppositie die reeds op het sluiten van het akkoord zelf kritiek had, eiste dat Stalin het nu onmiddellijk zou verbreken. Stalin trachtte echter de schijn te redden en verborg het mislukken van de overeenkomst.

Deze aanklacht en de voorstellen van de 13 werden afgeketst door de meerderheid van het C.C. De 13 werd een gebrek aan discipline aangewreven.

Het werd nu overduidelijk dat de Oppositie onherroepelijk gefaald had langs het kanaal van het C.C. Daarom zag zij alleen nog heil in rechtstreeks contact

met de bevolking in de kommunistische cellen. Doch ook hier leed zij schipbreuk. Het apparaat zette alle middelen in om de Oppositiestem te smoren en hen te kompromitteren bij de bevolking. Willens nillens beloofde de Oppositie haar nieuwe taktiek op te geven en nog enkel in de leidende instanties haar stem te laten klinken.

Hierdoor had de Oppositie veel krediet verloren, ook in de eigen rangen. Nog slechts éénmaal trokken alle weerbarstigen aan hetzelfde eind, namelijk bij de verontwaardiging en veroordeling van Stalins politiek in de Chinese revolutie in april 1927.

De Chinese Kommunistische Partij was op aanraden van de Russische beleidsman tot de Kwomintang toegetroeden. Trotsky had de Chinese kommunisten reeds in 1925 gewaarschuwd tegen een coalitie met Tsjang Kai Tsjek in het parlement. En inderdaad, toen hij de kommunisten niet meer nodig had richtte hij in Shanghai, het kommunistisch bolwerk, een echt bloedbad aan.

De politiek in China, het Anglo-Russisch Komitee en het socialisme in één land waren de kernpunten in de strijd van de Oppositie en vooral daarrond zouden de groepen in het buitenland ageren (14).

In de spanning, die geladen werd door de voortdurende vrees voor het mogelijk uitbreken van een oorlog tegen Rusland en de rest van de wereld publiceerden 83 Oppositie-leiders in april 1927 een welsprekende verklaring waarin Stalin en Boekharin verantwoordelijk gesteld werden voor alle recente fiasco's (15).

De Oppositie werd nu onwettig verklaard. Toch waren Trotsky en Zinoviev — die al in oktober 1926 uit het Politiek Bureau waren verwijderd — nog altijd lid van het Centraal Comité. In het vooruitzicht van het volgend partijcongres had de Oppositie een platform opgesteld, gesteund op drie pijlers : oprichting van koöperatieven, planifikatie en industrialisatie. Dit platform viseerde vooral een democratisering van de partij (16).

Tot nu toe had de Oppositie zich niet aan fraktionele aktiviteit schuldig gemaakt. Daar echter het Algemeen Sekretariaat weigerde toestemming te verlenen, moest de publikatie van het platform illegaal gebeuren (17). Dit bood de partijleiding een alibi : zij beschouwde deze daad als fraktioneel en kon de leiders van de Oppositie uit het C.C. sluiten in oktober 1927.

November 1927 : Verbod van de Russische Oppositie

Op 7 november, tijdens de officiële viering van de tiende verjaardag van de Oktoberrevolutie, leidden Trotsky en Zinoviev hun volgelingen in afzonderlijke demonstraties door de straten van Moskou en Leningrad. Hoewel de demonstraties een vreedzaam karakter hadden en de slagzinnen slechts indirect tegen de leiding gericht waren, kwam de strijd door deze gebeurtenissen toch in een kritieke fase. Trotsky en Zinoviev werden onmiddellijk uit de partij gesloten. In december verklaarde het vijftiende kongres het lidmaatschap van de Oppositie en propaganda voor haar standpunten onverenigbaar met het lidmaatschap van de partij.

De Trotskistische Oppositie weigerde aan de eisen van het kongres tegemoet te komen.

Trotsky werd in januari 1928 naar Alma Ata verbannen in Centraal Azië (tot januari 1929). Daarna werd hij naar Turkije verbannen. Zinoviev en Kamev en hun volgelingen gaven echter een verklaring uit waarin ze hun vroegere opvattingen veroordeelden (18).

De verbanningen en kapitulaties versnelden het uiteenvallen van de Geunifieerde Oppositie (19).

De heroriëntering van Stalins politiek. Ook de rechtse Oppositie wordt uitgesloten : 1928-1929

De periode 1928-29 betekende voor de Linkse Oppositie een tijd én van hernieuwde hoop én van verwarring. Enerzijds zag zij door de graankrisis – de koelaks weigerden graan te leveren – haar pronostieken bevestigd. Stalin was namelijk verplicht een kollektivisering – eis van de Oppositie – door te voeren. Anderzijds moest hij daarvoor een beroep doen op de meest eminente vertegenwoordigers van de Oppositie Radek en Rakovski (20).

Om een duidelijke lijn te trekken tussen zichzelf en de Linkse Oppositie had Stalin een krachtige en onmiddellijke kollektivisering afgekondigd die echter noodlottig zou aflopen. De Oppositie had steeds een geleidelijke overgang en ontwikkeling vooropgesteld.

De Oppositie dacht dat deze politieke wending haar reperkussies zou hebben op de partij en dat ze toch zou resulteren in een verandering van de leiding. Hierdoor zou Trotsky aanvankelijk de hoop gekoesterd hebben dat zijn deporta-

tie niet definitief was (21).

De koerswijziging van de partijleiding had enkel voor gevolg dat Stalin zich keerde tegen de rechtervleugel van dezelfde leiding, zijnde Boekharin, Tomsky en Rykow (22).

Aanvankelijk maakten zij een onafscheidbaar deel uit van de leiding : samen met Stalin streden zij tegen de gemeenschappelijke vijand, de Oppositie. De nederlaag van de Rechtse Oppositie vestigde definitief Stalins alleenheerschappij (23). Het bewind van de ene vleugel (het centrum) eindigde tenslotte in het persoonlijke regime van zijn leider Stalin (24).

R.V. Daniels maakt een fundamenteel onderscheid tussen het karakter van de Linkse en de Rechtse Oppositie (25). De Linkse Oppositie vertoonde een zekere continuïteit in de ideologische tradities en dit gedurende vele jaren, zij reageerde vanuit een democratisch gevoel. Het was een openbaar konflikt.

De Rechtse Oppositie daarentegen manifesteerde zich bijna uitsluitend binnen de partijleiding (26). Zij zal dan ook geen partners in het buitenland hebben zoals de Linkse Oppositie dat had.

Vanaf 1929 waren de uitingen van oppositionele tendenzen meer van persoonlijke aard en speelden zich vooral af achter de schermen, zonder programma en organisatie. Zij kunnen moeilijk beschouwd worden als hetzelfde historisch fenomeen van de fraktiestrijd van vóór die datum.

1.2. DE STRIJD TEGEN HET TROTSKISME IN DE KOMINTERN (27)

Het was vanaf eind 1923-begin 1924 dat zowel in de Russische Partij als in de Komintern resoluties uitgevaardigd werden tegen het "trotskisme".

Zinoviev, lid van het leidend troïka in de Sovjet-Unie was tevens voorzitter van de IIIde Internationale (Komintern). Ook op vergaderingen van dit Executief klaagde hij Trotsky's houding verscheidene malen aan. In januari 1924 verklaarde Zinoviev zelfs dat Trotsky evenveel verantwoordelijk was voor de nederlaag van de Duitse revolutie in 1923 als de leiding van de K.P.D.

De anti-trotskistische hetze, gestart in de leidende organen van de Komin-

tern werd zo uitgedragen in de nationale sekties. Een eerste reactie hierop kwam van de P.C.F. in februari 1924, die er in een resolutie op wees dat zij de richtlijnen van Moskou niet slaafs zou opvolgen zonder dat zij over voldoende informatie beschikte in verband met Trotsky's standpunten (28). Zinoviev hield hier niet van. Om soortgelijke negatieve reacties in de toekomst te vermijden, aarzelde hij niet om zijn positie als voorzitter van het Exekutief te gebruiken en nog vóór het vijfde kongres van de Internationale de resolutie uit te vaardigen waarin het trotskisme als anti-leninisme en als sociaal-demokratische afwijking afgedaan werd.

Op het vijfde kongres zelf (juni-juli 1924) werden alle nationale sekties gemobiliseerd tegen het trotskisme. De sovjetleiding had een grote impact op het Kominternapparaat en die zou steeds in crescendo gaan. Zij had er duidelijk belang bij de goedkeuring en de medewerking van de Internationale te bekomen in de strijd tegen het trotskisme. Het persoonlijk prestige van Trotsky was bij veel K.P.-leiders nog groot. Het 'trotskisme' was tevens een kritiekbeweging op het beleid en indien de Kommunistische Partijen dit steunden kon dit in zekere mate een invloed hebben op de geloofwaardigheid van het *trojka* en de leiding van de Komintern.

Het bureaukratiseringsproces van de Sovjet-partij waartegen Trotsky zijn kritiek uitte, deed zich ook gevoelen in de Internationale. Eén van de tekenen hiervan was het dekreet van de "bolsjewisatie" uitgevaardigd door Zinoviev op het vijfde kongres. De bolsjewisatie betekende een reorganisatie van de Kommunistische Partijen op basis van cellen (voornamelijk ondernemingscellen). De bedoeling hiervan was voornamelijk een sterkere centralisatie te bekomen, dus ook meer homogeniteit in de partij zelf en tussen de sekties onderling. Het kwam neer op een grotere discipline en controle. Het systeem zou ook aantonen dat het eenvoudiger werd om bepaalde leiders of groepen uit te sluiten.

De K.P.-leiders die het met deze ombouw niet volledig eens waren en zich het meest onafhankelijk opgesteld hadden, werden hierop uitgesloten. In Frankrijk waren dat Pierre Monatte en Alfred Rosmer in 1924, in Spanje Cesar Rodriguez González, Torralba Beci, Evarista Gil, en anderen (29).

1.3. HET ONTSTAAN VAN OPPOSITIEGROEPEN IN WEST-EUROPA

Gedurende de periode tussen het vijfde kongres in 1924 en het zesde in 1928 bleef het resoluties en richtlijnen regenen op al wie kritiek had op het Russische beleid en op de Komintern. Willens nillens werden zij als trotskisten gebrandmerkt in de betekenis van defaitisten, kontra-revolutionairen en zomeer (30). Tussen de jaren 1924 en 1928 werden tal van leidende figuren van voornamelijk Westerse Kommunistische Partijen uitgesloten. Hier en daar leidde dit tot de vorming van Oppositiekernen buiten de partij die sympathiseerden met de Russische Oppositie.

De eerste buitenlandse steun voor de Linkse Oppositie kwam van Boris Souvarine, algemeen secretaris van de P.C.F. Hij vertaalde de "Nieuwe Koers" van Trotsky in het Frans en werd het eerste slachtoffer van de anti-trotskistische zuiveringen (juli 1924). In januari 1926 richtte hij de *Cercle communiste Marx-Engels* op, die een 50-tal leden telde. In zijn *Bulletin Communiste* publiceerde hij heel wat dokumenten van de Russische Oppositie.

Eind 1924 werden de reeds genoemde Rosmer en Monatte uitgesloten. Zij gaven vanaf januari 1925 het blad *Révolution Proletarienne* uit en noemden zich kommunistische syndicalisten.

De volgende zuiveringen onder leidende figuren waren de zogenaamde Zinovisten, navolgers van Zinoviev toen hij in 1926 met de Linkse Oppositie de Verenigde Oppositie vormde. Deze groep ontstond tegen de verrechtsing van het Sovjetbeleid en de theorie van het socialisme in één land. Die theorie had ook haar invloed op de politiek van de Internationale. Het hoofddoel van die organisatie was immers de nationale Kommunistische Partijen te helpen revolutie te maken in hun land. Door de verovering van de staatsmacht in Rusland was het mogelijk dat de bolsjewiki met hun ervaring konden helpen bij dit werk. Trouwens zonder revolutie in andere landen was Rusland gedoemd tot degeneratie of omverwerping, aldus het stichtingskongres van de K.I.

Met Stalins opvatting van het socialisme in één land werd het doel van de Komintern stap voor stap verlegd. Meer en meer kwam de nadruk op de verdediging van het socialisme in Rusland alleen en moesten de Kommunistische Partijen oproepen om interventies van andere regeringen tegen Rusland te vermijden.

De navolgers van Zinoviev waren in Duitsland Ruth Fischer en Arkadijn Maslow en in Frankrijk Albert Treint en Suzanne Girault. Deze laatste zou evenals Zinoviev in 1928 haar reïntegratie in de K.P. vragen en onvoorwaardelijk afzien van het 'trotskisme'. Treint herdoopte de groep die aanvankelijk Kommunistisch Oppositioneel was tot een revolutionair syndikalistische groep.

De belangrijkste én omvangrijkste golf van uitsluitingen uit de Komintern 'wegens trotskisme' had plaats in 1928. Dit begon na de deportatie van Trotsky.

Verscheidene kommunisten begonnen zich vragen te stellen over de geschillen in de leidende kringen in de K.P.S.U. Tot vóór 1928 waren er slechts schaarse berichten doorgestroomd over die kwesties. De informatie was enkel afkomstig van de leiding.

In West-Europa cirkuleerden wel dokumenten van de Russische Oppositie. Dit gebeurde echter niet langs de kanalen van de IIIde Internationale. De vertaling en de verspreiding van de teksten waren het werk van enkele Fransen. De verspreiding werd echter indertijd afgeremd door Trotsky zelf. Aanvankelijk wou hij het konflikt beperkt zien tot de hogere kaders van de K.P.S.U. Tot zijn uitsluiting en verbanning in november 1927 verzette hij zich tegen de 'fraktionele' activiteiten van buitenlandse groepen die met hem en de Russische Oppositie sympathiseerden. Hij remde het opduiken van georganiseerde tendenzen af, enerzijds om zichzelf en de Russische Oppositie niet in diskrediet te brengen en anderzijds omdat hij nog steeds de illusie had dat een breuk kon vermeden worden.

In die houding kwam verandering na zijn verbanning.

Toen de resolutie van het 15de kongres van de K.P.S.U. — ook gestemd op het negende plenum van het Executief van de K.I. op 15 februari 1928 aan alle sekties van de Internationale voorgelegd werd, wijzigde hij zijn standpunt. De resolutie hield immers in dat sympathieverklaringen met de Trotskistische Oppositie en propaganda voor hun ideeën onverzoenbaar waren met het lidmaatschap van de Komintern. De kommunisten moesten dus kiezen ofwel verzaking van de tendensstrijd ofwel uitsluiting. Of Trotsky's sympathisanten moesten zich bekeren zoals Zinoviev, of zij moesten de K.P.'s verlaten.

Praktisch gezien betekende de resolutie van het 15de kongres een oproep tot splitsing omdat deze voorwaarden door een groot deel van de kommunistische leiders als onaanvaardbaar geacht werd.

In de loop van 1928 regende het uitsluitingen van trotskisten in verscheidene landen, vooral in Frankrijk, Duitsland en België. Het aantal tendensen en personen dat de Komintern uit haar rangen sloot van 1924 tot 1929 en die vervol-

gens een eigen beweging oprichtten en zich akkoord verklaarden met de Russische Oppositie was enorm. Op enige uitzonderingen na waren zij echter numeriek zwak; daarbij bestonden zij overwegend uit intellectuelen en hadden geen direkte band met de arbeidersklasse. In hun programma's bekleedde de binnenlandse politiek een ondergeschikte plaats : het was vóór alles een discussie over de Russische aangelegenheid.

De reacties tegen de Russische en Kominternleiding waren teweeggebracht op de meest diverse politieke basis. Zo had men in Frankrijk een 6-tal verschillende groepen, die op zichzelf nog zeer heterogeen waren en in Duitsland, dat de spits afbeet, een 17-tal groepen.

2. DE OPRICHTING VAN EEN INTERNATIONALE TROTSKISTISCHE ORGANISATIE

De uitwijzing van Trotsky uit de Sovjet-Unie in januari 1929 bracht een hele verandering teweeg in de strijd der Oppositionelen. Tot 1928 lag de spil van de Oppositiebeweging in Rusland. In 1929 verplaatste deze zich naar West-Europa. De Russische Oppositie was gelimiteerd in haar activiteit enerzijds door de repressie in eigen land, de kapitulatie voor Stalin van sommigen en de verbanningen, anderzijds omdat zij nu afgesneden was van haar voornaamste leider, Leon Trotsky.

Tot 1929 waren de internationale banden tussen de Oppositiegroepen onderling zeer strak en beperkten zich tot korrespondentie (31). De isolering, de verdeling en uitsluitingen uit de Kommunistische Partijen verzwakte de Oppositiegroepen konstant. Er gebeurden geen uitwisselingen van ideeën, geen uitwerking van taktiek met de Russische Oppositie. Het is pas in een tweede fase, ingezet na de nederlaag van de Russische Oppositie dat er betere banden gesmeed werden.

Een eerste spoor van internationale kontakten vonden wij toen op 27 februari 1929 in Aken de *Secours Trotsky* werd opgericht met de Belgische groep, de Fransen van *Contre le Courant*, de *Leninbund* van het blad *Volkswille* en de *Revolutionair Socialistische Partij* (RSP) onder leiding van Henk Sneevliet (32). De *Secours Trotsky* – tegenhanger van de Internationale Rode Hulp van de IIIde Internationale – was een hulporganisatie voor geldelijke en morele steun aan de Russische Oppositionelen en alle slachtoffers van de klassenstrijd die niet konden geholpen worden door andere organisaties (33) (de Internationale Rode Hulp verzuimde het namelijk de Oppositionelen of sympathisanten te steunen). Oostenrijkse, Tsjechische, Italiaanse en Amerikaanse Oppositiegroepen betuigden hun akkoord met de activiteiten van de *Secours Trotsky* (34). Zij konden echter niet aan de konferentie deelnemen.

Op de konferentie richtte men een voorlopig comité op en besloot men een manifest te verspreiden gericht aan alle arbeiders van de wereld, ten einde de organisatie bekend te maken. Op zichzelf betekende die hulporganisatie niet veel. Na juli 1929 hebben wij er niets meer van vernomen. Maar het geeft wel een aanwijzing over de eerste pogingen om internationale kontakten te leggen. In geen enkele studie wordt over dit initiatief gesproken.

Trotsky zelf stond niet achter dergelijk type van organisatie. Hij schreef in 1929 dat hij een internationale vereniging van Oppositiegroepen niet wenselijk achtte als het slechts diende om solidariteitsbanden te smeden. Trotsky wou een organisatie met duidelijk afgebakende principes. Om te beginnen onderscheidde hij drie stromingen in de kommunistische beweging : de rechtse, de bureaucratistische en de linkse. De rechtervleugel leunde aan bij de sociaal-demokraten. Boecharin was hiervan de vertegenwoordiger in Rusland.

Onder de bureaucratistische fractie verstond hij de stalinisten. De linkerzijde noemde hij marxistisch. Hij rekende zichzelf en de Linkse Oppositie bij die strekking.

Het was uit die laatste groep dat hij een internationale groep wou oprichten. De verdeling in die drie hokjes was echter nog te eng. De varkens waren wel al van de kippen gescheiden, maar er zaten nog steeds verschillende nesten van eenzelfde soort bijeen en hoe zou hij die herkennen. Daarom vroeg Trotsky aan alle linkse oppositionelen hun standpunt ten opzichte van het Anglo-Russisch Komitee, de Sovjet-Unie en de Chinese Revolutie (35). Zijn belangrijkste selectiekriterium was echter de houding van de respectieve groepen ten opzichte van de Komintern. Tot 1933 bleef Trotsky er heilig van overtuigd dat het bureaucratiseringsproces in de Komintern nog in goede banen kon geleid worden. Deze zienswijze had voor gevolg dat de Oppositiegroepen in de verschillende landen zich als fractie van de Kommunistische partijen dienden te gedragen. Dit hield in dat zij geen autonome organisatie mochten oprichten en regelmatig aan de Partij de vraag moesten herhalen om terug lid te mogen worden, uiteraard met behoud van eigen standpunt.

Daarover struikelden de *Leninbund, Contre le Courant*, R.S.P. van Nederland en in 1930 de meerderheid van de Belgische Oppositie.

Bij vele militanten kwam het hoegenaamd niet in hun hoofd op, om te vragen aan de K.P.'s opnieuw opgenomen te worden, nadat zij eerst op een bureaucratistische en oneerlijke manier verwijderd waren. De genoemde groepen weigerden pertinent zich fractie te noemen. Trotsky maakte enkel een uitzondering voor de Amerikaanse en Belgische Oppositie. In oktober 1929 steunde hij de Belgische zienswijze om een organisatie te hebben los van de K.P.B., omdat die Partij te zwak en te gediskrediteerd was bij de massa. Een jaar later kwam Trotsky echter op dit standpunt terug.

De R.S.P. Nederland had, naast het meningsverschil over de nieuwe partij, met Trotsky een ander geschil van blijvende aard, namelijk de vakbondskwestie. Trotsky veroordeelde de gebondenheid van de R.S.P. aan het N.A.S. (Nationaal

Arbeidssekretariaat), de revolutionaire vakbond. Alhoewel Sneevliet op internationaal gebied veel dichter stond bij de Trotskistische Oppositie, zocht hij, zoals ook de *Leninbund* aansluiting bij het Londens-Parijs bureau — ook *Internationale Arbeitersgemeinschaf* genoemd. Het was een samenbundeling van links-socialistische stromingen (voornamelijk voortgekomen uit de sociaal-democratie) die noch tot de IIde, noch tot de IIIde Internationale behoorden (36). De R.S.P. en ook de *Leninbund* werden dus eigenlijk noodgedwongen in de richting van de “centristen” gestuwd wilden zij internationaal iets betekenen. Het deel van de Belgische Oppositie dat met deze buitenlandse groepen in contact stond zou zich echter nooit in die richting engageren.

De samenbundelingsoperatie van de Oppositiegroepen die het wel eens waren met de stelling om geen nieuwe partijen op te richten noch om zich fractie van de K.P.'s te noemen, ging zeer langzaam. Zoals Isaac Deutscher schreef : het resultaat van Trotsky's internationaliseringspogingen was ontgoochelend. Maar Trotsky bleef erbij : “De ideeën moeten klaar en duidelijk zijn” (37). Hij concentreerde al zijn aandacht op de Fransen waar hij de meest invloedrijke volgelingen had, hij hoopte van daaruit een stevige basis te kunnen oprichten. Doch zijn Franse volgelingen bewezen dat zij zeer heterogeen waren en te veel ruzieden onder mekaar om zelfs maar aan een eenmaking te durven denken.

Een poging om eerst de Fransen nationaal te groeperen mislukte. Door de verschillende momenten en redenen van uitsluiting uit de P.C.F. groeiden die Oppositiegroepen eerder uit mekaar dan naar mekaar toe. In 1928 waren er een 7-tal waaronder : Souvarine met zijn *Cercle Communiste Marx-Lénin*, Monatte en *Révolution Proletarienne*, *Contre le Courant* met als animatoren Maurice Paz en Fernand Loriot (zij bleven vrij lang in de partij), dan de zinovievisten Treint-Girault met *l'Unité Léniniste* en de militanten van *ex-Clarté* onder André Naville met in 1928 als blad *Lutte de Classe*.

Toen de groep *Contre le Courant* — waarvan Trotsky aanvankelijk het meest verwachtte — midden 1928 uitnodigingen stuurde naar al die groepen voor een nationale eenmaking, weigerden de eenen te komen en waren de anderen principieel tegen samensmelting. Zo wensten Souvarine, Monatte en Rosmer niet samen te werken met mensen als Treint die hen in 1924 uit de P.C.F. gesloten hadden (38).

In 1929 — een jaar later — poogde Trotsky enkele Franse Oppositionelen te herenigen rond Alfred Rosmer. Hij slaagde erin Pierre Frank, Raymond Moli-

nier, Gourget, Van Heijenoort, Pierre Naville en Gérard Rosenthal bijeen te krijgen. In augustus 1929 gaven zij het weekblad 'La Vérité' uit (dat veel gelezen werd bij de Belgische Oppositie). De rest van de Franse oppositionelen, o.m. Souvarine, Monatte en Treint gingen hun eigen weg.

Het is vanuit Frankrijk, meer bepaald vanuit de groep 'La Vérité' – vanaf april 1930 tot 'Ligue Communiste' herdoopt – dat pogingen ondernomen werden om de oppositionelen internationaal te groeperen. Alfred Rosmer fungeerde als contactman met de Belgen en de Duitsers.

De inspanningen om te komen tot een Internationale Linkse Oppositiegroep werden op 6 april 1930 bezegeld te Parijs met de oprichting van een voorlopig Internationaal Sekretariaat (I.S.). Dit zou het werk van de verschillende Linkse Oppositiegroepen koördineren en een internationale konferentie op touw zetten. Het bestond uit 3 leden. Deze zorgden verder voor de uitgave van een 'Bulletin d'Information'. Daarin werd informatie verstrekt over de buitenlandse groepen. Er zou een algemeen actieplan in besproken worden voor de komende konferentie.

Op de internationale konferentie – april 1930 – waar het I.S. opgericht werd, waren er afgevaardigden van : Frankrijk, België, Amerika, Duitsland, Spanje, Italië, Hongarije, Tsjecho-Slowakije en de Joodse Oppositie van Frankrijk. De Chinese, de Oostenrijkse, de Mexikaanse, Argentijnse en Griekse sektie konden niet aanwezig zijn.

Overlopen wij even kort de voornaamste groepen die voor aansluiting bij de Internationale Linkse Oppositie (I.L.O.) rond 1930-1932 in aanmerking kwamen of konden komen.

Niettegenstaande het groot aantal Oppositiegroepen in Duitsland – nergens geëvenaard – had de Internationale Linkse Oppositie er slechts vanaf 1930 een sektie (39). De voornaamste Oppositiegroep, de *Leninbund*, geloofde – zoals reeds vermeld – niet meer in een heroriëntering van de Kommunistische Partijen. Verder bestonden er meningsverschillen met Trotsky over de theorie van de staat, de analyse van de Sovjet-Unie en de lessen van de Chinese revolutie.

De bond was een bundeling van de groepen met Ruth Fischer en Arkady Maslow (leidende figuren in de K.P.D. tot augustus 1926) en met Hugo Urbahns en Werner Scholem. Zij noemden zich eerst de "*Linkse Opposition der K.P.D.*". Begin 1927 gaven zij 'Mitteilungsblatt' uit. Na enkele nummers werd het

'*Fahne des Kommunismus*' dat op zijn beurt een theoretisch weekblad en supplement werd van '*Volkswille*'. Op 4 maart werd de '*Leninbund*' opgericht doch in mei scheurden de zinovievisten Fischer, Maslow alsook Scholem zich af. De '*Leninbund*' telde een 1000-tal leden, verdedigde de Russische Oppositie en bleef aan de zijde van Trotsky. Doch de meningsverschillen beletten een internationale samenwerking met de Internationale Linkse Oppositie.

Internationaal gezien situeerde de '*Leninbund*' zich in 1929 als bondgenoot van de groep '*Contre le Courant*' van Frankrijk.

In 1930 kwam er een fusie tussen vier kleine groepen die uiteindelijk de Duitse sekte van de Internationale Linkse Oppositie vormden : de Oppositie van Wedding (met ultra-gauchistische stellingen over de syndikaten); de groep Pallatinat met het blad '*Le Pionnier*', enkele militanten die nog in de K.P.D. werkten en een afgescheurd deel van de '*Leninbund*'. Na de fusie gaven zij '*der Kommunist*' uit dat in 1931 '*Permanente Revolution*' heette. De leiding was in handen van Kurt Landau — een Oostenrijker die in Berlijn woonde — en de gebroeders Well. Zij bleven ook niet gespaard van interne meningsverschillen en hun situatie werd druk bediscussieerd binnen de internationale organisatie. Ook in de immigratie vanaf 1933 versnipperden de Duitse Oppositiegroepen nog verder.

In Oostenrijk was de situatie al niet veel beter (40). Trotsky schreef in 1931 : "De meest negatieve elementen van de Linkse Oppositie bevinden zich ontegensprekelijk in Oostenrijk". Tussen de jaren 1930 en 1931 waren er drie groepen die zich beriepen op de Linkse Oppositie.

Een eerste kern rond De Graef werkte binnen de K.P. Zij hadden het platform van de Internationale Oppositie overgenomen doch volgens Trotsky konden hun standpunten zelfs onderschreven worden door een Barbusse of de vrienden van de Sovjet-Unie.

Verder was er de groep '*Mahnruf*'. In 1929 verklaarden zij de Internationale Linkse Oppositie te steunen. In 1931 zouden zij 7 maal van standpunt veranderd zijn op zeer essentiële punten. Zij gingen akkoord met het I.S., dan weer niet, aldus Trotsky. De derde groep met Frey als centrale figuur stond het dichtst van al bij de I.L.O. maar brak ermee in 1931. Kurt Landau had nauwe contacten met de Oostenrijkers en speelde een zekere rol in de band met het I.S.

Trotsky beschuldigde de drie bovengenoemde groepen een austro-oppositionisme, een te grote gerichtheid op hun eigen land, een weinig internationalistische geest. Hij typeerde hen als volgt : zij komen bij de Internationale Opposi-

tiegroep binnen en buiten zoals zij een kafee verlaten.

Dus vanaf 1931 had het Internationaal Sekretariaat geen enkele sekte meer in Oostenrijk.

De Amerikaanse sekte, eveneens zeer klein, gaf *'The Militant'* uit en werd geleid door Max Shachtman (41). Hij, James P. Cannon en Maurice Spector waren in oktober 1928 uit de Amerikaanse Kommunistische Partij gesloten. Zij hadden namelijk een dokument van Trotsky — kritiek op het programmavoorontwerp van Boekharin en Stalin voor de Komintern en voorgesteld op haar zesde kongres — verspreid onder de K.P.-leden. Met slechts drie mensen startten zij de Oppositie. De groep kwam slechts langzaam van de grond.

De Griekse sekte ontstond uit een fusie van twee Oppositiegroepen : de 'Nieuwe Koers' en de 'Minderheid van het P.B. verkozen op het derde kongres van de partij' (42). Zij bestonden sinds 1927. In 1931 was de Oppositiegroep in Griekenland groter dan de K.P. en gaf een tijdlang een dagblad uit.

De Spaanse sekte was ontstaan in de immigratie in Luxemburg, België en Frankrijk met Henri Lacroix (43). Langzamerhand kreeg zij gehoor, doch tot 1931 bleef zij numeriek zeer zwak.

De Kommunistische Oppositiegroep in Tsjecho-Slowakije werd gevormd in verschillende etappes. Een eerste groep — rond A. Pollak — ontstond in 1925 toen zij uit de K.P. gesloten werden. Zij vormden een blok met de rechtvleugel, dat echter ineenstortte toen eind 1927 Zinoviev en Kamenev kapituleerden voor Stalin. De leiders van de linkervleugel trokken zich dan terug. Daarna ontstond een Oppositiegroep met hoofdzetel in Praag en voornamelijk bestaande uit industrie-arbeiders. Zij hadden het moeilijk om voet aan de grond te krijgen vooral na de mislukking van de eerste groep. Zij legden een grote fraktionele aktiviteit aan de dag in de K.P. en, met succes, in de kommunistische mantelorganisaties in Praag.

In september 1930 verscheen haar eerste orgaan in twee talen *'de Iskra'*. Het kontakt met de I.L.O. schiep geen problemen (44).

China had in 1929 drie groepen : een eerste met Tchen-Du-Siu, oud-sekretaris van de Chinese Kommunistische Partij vanaf 1920; en de twee andere 'Ons Woord' en 'Oktober'. In 1930 onderhandelden zij voor een fusie (45).

Begin 1930 ontstond uit de Italiaanse K.P. — toen in de illegaliteit — een 'Nieuwe Oppositie' onder leiding van Blasco (Pietro Tresso) (46). Deze zocht toenadering met de '*Fraction de Gauche*', bordigisten genaamd naar hun leider Bordiga. Deze laatsten bestonden al sinds de stichting van de partij en waren het niet eens met de besluiten van het tweede en derde kongres van de Komintern over taktische problemen, met name het eenheidsfront, een arbeiders- en boerenregering, parlementarisme enzomeer. De bordigisten werden niet opgenomen bij de Internationale Linkse Oppositie, de Nieuwe Oppositie wel. Nochtans was er in die periode onder andere in België een nauwe samenwerking tussen bordigisten en trotskisten.

In Groot-Brittannië ontstond slechts een trotskistische groep in 1932, die uiterst zwak bleef (47). De Balhamgroep, een werkgroep van de partij in London, werd uitgesloten wegens verzet tegen de partijlijn met betrekking tot het wereldkongres tegen de oorlog.

Ook in Nederland, waar er wel Oppositiegroepen bestonden, zoals de R.S.P. met Sneevliet, had het I.S. geen sectie (48).

De groepen die Trotsky dus rond zich groepeerde omstreeks 1930 bevatten maar een klein percentage van de bestaande linkse Oppositionelen. De kleine groep verenigd rond het Internationaal Sekretariaat bleef daarbij niet gespaard van interne krisissen en splitsingen.

Bij de oprichting van het I.S. werd een internationale konferentie in het vooruitzicht gesteld. Het *Bulletin International* zou daaromtrent teksten en projecten voorstellen. Die konferentie werd uitgesteld tot februari 1933, terwijl men ze voor eind 1930 voorzien had. Die konferentie — de prekonferentie genaamd, omdat een uitgebreidere bijeenkomst gepland was in juli 1933, die dan ook weer niet plaats had — werd gehouden te Parijs (49). Daar werd het programma — een platform van 11 punten — gestemd. Het was gebaseerd op de eerste vier kongressen van de Komintern en hield onder meer in : erkenning van de S.U. als arbeiderstaat, van het internationaal karakter van de proletarische revolutie, verwerping van de economische politiek van Stalin en het socialisme in één land, erkenning van een politiek van eenheidsfronten, onderscheid in het kommunistische kamp van drie stromingen : de centristen, rechtervleugel en de marxistische (50).

In 1933 herzag Trotsky zijn standpunt, dat de politieke koers van de kommunistische partijen nog kon veranderen. De machtsovername van Hitler begin 1933 beschouwde Trotsky als een uiterst belangrijke gebeurtenis voor de arbeidersbeweging. Meer dan wie ook wist Trotsky de overwinning van het nazisme voor een groot deel aan de politieke houding van de Kommunistische Partij. Door haar ultralinkse politiek sinds 1928 hield zij niet op de sociaal-democratie te bekladden en haar aanhangers sociaal-fascisten te noemen. Dit stond een bundeling van de krachten tegen het nazisme in de weg. Daarom aanzag Trotsky dit als het moment dat de K.P.D. en de Komintern onherroepelijk gefaald hadden als revolutionaire kracht. Er moest uitgekeken worden naar een nieuwe Internationale en een onafhankelijke kommunistische partij. De Linkse Oppositie mocht zich niet langer meer fraktie van de K.P. noemen, maar moest zich autonoom opstellen.

Een internationaal plenum van de Internationale Linkse Oppositie keurde unaniem deze politieke draai goed in de zomer van 1933.

Toen in augustus van dat jaar de linkse socialistische stromingen op uitnodiging van de *Independent Labour Party* van Groot-Brittannië een internationale bijeenkomst hielden, waren de trotskisten er ook aanwezig. Dit resulteerde in de fameuze 'Verklaring van de Vier' ondertekend door de I.L.O., de S.A.P. van Duitsland en twee Nederlandse groepen : de R.S.P. en de O.S.P. De noodzaak van de oprichting van een vierde internationale werd hier bekendgemaakt. Er werd niet bedoeld dat dit onmiddellijk moest gebeuren, maar wel voorbereid.

De samenwerking van de vier was echter niet van lange duur : de S.A.P. bleef – volgens de trotskisten – ongeneeslijk centristisch. Positief was wel dat de R.S.P. en de O.S.P. van Nederland fuseerden tot R.S.A.P. in 1935. In 1936 hadden zij alweer meningsverschillen met Trotsky in verband met de Spaanse burgeroorlog.

Sinds de L.C.I. – nieuwe naam voor de I.L.O. in 1933 – geen heil meer zag in een heroriëntering van de Kommunistische Partijen, richtte zij de aktie meer naar de linkse socialisten. In 1934-1936 probeerde zij haar ideeën een tijdlang te laten penetreren in de socialistische beweging door het 'entrisme'. In verschillende landen sloten de trotskisten zich in blok aan bij de socialistische partij. Er waren wel veel tegenkantingen in eigen rangen.

Van 29 tot 31 juli 1936 werd te Genève een volgende internationale conferentie gehouden en twee jaar later werd uiteindelijk de vierde Internationale uitgeroepen.

Ten titel van besluit voor dit internationaal overzicht kunnen wij stellen dat de Oppositie groeide in Rusland vanaf 1923. Zij had voornamelijk kritiek op het beleid van de Sovjet-Unie, op het bureaucratiseringsproces en op het gebrek aan democratie. Zij vond enige weerklank in de buitenlandse kommunistische partijen. Door de uitsluitingen en verbanning van Russische Oppositionelen, waaronder Trotsky, verschoof het aksent van de Oppositiebeweging meer naar West-Europa. Trotsky organiseerde zijn volgelingen internationaal, wat gestalte kreeg in 1930 in de vorming van het Internationaal Sekretariaat. Hij weigerde echter al die Oppositionelen, die niet meer geloofden in het democratisch herstel van de Komintern en autonome organisaties oprichtten. De Internationale Linkse Oppositie — de naam van de organisaties, akkoord met Trotsky — noemde zich een fractie van de IIIde Internationale. Door de overwinning van Hitler in Duitsland in 1933 kwamen Trotsky en de Internationale Linkse Oppositie tot de bevinding dat de Komintern bankroet was en dat de vorming van onafhankelijke partijen en een nieuwe internationale moest voorbereid worden.

DEEL II

OORSPRONG EN EVOLUTIE VAN DE BELGISCHE
TROTSKISTISCHE BEWEGING

Zoals in andere landen, is de trotskistische beweging in België ontstaan uit een scheuring met de kommunistische partij. Ons onderzoek wees uit, dat niet alleen sympathie voor Trotsky en de Russische Linkse Oppositie voldoende waren voor de leden van de K.P.B. om hun partij te verlaten en de trotskistische beweging mee op te bouwen. Ook andere factoren speelden een rol.

Om de scheuring in de partij, die plaatsgreep in 1928, in een juist perspectief te plaatsen, nemen wij een aanloop : wij schetsen een korte historiek van de K.P.B. vóór 1928. Uiteraard is het niet de bedoeling het ganze kompleks van feiten vanaf 1921 tot de scheuring van 1928 te behandelen. Dat vergt immers een aantal politieke studies terzake. Een beperking dringt zich dus op.

Deze selektie gebeurt op basis van een aantal vragen die wij willen beantwoord zien, namelijk : oorsprong en achtergrond van het ontstaan van de trotskistische beweging in België, in hoeverre konformeerde de Belgische situatie zich met die in andere landen, welke militanten zullen een standpunt innemen ten voordele van de trotskistische beweging, welke niet (sociale achtergrond, plaats of rol in de K.P.B.) met motivatie van de keuze; vanwaar de noodzaak om een autonome organisatie op te bouwen die zich beroept op het bolsjewisme, was iedereen het daarmee eens ?

Om die vragen naar de achtergrond van het ontstaan van de trotskistische beweging in België te beantwoorden, zullen wij ons toespitsen op drie kwesties die in de K.P.B. tot konfliktsituaties geleid hebben. Later in de uiteenspanning van 1928 zullen deze van doorslaggevend belang worden, het zijn : de organisatorische, de syndikale en de Russische kwestie.

De organisatorische kwestie : er deden zich kontinu spanningen voor in de partijleiding, betreffende de partijvorm; meer bepaald "moet de partij een avant-garde partij zijn of een massapartij".

Een belangrijk onderdeel van deze slepende diskussie is de bolsjewisatie-kampanje die werd ingezet in 1925.

De syndikale kwestie : belangrijk in de kommunistische syndikale politiek was de rol die hierbij toebedacht werd aan de Eenheidsbeweging 1925-1928. De appreciatie van deze organisatie en de taktiek die daartegenover moest worden aangewend, werd het onderwerp van zeer hevige konfrontaties.

De Russische kwestie : het kulminatiepunt, de katalysator van de uiteenspanning van 1928, was de fraktiestrijd in de Russische bolsjewistische partij tussen de partijleiding en de trotskistische oppositie.

Wij zouden hier een kleine parenthesis willen plaatsen : tijdens de uitwerking van deze problematiek ondervonden wij dat een groot gevaar schuilde in het overbelichten en zodoende vervalsen van de sluimerende meningsverschillen; ook dat wij de tegenstellingen te veel in karikaturale zwart-wit verhoudingen zouden zien.

Wij moeten rekening houden met het historisch-dynamisch werkelijkheids-aspekt, en de samenhang van alle facetten terzake. Wij proberen ons konstant af te vragen wat het is om op de manier van die K.P.-leden te denken, om er dan de thema's, de oriëntaties – ook de obsessies – uit af te leiden. Het is daarom dat we onafgebroken de verschillende elementen in het oog moeten houden, in het bijzonder de drie genoemde kwesties, en de onderlinge wisselwerking.

Om de latente meningsverschillen in de K.P.B. beter te situeren dienen wij dus terug te blikken naar de stichtingsgeschiedenis van de K.P.B. De partij is namelijk gegroeid uit een 'bijna chirurgische eenmaking' van twee met elkaar verwante groepen, namelijk de *Parti Communiste Belge* onder leiding van War Van Overstraeten en *Les Amis de l'Exploité* met Joseph Jacquemotte. De onopgeloste tegenstellingen bij de fusie bleven zich manifesteren in de jonge partij. Hierin ligt het belang voor onze studie.

Daarbij hebben wij tijdens onze onderzoekingen vastgesteld dat in de scheuring van 1928 factoren meespeelden die teruggingen tot de stichting en zelfs tot vóór de stichting van de K.P.B., met andere woorden : de afsplitsing van een deel van de K.P.B. in 1928 was het logische uitvloeisel van de onopgeloste tegenstellingen die aan de basis lagen van de fusie van de K.P.B.

1. DE STICHTING VAN DE K.P.B. IN 1921 (1)

1.1. DE "PARTI COMMUNISTE BELGE" o.l.v. WAR VAN OVERSTRAETEN

De *Parti Communiste Belge* was voornamelijk gegroeid uit SJW-kernen, die tijdens en na de oorlog de B.W.P. verlieten. Het was een bundeling van zeer uiteenlopende tendenzen : revolutionaire ex-activisten (voornamelijk uit Antwerpen), anti-militaristen, syndikalisten en anarchisten (2).

Deze heterogene stromingen en groepjes vonden elkaar tot op zekere hoogte in hun afkeer voor de B.W.P.-politiek en hun opzien naar de Russische Revolutie. Bij deze kleine kernen lag de oorsprong van het kommunisme in België.

Na een zeer complexe samensmelting van de Vlaamse, Waalse en Brusselse groepen, werd in 1920 (december) de *Parti Communiste Belge* gevormd, die zich aansloot bij de IIIde Internationale.

Hun politieke opvattingen concentreerden zich rond 2 komplementaire punten : anti-parlementarisme en vorming van arbeidersraden (naar bolsjewistisch model).

Zij waren van oordeel dat het parlement het produkt was van de burgerlijke democratie en niet het minste belang kon hebben in de dagelijkse strijd. Ze verwachtten dan ook alle heil van de spontane strijd van de arbeiders, die organisatorisch vorm zou krijgen in direkt gekozen arbeidersraden in de bedrijven. Om dat te verwezenlijken richtten ze hun aktie naar de ondernemingen en het syndikaat.

Ook al waren deze militanten zelf arbeiders, met hun avant-gardistische programma kregen zij geen gehoor bij de massa van de arbeidersklasse.

1.2. LES AMIS DE L'EXPLOITE o.l.v. J. JACQUEMOTTE

Daartegenover stond in 1921 de pas afgescheurde linkervleugel van de B.W.P., geleid door Jacquemotte en Charles Massart. Na de eerste wereldoorlog hadden deze militanten zich gegroepeerd rond het blad '*L'Exploité*', vandaar de naam '*Les Amis de l'Exploité*'. Zij stelden zich meer gematigd op dan de kommunistische groep van War Van Overstraeten : zij hadden geen kritiek op het parlementair systeem. Zij hadden enkel ernstige bezwaren tegen regeringsdeelname van de B.W.P. in vrede-tijd.

'*Les Amis de l'Exploité*' hoopten tevens de B.W.P. opnieuw op haar vooroorlogse klassestandpunt en strijdmethode, — met name de algemene staking — terug te brengen. In de agglomeratie Brussel (1919) en later in Wallonië (Henegouwen en Luik) (1920) richtten zij lokale en regionale komitees op. Zij hielden eigen kongressen en vormden op de duur een partij in de partij. Zij namen een — in de terminologie van die tijd — centristische positie in. Op internationaal gebied, weigerden zij de oorzaak van de oorlog louter aan het kapitalisme en het imperialisme toe te schrijven. De Russische Revolutie keurden zij niet onverdeeld goed.

Op nationaal gebied bleven zij gehecht aan de eenheid binnen de B.W.P., en baseerden zij hun doktrine uitsluitend op het vooroorlogse socialisme en het programma van Quaregnon. Zij verdedigden de klassenstrijd en de diktatuur van het proletariaat.

In december 1920 op een kongres van de B.W.P. legden Jacquemotte, Massart en Everling een verklaring af. Daarin uitten zij al hun kritiek op de partij. Het kongres verwierp die standpunten en was van oordeel dat '*Les Amis*' de statuten en discipline met de voeten getreden hadden.

Er volgden echter geen sankties.

Het is pas op 29 mei 1921 — het derde en laatste kongres van '*Les Amis de l'Exploité*' — dat zij zelf de knoop doorhakten; zij beslisten dat hun plaats niet verder meer in de B.W.P. was. Zij besloten een kommunistische partij op te richten en vroegen hun aansluiting bij de IIIde Internationale. Deze gaf haar goedkeuring.

Het karakter en de doelstelling van '*L'Exploité*' en deze van de groep Van Overstraeten lagen dus ver uiteen.

1.3. FUSIE TOT VERENIGDE KOMMUNISTISCHE PARTIJ VAN BELGIE

De *Parti Communiste Belge* van War Van Overstraeten was reeds in december 1920 aangesloten bij de IIIde Internationale. In 1921 werden 'Les Amis de l'Exploité' met Joseph Jacquemotte eveneens erkend.

Het bestaan van twee kommunistische partijen in één land was onverzoenbaar volgens de statuten van de K.I. en kon enkel verwarring zaaien : een fusie van beide groepen drong zich op. Daar de Internationale het belangrijk vond om aan de Belgische wetgevende verkiezingen in oktober van dat jaar deel te nemen moest dit zeer snel gebeuren. Dit impliceerde uiteraard dat Van Overstraeten die tegen verkiezingsdeelname was zich bij de internationale discipline zou neerleggen, wat dan ook gebeurde.

Om de fusie voor te bereiden, werd een speciale commissie opgericht bestaande uit 4 leden, evenredig verdeeld volgens de 2 partijen, onder voorzitterschap van een vertegenwoordiger van de Komintern. De commissie werd belast met de uitwerking van een programma en het opstellen van de statuten van de geünifieerde K.P.B..

Na 2 maand, op 4 september, kwam de eenmaking tot stand. Tijdens de debatten bleek dat de meningsverschillen nog zeer diep zaten. De afgevaardigden van beide partijen waren er zich van bewust dat de fusie wel formeel voldongen was, maar dat er in werkelijkheid nog heel wat diende uitgewerkt te worden.

Op het einde van deze snelle bundelingsoperatie hadden beide groepen, onder meer door de wederzijdse toegevingen, heel wat aan mankracht ingeboet en ze zouden in de eerstkomende maanden nog een aanzienlijk aantal leden verliezen.

De resultaten van de verkiezingen werden een flop. Dit was voor een groot deel ook te wijten aan de snelheid waarmee de fusie voltrokken was en de onvoldoende voorbereiding voor de deelname.

Op enkele aspecten van de fusie komen wij in ons hoofdstuk over de scheuring in 1928 nog terug. Bekijken wij nu de moeilijkheden die de K.P.B. in de jaren twintig kende.

2. DE KOMMUNISTISCHE PARTIJ : 1921-1928

Als men de samenkoppeling van twee in wezen kontradiktorische kommunistische opvattingen — die van de direkte revolutionaire aktie en die van het revolutionair parlementarisme — voor ogen houdt, dan begrijpt men al voor een groot deel de spanningen in de K.P.

Zoals reeds gezegd, had het fusiekongres in 1921 een formeel akkoord bereikt over de fundamentele tegenstellingen die er bestonden tussen de leiding van de twee partijen. De *Parti Communiste Belge* o.l.v. W. Van Overstraeten, de "oude" partij genaamd, had toegegeven op het vlak van het anti-parlementarisme, en zou de internationale discipline in acht nemen. Verder zou zij zich inspannen om een zo sterk mogelijke inplanting bij de arbeidersklasse te verwerwen. De "nieuwe" partij, de pas afgescheurde linkervleugel van de B.W.P., zou een grotere inspanning leveren tot verduidelijking en precisie, om de centristische en pacifistische tendensen van haar leden te bekampen (3).

Maar zoals J. Jacquemotte het in zijn rapport, dat voorgelegd werd op het eerste kongres van de Verenigde Kommunistische Partij in april 1922, formuleerde, was de fusie eerder "*un mariage de raison qu'un mariage d'amour*". Hiermee bedoelde hij dat de twee tegengestelde tendenzen van vóór de eenmaking zich bestendigden (4).

Ook W. Van Overstraeten legden in een rapport, bestemd voor de Internationale, de nadruk op het verleden van de respektievelijke partijen. Volgens hem was de nieuwe partij op haar centristisch standpunt gebleven en bestond ze uit reformisten, die hun taal vermengd hadden met revolutionair speeksel (5).

Zoals in de inleiding van dit deel vermeld, spitsten de voornaamste meningsverschillen in de K.P.B. zich toe op drie kwesties : de organisatorische, de syndikale en de Russische kwestie. Deze speelden een belangrijke rol bij de trotskistische afscheuring in 1928.

2.1. DE ORGANISATORISCHE KWESTIE

De eerste botsingen grepen plaats over de pers, de boekhandel, een zekere sabotage van de verkiezingen in 1921 (nochtans door leden van de nieuwe partij !), kwesties van persoonlijke aard, enz., waar wij echter niet verder zullen op ingaan (6).

Kortom, het ging over de funktionering en de efficiëntie van de nieuwe partij.

Steeds opnieuw werd de polemiek hernomen over de bepaling wie lid kon worden van de partij. Jacquemotte hechtte zeer veel belang aan het zien toemen van het ledenaantal. Hij vond dat de regelmatige betaling van de bijdrage volstond om lid te worden van de K.P.

War Van Overstraeten daarentegen, die de leiding van de partij in handen had, eiste de regelmatige aanwezigheid van de leden op de vergaderingen, het vervullen van taken en controle op de activiteiten. Het merendeel van de militanten was het met hem eens.

Op alle kongressen waar de organisatorische problemen op de dagorde stonden, kwam men op deze kwestie terug.

Ten gevolge van de slechte kommunikatie top-basis-top, was de autonomie van de federaties ongewild groot. Het democratisch centralisme werd door sommigen niet zo nauw genomen. Zo zien wij bijvoorbeeld in 1927 dat J. Thonet (nieuwe partij) het verwijt toegestuurd kreeg dat hij te Hoei een heel aantal mensen gerekruteerd had, die enkel hun bijdrage betaalden. Dit feit werd aangeklaagd door Poels op een organisatiekongres in april 1927. Hij werd gesteund door N. Cloostermans, A. Dewaet en G. Vereeken van de tendens Van Overstraeten.

Vereeken haalde in dit verband de woorden aan van Lenin : "Het is beter dat tien arbeiders zich geen lid van de partij noemen dan één babbelaar de mogelijkheid en het recht te geven lid der Partij te zijn". Dewaet voegde eraan toe : "het is beter met 20 man te staan die niet wijken dan met 40 die bij de eerste moeilijkheden de moed laten zakken" (7).

Bij een groot deel van de basismilitanten, afkomstig van de oude partij, overleefde zelfs nog de konceptie dat enkel bewuste kommunisten tot de partij toelaatbaar waren. Dit betekende een grote belemmering voor de organisatorische ontwikkeling (8).

Net als over de rekruteringsbasis van leden, was er onenigheid over de noodzaak of de leden al dan niet een politieke opvoeding moesten krijgen. De tendens Van Overstraeten hechtte daar zeer veel belang aan : zij wilde het politiek niveau van de partijleden optrekken. Zij vond het belangrijk dat de militanten zelf konden nadenken en zich een oordeel konden vormen over de te nemen besluiten.

Was was nu het standpunt van de IIIde Internationale ?

Op het vijfde kongres van de Komintern, juni-juli 1924, werd de vorming van massapartijen gestimuleerd met als argument : hoe groter de partij hoe sterker haar positie ten opzichte van de sociaal-demokraten, hoe meer kans ook op degelijke eenheidsfronten met hen. De tendens Van Overstraeten die eerder een kleine maar krachtige groep van overtuigenden beoogde, werd van dan af 'sektair' genoemd. War Van Overstraeten van zijn kant, verweet Jacquemotte — op zijn zachtst uitgedrukt — te veel belang te hechten aan onmiddellijke en oppervlakkige successen.

Beide problemen — rekrutering en opvoeding — kunnen de meest revelerende genoemd worden van de latente organisatorische meningsverschillen, die de partij van de stichting tot de scheuring beheersten. Daarbij kwam nog een extra complicatie : namelijk de bolsjewisatie.

Het betekende een reorganisatie van de partij op basis van ondernemingscellen. Deze koers was beslist op het vijfde kongres van de Komintern in juni 1924.

De karakteristieken van een gebolsjeweerde partij, zoals het in de thesen van de Komintern omschreven werd, betekende een dichtere en konstantere band met de massa's. De voornaamste drijfveer echter was dat er een hogere graad van ideologische en praktische homogeniteit binnen de partij zou verzekerd worden. De partij moest een meer monolithisch blok vormen (9).

Dit kwam in feite neer op een ontwikkeling van een grotere partijdiscipline. Tot nu toe kende men het sociaal-demokratisch systeem dat op territoriale basis georganiseerd was. Met de ombouw voorzag men cellen met een optimaal ledental schommelend tussen 15 en 20. Het werkerterrein was gericht op de ondernemingen.

Zoals we in ons overzicht over de politiek van de K.I. schreven, ontstonden er vele reacties tegen deze reorganisatie. In Frankrijk bracht het een scheuring teweeg met A. Rosmer en P. Monatte (10).

Hoe reageerde men in België op deze ombouw ?

Heel duidelijke posities werden in de K.P.B. aanvankelijk niet ingenomen. In het begin kwam er enkel kritiek op de 'infantiele' haast waarmee die campagne was ingezet (11). De samenstelling van de partij was niet eens onderzocht. Op het kongres van de K.P.B. eind 1924 waar de ombouw op de dagorde stond, had men een termijn van 5 weken voorzien om de bolsjewisering door te voeren.

Behalve in Gent, waar 2 dokwerkerscellen opgericht werden, en enkele cellen te Brussel, was er tot 1926 niets veranderd. De partijleiding schoof de reorganisatie op de lange baan met het argument dat de K.P. te weinig leden telde en dat die te veel versnipperd waren over de verschillende bedrijven (12).

In 1926 liet de Komintern zich in met de Belgische situatie. Zij vond het argument van te weinig leden een drogreden. Integendeel zou volgens haar de reorganisatie de voornaamste problemen in de K.P.B. kunnen oplossen, zoals de kloof tussen top en basis, alsook het tekort aan politieke vorming van de militanten (13).

Een jaar na de tussenkomst van de internationale was er een grote vooruitgang geboekt, op het eerste zicht althans. Uit een rapport van de verslaggever A. Hennaut bleek dat er in het grootste gedeelte van het land cellen opgericht waren. Het ledenaantal was op één jaar tijd met 25% gestegen van 700 naar 1000 leden. Hennaut merkte echter op dat deze te vroegtijdige en volgens hem slecht doorgevoerde reorganisatie niet het gewenste resultaat had. Kortom, men moest veel voorzichtiger te werk gaan en zeker niet mechanisch.

"Het volstaat niet met vandaag in de fabriek een cel in te richten, het aan Jan en alleman uit te bazuinen en 8 dagen nadien met de geheele klik op straat te vliegen." Toch was — nog steeds volgens Hennaut — een herorganisatie nodig en daarbij kon het cellensysteem enkele voordelen bieden, onder andere dat de arbeiders van dezelfde fabriek samenwerkten tegen hun patroon. Het belangrijkste echter dat moest beoogd worden, was dat alle partijleden opgeleid werden in het partijwerk, dat zij zelf leerden denken en begrijpen.

De formele oprichting van een aantal cellen was vooruitgegaan, uitgezonderd in Gent, Charleroi en de Centre. De meeste cellen werden echter bedreigd door vegetatie, daar waar er geen invloedrijke militanten inzaten. Het praktisch werk, bestemd voor de cellen, werd in feite door de afdeling uitgevoerd. Hennaut vrees-

de — te horen aan de reacties bij sommige leden — een nakende crisis of minstens ledenverlies (14).

In een rapport van de hand van G. Vereeken, ter voorbereiding van de organisatiekonferentie van de K.P. in april 1927, konden we lezen, dat er tot nu toe geen officiële oppositie op de vergadering merkbaar was tegen de officiële reorganisatie in de afdeling Brussel. Daar was zij het best doorgevoerd. Buiten de zittingen beklaagden velen zich erover dat het systeem zeer nefast werkte (15).

Op de konferentie zelf bleek dat vele aanwezige afgevaardigden zeer sceptisch stonden tegenover de bolsjewisatie. De reeds genoemde Hennaut, verslaggever en voorzitter, herhaalde zijn standpunt dat de ombouw veel voorzichtiger moest aangepakt worden. Jef De Meyer stelde, in naam van de federatie Antwerpen voor, de hele bolsjewisatiekwestie opnieuw ter discussie te brengen, om te beginnen in de pers. Ook Willems vond dat het kalm aan moest gebeuren : een paar cellen in grote fabrieken volstonden ruimschoots. De grootste tegenkantingen kwamen uit Gent, met als woordvoerder Frans Van Dooren (16). Herinneren we eraan dat de eerste cellen juist te Gent werden opgericht. In alle rapporten waar de organisatiekwestie ter sprake kwam, werd Gent altijd aangeduid als de plaats waar men radikaal tegen het cellensysteem was.

Toch werd de bolsjewisatie doorgezet.

Na de organisatiekonferentie van april 1927 vonden wij nog slechts weinig gegevens over de verdere ontwikkeling van de ombouw. De konkrete realisatie van dit omstreden projekt zou eigenlijk pas goed beginnen nadat het debat over de Russische kwestie was weggeëbd. In 1929 was het cellensysteem volledig ingevoerd.

De personen die zich tegen de reorganisatie hadden uitgesproken, kwamen voor het merendeel — na de scheuring van 1928 — bij de “trotskisten” terecht.

Meer gedetailleerde gegevens over welke personen en welke afdelingen zich tegen het cellensysteem verzetten en met welke specifieke argumenten, hebben we niet. We konden enkel de archieven van de centrale instanties van de K.P. raadplegen, kollektieve bronnen dus.

Het was wel duidelijk dat het precies de tendens Van Overstraeten was die zich tegen de sterkere centralisatie en verstrakking van de discipline verzette.

De Belgische sekte was de enige sekte van de Komintern die ontsnapte aan de onmiddellijke reorganisatie in 1924. Deze kwestie wordt algemeen beschouwd als de eerste grote konfrontatie van de Belgen met de IIIde Internationale.

In de zomer van 1925 werd gans het C.C. in Parijs ontboden om er les te krijgen in ‘hoe de massa’s te bolsjewiseren’. Hennaut schreef ons hierover “Goe-

ralsky was de afgevaardigde van de K.I., de paladijn van de fantasmagoriën. Een goede raad werd gesuggereerd zich vooral niet in te laten met 'trotskysme' " (17). Het Belgisch C.C. stemde dan een motie waarin Rosmer en Monatte – wegens hun kritiek op het cellensysteem – afgeschilderd werden als kontra-revolutionairen. Enkel Hennaut onthield zich op de stemming (18). Volgens zijn getuigenis – overigens bevestigd in 'Bulletin Communiste' – zette de Kominternleiding de Belgische C.C.-leden op allerlei manieren onder druk (19). Ook na de tussenkomst, in 1926, van de afgevaardigde van de Internationale, over het niet-uitvoeren van de richtlijnen, deelde de K.P.B. zich – althans gedeeltelijk en formeel – toch in cellen in. In die periode speelden andere elementen mee in de internationale verhoudingen : dreigingen over uitsluitingen en scheuringen waren niet uit de lucht gegrepen. Wij citeren een uittreksel uit een tekst van de trotskistische beweging na 1928, een terugblik op de bolsjewisatiekwesie ;

"Toen de bolsjewisatiegolf de partijen overspoelde, kwam de Belgische partij in scherp konflikt met de Internationale. Een meerderheid in de partij keerde zich tegen de bolsjewisatie en slaagde erin deze ingrijpende verandering gedikt door de burokratie van de Kommunistische Internationale te stoppen... Met recht kan men zich de vraag stellen of de linkse tendens haar binnen de partij verworven posities zou hebben behouden, indien ze voluit de strijd tegen het neo-bolsjewisme had doorgeduwd... De oppositionelen waren trouwens binnen de partij zelf niet tot rijp overwogen stellingen gekomen.

Door de manoeuvres van de Internationale te vertragen, slaagde de linkerzijde van de partij er niettemin in de nadelige gevolgen van de bolsjewisatie te beperken. Dit lukte tot op het ogenblik van de definitieve uitsluiting van de oppositie uit de rangen van de K.I. Daarin zou zij zeker niet zijn geslaagd indien de linkerzijde reeds vroeger had aangestuurd op een definitieve afwijzing van de bolsjewistische richting van de K.I.

Een zonder twijfel positief resultaat van deze schippertaktiek was dat de discussie- en interventiemogelijkheden binnen de partij intact waren gebleven: daarvan getuigt trouwens de discussie over de internationale problemen die de linkerzijde van de partij in 1927-28 aan de Internationale opdrong" (20).

2.2. DE SYNDIKALE KWESTIE

Ondertussen speelde in diezelfde jaren 1925-1928 het vakbondsvraagstuk in de interne partijstrijd van de K.P. een belangrijke rol.

De kommunisten hadden in 1921, toen ze zich politiek onafhankelijk opstelden ten opzichte van de B.W.P., hun lidmaatschap in het syndikaat niet opgegeven. Zij gingen van het standpunt uit, dat een vakbond niet de erkenning van een politiek kredo mocht eisen, maar haar karakter als massaorganisatie moest behouden en het wapen zijn van alle arbeiders in de dagelijkse strijd. Voor de B.W.P. scheen dat niet zo logisch. Om haar politieke invloed in de vakbonden te konsolideren, liet zij in augustus 1924 een resolutie stemmen in de Syndikale Kommissie, gekend onder de naam "resolutie Mertens". Deze zou de rechten van de kommunisten in de syndikaten aan banden leggen. Zij ontnam de mogelijkheid aan de kommunisten om vertrouwensposten te bekleden en sloot alle kommunisten uit, die politiek actief waren in de stakingen en de syndikale organisatie.

Tegen de resolutie, die een gevaar inhield voor de eenheid van de syndikale beweging, kwam vanuit de linkerzijde een reactie los. In 1925 richtte men de Eenheidsbeweging op.

De Eenheidsbeweging is voortgesprongen uit een politieke beweging, een oppositietendens in de B.W.P., verenigd rond het blad '*La Lutte de Classes*'. Die stamde op haar beurt af van de '*Amis de l'Exploité*', diegenen die in 1921 de B.W.P. niet verlaten hadden (21). Hoe de overgang van '*La Lutte de Classes*', politieke groep, naar a-politieke, zuiver syndikalistische tendens te verklaren is, konden wij niet achterhalen (22).

Het zou goed zijn de geschiedenis van de Eenheidsbeweging in de jaren 1925-1929 aan een nader onderzoek te onderwerpen. Dat dit nog niet gebeurd is, heeft ons overzicht, vooral betreffende de verhouding van de K.P.B. met die beweging, sterk bemoeilijkt.

Het objektief van de beweging was, zoals de naam het zelf duidelijk maakte : eenheid in de syndikale organisatie. De deelname van de kommunisten aan de verkiezingen had een golf van uitsluitingen in het syndikaat voor gevolg gehad. Het gevaar voor scheuring was reëler dan ooit.

De beginselverklaring van de eenheidsbeweging omvatte enkel : syndikale eenheid en strijd tegen de resolutie Mertens (23). Deze doelstellingen boden dan

ook de mogelijkheid aan de K.P.B. om die beweging te steunen. Die "samenwerking" zou echter heel wat stof doen opwaaien.

Kwantitatief betekende de Eenheidsgroep niet veel. Te Brussel telde hij evenwel personaliteiten die én invloed én een positie in het syndikaat hadden : de kopstukken Frans Liebaers, sekretaris van de Brusselse centrale van de Kleding en Arthur Geerts, ex-sekretaris van de vakcentrale van de Koetswerkmakers (24).

In het begin (1925) was er ook te Luik een belangrijke kern. Daar teerden ze op de persoonlijke invloed van Celestin Demblon, die pas overleden was (25). Zijn indertijd ingenomen standpunten vormden een gunstige basis voor de oprichting van een syndikale linkervleugel.

In het vlaamstalig landsgedeelte was Antwerpen de koploper (26). Er bestond een belangrijke kern bij de Metaalbewerkeren. Wij vermoeden dat, naast de K.P.-leden, de linkse socialisten, die in 1927 het blad 'Socialistische Strijd' uitgaven, er deel van uitmaakten.

De Eenheidsgroep nam de vorm aan van een propagandagroep. Dit vond zijn expressie in talrijke trakten, brochures en de tijdschriften "Unité" en "Eenheid", die voor de eerste keer verschenen op 13 juni 1925.

Op het vijfde kongres van de IIIde Internationale – juni-juli 1924 – werd het ordewoord gelanceerd : eenheid in de wereldvakorganisatie. Dit parool had min of meer sukses in een aantal landen. Het prototype was de Engelse minderheidsbeweging, die met de Russische vakbonds beweging een Eenheidskomité tot stand gebracht had. Dit voorbeeld wekte veel verwachtingen, ook bij Jacquemotte.

Hij had vooral de intentie om de Eenheidsbeweging te gebruiken als springplank voor de kommunistische syndikale politiek. In plaats van de beweging te steunen in haar beperkte doelstellingen, wou hij ze omvormen tot een minoraire beweging, een georganiseerde oppositie binnen het syndikaat die het veraad van de reformisten zou aanklagen.

Jacquemotte had deze opvattingen onverbloemd neergeschreven voor het blad van de Rode Vakbondsinternationale. Er was niet de minste diskussie over geweest in de partij. De meesten schenen weinig gelukkig met dit artikel.

De leiding van de Eenheidsgroep had indertijd haar sympathie betuigd ten opzichte van de Russische revolutie en de IIIde Internationale. Dit voorval wakkerde echter haar anti-kommunistische of toch anti-Kommunistische Partij gevoelens aan. Het C.C. van de K.P.B. bekritiseerde het artikel fel. Op 31 oktober 1925 werd een resolutie gestemd met 12 stemmen voor, 6 tegen en 1 ont-

houding, waarin het C.C. oordeelde dat het artikel niet beantwoordde aan de werkelijke situatie in België, noch aan de bestaande verhoudingen tussen *Unité* en de K.P. (28). De K.P.-leiding nam een uiterst voorzichtige houding aan en wou de problemen die de meningsverschillen met Eenheid hadden kunnen doen oplaaien, uit de weg gaan.

Zij zat geklemd tussen de ambitieuze intenties van Jacquemotte, daarin gesteund door de Komintern en het daaruit voortspruitend anti-kommunisme van Eenheid.

In een brief van Liebaers aan Tomsy, september 1926, vernemen we nog iets meer over Eenheid (29). Liebaers maakte hierin zijn intentie bekend dat hij zich van nu af aan verzette tegen verdere uitbreiding van de Eenheidsbeweging. Op dat ogenblik telde Eenheid elf lokale groepen (30). Verder schreef Liebaers dat de taak van de groep enkel en alleen was, er voor te zorgen dat de eenheid verzekerd bleef in het syndikaat. Bij staking achtte Liebaers het onnodig om propaganda te voeren of eisen naar voor te schuiven, kortom onnodig om in de staking tussen beide te komen, zolang geen gevaar voor scheuring dreigde.

Hieruit blijkt de enorme vrees van Liebaers dat de Eenheidsgroep zou geïdentificeerd worden met de K.P. of dat de K.P. een overheersende rol zou spelen.

De slechte verhouding tussen de K.P. en de Eenheidsleiding liep eind 1926 uit op een scheuring in Eenheid. Op 7 november hield zij haar kongres. De kommunisten waren uiteraard in grote getale vertegenwoordigd, zowel diegenen die Jacquemotte's visie deelden als de eerder gematigden. Er werden drie resoluties voorgesteld. De eerste was van Charles Everling en Kestemont. Zij waren van oordeel dat de Eenheidsgroep dringend moest uitgebreid worden tot alle linkse en oppositiesyndikaten. Daar Everling en Kestemont inzagen dat zij weinig kans hadden dat hun voorstel aanvaard zou worden, trokken zij het net vóór de stemming in, ten voordele van de resolutie van Nestor Cloostermans. Hij was lid van het C.C. van de K.P.B. Hij pleitte ervoor dat Eenheid zich in verbinding zou stellen met alle syndikale groeperingen die akkoord gingen om de eenheids-aktie te steunen. Deze resolutie werd unaniem aangenomen min 4 en 2 othoudingen. De tegenstemmen waren afkomstig van de leiding van de Eenheids-groep. Liebaers verzette zich tegen uitbreiding van Eenheid in welke vorm dan ook. Hij, Geerts en Gangrier vroegen dat de konferentie zich zou desolidariseren met allen die fraktievorming nastreefden in de syndikaten — bedoeld werd : de kommunisten. De Eenheidsleiding werd dus in de minderheid gesteld op haar kongres. Zij nam ontslag. Stevens en Ernst van Antwerpen ook. Zij zouden samen opnieuw een eigen beweging beginnen.

De verdeeldheid was dus het gevolg van de tussenkomst van de K.P.B. Daarop maakte het C.C. een soort zelfkritiek in de vorm van een interne resolutie (32).

Zij zag als haar grootste vergissing dat zij niet van in het begin op meer duidelijkheid aangedrongen had over de bedoelingen van de Eenheidsleiding. Het C.C. vond dat de K.P. te voorzichtig gehandeld had, en op die manier verwarring stichtte. En dan kwam er nog het artikel van Jacquemotte, die er geen doekjes om deed dat hij Eenheid wou gebruiken voor kommunistische doeleinden. Het C.C. keurde dan ook af dat het het Executief op het Eenheidskongres drie voorwaarden had laten goedkeuren.

Deze waren : ijveren om de syndikale beweging op het terrein van de klasstrijd te plaatsen, de eenheidsbeweging te ontwikkelen tot een nationale syndikale oppositiebeweging en alle eenheidsgezinde organisaties groeperen (33).

Het C.C. benadrukte dat dergelijke praktijken niet meer mochten gebeuren. De kommunisten mochten wel voorstellen doen, anderen er proberen van te overtuigen, doch alle gemaneuvreer werd afgekeurd. Het Centraal Comité riep dan ook op om zo spoedig mogelijk de leiding van de twee eenheidsbewegingen bij mekaar te brengen.

Niet alle partijleden vonden de interne resolutie zo gelukkig. Zij vonden dat de kritiek en de voorstellen gegrond waren, maar eisten een resolutere houding van de K.P.-leiding. zij gingen niet akkoord dat in de resolutie geen spoor van afkering van Jacquemottes houding merkbaar was (34). Op de nationale conferentie van de K.P.B. van april 1927 besloot men het dokument te wijzigen in die zin. Het voorstel werd aanvaard. De wijziging kwam er echter nooit (35).

De hereniging van de 2 Eenheidsgroepen bleek een ijdele poging; verschillende onderhandelingen braken af. Nochtans waren er geen wezenlijke verschillen tussen de leidingen van de beide Eenheidsgroepen : zij stonden niet recht tegenover elkaar. Toch hielden zij niet op elkaars naam te bekladden (36).

De groep Liebaers-Geerts

Zij bleven het blad verder uitgeven na het kongres (vanaf 1 juli). Daarin stonden beschuldigingen aan het adres van de nieuwe eenheidsgroep, als zou die door de K.P. overheerst zijn, meer nog, een verkapt bijwinkeltje van de partij zijn (37). De pogingen van de oude leiding om de arbeiders achter zich te krij-

gen mislukten echter. De beweging eindigde in onverschilligheid en verviel in persoonlijke aanvallen. Ook liet zij niets achterwege om de K.P. door het slijk te halen. Zo had zij bij voorbeeld een exemplaar van de "Interne Resolutie" over Eenheid bemachtigd. Zij publiceerde die en interpreteerde ze, als zou het Centraal Comité alles in het werk stellen om de oude leiding van Eenheid terug te winnen.

Eind 1927 nam Louis Forriers ontslag uit de K.P. vanwege, onder meer, haar houding ten opzichte van Liebaers-Geerts. Zijn verklaring werd door Eenheid op een pamflet verspreid (38). In dat pamflet en in het blad *Eenheid* beschuldigde Liebaers de K.P.-leiding. We komen hierop terug.

De tweede groep : de nieuwe leiding

Zij toonden van in het begin haar onmacht en vooral haar passiviteit. De verhouding met de K.P. leverde niet zoveel moeilijkheden op, behalve toen de K.P.-leiding aandrong op een hereniging met de eerste eenheidsgroepen.

Vanuit haar schoot vertrokken veel arbeidersdelegaties naar Rusland. Maar zoals gezegd, was de geloofwaardigheid van deze leiding zeer klein, vooral vanwege haar banden met de K.P. Berthe Kestemont en Frans Morriëns waren lid van de Partij. Charles Everling was dit in de beginperiode geweest. Restten nog Vercruyce (sekretaris van de trammannen) en Isidoor Heyndels (sekretaris van de metaalbewerkersbond van Vilvoorde. Deze laatste trad in 1929 tot de partij toe (39).

Keren wij terug naar de meningsverschillen in de Partij omtrent deze twee Eenheidsbewegingen. Samenvattend kunnen wij stellen dat de meerderheid van het C.C. al het mogelijke wou doen om de twee Eenheidsbewegingen bij mekaar te brengen. Het Uitvoerend Bureau (U.B.) daarentegen publiceerde in de kommunistische pers nota's waarin stond dat het de kommunisten verboden was steun te geven aan de Eenheidsgroep van Liebaers-Geerts.

Het U.B. steunde Jacquemotte en de nieuwe Eenheidsgroep. Er werd in het C.C. wel een motie gestemd die de houding van het U.B. veroordeelde, maar daar bleef het bij.

Zeer gedetailleerde gegevens over welke K.P.-leden welke standpunten verdedigden, hebben we niet. Wel konden we uit tussenkomsten van afgevaardigden

op een konferentie in april 1927, een beeld krijgen van hoe zij over de toestand dachten. Van den Borre resumeerde de 2 opvattingen die leefden in de K.P. :

De eerste was vertegenwoordigd door Jacquemotte en gesteund door het U.B. Hij zag de beweging te grootscheeps. Hij wou er een syndikale oppositiebeweging van maken.

De tweede tendens — die van de meerderheid van de partij — wou enkel een gids zijn voor Eenheid. Uit de eerste opvattingen vloeiden de moeilijkheden voort, die de K.P. had met Eenheid. Persoonlijke opvattingen werden in het konflikt met Eenheid vooropgesteld. G. Vereeken, Van den Borre, Renery (Luik), Polk (Antwerpen), F. Van Dooren (Gent), L. Smets (Mechelen), A. Dewaet (Charleroi), waren voorstanders van een dringende hereniging van de twee Eenheidsgroepen; zij stelden het U.B. verantwoordelijk voor de scheuring.

Van Dooren voegde eraan toe dat, indien de K.P. zelf niet verdeeld geweest was, de moeilijkheden met Eenheid nooit hadden plaatsgegrepen.

Jacquemotte, Van den Boom, Leemans (Verviers) en Piette verkondigden op de konferentie het standpunt, dat de gevoerde politiek juist was. Zij vonden dat Van den Borre overdreef; tevens waren zij ook van oordeel dat ze met de eerste Eenheidsgroep niets gemeen meer hadden en stelden dan ook voor, nu eens voorgoed die kwestie af te sluiten (40).

Er werden toch pogingen ondernomen om de Eenheidsgroepen te herenigen. Melnitchansky van de K.I. kwam hiervoor naar Brussel : hij beloofde een herziening van de houding ten opzichte van Eenheid en de ontbinding van de kommunistische frakties (41). De herenigingskonferentie die daarop plaats had in april 1927 werd geleid door de Nederlander Edo Fimmen. Er werd beslist de twee Eenheidsgroepen te ontbinden. Drie mensen werden belast met de heruitgave van 'Unité', namelijk Liebaers, Marchand en Kestemont. Beide groepen werden gevraagd hun kas af te geven, doch volgens Liebaers was hij zelf de enige die dat deed.

Kort na die onderhandelingen kregen Liebaers en Geerts weer een rapport van de K.P. in handen : *'Rapport adoptée par le C.C. du P.C.B., 2 avril 1927'* over de lijn van het kommunisme in de eenheidsbeweging. Liebaers interpreteerde deze tekst als zouden de kommunisten zo onopvallend mogelijk de nieuwe groep onder haar controle krijgen door middel van 'stropoppen'. De herenigingspogingen liepen hierdoor op een sisser uit.

Konklusie : bij de meningsverschillen in de partij over de Eenheidsgroep waren er weer duidelijk twee tendensen met verschillende basisopvattingen omtrent de rol en het doel van de partij. Terwijl de tendens Van Overstraeten in feite een partner en steun wou zijn voor de groep, zag de tendens Jacquemotte het veel grootser. Zij wou er een syndikale oppositiebeweging van maken, geleid door de K.P.

De politieke inmenging van de K.P.B. in Eenheid zette echter heel wat kwaad bloed bij de basismilitanten en C.C.-leden. Dergelijke werkwijzen waren volgens hen schadelijk en vernietigden het vertrouwen in de kommunisten.

Liebaers had aanvankelijk zelf goede contacten met de Russische vakbondsleders, onder andere met Tomsy. Hij schreef regelmatig bijdragen in Russische bladen, alsook voor de Roode Vakbondsinternationale.

In het linkse Brusselse milieu was het prestige van Geerts en Liebaers groot (42). Leidende figuren van de K.P.B. speelden hen interne documenten door over 'Eenheid' onder meer de Interne Resolutie, met vertrouwelijke instructies voor de 'verovering' van eenheid en de syndikaten (43).

In het konflikt in Rusland koos Liebaers de zijde van de Oppositie. Hij had nauwe banden met de revolutionair syndikalistische groep '*Révolution Proletarienne*' in Frankrijk geleid door de oppositionelen Monatte en Rosmer. Er verschenen verscheidene bijdragen van Liebaers in hun blad. Geerts steunde al van in 1924 openlijk Trotsky. Op hun rol in de Russische kwestie komen wij nog terug.

Gezien in het licht van de nakende scheuring in 1928, was de kwestie met Eenheid een supplementair bewijs voor de fundamentele meningsverschillen in de K.P.B. De syndikale kwestie reveleerde weer de typerende houding van de Internationale. De meerderheid van de K.P. botste met het Kominternstandpunt inzake Eenheid : zij wilde ten alle prijze de K.P.B. verbinden met de tweede groep geleid door Morriëns, Vercruyce, Heyndels en Everling.

Enkele jaren later – 1930 – kwamen de ondertussen afgescheurde trotskisten terug op de Eenheidsscheuring van 1926. Zij vonden dat zij destijds onvoldoende weerstand geboden hadden tegen het standpunt van de Komintern. Zij waren van mening dat het verkeerd geweest was om met de tweede Eenheidsgroep samen te werken omdat alles erop wees dat de radikale uitspraken van Everling en Heyndels enkel demagogische manoeuvres waren gericht tegen de leiders van de eerste Eenheidsgroep (44).

Zoals in de organisatorische kwestie, vonden de trotskisten dus achteraf gezien, dat zij ook met betrekking tot de Eenheidsgroep een té verzoenende houding hadden aangenomen en ten alle koste een konflikt trachtten te vermijden.

2.3. DE RUSSISCHE KWESTIE

De discussieperiode : 1925-1928

In december 1924 verscheen in de partijpers een eerste reeks artikels over het konflikt in de K.P.S.U. De noodzaak hiertoe liet zich voelen nadat door de burgerlijke en socialistische bladen — *De Schelde* en *Le Peuple* — vrij fantasierijke berichten verspreid werden die de Russische discussie uitbuitten en uitpeelden tegen het kommuniste.

In de *Drapeau Rouge* en de *Roode Vaan* werd aan de lezers uitgelegd, dat het konflikt in Rusland al een jaar aan de gang was. Beklemtoond werd, dat het niet ging om de strijd tussen twee personen, maar over ideologische en politieke stellingnamen in verband met de toekomst van de S.U. Ruimere dokumentatie werd beloofd.

De start van deze inlichtingskampagne kwam kort na de publikatie van Trotsky's "Oktobernessen". Dit werk had in Rusland een felle anti-trotskistische hetze ontketend, die tot in de rangen van de K.I. doordrong. De dokumenten en redevoeringen die in de *Drapeau Rouge* bijna dagelijks — afwisselend van Trotsky en iemand van het troika — afgedrukt werden, handelden voornamelijk over deze zaak.

Het laatste artikel in de *Drapeau Rouge* verscheen op 17 februari 1925 (45).

Daarop volgde tot november 1927 een lange stilte — in de pers althans — over het konflikt met de Linkse Oppositie en Trotsky.

Slechts even werd die doorbroken, eind 1926, met de verslagen van het Uitgebreid Eksekutief van de K.I.; waarin de zaak van de Russische en buitenlandse oppositiegroepen aangeraakt werd (46). Een andere keer meldde de *Roode Vaan*, dat ze geen stelling zou nemen over het politieke geschil, eerst moest de toestand goed bestudeerd worden (47).

C.C. 1 maart 1925

Dit relatief stilzwijgen in de pers betekende helemaal niet dat het Russische vraagstuk begraven werd in de K.P.B. Dit bewees ons onder meer een vergadering van het C.C. op 1 maart 1925. Op die vergadering werd een motie ingediend door War Van Overstraeten. Die ging over de aanvallen waarvan Trotsky in de Sovjet-Unie het slachtoffer was. De resolutie verwierp de artificiële fabricatie — door de K.P.S.U.-leiding en de Komintern — van de herleving van het zogenaamd “trotskisme” van vóór oktober 1917. De resolutie sloot de mogelijkheid niet uit dat Trotsky en de Oppositie zekere vergissingen hadden begaan, maar oordeelde dat het zeker niet zo erg was als men het in de K.P.S.U. voorstelde (48).

De meerderheid van het Centraal Komitee sprak zich met 19 stemmen uit ten voordele van deze tekst.

Meer dan waarschijnlijk was deze motie de Belgische reactie op de resolutie van de K.I. en de K.P.S.U., waarin een compleet arsenaal van beschuldigingen aan het “trotskisme” werd geadresseerd : revisionisme, poging tot likwidatie van het leninisme, enzomeer.

De aanleiding hiertoe was de publikatie van de “Lessen van Oktober”. De hevige anti-trotskistische campagne die de K.I. daarop ontketende, dateerde van oktober 1924. De resolutie in het C.C. werd gestemd op 1 maart 1925 (49).

Naar we vernamen uit een in december 1930 opgesteld dokument van de Kommunistische Oppositie, werd de vergadering in het C.C., vanaf eind 1924, voorafgegaan door diskussies; dus gelijklopend met de start van de informatie in de pers (50).

Ook Jacquemotte had op de C.C.-vergadering een motie voorgedragen. Die kreeg slechts 3 stemmen. Hij legde daarin een volledige solidariteitsverklaring af met de politiek van de K.P.S.U.-leiding : steun voor de reële toepassing van de genomen besluiten en voor het behoud van de leninistische lijn (51).

Toegegeven moet worden dat de tekst, opgesteld door Van Overstraeten, vrij vaag en voorzichtig klonk. We gaan deze niet analyseren tot in de details. We denken echter dat de motie gewoon als een aanwijzing moet gezien worden van de inspanningen vanwege de Belgische leiding om aan te tonen dat ze geen blind vertrouwen had in de voorschriften van de K.I.

Ook de houding van Jacquemotte verdient een nadere verklaring. Waarom

legde hij een dergelijke — M. Steinberg gewaagde van een lakonieke — motie ter stemming (52) ?

Wij zijn geneigd te denken dat Jacquemotte hierdoor de aandacht van de Kominternleiding naar zich wou trekken. Daarin is hij gelukt. Wij dienen hierbij te verduidelijken dat Jacquemotte en de militanten uit *Les Amis de l'Exploité* tot 1925 in de K.P.B., alleszins geen sleutelposities bekleedden, alhoewel zij, in cijfers uitgedrukt, de grootste inbreng hadden in de K.P. Ook hun opvattingen — zoals de massapartijgedachte — kwamen niet aan bod, zij waren gevoelig in de minderheid in de leiding.

Door nu een kritiekloze vertrouwensmotie in de leiding van de IIIde Internationale te laten stemmen, was die leiding inderdaad meer geneigd om Jacquemotte te steunen, ook al was hij in zijn eigen partij in de minderheid. Een ander element wees ook in die richting : de bolsjewisatie die op verzet stuitte vanwege de Belgische partijleiding droeg zijn goedkeuring weg. Een diepgaander onderzoek van de K.P.B. vanaf 1921 zou wellicht een nieuw licht op de positie van Jacquemotte en zijn tendens kunnen werpen.

De draagkracht van de discussie over het trotskisme beperkt zich echter tot het C.C. De moties werden niet verspreid onder de militanten. Het Uitvoerende Komitee van de Komintern was van oordeel dat de resolutie niet leninistisch was. Het beloofde een repliek, zodat beide standpunten aan de leden konden voorgelegd worden (53). Het antwoord van het E.K.K.I. bereikte echter nooit de K.P.B. Om die reden en wegens een gebrek aan de nodige documentatie, werd uitbreiding van de discussie in het C.C. en andere organismen van de K.P.B. tot 27 november 1927 verhinderd.

Reakties in de partij

Toch kunnen we met zekerheid zeggen dat er van 1925 tot 1927 gediscussieerd werd over de Russische kwestie, zowel in de federaties als tussen de partijleden onderling. Onze interviews bevestigen dit.

De enige weerslag hiervan in de geschreven bronnen, vonden we in het archief Vereeken. De gegevens draaiden dan ook rond zijn persoon, of de afdeling — nummer drie — van Brussel, waartoe hij behoorde. De informatie is oppervlakkig, onvolledig, accidenteel en waarschijnlijk niet representatief voor alle federaties van de K.P. in België. Toch kunnen we deze fragmentaire indicaties niet over het hoofd zien : ze bewijzen dat er over de Russische kwestie gesproken

werd en op welke manier. Tevens geven ze een idee over de sfeer rond de discussie.

Ziehier een voorlopige inventaris van wat we in de geschreven bronnen terugvonden.

In januari 1927 sprak de Brusselse afdeling III zich in een resolutie uit over een rapport van "notre secrétaire" en zijn enquête in Rusland (54). We weten niet of het de sekretaris was van de afdeling III of van de federatie Brussel; we konden dus niet achterhalen wie met deze persoon bedoeld werd. De resolutie kante zich tegen de eenzijdigheid van het rapport, dat enkel de positieve kanten van Rusland belichtte. De afdeling vond dat er ook mocht gesproken worden over de Russische Oppositie. Zij protesteerde ook tegen de gevangenneming en de deportatie van revolutionaire militanten in Rusland (55).

Wij vonden ook een brief van Kobe aan Vereeken, gedateerd op 18 februari 1927. Hij nodigde Vereeken uit voor een gesprek over de interne situatie in Rusland, over de Russische kwestie en de K.P.B. en over de hergroepering van de twee Eenheidsgroepen, meer bepaald over Liebaers en Geerts (56).

In een brief van Van Overstraeten aan Vereeken was er sprake van een zeuwslopend dispuut hier en daar.

De brief handelde over de Russische kwestie; het enerverende was dat de Brusselse militanten Van Overstraetens houding afkeurden, omdat hij de kwestie niet stevig genoeg aanpakte, maar daarentegen afremde (57).

Een volgende brief was afkomstig van Clem Dumortier, de bezoldigde sekretaressen van de K.P.B. Zij vroeg het adres van Boris Souvarine, dat zoek geraakt was (58). Souvarine, een Franse oppositioneel, was de belangrijkste verspreider van de dokumenten van de Russische Oppositie.

Cel 22 van Brussel protesteerde op haar beurt tegen de tendentieuze informatie die verspreid werd in de K.I. en in de K.P.B.; zij vond dat de teksten meer op een hersenspoeling leken. Zij eiste dan ook inlichtingen van de Oppositie zelf, en beschuldigde het U.B. ervan, haar taak op dit punt te hebben ontlopen. Verder vroeg cel 22 dat de basis zich over het probleem zou uitspreken (59).

Ook buiten de partij staande personen lieten van zich horen.

Reakties buiten de partij

Liebaers en Geerts bespraken de Russische kwestie in *Unité* en beschuldigden de Komintern dat zij de arbeiders beloog, onder meer door dingen te verbergen.

Liebaers schreef dat hij niet veel afwist van de strijd in Rusland, niettegenstaande de vele diskussies over dit onderwerp (61).

Andere niet-K.P.-leden die zich met de kwestie inlieten waren Joseph Bracops en Pottelberghs. Zij reisden als afgevaardigden van de Brusselse *'Union des Syndicats'* en op uitnodiging van de Russische vakbonden naar Rusland. Het was ter gelegenheid van de oktoberrevolutie.

Terug in België zetten zij een algemene vergadering op touw om hun bevindingen mee te delen.

Dit gebeurde in oktober 1927. Bracops deelde ook de resultaten mee van een enquête die hij gehouden had bij de leiders van de Oppositie en van de K.P.S.U. Daarrond werd diskussie gevoerd. Jacquemotte, ook aanwezig op de vergadering, had niets gezegd. Op 15 oktober schreef hij echter een artikel in de *'Drapeau Rouge'*, waarin Bracops en Pottelberghs als kontra-revolutionairen bestempeld werden. Bracops repleik *'Une fourberie du Drapeau Rouge'* weigerde men in de kommunistische pers te publiceren. Hij had daarin onder meer het systematisch verzwijgen van de Oppositiekwestie aangeklaagd (62).

Uitsluiting van de Russische Oppositie : november 1927

Herinneren wij er aan dat op 7 november Trotsky en Zinoviev hun volgelingen in afzonderlijke demonstraties door de straten van Moskou en Leningrad leidden. Dit had voor gevolg dat verschillende oppositionelen uit de partij werden gesloten.

Toen dit nieuws de Belgische kommunisten bereikte schreef Robert Trouson, lid van de Brusselse afdeling, nog dezelfde dag aan Vereeken dat hij niet wist hoe hij zijn verontwaardiging kon vertalen. Hij wou Vereeken dringend spreken over die zaken en voegde er aan toe dat de kameraden die in de K.P.B. de indruk gaven zich te verenigen met de ideeën van de Oppositie, met aandacht gevolgd werden (63).

Het nieuws van de uitsluiting van Trotsky had blijkbaar heel wat militanten geschokt.

Eveneens één dag na de bekendmaking, stelde de afdeling nummer drie van Brussel een ultimatum. Zij verklaarde dat na kennis te hebben genomen van het rapport Treint — delegee van het E.K.K.I. voor Frankrijk — dat handelde over de Chinese Revolutie en de activiteit van de leiders van de K.I. (dit rapport verscheen in het blad van Monatte en Rosmer), de afdeling geen vertrouwen meer had in de K.I.-leiding. De K.P.B.-leiding werd er eveneens van beschuldigd dat zij toeliet dat in de *Drapeau Rouge* tendentieuze berichten verschenen.

Het ultimatum bestond erin dat de afdeling alle openbare activiteit zou stopzetten (verkoop, meetings en zittingen in de gemeenteraad; over dit laatste was slechts één lid het niet eens). De afdeling zou starten met het onderzoek van de verschillende problemen op basis van documenten verschenen in de tijdschriften : 'Bulletin Communiste' van Souvarine, 'Révolution Proletarienne' van Monatte en Rosmer, 'De Tribune' en 'Klassenstrijd' uit Nederland. Zij eisten federale vergaderingen met als dagorde de uitsluitingen in Rusland (64).

De Brusselse afdeling drie, was niet de enige die de houding van de partij en de K.I. bekritiseerde : op de vergadering van 26 en 27 november van het C.C. werden resoluties voorgelezen van de sektor Schaerbeek, Molenbeek en de federatie Charleroi.

De sektor Schaerbeek protesteerde tegen de eenzijdige en tendentieuze inlichtingen die de K.I. gaf. Zij eiste de opschorting van de uitsluitingen en de kontaktnaam met de basis.

De sektor Molenbeek, een onderdeel van afdeling III, betichtte het U.B., de bespreking van de Russische kwestie onwillekeurig uit te stellen. Zij zou alle werkzaamheden stopzetten tot er nadere verklaringen kwamen. De federatie Charleroi protesteerde eveneens tegen de eenzijdige inlichtingen in de pers. Zij vroeg bekendmaking van het Oppositiestandpunt.

De federatie Huy evenwel, waar J. Thonet de centrale figuur was, stemde een resolutie die de uitsluitingen in Rusland bijtrad (65).

Op de C.C.-vergadering van 26-27 november 1927 werd het ultimatum van de Brusselse afdeling III veroordeeld. Vereeken was verantwoordelijk voor die afdeling. Hij werd alle mandaten ontnomen — ook dat van lid van de Centrale Organisatie Kommissie — omdat hij Oppositiedocumenten hielp verspreiden en vooral omdat hij het meest doorzette om een discussie te voeren over de Oppositie.

Het Uitvoerend Bureau was op 12 oktober 1927 door het C.C. belast geworden met het opstellen van een uitvoerig verslag over het Russische vraagstuk.

Dat zou dan als inleiding fungeren ter bespreking in het Uitvoerend Bureau zelf, en hoogstwaarschijnlijk in het C.C. De gebeurtenissen in Rusland volgden elkaar toen zeer snel op (60).

Aangezien de uitsluiting van de Russische Oppositie door War van Overstraeten en Hennaut als hét prangendste probleem werd gezien, legden zij een resolutie ter stemming, die het presidium van de Komintern vroeg de uitsluitingen op te schorten en zo spoedig mogelijk een wereldkongres bijeen te roepen.

In een tweede resolutie werd een voorstel geformuleerd door War Van Overstraeten en Hennaut om én de dokumenten van de Oppositie én het officiële standpunt in de pers te publiceren.

Beide resoluties werden met staking van stemmen verworpen. Slechts vier leden van het Uitvoerend Bureau waren op de vergadering aanwezig.

De bijeenkomst van het C.C. : 27 november 1927 en gevolgen

De twee resoluties werden vervolgens aan het C.C. voorgelegd op 27 november. Zij werden aangenomen met 15 stemmen tegen 3 (66). (Ter attentie nogmaals : de verhoudingen in het Uitvoerend Bureau en het C.C. lagen totaal anders.)

De resoluties spraken zich niet uit over de grond van het Russisch konflikt. Wij moeten ze dan ook enkel zien als een uitdrukking van bezorgdheid over een mogelijke scheuring in de K.P.S.U. en de Komintern. De bepaling van een standpunt in het konflikt was volgens het C.C. onverantwoord, gezien de afwezigheid van dokumentatie van de Oppositie.

Toch werd in de eerstkomende maanden deze resolutie het voorbeeld bij uitstek, door Jacquemotte en anderen aangehaald, om te bewijzen dat War Van Overstraeten zijn positie kamoefleerde.

Van maart 1925 tot eind november 1927 werd telkenmale het argument herhaald dat gebrek aan informatie verhinderde dat de Partij zich uitsprak. En toch werden de reeds genoemde buitenlandse Oppositiebladen volgestouwd met dokumenten van de Oppositie : *'Bulletin Communiste'*, *'Révolution Proletarienne'*, *'Contre le Courant'* (begin 1927), dit voor Frankrijk; de *'Tribune'* en *'Klassenstrijd'* voor Nederland.

Doch zich baseren op deze bladen zou de partijleiding kunnen compromitteren en zou voor de Komintern een welkome aanleiding zijn om de K.P.B.-

leiding als Oppositionelen te beschuldigen en hen uit te sluiten. Hoofdzaak voor de Belgische leiding was dat zij binnen de perken van de discipline bleef. Zij had het spookbeeld voor ogen van de Oppositie in andere landen, waar ook partij-sekretarissen zonder enige vorm van discussie verwijderd werden.

Daarom remde de Belgische partijleiding af. Zij ging hierin soms tamelijk ver zoals we nog zullen zien. Een voorbeeld : een jaar lang verbood zij de "Nieuwe Koers" van Trotsky, vertaald door Souvarine in 1926, in de boekenwinkels van de K.P.B. te verkopen (67).

Op dezelfde manier konden wij ook War Van Overstraetens houding verklaren op het jongerenkongres te Seraing van 18 april 1927. Hij was daar als afgevaardigde van de K.P. aanwezig en liet een resolutie stemmen ten gunste van de politiek van de Internationale.

De resolutie begon met de volgende passage : *"het kongres drukt zijn volledige akkoord uit met de leninistische lijn van de Komintern in de Kommunistische Jeugd Internationale. De Kommunistische Jeugd is akkoord met de genomen besluiten, zowel wat betreft de opbouw van het socialisme in Rusland als de toepassing van de eenheidsfronttaktiek in het Westen en partikulier voor het behoud van het Anglo-Russische Komitee, om hun nationale politieke lijn te bepalen"* (68).

De resolutie was een uiting van discipline ten opzichte van de Komintern.

De partij wachtte geduldig op officiële informatie over de Russische Oppositie. Deze bereikte België in december 1927, in de vorm van vertaalde redevoeringen van Trotsky, Zinoviev en Stalin, gepubliceerd in de Prawda. Wij kunnen echter moeilijk aannemen dat het op basis van deze dokumentatie was dat tenslotte toch een standpunt ingenomen werd.

Keren wij terug naar de C.C.-resoluties van 27 november 1927. De eerste resolutie vroeg de uitsluitingen van de Russische Oppositionelen op te schorten, een wereldkongres bijeen te roepen en dokumentatie door te sturen.

Volgende C.C.-leden stemden de resolutie van War Van Overstraeten : Lode Polk en Frans Morriëns (Antwerpen); Ferdinand Minnaert en Frans Van Dooren (Gent); Joseph Deschamps (Verviers); Alexander Dewaet (Charleroi); Nestor Cloostermans (Centre); Henri Saussez en Georges Cordier (Borinage); Omer Petit en Bonvoisin (Luik); War Van Overstraeten, Michel Lootens en Adhémar Hennaut (Brussel) en Eduard Stiers (Jeugd).

De 3 andere C.C.-leden Joseph Jacquemotte, Joseph Thonet en Marc Wil-

lems waren van mening dat het onmogelijk was de opheffing van de uitsluitingen te vragen zonder stelling te nemen over de grond van de kwestie zelf. Volgens hen was de resolutie Van Overstraeten een zuivere steun aan de Oppositie (69). Dit argument gebruikten zij herhaaldelijk.

De meerderheid van het C.C. besliste dat, als er dokumentatie kwam, die verspreid zou worden. Na verloop van tijd moesten twee rapporten gemaakt worden : één voor de Oppositie en één voor de voorstanders van de huidige politiek in de Sovjet-Unie en Komintern. Het C.C. moest zich hier dan over uitspreken.

De rapporten zouden ook gebruikt worden voor de besprekingen in de federaties.

Eens door het C.C. een standpunt zou ingenomen zijn, plande men een discussie-tribune in de kommunistische pers, waarin de twee tendenzen het recht zouden hebben hun mening te verduidelijken. Daarop zouden besprekingen volgen in alle organismen van de K.P.B. en zou tot slot een Nationale Konferentie de uiteindelijke beslissing vellen.

Na het stemmen van deze resolutie hief de afdeling III van Brussel haar ultimatum van 18 november op. Zij verklaarde haar standpunt niet te hebben gewijzigd; enkel had zij het besluit genomen haar activiteit te hervatten. De afdeling bekloeg zich erover dat de leidende instanties niet geantwoord hadden op haar ultimatum, en dat haar vraag om de basisorganisaties over de Russische kwestie in te lichten ook niet verwezenlijkt werd. Volgens de afdeling heerste er daardoor bij sommige militanten ontmoediging en bij nog anderen een afkeer voor de partij. Dit standpunt werd door de afdeling unaniem goedgekeurd, met 2 onthoudingen (een nieuw lid, en één die de eerste discussie niet had meegemaakt) (70).

Jacquemotte die van oordeel was dat de resolutie Van Overstraeten een regelrechte steun betekende aan de Oppositie, maakt de Belgische situatie ahangig bij het politiek sekretariaat van de K.I. te Moskou op 5 december. Hij verklaarde daarbij dat hij zich niet zomaar zou neerleggen bij de besluiten van de meerderheid in de K.P.B.

Op een vergadering van de K.P.B. op 30 november had hij dit voornemen bekend gemaakt en zelfs ter stemming voorgelegd. Het werd uiteraard verworpen. Een motie van War Van Overstraeten die respect eiste voor de genomen besluiten werd daarentegen wel aangenomen. Volgens Jacquemotte ging de discipline van de K.I. boven de discipline van de Belgische sekte (71).

Hij werd dan ook door Moskou aangeduid om de partij op het goede spoor terug te brengen. Daarvoor deed hij een beroep op Felix Coenen. Deze was zoals

de meeste partijleiders van de oude partij. Aanvankelijk steunde Coenen de Russische Oppositie. Hij werd in de partij zelfs "de trotskist" genoemd. Na een reis naar Rusland — hij bevond er zich nog op 27 november — werd hij naar voor geschoven als bekamper van het trotskisme (72).

Op Coenens vroegere stellingnamen werden later — vooral in de "Rode Vaan" — allusies gemaakt.

Het C.C. van 1 en 2 januari 1928 : start van de discussieperiode

Op 2 januari werd formeel, door het C.C., de discussie geopend voor alle geleidingen van de partij. Het was de start van de grote en open konfrontatie, één van de meest geanimeerde uit de vooroorlogse geschiedenis van de K.P.B. Alle militanten werden erbij betrokken, omdat zij verplicht waren een standpunt in te nemen.

De discussie had voor gevolg dat de lopende activiteiten, zowel in het C.C. als in de andere organismen van de K.P.B., verwaarloosd werden (voor zover dit al niet het geval was). De spanningen namen toe naarmate de nationale conferentie naderde : elk woord, elke daad van de beide tendensen werd afgewogen en bestudeerd.

Door de discussie ook in de pers te voeren, was ook de buitenwereld over het konflikt ingelicht.

De bespreking van het Russisch vraagstuk in het Centraal Comité van 1 en 2 januari 1928 had plaats op basis van twee rapporten. Het eerste was van War Van Overstraeten en het tweede, niet zoals verwacht van Jacquemotte, maar van Coenen. Zoals gezegd was hij naar de Sovjet-Unie geweest. Zijn rapport kwam daardoor niet tijdig klaar, vandaar dat hij enkel een mondeling verslag had, dat toch later nog ter schrift gesteld werd. Beide rapporten werden gevolgd door resoluties, eigenlijk samenvattingen van de rapporten. De stemming in het C.C. gaf als resultaat : 13 tegen 13 stemmen. Vermelden wij enkel summier de voornaamste punten die erin besproken werden (73).

In zijn rapport merkte War Van Overstraeten op dat de discussie over de kwestie té lang was uitgesteld. De redenen hiervoor waren "verbonden met gansch onze vroegere werkwijze, waarvan de leiding onzer partij, tot heden toe, de ernstige gebreken nog niet heeft kunnen overwinnen" en voornamelijk ook aan het ontbreken van de nodige dokumentatie.

Hij waarschuwde voor het groeiend tekort aan politieke vorming in de secties van de IIIde Internationale, waardoor de ordewoorden dikwijls niet begrepen werden.

“In de huidige fase van de vormingsperiode der kommunistische partijen kan overhaaste formulering van onvoldoende gestaafde meeningen slechts grote gevaren met zich na slepen. In plaats van de partijen de richting in te sturen van het democratisch centralisme, zou de toepassing van dergelijke discussiemethoden onontkomelijk leiden tot bureaukratisch en administratief centralisme. Daarentegen zou overredingswerk meer en meer verworpen worden. (...) De partij moet vooraleer de besprekingen aan te vatten, zich in het teeken stellen van een tweeledig voornemen. Het eerste is : elke verdraaide voorstelling der feiten en der genomen besluiten uit haar onderzoek en haar argumentatie weren. Het tweede voornemen is : in de beperkingen haar gebeurlijke kritiek uitbrengen, zonder de tucht en de werkzaamheden van de K.I. in het gedrang te brengen”.

Na deze inleiding ging Van Overstraeten over naar de grond van de zaak : de Russische Oppositie.

Hij toonde aan dat de Russische partijleiding in de internationale kwesties als de Chinese revolutie en het Anglo-Russisch Komitee, naar rechts afweek. Hetzelfde gold voor de nationale vraagstukken, zoals de opbouw van het socialisme in één land, de strijd tegen de koelaks (rijke boeren) en de neo-kapitalistische krachten uit stad en platteland.

Aangezien Van Overstraeten in deze kwesties het standpunt van de Russische Oppositie overnam, verwijzen wij naar ons hoofdstuk over de K.I. en Rusland. Op de tactiek van de Russische Oppositie had Van Overstraeten wel kritiek : hij ging niet akkoord met de fraktionele activiteiten, zoals de illegale publicatie van het document van de Oppositie en de betogingen door de straten van Moskou en Leningrad, ook al had de K.P.S.U.-leiding hen er toe gedreven. Toch vond hij dat de Oppositie meer geduld moest hebben. Hij herhaalde de vraag voor reïntegratie van de uitgeslotenen en voegde eraan toe dat de Oppositie zou afzien van fraktiewerk. Alleen ideologische ontwapening, zoals nu geëist werd, was niet aanvaardbaar.

Van Overstraeten benadrukte ook sterk dat de Oppositie helemaal niet van oordeel was dat de S.U. ontaard was. Er was enkel op politiek gebied een verrechtsing merkbaar.

Over de Russische partijleiding schreef Van Overstraeten :

“In plaats van de meeningsverschillen ernstig te onderzoeken, werd er met

moeite over de grieven, die de Oppositie dacht te moeten bekendmaken, in naam der proletarische elementen in de partij, gesproken. Lang voor de Oppositie de weg opging van het fraktionisme, liep zij het verwijt op van mensjevisme en likwidationisme.””

Van Overstraeten voegde er nog aan toe dat het een grove fout was van de K.I. *“om de strekkingen van de Russische Oppositie en deze van zekere uitgeslotene oppositionele elementen en groepen over één kam te scheren. (...) Een nauwkeurige ontleding van de Internationale toestand zou daarin moeten verhelpen. Het is niet mogelijk deze ontleding af te zonderen van de innerlijke toestand van de verschillende partijen”*.

Coenen kwam in de inleiding van zijn rapport terug op de resolutie van 27 november, gestemd in het C.C. Volgens hem getuigde die van een regelrechte steun aan de Oppositie. Het bewijs was volgens hem geleverd : diegenen die de resolutie van 27 november opstelden, schreven nu het rapport ten voordele van de Russische Oppositie. Alle voorgaande dubbelzinnigheid was nu uitgesloten.

Coenen was van oordeel dat de Russische Oppositie vóór ze uitgesloten werd, *“het teken droeg van een geraffineerd fraktionisme”*, en dat de K.P.S.U.-leiding *“te lang geduld gehad heeft met de Oppositie”*.

In het rapport Coenen vonden we eigenlijk geen antwoord op de politieke en ideologische stellingnamen van de Russische Oppositie noch over hun kritiek op de K.P.S.U.-leiding. Het was eerder over oppositie in het algemeen dat hij sprak. Hij viel het feit zelf aan kritiek te geven op de partijleiding, omdat dit paniek zaaide.

Centraal in de redevoering van Coenen stond dat de Oppositie de eenheid in de Russische partij bedreigde. Coenen eindigde met de volgende woorden : *“de K.P.B. is en zal een verkleefde sekte blijven der K.I. Zij zal de heldhaftige K.P. van de S.U. steunen, evenals haar beproefde leiding”*.

Samengevat kunnen we stellen dat het rapport van Van Overstraeten voornamelijk een weergave was van het platform van de Russische Oppositie. Coenen daarentegen wou vooral aantonen dat het bestaan van een Oppositie, die de partijleiding van de S.U. – waar de revolutie nog steeds moeilijke tijden doormaakte – bekritiseerde, op zichzelf een onvergeeflijke fout was.

Onze algemene indruk was dat – in schrille tegenstelling met wat wij gewoon waren van een Jacquemotte – Coenen een inspanning deed om zijn beweringen te staven. De toon was wel veel scherper dan in het rapport Van Overstraeten.

Wij hadden de indruk dat Van Overstraeten gewoon begrip wou voor de zaak van de Russische Oppositionelen. Het was vooreerst een discussie over de ideeën van Trotsky, democratisering van de partij, industrialisering, planmatige produktie en de ondersteuning van de revolutionaire ontwikkelingen in het Westen.

De stemming in het C.C. over deze twee rapporten gaf als resultaat 13 voor beide. Heel precies konden we niet uitmaken wie voor welk rapport stemde, wij weten ook niet precies wie aan de stemming deelnam. Met grote zekerheid kunnen we wel zeggen dat Frans Morriëns (Antwerpen), Ferdinand Minnaert (Gent) en Bonvoisin (Luik), die op 27 november voor de resolutie Van Overstraeten stemden, zich nu voor het rapport Coenen uitspraken.

Terwijl er op 27 november 18 C.C.-leden aan de stemming deelnamen – 15 voor Van Overstraeten en 3 voor Jacquemotte – telde men er een goede maand later 26. We vroegen ons af vanwaar deze plotse toename van C.C.-leden. Uit een brief van G. Vereeken, twee jaar na de feiten, noteerden wij een zekere verklaring. Tot januari 1928 werkten de vreemdelingen onafhankelijk van de K.P.B. omdat de meeste hier illegaal verbleven of in elk geval veel harder de repressie vreesden. Zij konden dus niet meedoen aan het gewone propagandawerk van de partij. Er was wel samenwerking, doch de besluiten werden afzonderlijk geregeld. De organisatie van de vreemdelingen heette MOE (*Main d'Oeuvre Etrangere*). Tot januari 1928 konden ze het C.C. van de K.P.B. enkel bijwonen als raadgevend lid. Nu werd er voorgesteld op het B.P. hen stemrecht te geven. Dit werd unaniem aangenomen; dus eveneens door Van Overstraeten. In de stemmen ten voordele van het rapport Coenen zouden 6 stemmen van de afgevaardigden van de vreemdelingen zitten. De rapporten waren niet vertaald geworden voor hen. Merken we op dat "*La gauche Italienne*", beter gekend onder de naam Bordigisten, toen nog geen groep in België had gevormd (74). Dit is enkel belangrijk omdat zij in het konflikt van de Russische Oppositie ook de zijde van de Oppositie koos.

In het '*Bulletin Communiste*' verklaarde L. Ramon de machtsverschuiving als volgt. Hij rekende : op het C.C. van 27 november 15-3 stemmen, nog geen 2 maand later 13-13. Twee leden waren van standpunt veranderd (Morriëns en Minnaert ?), dus de Oppositie verloor er twee, de Meerderheid won er twee. Verder waren er op de eerste vergadering twee afwezigen : Coenen en De Boeck. De jeugd én de vreemdelingen mochten op het laatste C.C. ook meestemmen; dit leverde voor de Meerderheid tweemaal drie stemmen op. Zo komen wij aan de $2+2+3+3+3=13$ stemmen voor de Meerderheid.

De rol van de Internationale in België

Een noemenswaardig feit wat betreft de band tussen de Kommunistische Internationale en België, was de oprichting van een Westeuropes Bureau te Berlijn in 1927. De bedoeling van dat bureau was, op een minder bureaukratische manier tussenbeide te komen in het intern leven van de Westeuropese sekties. Frekwenter en nauwer contact zou hierdoor gewaarborgd worden, vooral omdat nu meer, in plaats van schriftelijke interventies, de vergaderingen zelf konden bijgewoond worden door een vertegenwoordiger.

De eerste afgevaardigde in België, in 1927, was Jules Humbert Droz. Volgens hem was de strijd tegen de trotskistische Oppositie hier zeer moeilijk. De schuldige hiervoor was grotendeels Moskou en de Komintern, aldus Droz. De door hen gebruikte taktiek om de dokumenten van de Oppositie te verbergen, alsook de andere methode die erin bestond kleine gedeelten van de Oppositie-geschriften uit te pikken en te voorzien van een ellenlange scheldpartij, werkte zeer nefast. Het schokte het vertrouwen van de kameraden ten opzichte van de Meerderheid.

Bovendien bewees Moskou ermee dat de kommunisten niet in staat waren zelf te oordelen : dat alles schiep een klimaat dat gunstig was voor de ontwikkeling van de Oppositie. Jules Humbert Droz heeft zelf het einde van de discussie in de K.P.B. niet meegemaakt, wegens zijn gevangenneming. Manuilsky en Kuusinen vervingen hem (76).

Hennaut betwist dit : *“Hij heeft de laatste aparte pogingen gedaan bij War Van Overstraeten, Leon Lesoil, Michel Lootens en misschien nog anderen om niet te breken met de IIIde Internationale. Hij nam deel aan het kongres op 11 en 12 maart 1928 (...) Manuilsky is wel eens over België getrokken in 1923 – later niet meer.”*

De ‘openbare’ tussenkomsten van de IIIde Internationale gebeurden door middel van twee brieven, gericht aan de leden, en een redevoering van een vertegenwoordiger op het C.C.

De diskussie-tribune die in de *Drapeau Rouge* zou geopend worden, onmiddellijk na de vergadering van het C.C., werd uitgesteld tot 18 januari 1928. De partij moest wachten op een brief van het E.K.K.I. (Eksekutief van de Komintern), ondertekend door Kuusinen en gericht aan de partijleden. De brief mocht in geen geval in de pers komen. Dit was een inbreuk op de beslissingen van het C.C., die de standpunten van beide tendenzen met gelijke middelen én

openlijk wou bekend maken.

Toch werd de tussenkomst van de Internationale niet geboycot.

In de brief aan de K.P.-leden vestigde Kuusinen er de aandacht op, dat de openlijke bekennen van War Van Overstraeten tot oppositionele standpunten, lang op zich had laten wachten. Hij vroeg zich tevens af waarom juist in België een dergelijk aantal militanten akkoord ging met de Oppositie.

Volgens hem werd dit verklaard door twee omstandigheden : ten eerste dat de Belgische sekte weinig rechtstreeks contact had met de Komintern en dat zeer belangrijke problemen weinig weerklank vonden in die sekte; ten tweede dat de Belgische partij tot nog toe geen revolutionaire massapartij was. Er heerste een sektaire geest bij de partijleiding en bij War Van Overstraeten die passiviteit rechtvaardigde, aldus het E.K.K.I. (77).

De Oppositie ontkende de eerste reden niet, maar kaatste de bal terug : de Belgische sekte werd namelijk als een kleine en té onbelangrijke sekte beschouwd.

Met de tweede reden die de Komintern inriep als verklaring voor de aanhang van de Oppositie, was zij het helemaal niet eens. Wel gaf zij toe dat de sektaire geest bestaan had bij de oude partij vóór 1921. Daarna werd deze voortdurend bekampt (78).

Op 29 januari 1928 volgde nogmaals een interventie van de Komintern op de vergadering van het Centraal Comité.

Het thema van de redevoering was weer dat de zichtbare stagnatie van de partij te wijten was aan de innerlijke malaise, aan de sektaire geest van War Van Overstraeten.

De Internationale trachtte de invloed van de Oppositie te minimaliseren door felle kritiek op het jarenlang beleid van War Van Overstraeten, algemeen sekretaris. Een dankbaar onderwerp trouwens, aangezien alle militanten op één of andere kwestie kritiek hadden, en omdat de partij inderdaad geen vooruitgang boekte. Door de discussie te verplaatsen naar het Belgisch terrein, werd de aandacht van het Russisch vraagstuk afgeleid.

De Kominternafgevaardigde somde de konkrete politieke vergissingen van het K.P.B.-beleid op. Naast het reeds gekende verwijt van War Van Overstraetens sektaire geest, werd hem en zijn kliek een té lakse houding aangewreven in enkele kwesties. Over Vlaams-nationalisme hadden zij geen standpunt ingenomen. In de boerenbeweging vertoonden zij niet de minste interesse. En rond militaire

kwesties tenslotte werden er wel ordewoorden gelanceerd, doch geen akties gevoerd.

De Kominternafgevaardigde pakte dan de syndikale kwestie aan, meer bepaald de houding ten opzichte van de Eenheidsbeweging. Er werd te veel kostbare tijd vergooid aan het sluiten van opportunistische compromissen met de leiders van "Eenheid". Na het ontslag van de eerste leiding werd nog met hen onderhandeld, alhoewel geen enkel ernstig raakpunt aanwezig was. Kortom, de partijleiding had "zelf" eenheidsgroepen in gans het land moeten oprichten, zoals in enkele lokaliteiten mogelijk bleek te zijn (79).

Wat volgens de Komintern-vertegenwoordiger in de eerste plaats telde was, dat de basismilitanten begrepen wat in de Belgische partij fout zat en niet wat er in China aan de hand was, en dat zij inzagen dat het War Van Overstraeten was, die de ontwikkeling van de Belgische partij had afgeremd door zijn sektaire geest en zijn abstrakte propaganda voor het "puur kommunisme".

Op 11 februari volgde een tweede brief aan de basismilitanten van J. Humbert Droz; deze maal verscheen de brief in de pers. De nadruk werd erop gelegd dat de sociaal-demokraten en de kapitalisten de discussie uitbuiten om Rusland te bekladden (80).

De twee brieven van 18 januari en 11 februari, plus de interventie op het C.C. leveren een eerste aanduiding van de aandacht van de Komintern voor de Belgische sekte.

Het is zeker dat de inmenging van de Komintern veel groter was dan uit de beschikbare bronnen af te leiden viel. Er gebeurde heel wat achter de schermen, waarvan wij slechts flarden opvingen.

Clem Dumortier vertelde ons dat een Rus, gekend onder de naam Polleke, alle vergaderingen bijwoonde en militanten persoonlijk trachtte te overtuigen. Zij sprak er over als over een zielepoot die met de beste bedoelingen en de grootste inspanning zijn werk deed, zonder enige impact te krijgen (81). Verder zagen wij dat Coenen de 'trotskist', na zijn verblijf in Moskou, 'bekeerd' terugkwam als leider van de Internationale Meerderheid. Uit onze interviews bleek dat dit inderdaad een invloed had op de verhoudingen in de partij. Hetzelfde gold voor De Boeck die na zijn terugkomst de jeugd aanpakte.

Wij merken ook dat in de IIIde Internationale ernstige inspanningen geleverd werden om de krachtsverhoudingen te wijzigen in de leidende organen van

de K.P.B. De samenstelling van het Uitvoerend Bureau was reeds in 1925 in het voordeel van Jacquemotte.

In het C.C. verloor de Oppositie eind 1923 haar stevige meerderheid op twee maanden tijd, onder meer doordat zij de jeugd en de vreemdelingen liet meestemmen.

Ook de federale besturen werden aangepakt. De Internationale drong aan op het rekruteren van nieuwe leden, om de stemming voor de nationale konferentie te kunnen beïnvloeden.

Van bij de start van de discussie was ook de redaktie van de *Drapeau Rouge* onder controle van de Internationale.

Kortom, de Komintern maakte gebruik van haar autoriteit en macht. Zij dreigde met uitsluiting – naar het voorbeeld van het buitenland – en buitte de gedisciplineerdheid van de Oppositie uit. Immers, die wachtten geduldig op dokumenten van de Komintern om de discussie te starten en haar standpunt bekend te maken. De Komintern beschikte duidelijk over meer drukingsmiddelen (waaronder ook financiële en materiële), om de balans in haar voordeel te doen schommelen.

Openlijke discussie in de kommunistische pers : 18 januari - 3 maart 1928

De kommunistische pers leverde belangrijk bronnenmateriaal voor de maandenlange konfliktsituatie in de Partij. Doorheen de twistpunten, dikwijls over nevenkwesties, kregen wij geleidelijk aan een beter inzicht in het interne leven van de partij.

Een discussietribune werd geopend die kansen bood aan de respektieve tendenzen, evenredig hun standpunt in verband met de Russische kwestie te verduidelijken. Alle partijleden mochten deelnemen.

In de *Drapeau Rouge* kwamen dagelijks vanaf 18 januari 1928, basismilitanten aan het woord. De *Rode Vaan*, als weekblad, leende zich daar minder toe. Er werd wel een supplementaire pagina ingelast, bestemd voor de discussie, doch de standpunten kwamen slechts vijfmaal aan bod. In de *Drapeau Rouge* was bijna één volle pagina, van het vier bladzijdigen tellende blad, dagelijks aan de discussie gewijd.

Wij zullen trachten de standpunten en argumenten te resumeren en aan te geven waarop de klemtoon lag in de discussie.

Wat de terminologie betreft, zij spraken zelf over "Meerderheid" en "Oppositie". Met het eerste werd bedoeld : de verdedigers van het rapport Coenen, hiermee werd verwezen naar de K.P.S.U.-meerderheid. De Oppositie stond dan ook voor Russische Oppositie. Het gebruik van deze termen, heeft hoe dan ook nog niets te zien met de krachtsverhoudingen in de partij.

In de discussietribune werd voornamelijk nagekaart over de rapporten van 1 januari 1928, van War Van Overstraeten en van Coenen (82).

Voor de ideologische discussie hebben wij geen nieuwe argumenten gevonden die belangrijk genoeg waren om bij stil te staan. De Meerderheid beklemtoonde dat de Russische economie het vooroorlogse peil overschreden had. Zij antwoordde echter niet op de centrale problemen van de Oppositie : de Chinese revolutie, het Anglo-Russisch komitee en het socialisme in één land. Er werd eigenlijk naast elkaar gediskussieerd.

Het viel bij lezing van alle artikels allereerst op, dat van de zijde van de Meerderheid steeds teruggekomen werd op "de discipline". Zij getuigde van een krietkloze identifikatie met de Russische zaak. Voor haar was de discussie een ballast. We kunnen haar argumentatie herleiden tot de eenvoudige formule afkomstig van Jacquemotte : "met de Internationale, met de K.P.S.U. of met de tegenstanders van het kommunisme". Terwijl de oppositie zich inspande om de stellingnamen van de Russische Oppositie te verduidelijken en te rechtvaardigen, vond de Meerderheid om het even welke kritiek tegen de S.U. afkeurenswaardig. De artikels gingen de sentimentele toer op : voor de Meerderheid was alle kritiek een aanval op de S.U., het enige land waar de socialistische revolutie gezegevierd had, het "grote" voorbeeld. Diskussie kon enkel in de kaart spelen van de sociaal-demokraten en de kapitalisten.

Gebruik van sentimentele argumenten waren een gemeenschappelijke wezen-trek van de beide tendenzen : voor de Oppositie leende de discussie rond de kwestie China, met de bloederige massamoord op de kommunisten te Shangai, zich daar ook gemakkelijk toe.

Op het argument van de Meerderheid, dat een ijzeren discipline een noodzaak was, antwoordde de Oppositie dat zij akkoord ging, dat er tucht nodig was, maar dat anderzijds de tendenzen het recht moesten hebben, op de een of andere manier hun standpunt bekend te maken. Later voegde de Oppositie er aan toe : akkoord met de discipline, maar niet voor de verdediging van een opportunistische politiek.

De Oppositie zat verveeld met twee feiten waarop de Meerderheid voortdurend doorging.

Een eerste probleem bleek de identifikatie met Maslow, Ruth Fischer, Souvarine, Monatte, Rosmer en Henriette Roland Holst. Verschillende malen herhaalde de Oppositie dat zij zich van die Oppositionelen onderscheidde, dat zij niet akkoord ging met diegenen die de K.I. verlaten hadden en niet disciplinair waren. De Belgische Oppositie was van oordeel dat oneindig groot geduld aan de dag moest gelegd worden om de meerderheid te behalen, of althans te pogen deze te behalen. Een tweede steeds terugkerend argument van de Meerderheid was de resolutie van 27 november 1927. Zij was van oordeel dat de resolutie van de zijde van Van Overstraeten een gekamoufleerde steun aan de Oppositie was. Van Overstraeten antwoordde dat er op dat ogenblik geen zuivere konklusies te trekken waren over de grond van de konflikten in de S.U. De onvoldoende dokumentatie en de wens tot vervollediging van de informatie, eisten dat hij op de vlakte bleef. Hij vond dat door de resolutie toch te laten stemmen hij zijn verantwoordelijkheid opgenomen had.

Na een maand diskussie in de *Drapeau Rouge*, was een langzame verschuiving waar te nemen. Het klimaat werd meer gespannen, de verdachtmakingen en beschuldigingen tegen de andere tendens namen toe. Gelijklopend hiermee kwamen reeds meer basismilitanten aan het woord. Zij spraken veel radikaler taal.

Het kluwen van standpunten en gevoeligheden leidde tot ware scheldpartijen. Bestendig werden feiten, eventualiteiten en wensen door elkaar gehaald. Kunst- en vliegwerk werd aangewend om de juistheid van de standpunten aan te tonen.

We gaan hier slechts in het oog springende feiten aanhalen, voor een volledige waslijst hebben we geen plaats.

Een veel voorkomende kritiek van de Oppositie was dat de Meerderheid zich aan woordenverdraaiing en vooral aan tekstvervalsing schuldig maakte, zoals ook de K.I. al enkele jaren deed. Zo had de K.I. het Russisch Oppositieplatform gepubliceerd : kleine uittreksels werden uit hun verband gerukt en bekomentarieerd (83). Teksten van Trotsky van vroeger en nu werden door elkaar gebruikt.

Van Overstraeten beklaagde zich over de taktiek van het E.K.K.I., die erin bestond de argumenten van de Oppositie niet te weerleggen, maar verder te gaan met alle Oppositionelen te beschrijven als lage romantici, die een ridikule komedie speelden met hun held Trotsky.

De meerderheid gebruikte te pas en te onpas haar nieuwe scheldwoord :

'trotskist'. Alle kritiek was trotskistisch en trotskisme was revisionisme, anti-leninisme, likwidationisme, kontra-revolutionair, sociaal-democratisch en een scheurmakersbeweging.

Verdachtmakingen van de tegenstander waren ook rijkelijk vertegenwoordigd.

De voornaamste aanklacht vanwege de Meerderheid was in de eerste plaats dat de militanten in Luik het blad "*Contre le Courant*" ontvingen, wat een bewijs was dat de Oppositie adressen doorgaf aan haar Franse kameraden (84).

Begin februari hingen van diezelfde groep "*Contre le Courant*" affiches aan de muren te Parijs, waarop stond dat Russische Oppositionelen gevangen genomen werden en zonder vorm van proces gedeporteerd (85).

Een paar dagen later prijkten diezelfde affiches op de muren te Brussel. Echter haastte Geerts – van 'Eenheid' – zich om er zelf de verantwoordelijkheid voor op te eisen. Dit was dan uiteraard weer aanleiding om de Oppositie ervan te beschuldigen dat ze in de kaart speelden van de sociaal-democraten, en er mee samenwerkten.

De Oppositie van haar kant deed ook een aantal onthullingen, die door Hennaut in het laatste artikel van de "*Rode Vaan*" op een rijtje werden gezet (86).

Naast de reeds genoemde tekstvervalsing en woordenverdraaiing, merkte Hennaut een tegenstelling op tussen officiële argumentatie, die op vergaderingen en in de pers werd gebruikt (namelijk : kontra-revolutionairen, sociaal-democraten) en de niet-officiële argumentatie die werd gehanteerd bij de persoonlijke ontmoetingen of op vergaderingen zonder Oppositionelen. Daar waren de Oppositionelen defaitistisch of mensen die de strijd tegen het kapitalisme moe waren, ofwel waren zij integendeel militanten met een zeer grote persoonlijke ambitie, ofwel personen die nu reeds voor de komende repressie het hazenpad kozen om niet achter slot en grendel te vliegen bij de eerstkomende aanhoudingen.

Deze laatste argumenten werden ook gebruikt bij de huis aan huis bezoeken, door militanten van de Meerderheid, bij basismilitanten of leden die nog geen standpunt terzake hadden ingenomen.

Tevens werd de klacht gehoord, dat de twijfelaars die op informatievergaderingen werden uitgenodigd, enkel het standpunt van de Meerderheid te horen kregen; ook voor de gewone vergaderingen werden de Oppositionelen moedwillig te laat uitgenodigd.

Er zijn ook enkele gevallen bekend dat de Meerderheidsleiding persoonlijk korrespondeerde met partijleden.

Kortom, hoe dichter de stemming in de federaties bij de deur stond, des te meer bleek dat de Meerderheid alle middelen gebruikte om haar doel te bereiken.

Het was ook onvermijdelijk dat in de discussie-tribune personen geviseerd werden.

In de *Rode Vaan* schreef J.D.M. (Jef De Meyere ?) dat de politieke bespreking moest losgekoppeld worden van de discussie over individuen in de partij (87). Zo werden door velen de twee tendenzen genoemd naar de personen die de respektieve ideeën op het voorplan brachten, zijnde War Van Overstraeten en Felix Coenen.

G. Dewolf kloeg, op 5 februari 1928, over de methode van de meerderheid om individuen centraal te stellen omdat Coenen schreef dat War Van Overstraeten in het Centraal Comité de meest invloedrijke persoon was en zodoende de stemming naar zich toe trok. Dewolf echter achtte deze voorstelling — als zouden de kameraden blinde volgelingen zijn van Van Overstraeten — schandelijk (88).

Voor de Oppositie vormden voornamelijk Coenen en in mindere mate De Boeck, Jacquemotte en Morriëns het mikpunt. Volgens A. Gorine was Henri De Boeck een fonograaf van Stalin, die zijn citaten te pas en te onpas uitspuwde. Ramon echter beweerde dat De Boeck eigenlijk een trotskist was (89).

Voor al in de *Roode Vaan* werd er op gewezen dat De Boeck en Coenen, die de grootste verdedigers van de ideeën van Trotsky waren geweest, zich op zeer korte tijd als kersverse stalinisten hadden ontpopt. In een artikel van V.D.H. (Van Den Heuvel ?) lezen we dat Coenen, Van Den Boom, Wackenier en Morriëns vertelden dat “ze niet meer meegingen met Trotsky omdat ze nu pas ondervonden dat Trotsky eigenlijk verkeerd liep.” (90). Waren zij dan vroeger ook voor de Oppositie geweest ? De inhoud van deze zin klinkt nogal dubbelzinnig. Over Morriëns insinueerde men, dat hij Coenen de hand kon reiken met zijn plotse ommekeer (91).

De Meerderheid van haar kant viseerde de intellectuelen : Ramon, als doktrinair theoretikus en Gorren als pseudo-marxist. Charles Plisnier werd als “*le marais*” betiteld; hiermee werd bedoeld dat hij enkel bewoog als hij erg door mekaar geschud werd (92).

Een woordje nu over de tussenkomsten van basismilitanten en sympathisanten.

De artikels die ten voordele van de Meerderheid geschreven werden kan men

als volgt resumeren : de discussie is veel te ingewikkeld, veel te theoretisch, het is tijdverdrijf, wij hebben al lang genoeg geduld gehad met de Oppositie, er zijn belangrijker dingen te doen (93).

Bij de artikels van de C.C.-leden die behoorden tot de Meerderheid, konden wij dit standpunt slechts tussen de regels door lezen.

De tussenkomsten van de basismilitanten van de Oppositie handelden voornamelijk over het hoe en waarom zij voor de Oppositie kozen. X.V. Dolhain schreef dat vele arbeiders en sympathisanten die de discussie volgden, de werkelijke achtergrond niet begrepen, maar dat zij wel verontwaardigd waren over de sektaire toon en de bittere stijl van de Meerderheid, vooral dan van Coenen (94).

Andere artikels bewezen dat de meeste Oppositionelen een standpunt ingenomen hadden of zich begonnen te interesseren voor de zaak, naar aanleiding van de deportatie van Trotsky (95).

De discussie-tribune handelde hoofdzakelijk over Rusland en de noodzaak tot eenheid. Ook werd enkele keren de Belgische syndikale kwestie besproken. A. Dewaet viel de syndikale politiek van Jacquemotte en Lahaut aan in de kwestie van de "*Chevaliers du Travail*", omdat zij dit syndikaat wilden uitbreiden (zie verder) (96). Ook P. Sottiaux kloeg de geest van de Meerderheid tot syndikale verdeeldheid aan (97).

Op 2 maart maakte de Meerderheid een einde aan de discussie. Zij besloot met een artikel : "Lessen uit de discussie". Daarin legde zij de nadruk op het feit dat de tot hiertoe gevoerde discussie geen precedent kende in de geschiedenis van de Komintern. Tevens verontschuldigde zij zich bij de "talrijke" arbeiders voor deze lange discussie, waartoe zij door de Oppositie gedwongen was.

Zij schudde meteen alle verantwoordelijkheid van zich af; ook voor wat de grote schade en afkeer betrof, die de discussie berokkend had (98).

Een week later verscheen van de hand van Hennaut, Lesoil, Lootens en Van Overstraeten (leden van het Exekutief en het Politiek Bureau) een protest tegen dit artikel van de Meerderheid. Daarin werd de Meerderheid ervan beschuldigd dat zij willekeurig en eigenmachtig de discussie had afgesloten (99). Zij herinnerden eraan dat de Meerderheid reeds verscheidene pogingen had gedaan — voorbeelden werden geciteerd — om de discussie stop te zetten.

Op het P.B. had de Meerderheid de intentie bekend gemaakt de discussie te beëindigen in de pers. Lahaut en Morriëns waren echter afwezig, waardoor de Meerderheid haar wil niet kon doordrijven. Een week later, op 29 februari, werd

slechts één derde van de kopijen van de Oppositie in de discussietribune afgedrukt; de verantwoordelijkheid hiervoor lag bij Coenen.

Op het P.B. kon de Meerderheid, dank zij de schriftelijke stem van Lahaut, de stopzetting van de discussie laten stemmen. In het nummer van 2 maart eigenden zij zich dan ook het recht toe om een slotartikel – lessen uit de discussie – te laten verschijnen.

In het artikel van de 4 Oppositieleden werd nog eens aangeklaagd dat zij over dezelfde kam geschoren werden met Liebaers, Geerts en de linkse sociaal-demokraten. De Oppositie gaf wel toe dat deze inderdaad rekende op het uitba-zuinen van de konflikten in de partij, om te verhinderen dat er nog meer arbeiders naar het kommunisme zouden overgaan. Dit was in elk geval de houding van Brunfaut. Ook "*La bataille Socialiste*" en Liebaers-Geerts dachten op die manier.

Het besluit van de Oppositie was, dat zij zich niet zou laten beetnemen door de vriendschappelijkheid en de sympathiebetuigingen van de linkse socialisten.

In hetzelfde artikel werd herhaald dat de redactie van de *Drapeau Rouge* in handen was van de Meerderheid. De verslagen van meetings en de inleidende noten op een internationale resolutie (die betrekking had op de Oppositie) hadden dit nog eens bewezen.

Gelijktijdig met het afsluiten van de discussietribune verscheen de resolutie over het trotskisme, gestemd op het laatste E.K.K.I. (zie hoofdstuk over de strijd tegen het trotskisme in de Internationale). De resolutie was voorzien van een inleidende nota van Jacquemotte. De verwickelingen die zich rond de verschijning van die nota in het vlaamstalig orgaan voordeden, vormen een mooi staaltje van de steeds stijgende spanning.

Zoals gewoonlijk bespraken Wackenier en Hennaut de inhoud van de *Rode Vaan* vóór de publikatie. Juist vóór het ter perse gaan vertelde Wackenier, dat de eerste pagina door een andere vervangen was met een zeer lang artikel; hij wist echter niet wat het inhield. Langs andere mensen om vernam Hennaut dat het de resolutie over het trotskisme betrof. Hij ging akkoord om die af te drukken. Een dag later echter bemerkte hij dat de resolutie voorzien was van een inleiding. Hennaut verzette zich hiertegen, omdat dit de partij in een tendentieuze richting engageerde en het C.C. bepaald had te wachten met de oriëntatie van de K.P. tot na de Nationale Konferentie.

De Boeck was niet eens met het weglaten van de inleiding. Morriëns dreigde dat bij niet-publikatie, hij ook de discussiepagina zou laten schrappen. Hij gaf

dan ook deze instructies aan het personeel van de drukkerij. Enkele minuten later telefoneerde Jacquemotte naar de drukker dat indien de diskussietribune gepubliceerd werd, hij niet betaald zou worden. Hennaut had dan toch gedaan gekregen dat het discussieblad gedrukt werd, alhoewel het maar gedeeltelijk opgesteld was, gezien de drukte van de laatste uren. Door uit te leggen dat Jacquemotte niet het beslissingsrecht had over de krant en dat ingeval de partij niet zou betalen, Hennaut zelf wel het supplement zou betalen, kwam het toch nog op zijn poten.

Hennaut stuurde zijn protest over de handelingen van Morriëns en Jacquemotte naar het Exekutief. Hij stelde tevens het wantrouwen van Wackenier aan de kaak, die met hem moest samenwerken. Hennaut voegde eraan toe, dat dit wantrouwen niet verantwoord was, aangezien hij zich steeds strikt gehouden had aan de beslissingen van de partij en het U.B., ook al ging hij niet steeds akkoord.

De inbreng van buiten de partij staande krachten

Wij hadden reeds gewezen op de rol van de Eenheidsgroep van Liebaers-Geerts als stimulator van de discussie. Zij brachten dokumentatie in omloop : zij verspreidden affiches van de Franse groep "*Contre le Courant*" en publiceerden uittreksels uit "Het testament van Lenin", uit "Trotsky over Lenin" en "Lenin over Trotsky" in "*Unité*", voorzien van een voorwoord van Liebaers. Zij drongen voortdurend aan op een discussie en op meer en objectieve inlichtingen over de zaak.

Begin februari 1928 richtten Liebaers en Geerts ook een meeting in te Antwerpen. Een "Meeting van de Westerse geallieerden van de ex-Oppositie" zo luidde de titel in de *Drapeau Rouge*. De verslaggever was duidelijk iemand van de Meerderheid (100). De sprekers waren : Henriette Roland Holst uit Nederland, Van Overstraeten en Morriëns.

Er kwamen een 300-tal luisteraars opdagen. Henriette Roland Holst hield een betoog ten voordele van de Russische Oppositie. Zij onderstreepte de eis tot socialisatie van de grond en bekritiseerde de bolsjewisatie.

Van Overstraeten had de taak aan te tonen dat er een belangrijk onderscheid moest gemaakt worden tussen het oppositioneel zijn van Holst en het oppositioneel zijn van de Belgische Oppositie. Als voornaamste kritiek op haar opvattingen, wees hij op het feit dat zij vrijwillig de Komintern verlaten had en dat zij

geen discipline aanvaardde in een kommunistische partij. Volgens Van Overstraeten moest het standpunt van de Oppositie zeker "binnen" de Komintern verdedigd worden. Trouwens — zo merkte Van Overstraeten op — zij heeft zelf erkend niet volledig akkoord te gaan met de Russische Oppositie.

Morriëns verdedigde vervolgens de lijn van de Komintern.

Als laatste kwam Liebaers zelf aan het woord. Hij bracht verslag uit over zijn reis naar Rusland.

De Oppositie reageerde op het artikel over de meeting omdat het zeer tendentius was. In haar repliek beperkte zij zich echter tot het zich distancieren van Henriëtte Roland Holst (101).

Een volgende meeting werd ingericht door Joseph Bracops (102). Hij kwam reeds ter sprake met zijn enquête over Rusland waar hij, als afgevaardigde van de Syndikale Unie van Brussel uitgenodigd was. Bracops was vóór 1921 lid van de K.P.B.; hij verliet die kort na de stichting vanwege zijn anti-parlementaire houding (103). De meeting werd ingericht op eigen initiatief. Jacquemotte kwam als tegenspreker opdagen. Het verslag ervan in de *Drapeau Rouge* was opnieuw opgesteld door iemand van de Meerderheid (104). Het vermeldde dat Bracops onder de dekmantel van de objectiviteit, de ex-oppositie van Trotsky verdedigde.

Wat wij belangrijk vinden is dat het probleem ook buiten de Belgische partij werd aangepakt en besproken. De vraag stelt zich nu : wat dreef die mensen ertoe dergelijke meetings in te richten ?

Bracops was zoals we reeds vermeldden, als afgevaardigde van de Brusselse Unie van de Syndikaten naar Rusland geweest. Zijn opdracht was een objectief verslag te geven, zowel de positieve als de negatieve kanten te onderzoeken. Hiervoor had hij een lijst van 14 vragen voorgelegd aan vertegenwoordigers van de Oppositie en de leiding van de K.P.S.U. Het resultaat hiervan bracht Bracops naar voor op de meeting, zonder dat hij zelf een mening te kennen gaf.

Pas nadat Jacquemotte hem verwijten toestuurde — zoals gezegd vond Jacquemotte elke vraag naar de Oppositie een teken dat men de S.U. niet meer onvoorwaardelijk vertrouwde — reageerde Bracops verongelijkt en mengde zich in het geschil. Hij schreef artikels waarin hij de 'leugens' uit de *Drapeau Rouge* over de U.S.S.R. rechtzette.

De werkelijke verhouding tussen de K.P.B. en Bracops zijn ons onvoldoende bekend om er dieper op in te gaan.

Het geval Liebaers en Geerts ligt enigszins anders. Als leiders van de Eenheidsgroep traden ze reeds in 1925 in konflikt met Jacquemotte. Na de splitsing van de Eenheidsgroep in 1926, begonnen ware scheldpartijen in het blad *Unité*. Alle mogelijke argumenten om de K.P. en vooral Jacquemotte te compromitteren werden benut. Was het steunen van de Oppositie geen verlenging van de scheldpartijen tegen Jacquemotte? Volgens de "leiding" van de Oppositie althans, wilden Liebaers en Geerts het konflikt uitbuiten ten voordele van hun eigen winkel en om verdeling te zaaien in de K.P.B. Zij waren geen welkome hulp voor de Oppositie; zij konden enkel bijdragen tot het diskrediteren van haar standpunten en meer argumenten geven aan de Meerderheid die nu al van alle daken schreeuwde dat de Oppositionelen sociaal-demokraten waren.

Langs de andere kant mogen wij niet uit het oog verliezen dat het precies Liebaers en Geerts waren die reeds in 1924 en 1925 aandrongen op een onderzoek van de kwestie en dat zij — wanneer zij ondervonden dat de K.P.B.-leiding niet bewoog — zelf in aktie schoten. Zij konden het zich veroorloven om openbaar over die zaken te spreken terwijl de militanten van de partij in een keurslijf gedrongen waren en bij één enkele 'mistap' uitsluiting vreesden.

Samenvatting

Zetten wij nog even de voornaamste stappen in de diskussie over het Russisch vraagstuk in de K.P.B. op een rijtje.

In maart 1925 stemde de meerderheid van het C.C., met 19 voor en 3 tegen, een motie van War Van Overstraeten waarin het zich niet akkoord verklaarde met de beschuldigingen aan Trotsky en de Russische Oppositie.

Tot 1927 was er een grote sluier over de kwestie, zowel in de leidende organen als in de pers. Toch roerde er iets bij de militanten. Zij vroegen om uitleg. De vraag werd aangewakkerd nadat Trotsky en de Oppositionelen in november 1927 uitgesloten werden en verbannen. De Brusselse afdeling III was — in zoverre ons bekend — het radikaalst: zij stelde een ultimatum en stopte haar werkzaamheden. Zij eiste onmiddellijke diskussie.

Op het C.C. van 27 november werd met 15 tegen 3 een resolutie van War Van Overstraeten en Hennaut goedgekeurd, waarin zij de Komintern vroegen de uitsluitingen in Rusland op te schorten, een wereldkongres bijeen te roepen en de nodige dokumentatie te bezorgen.

Zowel de Oppositie als de Meerderheid vonden dat Van Overstraeten het té zachtaardig stelde en té onduidelijk. Toch trok de Komintern vanaf dat moment aan de alarmbel. Haar aanwezigheid werd permanent.

Op 1 en 2 januari werden uiteindelijk twee rapporten ingediend : één van War Van Overstraeten (Oppositie) en één van Félix Coenen (Meerderheid). Hierin werd duidelijk stelling genomen. Van Overstraeten verdedigde het programma van de Russische Oppositie. Coenen waarschuwde voor de eenheid en vond dat het bestaan van een oppositie een onvergeeflijke fout was. Beide rapporten behaalden 13 stemmen in het C.C.

Op dezelfde C.C.-vergadering werd de discussie officieel geopend en werd in de pers gestart met een discussietribune. Beide tendenzen kregen gelijke kansen. Daar poogde de Internationale op allerlei manieren een stokje voor te steken. De Oppositie liet haar begaan : zij bleef angstvallig binnen de paden van de discipline en wij zouden zelfs kunnen gewagen van een soort zelfcensuur (vóór januari 1928 in elk geval). Alhoewel de Oppositie vóór die datum het roer in handen had, bleef zij met handen en voeten gebonden aan de Internationale leiding.

De uitspraak van de basismilitanten

Begin maart hadden de federale vergaderingen plaats waarop de basismilitanten zich moesten uitspreken over de rapporten Coenen en Van Overstraeten; zij dienden m.a.w. een keuze te maken tussen de Meerderheid en de Oppositie.

Wij bespraken reeds welke argumenten werden gebruikt en op welke gevoelens ingespeeld werd door de respectieve tendenzen om de militanten te overtuigen. Nu moeten we pogen te achterhalen, aan de hand van de resultaten van de stemming, op welke manier ieder K.P.-lid afzonderlijk — naargelang zijn sociale situatie en plaats in de partij — zijn stem uitbracht en wat precies zijn keuze beïnvloedde. Het is uiterst moeilijk te rekonstrueren wat zich in de hoofden van de militanten voordeed. Individualiseren is noodzakelijk, doch moeilijk te verwezenlijken in het kader van dit onderzoek.

Om de specifieke situatie te begrijpen is het nodig een vrij gevarieerde reeks factoren in het oog te houden, zij het schematisch. Daarom eerst een voorlopige inventaris van die factoren die al een ruw beeld geven van wat mogelijk een invloed had op de keuze van de militanten, voor of tegen de oppositie.

Niet alleen ideologische overwegingen omtrent het vraagstuk in de Russische partij lagen aan de basis van de keuze die werd gemaakt.

We toonden reeds het belang aan van de latente meningsverschillen en tegenstellingen in de K.P., die tot uiting kwamen in de opvattingen over de rol en de werking van de partij (organisatorische en syndikale kwestie).

We spraken ook over de rol en de invloed van de K.I., rechtstreeks en onrechtstreeks. Rechtstreeks : het persoonlijk kontakteren van militanten om voor de meerderheid te stemmen, brieven gericht aan de leden, tussenkomsten op het C.C. Onrechtstreeks : het prestige en de autoriteit van de Internationale met de door haar toedoen gekende uitsluiting van oppositionelen in het buitenland.

Nu willen wij de aandacht toespitsen op andere dan politieke en ideologische elementen, die ook in zekere mate hun invloed zullen hebben op de keuze van de militanten. Andere factoren, die variëren van persoon tot persoon en van federatie tot federatie.

Daarbij denken wij aan de (lokale) invloed van bepaalde personen binnen en buiten de partij, het belang van bepaalde groepen binnen de partij (het verderleven van de 2 partijen van voor de oprichting van de K.P. of gewoon vriendenkring), elektorale overwegingen (gemeenteraadsleden), financiële redenen, persoonlijke en sentimentele argumenten (antipathie, generatieverschillen).

Wij zullen ook de sociale herkomst moeten nagaan van wie voor de oppositie koos. Eveneens zullen we moeten teruggaan naar de oorsprong van de militanten. Kwamen ze van de oude of nieuwe partij ? Wanneer werden ze gerekruteerd ?

Verder denken wij ook te moeten naziën of de aktieve en minder aktieve militanten in hun keuze op andere motieven steunden. Sinds de K.P. in 1925 inspanningen deed om haar ledenaantal op te voeren (samenhangend met de bolsjewisatie) verdeelde ze de partijleden in 4 categorieën : ingeschreven, betalende, regelmatig aanwezige en aktieve leden. Tussen de eerste twee categorieën was er geen opvallend verschil, noch tussen de regelmatig aanwezige op de vergaderingen en de aktieve. Daarom zullen we spreken over aktieve en niet-aktieve leden.

Het is duidelijk dat juist bij de aktieve leden de interne conflicten over de rol van de partij en het syndikaat van meer belang zullen zijn.

Uitslag van de federale verkiezingen

Begin maart hadden de federale vergaderingen plaats, waar de basis zich moest uitspreken over de rapporten Coenen en Van Overstraeten. Op die verga-

deringen werden, in verhouding met het aantal stemmen, afgevaardigden gekozen voor de nationale konferentie.

De stemming gaf in haar geheel de volgende resultaten : 34 mandaten voor de Oppositie en 74 voor de Meerderheid. Opvallend was, dat in Vlaanderen (Limburg uitgezonderd) de Oppositie in de meerderheid was. Voor Brussel gingen 7 mandaten naar de Oppositie en 20 naar de Meerderheid; voor het franstalig landsgedeelte 15 naar de Oppositie en 44 naar de Meerderheid (105).

Volgens de Oppositie was deze uitslag niet de objektieve weergave van de werkelijke verhouding in de partij : de Meerderheid had de stemming gemanipuleerd en alle middelen in het werk gesteld om ze in haar voordeel te doen verlopen.

De Oppositie bleef echter zeer vaag wanneer het er op aan kwam te omlijnen of te verduidelijken, op welke manier dit gebeurde. Slechts achteraf kwamen we te weten waarop zij doelde. Drie belangrijke feiten werden aangebracht als bewijs dat het resultaat van de stemming geen juist beeld gaf : het stemrecht van de vreemdelingen, de eenzijdige informatie bij de jeugd en vooral de plotse en kunstmatige toevloed van nieuwe leden (of neofieten). Volgens Ramon namen zij samen 45 mandaten voor hun rekening.

Het eerste element was het stemrecht voor de vreemdelingen. Toen hun konsultatief in reël stemrecht werd omgezet, eerst in het C.C., verzette de Oppositie zich niet. Zij wist wel dat deze mensen de stellingen van de Oppositie niet kenden. De dokumenten van de Oppositie werden voor hen niet vertaald, zij hadden ook de discussie niet volledig meegemaakt en beschikten enkel over informatie van de K.I. Zij stemden dan ook massaal voor de Meerderheid (106).

De vraag stelt zich dan : zou de vertaling van de dokumenten van de Oppositie iets aan hun standpunt gewijzigd hebben. Hoewel wij dit betwijfelen, blijft het een open vraag. Een andere zaak waarover we in het duister tasten : over hoeveel personen ging het hier.

In Charleroi was er een groep van de M.O.E. (Main d'Oeuvre Etranger), in Luik waren er ongeveer 250 vreemdelingen en wij vermoeden dat er ook in Limburg een aantal waren (daarvoor verwijzen we naar onze kommentaar op de uitslag in de federatie Limburg).

Volgens *L'Unité Léniniste* waren het er een 400-tal in het totaal.

Een tweede groep die een vertekend beeld van de impakt van de Oppositie te zien gaf, was de jeugd. Zij stond onder de persoonlijke invloed van Henri De Boeck en Willems van de Meerderheid. De Boeck gaf overall in het land meetings voor de jeugd, met als thema : de crisis in de K.I. Nooit was er een vertegen-

woordiger van de Oppositie aanwezig, enerzijds wegens tijdsgebrek naar zij zelf verklaarden, maar anderzijds werden zij die het probeerden, zoals Vereeken, de toegang ontzegd.

In januari verscheen in het intern blad van de Kommunistische Jeugd, een 66 bladzijden tellend dokument over de Russische kwestie. Op basis van dit dokument, opgesteld door De Boeck, zou de keuze bij de jeugd gemaakt worden (107).

Op 5 februari werd door De Boeck op het C.C. van de Kommunistische Jeugd, een resolutie ter stemming gelegd. De resolutie protesteerde energiek tegen het trotskisme en verklaarde zich akkoord met de politiek van de Komintern en de K.P.S.U. Het C.C. sprak zich uit met 19 stemmen vóór, 2 tegen en 1 onthouding (108).

Op het kongres werd niet eens een tegen-resolutie ter stemming gelegd. In feite had de Oppositie weinig aandacht geschonken aan de jeugd.

De Federatie Brussel had in het totaal 270 stemgerechtigde leden. Hiervan behoorden er 71 tot de jeugdorganisatie. Slechts 3 onder hen kozen voor de Oppositie (twee hiervan zijn bekend : E. Dufoing en Larcier).

Zowel de onvoorbereide deelname van de vreemdelingen aan de stemming als de onvoldoende aandacht voor de jeugd, zijn in zekere zin ook tekortkomingen van de zijde van de Oppositie.

Een derde zeer belangrijke reden waardoor de Oppositie de controle over de partij verloor, was de schepping van kunstmatige meerderheden door een snelle rekrutering van nieuwe leden van de zijde van de Meerderheid. De gekende gevallen zijn Brussel en de Borinage.

In de Borinage werd, op de zitting waar de definitieve beslissing viel, het dubbel aantal van de ingeschreven leden geteld. Een groot deel daarvan bracht per brief zijn stem uit voor de Meerderheid. Resultaat : 1 afgevaardigde voor de Oppositie en 12 voor de Meerderheid.

Hetzelfde gebeurde in Brussel. In plaats van de 160 ingeschreven leden, brachten er 270 personen hun stem uit. Naast de gewone vergaderingen (cel, afdeling...) waren drie federale vergaderingen volledig gewijd aan de discussie. Respektievelijk op 20, 23 en 27 februari namen 15 sprekers van de Meerderheid en 10 van de Oppositie het woord. 203 militanten spraken zich uit voor de Meerderheid (114 op de vergadering, 14 per brief, 54 van de jeugd en 14 van de jeugd per brief) en 67 voor de Oppositie (59 op de vergadering, 5 per brief en 3 van de jeugd).

Het aantal mandaten voor de nationale konferentie : 7 tegen 20 (109).

Aangezien we voor Brussel het cijfer van het aantal stemmende leden, namelijk 270, alsook het aantal mandaten — 27 — kennen, kunnen we met een eenvoudige berekening voor de andere federaties vaststellen (daar we het aantal mandaten kennen) hoeveel mensen daar ongeveer aan de stemming deelnamen (met een waarschijnlijkheid van tien). Uiteraard in de veronderstelling dat de mandaten evenredig verdeeld werden (110). Zo kunnen wij het ledental bepalen op het moment van de stemming.

Deze cijfers kunnen we vervolgens vergelijken met het aantal leden van april 1927. Indien er een verschil merkbaar is, dan ligt de oorzaak ofwel bij kunstmatige ledenaanwas ofwel bij de deelname van vreemdelingen.

Voor Gent, Verviers, Huy en Brugge is er geen opvallend verschil. In Antwerpen en Limburg namen 30 personen méér deel aan de stemming dan er leden waren in april 1927. Voor Charleroi merkten we een verschil dat schommelde tussen de 10 en 20 leden.

De Borinage, die wij reeds bespraken, steeg plots van 58 naar een 130 leden.

In Luik en het Centrum namen respectievelijk een 100 en een 60-tal leden minder deel aan de stemming. Voor Luik is inderdaad bekend dat een zeer groot aantal militanten de federatie verlaten had, dit ten gevolge van meningsverschillen, die zich eind 1927 voordeden (waarover later). Toch zouden nog de dag vóór de federale verkiezingen oud-leden van 1925 opgeroepen zijn, sommigen hadden maar 2 maal lidgeld betaald.

We deden een onthutsende en tevens onverklaarbare vaststelling voor de federatie Zuid-Vlaanderen. In 1927 was het ledenaantal 117 en vóór de stemming in 1928 nog ongeveer 30.

Bestendige ledenafname op lokaal vlak was ook een vrij belangrijke faktor vanaf eind 1927, dit ten gevolge van allerlei — o.a. de syndikale en organisatorische — geschillen. In Luik en Charleroi waren er meningsverschillen omtrent de "*Chevaliers du Travail*" en in Antwerpen rond "*Eenheid*", enz. Kortom, er werd gesproken van een algemene malaise en ontmoediging, die aanleiding gaf tot het vertrek van sommige leidende figuren, die dan meestal de leden van hun afdeling met zich mee trokken.

Het feit dat sommige federaties stonden of vielen rond bepaalde figuren heeft ook zijn gevolgen voor de stemming Oppositie of Meerderheid. Soms zullen ganse afdelingen hun stem uitbrengen op dezelfde tendens. Ofwel is dit het produkt van discussies in de federaties zelf, ofwel is dit het standpunt van één persoon dat overgenomen wordt. Dit laatste klinkt vrij simplistisch als verklaring; toch denken we dat deze faktor op lokaal vlak zeker niet mag onder-

schat worden. De cijfers illustreren dit op voldoende wijze voor de Federatie Hoi, die opgericht en belichaamd werd door J. Thonet. De absolute meerderheid sprak zich uit voor de politiek van de Komintern. Voor de jeugd vernoemden we reeds De Boeck en ook — zij het in mindere mate — M. Willems. In Ath-Doornik, sprak de afdeling Quevaucamps zich unaniem uit voor de Oppositie. Leon Laurent en Lucien Canon waren de leidende figuren van deze afdeling (111).

Uit interviews werd ook duidelijk dat in Gent het prestige van Van Overstraeten geweldig groot was. Vóór 1928 gaf hij zeer regelmatig meetings in Gent. In Antwerpen was Polk de centrale figuur van de Oppositie (112).

De cijfers van de stemmingen per federatie laten ons echter niet toe, de persoonlijke invloed van een aantal belangrijke figuren te achterhalen. Men kan bijvoorbeeld moeilijk de federatie Luik als één geheel beschouwen. Meer gedetailleerde gegevens over kleinere entiteiten zouden ons meer informatie verschaffen. Ze zouden ons waarschijnlijk ook meer leren omtrent de invloed van een figuur als Lahaut. Op lokaal vlak was zijn rol beslissend bij de inplanting van het kommunisme. De afdeling Seraing telde 130 leden, de helft ongeveer van de Luikse afdeling. Het overgrote deel van de militanten van Seraing en omstreken was samen met hem naar de K.P. overgekomen (113).

In de K.P.B.-leiding waren er geregeld conflicten rond Lahaut; alhoewel hij lid was van het U.B. boycotte hij toch een aantal centraal genomen besluiten. De militanten van Seraing volgden altijd hém en niet de K.P.-leiding.

Het grootste konflikt van eind 1927 tot in 1928 ging over de "*Chevaliers du Travail*". Lahaut wou die uitbreiden, de K.P.B. echter niet, noch de oud-leden van de Luikse federatie. De "*Chevaliers du Travail*" was een onafhankelijk mijnwerkers- en metaalbewerkeressyndikaat met een lokale inplanting in het Luikse, in de Borinage en in Charleroi. Het was daarenboven aangesloten bij de "Rode Vakverenigingsinternationale". Over deze organisatie zullen wij verder nog uitweiden. Lahaut bleef voorzitter van de "*Chevaliers du Travail*" tot 1928.

Eind 1927 brak er een scherp konflikt uit tussen de oud-leden van de partij en diegenen die met Lahaut naar de K.P.B. waren gekomen.

De afdeling Seraing was praktisch volledig ontbonden : nog een 12-tal militanten waren actief. Het incident dat aanleiding gaf tot deze malaise was de kwestie van het niet verzenden van de 17.000 frank aan de Engelse stakers tijdens de algemene staking van 1926. De leiding van de "*Chevaliers du Travail*", meer bepaald Lahaut, was hiervoor verantwoordelijk. Er was werkelijk sprake

van een verdeling in 2 groepen in de 130 leden tellende afdeling. Langs de ene kant, de oud-leden van de afdeling, een 12-tal; langs de andere kant de groep rond Lahaut. Aanvankelijk wilden de laatstgenoemden niet meer samen vergaderen met de eerste. Eind januari was de situatie omgekeerd. De oud-leden waaronder Petit en Bondas gaven hun ontslag. De cel van Cockerill, voorheen zeer actief, was nu volledig opgedoekt. Het U.B. steunde J. Lahaut. Ook de afdeling Jemeppe was door het konflikt gedeeltelijk verlamd.

Ook andere Luikse afdelingen waren in een diepe crisis verwickeld en stonden of vielen met één figuur. De afdeling Montegnées, met de belangrijke cel van St. Gilles, werd geleid door Lucien Pommée. Hij had in januari 1928 ontslag genomen, om een ons onbekende reden. Hij zou later nog een zekere rol spelen bij de Oppositie.

In de afdeling "A" van de federatie Luik was er ook een konflikt met Bonvoisin (gemeenteraadslid van de meerderheidstendens) omdat hij een te persoonlijke politiek voerde. De afdeling stemde unaniem zijn uitsluiting. De federatie Luik bekrachtigde ze echter niet. Vandaar dat de afdeling volledig ontslag nam. Eind januari hadden ze hun werk hernomen.

In de afdeling Poulseur, eveneens grote moeilijkheden : hier ging het om "*le conflit des carriers*". De betekenis hiervan konden we niet achterhalen.

De afdeling Fléron was ook versnipperd. Leistert was de centrale figuur, hij nam ontslag, de afdeling volgde. Hij ging niet akkoord met de politiek van de K.P. t.o.v. de "*Chevaliers du Travail*". Hij wou uitbreiding, de K.P. niet. Maar ook Lahaut wou verdere sekties van de "*Chevaliers du Travail*" oprichten, hij stoorde zich niet aan de centrale besluiten van de K.P.

De afdeling Jupille was gevormd door Mordant — lid van de oude partij — en Juprelle. Zij en hun afdeling weigerden nog verder kontakt met het federaal komitee van de federatie Luik. Mordant werd uitgesloten, de rest volgde. Mordant en Juprelle vinden we achteraf ook terug in de Oppositie (114). De federatie Jupille gaf 3 mandaten aan de Oppositie en 15 aan de Meerderheid.

De federatie Zuid-Vlaanderen had 2 mandaten voor de Oppositie en 1 voor de Meerderheid.

In de periode 1926-1928 werd met Z.-Vlaanderen bedoeld : Menen, Moeskroen, Marcke, Wervik, Harelbeke en Ieper. De K.P.B. bezat toen nog geen afdeling in Geraardsbergen en Ronse. Oudenaarde werd bij Gent gerekend (115). In Menen, de grootste afdeling van de federatie Z.-Vlaanderen was Pierre Van Landeghem, Oppositioneel, de belangrijkste figuur. Deze federatie is steeds moeilijk te beoordelen geweest vanwege de verstrengeling met de Franse K.P.

In het Centrum werden 2 afgevaardigden voor de Oppositie en 3 voor de Meerderheid gekozen. In het Centrum verzekerde Nestor Cloostermans, oppositioneel, alleen de leiding, politiek en administratief.

Van de 110 betalende leden waren er slechts een 20-tal actief. Cloostermans beklagde zich erover dat de activiteit van de federatie zich enkel ontplooidde tijdens de verkiezingsperiode. Men begreep beter de verkiezingspropaganda dan de dagelijkse propaganda rond sociale kwesties. De actieve leden deelden rond verschillende punten meestal Cloostermans' standpunt (116).

De federatie Limburg scheen hoofdzakelijk uit vreemdelingen te bestaan. In 1926 telde men 23 leden te Beringen, vooral vreemdelingen. Het totaal aantal mandaten, namelijk 5 (1 voor de Oppositie — 4 voor de Meerderheid) geeft nochtans de indruk dat het een belangrijke federatie was. Dit schrijven we toe aan de deelname van de vreemdelingen.

In Verviers koos men 2 afgevaardigden voor de Oppositie en 2 voor de Meerderheid en in Waals-Brabant 1 voor de Meerderheid. Meer informatie of nadere verklaring hebben we daarover niet.

Dilemma : waarheid of eenheid ?

We denken dat algemeen gezien de militanten die voor de Meerderheidstendenzen kozen, de prioriteit gaven aan het behoud van de eenheid, terwijl de Oppositionelen beklemtoonden dat kritiek op het beleid in de S.U. gerechtvaardigd en noodzakelijk was, ook al kwam de eenheid in het gedrang.

Scheuring was eigenlijk onvermijdelijk. Denken we maar aan de resolutie van het Uitgebreid Eksekutief van de K.I. van 15 februari 1928 waarin stond dat het behoren tot de Oppositie of uiting van sympathie voor deze, niet te verenigen was met het lidmaatschap van de Internationale. Zelfs vóór deze resolutie waren in Frankrijk en Duitsland alle Oppositionelen ongenadig door de K.I. uit haar rangen gesloten.

Uit onze interviews en uit bronnen van na 1928 waarin op de scheuring teruggeblikt werd, bleek dat sommige Oppositionelen wel van de dreigende uitsluiting op de hoogte waren, doch het niet ten volle beseften. Zij hoopten dat het — gezien de unieke situatie in België — toch nog anders zou verlopen.

Kiezen voor de Oppositie was kiezen voor het onzekere en het avontuur.

De bepaling van een standpunt kwam eigenlijk neer op een keuze tussen de eenheid of het vasthouden aan een principiële opstelling en dus de dreiging van een scheuring.

Dit dilemma werd ook zeer treffend weergegeven in de novelle van Plisnier, "Iégor" (117). Iégor was een twijfelaar, enerzijds wou hij de discipline van de K.I., naleven en anderzijds kon hij toch niet voorbijgaan aan de verrechtsing van de K.P.S.U. en aan de gevolgen van de repressie waar de Oppositionelen het slachtoffer van waren. Plisnier zelf koos voor de Oppositie; zijn twijfels overleefden echter (118).

Iégor is geen historisch werk, maar het roept zekere gevoelens op uit de geschiedenis van de kommunistische beweging en meer bepaald het kongres van Antwerpen dat de breuk tussen de Oppositie en de "stalinisten" konsolideerde. Plisnier roept in die novelle mensen, karakters en gevoelstoestanden op, hij beschrijft de sfeer zonder dat daarom de chronologie, plaats en namen juist zijn. Iégor was de personifikatie van enerzijds Valetsky, de vertegenwoordiger van de K.I. in België en anderzijds Viktor Serge, de bekende Oppositioneel (119).

De novelle illustreerde eigenlijk heel duidelijk dat een middenweg gewoon niet kon, twijfel was niet toegestaan. Men kon niet zeggen : de Oppositie heeft gelijk, maar we zijn voor de eenheid. Wat men rationeel voor juist hield, was, emotioneel niet steeds aanvaardbaar. Een keuze moest gemaakt worden; een andere oplossing werd door de Internationale niet open gelaten.

Daarenboven diende de Oppositie steeds opnieuw haar gelijk te bewijzen met rationele argumenten. Voor de Meerderheid daarentegen was het heel wat eenvoudiger : elke aanval op de K.P.S.U. was een bedreiging van de eenheid, men was met haar of tegen haar.

Plisnier schreef in "Iégor" : de opinieverschillen gingen over de wereld-situatie, de revolutionaire strategie enzomeer doch er was een veel diepere antinomie, namelijk tussen geloof en gevoelens. Voor de Meerderheid was belangrijk het behouden van de doktrinale eenheid, voor de Oppositie het redden van de waarheid (120). Hij vergeleek de Partij met de Kerk.

Of alle oppositionelen de standpunten van de Russische Oppositie werkelijk kenden blijft een open vraag. Dit probleem werd een paar keer gesteld in de discussie-tribune door voorstanders van de Meerderheidstendens. Zij schreven dat zijzelf en alle anderen de theoretische uiteenzettingen, vooral van Gorren en Ramon, niet begrepen hadden (121).

In twee artikels wezen Oppositionelen erop dat de discussie zeer ingewikkeld was. Het repressief karakter van Stalin ten opzichte van de Oppositie had hen tegen de borst gestoten en hen aangezet tot nadenken, doch zij begrepen niet alles.

In hoeverre kunnen we deze bewering omtrent de moeilijkheidsgraad veralgemenen ? Onze gesprekken met de getuigen bevestigden ons dat van de zijde van de Oppositie, de meeste militanten heel goed wisten waarover het ging en zij ook de standpunten van de Russische Oppositie goed kenden. Wij vroegen hen eveneens over welk deel van het platform van de Russische Oppositie het meest gesproken werd.

Jef Van der Elst antwoordde zonder aarzelen : *“de kwestie China; Polk kon dat heel goed uitleggen en deze zaak werd ook het meeste besproken.”*

Maurice Boquaert zei : de verrechtsing van de politiek door Stalin. Ernest Bogaert (Gent) had Trotsky's "Mijn Leven" gelezen en besproken voor de partij. Voor Hennaut was eveneens Stalins theorie van het socialisme in één land het belangrijkste probleem. Van Overstraeten moest diep nadenken en dacht dat het destijds voornamelijk over de boerenkwestie handelde; het gevaar van de verrijking van de koelak (rijke boer) ten koste van de kleine en middelgrote boeren. Verreken die zich nu nog met deze problematiek bezighoudt, gaf de volledige waaier van standpunten, zoals ze ook in het rapport van Van Overstraeten besproken werden (122).

In vergelijking met de artikels in de discussie-tribune van Gorren en Ramon was het rapport Van Overstraeten zeer eenvoudig en in verstaanbare taal opgesteld. Afgezien van de leesbaarheid, was het toch nog een zware dobber om alle documenten te lezen, te begrijpen en te kunnen weergeven.

Het feit dat het probleem opgeworpen werd over de moeilijke en ingewikkelde problematiek, speelde de Meerderheidstendens het argument in handen dat de Oppositionelen intellektuelen waren, die zich vragen stelden die een gewoon arbeider zich niet stelt.

De bewering dat de Oppositionelen intellektuelen waren is ongegrond. Er waren wel een paar uitzonderingen, maar het grootste deel van diegenen die voor de Oppositie kozen waren hooggeschoolde of gespecialiseerde arbeiders (diamant, dokkers, typografen, bedienden...). In ons hoofdstuk over de Oppositie na 1928 zullen we daar dieper en gedetailleerder op ingaan. De K.P.B. was een partij van hoofdzakelijk arbeiders. Enkel te Brussel telden ze enkele intellektuelen die allen voor de Oppositie waren.

In vergelijking met andere steden was het percentage van intellektuelen te Brussel zeer hoog.

De intellektuelen die zich inzetten voor de verspreiding van de ideeën van de Oppositie waren voornamelijk : Plisnier (advokaat), Ramon (professor), Jean Gorren en E. Hioco. Waarschijnlijk hangt de aanwezigheid van de kommunistische intellektuelen te Brussel samen met de funktie van Brussel, met onder meer de aanwezigheid van een vrijzinnige universiteit.

Zoals we achteraf nog zullen zien, zat de Oppositie wel een beetje verveeld met haar handjevol intellektuelen. Zij traden in 1928 sterk op de voorgrond en waren bij de best bekende Oppositieleden, ook voor de buitenwereld. Als reaktie daarop zien we later een zeker ouvriërisme opduiken binnen de Oppositie; Charleroi kan hier als voorbeeld staan. Toch willen we nog eens onderlijnen dat in tegenstelling tot Frankrijk de Belgische Oppositie op een proletarische basis gestemd was.

Keren we nu terug naar de bespreking van ons dilemma : eenheid of scheuring. We veronderstellen dat wie koos voor de Meerderheidstendens ergens toch de overweging moet gemaakt hebben dat er iets misging in de S.U., maar dat deze fouten toch niet dienden uit te lopen op een scheuring in de Belgische partij.

Toch is het opvallend dat in de teksten van de Meerderheid dergelijke redering nooit openlijk werd gevolgd. De Meerderheid getuigde van een kritiekloze identifikatie met de Sovjet-Unie.

De Meerderheid argumenteerde dat vele militanten die de moeizame opbouw van de K.P.B. hadden meegemaakt toch niet voor de Oppositie konden zijn, daar deze het bestaan van de partij zelf in het gedrang bracht. Om het voorbeeld te geven van Bruyntje (De Bruyn ?, Gent, Meerderheidstendens) : hij was voorstander voor het afhandelen van de Oppositiekwestie binnen de partij. *"Als medestichter van de partij met Dermul e.a. is het onze plicht tegen de Oppositie te zijn"* (123).

Relatie met de toestand vóór 1921

Doorheen allerlei konflikten – organisatorische, syndikale en Russische kwestie – zagen wij dus duidelijk dat er in de K.P.B. twee tendenzen waren.

Wij zijn van oordeel dat er een verband bestaat tussen de twee tendenzen in 1928, en de twee groepen die in 1921 tot K.P.B. fuseerden. De groep Van Overstraeten van 1921 ontpopte zich als verdediger van de Oppositie. De groep Jacquemotte, de *ex-Amis de l'Exploité*, verdedigden Rusland en de IIIde Inter-

nationale tot en met. Vooraleer wij ons afvragen waarom juist de groep Van Overstraeten en niet Jacquemotte aanhanger werd van de Oppositie, willen wij toch eerst nagaan of inderdaad de latente tegenstellingen in de K.P.B. verband houden met de onopgeloste problemen van bij de stichting.

De vertegenwoordiger van de Komintern in België laat een duidelijke stem horen. Hij verklaarde dat de sektaire geest die de K.P.B. overheerste, nog een overleving was van de opvattingen van de oude partij; een geest waarvan Van Overstraeten de inkarnatie was (124).

Van Overstraeten, Hennaut, Lootens, Lesoil (leden van het P.B.) stelden het nog duidelijker (125). Zij gaven toe dat de kleine bolsjewistische kernen van vóór 1921 zich sektair en gauchistisch opstelden. Zij trachtten echter aan te tonen dat dit sektarisme de kop werd ingedrukt : zowel de anti-parlementaire houding, het alleen toelaten van bewuste kommunisten tot de partij, en de oprichting van arbeidersraden in de plaats van de syndikaten — standpunten van de oude partij — werden over boord gegooid. Maar zo voegden zij er aan toe : de K.P.B. erfde niet enkel het sektarisme van de oude partij, maar ook de sociaal-demokratische invloed van de fraktie Jacquemotte. En deze laatste kon niet zeggen dat er een inspanning werd gedaan om zich op een konsekvente manier van hun zwakheid te ontdoen. Hierbij werd ook verwezen naar het grote belang dat Jacquemotte en anderen hechtten aan de verkiezingen. Jacquemotte was het uiteraard niet eens met deze stellingname van de 4 P.B.-leden. Volgens hem bestond er geen groep Jacquemotte; er was enkel de K.P. en de K.I. "*dont je suis et entends rester un soldat discipliné*" (126).

Om onze hypothese — verband tegenstellingen 1921 en 1928 — meer gewicht te geven, zullen wij individualiseren in de mate van het mogelijke. Wij gaan na wie in 1921 uit de *Amis de l'Exploité* of uit de groep Van Overstraeten kwam en wie in 1928 voor de Meerderheid of Oppositie koos.

Uiteraard kunnen enkel die militanten in aanmerking komen, die actief waren van vóór 1921 tot 1928.

Beginnen wij met de "nieuwe" partij (groep Jacquemotte).

Van het derde kongres van de *Amis de l'Exploité* in mei 1921, waar besloten werd een kommunistische partij op te richten, kennen we de namen van het voorlopig leidend komitee.

Het bestond uit : Berthe Kestemont, J. Jacquemotte, Charles Massart, Charles Everling, Joseph Bracops, Wesly, Van Cauwenberg, Joseph Thonet, Raphaël Rens, Canivet, Theo Counet, Janssens, Debruyne, Lebrun, Robert Poulet (127).

Daarbij kwamen bij de fusie met de partij van Van Overstraeten de volgende C.C.-leden uit de nieuwe partij : De Paepe, Vanderschilde, Delvigne (128).

Andere namen van de nieuwe partij verkregen we via een adressenlijst van militanten bij wie men zich als lid kon laten inschrijven (de nieuwe partij vóór de fusie) : buiten de reeds genoemde, hebben we de volgende : J. Bertrand (Brussel), Tordoir (Sint-Gilles), Janssens (Antwerpen), Stanard (Arquennes), Laurent (Quevaucamps), Dubois (Tournai), G. Laurent (Carnières), Chenet (Montignies-s-Sambre), H. Wargnies (Chapelle), Challe (Manage), Bertouille (Haine-Saint-Pierre), J. Jeuniaux (Nivelles), Boussa (Liège), Malaise (Beyne-Heusay), Joanes (Montegnée), Van Der Waren (Saint-Gilles), Wislet (Romsée), Pirlet (Verviers), Thonet (Huy), Demeyer (Gand), Delvigne, Bosman, Van Esch en Dechoolz (Seraing), Schoolle (Ste.Marguerite), Romans (Bray-lez-Binche), Delepaut (La Louvière), Limboura (Binche), Jor. Spriesterback (Engis), F. Monseur (Dison) (129).

Van de eerste reeks namen stemde alleen Lebrun (Gilly) voor de Oppositie. Uit de adressenlijst met 34 namen erkennen we 2 militanten die we bij de Oppositie terugvinden : Laurent (Quevaucamps) en Demeyer (Gent). Daarmee willen we niet zeggen dat de rest voor de Meerderheid stemde; niet al deze militanten waren nog in de K.P.B. op het moment van de scheuring. Wat nu het voorlopig comité van de nieuwe partij van mei 1921 betreft : Charles Massart ging in november 1921 naar Frankrijk (130). Charles Everling die de K.P.B. waarschijnlijk nog in 1921 verliet, behield toch zeer nauwe kontakten met de partij (zie Eenheid en in 1925 het bestuur van de Internationale Roode Hulp) (131). Joseph Bracops vernoemden we ook reeds. Nog vóór de fusie verliet hij de pas gestichte kommunistische partij van Jacquemotte (132).

Over de andere namen is ons weinig bekend : wij vermoeden dat het grootste deel van deze mensen ofwel de partij verlaten hebben, ofwel onopgemerkt bleven. We hebben niet systematisch nagekeken of deze militanten, die in 1921 actief waren, de partij ja dan neen verlieten en zo ja, wanneer.

De nieuwe partij verloor enorm veel leden na de fusie in 1921. Wel actief waren : Jacquemotte, Thonet, Kestemont en Debruyne.

In onze hypothese stelden wij dat de leden van de kleine bolsjewistische kernen (de oude partij) van vóór 1921, voor de oppositie gekozen hebben.

De leden van de oude partij die in 1921 in het verenigd C.C. zaten waren : Van Overstraeten, Van Den Borre, Coenen, Claire Racine, Nelly Renson, Guillemin, Bondas, Linkenheld, Mathieu en Desutter (133). Het geval Coenen hebben we reeds verscheidene keren aangehaald; hij was vóór november 1927 voor de

oppositie. Behalve Nelly Renson en Desutter, waarover we geen gegevens hebben en ook niet weten of die in 1928 nog bij de K.P. waren, hebben alle anderen voor de Oppositie gekozen en waren er zelfs actief lid van.

De Brusselse leiders van de oude partij waren Mathieu, Van Overstraeten, Coenen, Van Den Borre, Bourgeois en Lootens. Behalve Coenen, speelden ze stuk voor stuk na 1921 in de Oppositie een belangrijke rol (134).

In Gent behoorden Oscar Van Den Sompel, Ernest Bogaert, Joseph Mussche en Alfons Dermul tot de stichters van de groep (135).

Bogaert en Mussche kozen voor de Oppositie (136). Uit interviews bleek dat Van Den Sompel aanvankelijk ook voor de Oppositie was, tot op het moment dat er moest gekozen worden. Onze geïnterviewden vertelden dat hij toen toch voor de meerderheid koos uit financiële overwegingen (137). Hoewel we mogen aannemen dat hij eerst oppositioneel was, mogen wij aan dit argument niet te veel waarde hechten. Van Den Sompel was vóór de scheuring geen betalend lid van de partij. Hij zou dit later wel worden (138).

Over Antwerpen hebben we niet veel gegevens. Abraham Soep, was de uitgever van het blad "*De Kommunistische Arbeider*", (het vlaamstalig orgaan van "*L'Ouvrier Communiste*" o.l.v. Van Overstraeten) en lid van de fusiecommissie in 1921 (139). Hij koos voor de Oppositie. Emile Wackeniers ook van de "*Kommunistische Arbeider*" werd Meerderheidsman.

In Antwerpen hadden zich vóór 1921 bij de bestaande kommunistische kern ook leden van de Clartégroep aangesloten. Het waren hoofdzakelijk intellectuelen, behalve Leo Frenssen die metaalbewerker was (140). Hij volgde de Oppositie.

In Mechelen koos Leo Smets ook voor de Oppositie.

In Luik zouden Florent Joseph Bondas (broer van de syndikalist Joseph Bondas) en Omer Petit de centrale figuren geweest zijn, beiden stemden voor de Oppositie (141).

In de Centre was de belangrijkste figuur Nestor Cloostermans; hij was eveneens voor de Oppositie (142).

In Charleroi daarentegen koos Henri Glineur voor de Meerderheid. Victor Byloo, de tweede belangrijkste figuur van de oude partij in Charleroi, is ons niet bekend (143).

Vóór 1921 waren er in Vlaanderen ook een klein aantal libertairen. In Leuven en Gent vormden zij een afzonderlijke groep, daar waren zij het sterkst. In Antwerpen en Brussel waren er enkele in de K.P. (144). Ook zij kozen de zijde

van de Oppositie. Voor Brussel kennen wij Emile Chapelier; hij had zich aangesloten bij de partij van Jacquemotte, uit sympathie voor zijn persoon (145).

Gorren, C. Serwy, alsook Charles Plisnier — die wij allen als libertairen kunnen beschouwen — kwamen bij de Oppositie terecht (146).

Voor Antwerpen wordt de reeds genoemde A. Soep ook als anarchist vermeld (147).

Voor Gent tenslotte, splitste een deel af met o.m. Adamas (148).

Ook van andere mensen die de stichting van de K.P.B. meemaakten kennen we nog een aantal namen; we weten echter niet of zij tot de oude of nieuwe partij behoorden, omdat de bronnen geen gedetailleerde informatie verschaffen.

Opvallend is dat bijna alle militanten van de oude partij die wij opsomden, in 1928 nog actief waren en zelfs sleutelposten bezetten in de K.P.B. De leden van de oude partij kwamen hoofdzakelijk uit de S.J.W., vandaar dat ze heel wat jonger waren. L. Polk bijvoorbeeld was in 1921 18 jaar en lid van de K.P.; hij was destijds een belangrijk figuur in de federatie Antwerpen. Vergelijk dit met militanten van de nieuwe partij, J. Jacquemotte bv. was er 38.

De leeftijdsverschillen waren sprekend. We hebben de geboortedata van enkele mensen naast elkaar gezet.

Het merendeel van de mensen van de oude partij was geboren tussen 1892 en 1902 : F. Bondas (1892), L. Lesoil (1892), Bourgeois (1893), F. Coenen (1895), Van Den Borre (1896), Linkenheld (1897), Plisnier (1896), Glineur (1899), Van Overstraeten (1891). Uitzonderingen A. Soep (1874) en L. Frensen (1880).

Ch. de Smet had voor Gent de moeite gedaan te laten opzoeken wanneer de K.P.-leden geboren waren.

Resultaat : O. Van Den Sompel (1891), J. Van Melkebeke (1894), Maurice Bocquaert, J. Mussche (1892), G. Matthys (1899) en Karel Matthijs (1901). Van de 'nieuwe' partij : Verkest (1883), Minnaert (1887) en Dermul (oude partij) (1876) kozen voor de Meerderheid (149).

Van de nieuwe partij kennen we buiten de Gentse militanten enkel de geboortedatum van Jacquemotte (1883).

Er is dus een tendens waar te nemen dat de militanten van de oude partij voor de Oppositie kozen. Hoewel dit geen absolute waarheid is, staat het toch vast dat die mensen met het konflikt in de K.P.B. elkaar tot op zekere hoogte terugvonden.

Het feit van de leeftijdsverschillen mag niet geïnterpreteerd worden, als zouden de Oppositionelen de jongeren zijn en de Meerderheid de ouderen.

Denken we maar aan de Kommunistische Jeugd die bijna unaniem voor de Meerderheid koos. Ook diegenen die na 1921 gerekruteerd werden, te Luik door Lahaut en te Huy door Thonet, kozen voor de Meerderheid.

Wij toonden aan dat voor de splitsing trotskisten-stalinisten een verklaring ligt in de K.P.B.-geschiedenis. Wij bewezen ook dat beide tendensen zich latent manifesteerden en wij poogden zo goed als mogelijk te individualiseren. Rest nu nog de vraag waarom precies de tendens Van Overstraeten en niet die van Jacquemotte koos voor de Oppositie.

De geïnterviewden wimpelden deze vraag met een beleefde glimlach af : voor hen was het zo klaar als een klontje. Hernemen wij nog de bijzonderste elementen.

Het kernpunt is de politieke scholing. De tendens Van Overstraeten was voorstander van theoretische vorming van elke militant. Dit impliceerde dat zij zich vragen stelden over wat werd voorgeschoteld, om het even van waar het kwam. Zij zetten zich af tegen politieke luiheid en klakkeloos vertrouwen in een autoriteit. Toen zij dus ook de Russische kwestie aan een onderzoek wilden onderwerpen, stuitten zij op een enorme weerstand en ondervonden dat de zaak in de doofpot gehouden werd. Wie zich, in 1927-1928, interesseerde of begrip opbracht voor de Russische Oppositie was automatisch trotskist. Elke kritiek was toen een bewijs van een niet onvoorwaardelijk steunen van de Sovjet-Unie.

De P.C.B. van War Van Overstraeten vóór 1921 bestond uit een amalgaam van anarchisten, syndikalist, anti-militaristen, enzomeer. Zij waren veel radikaler dan *Les Amis de l'Exploité* en Jacquemotte. De laatstgenoemden splitsten zich pas in 1921 van de B.W.P. af en een deel ging de weg op van het kommunisme. Hun doel was een massapartij (een opgeblazen sociaal-demokratische zeepbel schreven de trotskisten). Jacquemotte wou een machtige partij uitbouwen, een waardige tegenhanger van de B.W.P. Alle discussies, theoretische vorming waren puur tijdverlies en het bracht alleen maar spanning teweeg.

Een ander element is het feit dat Jacquemotte slechts een tweederangsrol speelde in de K.P. Een diepgaander onderzoek van de partij zou dit moeten verklaren. Het is in ieder geval wel klaar dat Jacquemotte pas opgemerkt werd door de Kommunistische Internationale door zijn C.C.-resolutie in 1925 waarin hij zijn onvoorwaardelijke trouw aan Rusland en de Komintern bekend maakte. Hij dobberde mee op de golven van de toenemende mystificatie van de Sovjet-Unie, als enig socialistisch land.

Voegen wij er nog aan toe dat de tendens Van Overstraeten veel onafhanke-

lijker was. Zij had in het verleden bewezen op eigen benen te kunnen staan. De tendens Jacquemotte daarentegen kwam van de veilige schoot van de sociaal-demokratie in de armen van de Komintern terecht.

Besluit

Wij hebben een hele waaier van factoren opgesomd die van belang konden zijn om uit te maken welke K.P.-militanten voor de Oppositie kozen. Een algemene beoordeling van de konstanten of wijzigingen in de houding van de militanten in deze dagen is niet eenvoudig.

Naast die ideologische en politieke factoren, somden wij, in ons hoofdstuk over de scheuring, ook een aantal andere elementen op, die verschilden van persoon tot persoon en van federatie tot federatie. Bij de beide tendensen — Meerderheid en Oppositie — waren een aantal diep gemotiveerde militanten; daartussen lag een groep van twijfelaars. Bij hen zullen de toevallige factoren een belangrijker rol gespeeld hebben : persoonlijke kwesties, beïnvloeding door lokale persoonlijkheden, sociale afkomst, leeftijdsverschillen en dergelijke meer. Wij hielden er ook rekening mee dat dezelfde daden uit verschillende innerlijke motieven konden voortspruiten.

Nationale konferentie te Antwerpen : 11 en 12 maart 1928

De twee maand lange, intense discussieperiode in de Kommunistische Partij van België, werd afgesloten met een nationale konferentie, die zich diende uit te spreken over de Russische kwestie. De konferentie bracht echter niets nieuws, alles was reeds op voorhand beslist.

Er waren vrij strenge voorzorgsmaatregelen getroffen : de plaats en de datum werden opzettelijk verkeerd aangekondigd (150) en de dag van de konferentie zelf werd de zaal gewijzigd (151).

Onder de aanwezigen telden men 74 afgevaardigden voor de Meerderheid, 34 voor de Minderheid (Oppositie) plus het uittredend Centraal Comité.

Voor de Meerderheid waren onder meer aanwezig : Felix Farges, Emile Walckenier, Dejongh, Felix Coenen, Joseph Jacquemotte, Henri Glineur, Debruyn, W. Maesschalk, Jean Taillard, Mairlot, Henri Deboeck, George Van De Boom (152).

Van de Oppositie waren er de 34 afgevaardigden en 12 leden van het Centraal Comité : Hubert Aerts, Hernant Beaudoux, B.E. Bertrand, Ernest Bogaerts, Guillaume Bourgeois, P. Braem, Lucien Canon, Nestor Cloosterman, Jules Davenne, Delaere, Joseph Deschamps, Hubert Detiste, E. Dufoing, Alexandre De Waet, Frederic De Weedt, G. De Wolf, J. Frenay, Martin Gérard, Adhémair Henhaut, Zéphain Henneaux, Fernand Huet, M. Lefèbvre, Legrand, Léon Lesoil, Michel Lootens, Marcel Mathieu, Gaston Matthijs, René Massart, Jozef Mussche, S. Pasteel, Omer Petit, Pick, Charles Plisnier, Poels, Lodewijk Polk, Lucien Renery, Henri Saussez, Jef Schools, Leo Smets, Paul Sottiaux, Alphonse Triffet, Louis Vandenheuvel, Frans Van Dooren, Van Hoegaerden, Jan Van Melkebeke, War Van Overstraeten, Verfaille, Vittorio (153).

Jules Humbert Droz en Ercoli (Togliatti) waren de buitenlandse "meerderheidsmannen", aanwezig op het kongres (154).

De discussies op het kongres en de redevoeringen van onder meer de vertegenwoordiger van de Komintern brachten ons geen nieuwe gegevens, argumenten, noch tegenargumenten.

De vernoemde novelle van Plisnier, "Iégor", die voornamelijk over dat kongres handelt, bevestigde onze indruk. Plisnier schrijft : er waren geen debatten, maar riten, alles was al op voorhand beslist door Moskou. De sfeer was er zeer vreemd. Toen de Rus zijn spreekbeurt had beëindigd, applaudisseerden alle stalinisten, dus twee derden van de zaal en zongen zij de Internationale. Daarna stond een Italiaan (Vittorio ?) oppositioneel op en riep "Viva Trotsky" waarop de rest van de zaal de Internationale zong. Plisnier had eigenlijk wel bewondering voor Iégor (Valetsky), de afgevaardigde van het E.K.K.I. omdat hij zich volledig kon identificeren met de Komintern, zelfs als deze zich vergiste. Iégors lijfspreuk was : mensen verdwijnen, maar de Internationale blijft bestaan (155).

De stemming van de rapporten door de afgevaardigden had plaats met als resultaat : 74 voor de Meerderheid en 34 stemmen voor de Oppositie.

Nauwelijks was de stemming achter de rug of de Meerderheid stelde de benoeming van een commissie voor, belast met het opstellen van een reeks vragen individueel gericht aan de leden van de Oppositie. De commissie was nodig om de partij alle waarborgen te geven omtrent de uitvoering van haar richtlijnen in de toekomst. De 11 vragen waren de herhaling van de eis tot politieke zelfmoord en de vaste verplichting te strijden tegen de Russische en Belgische Oppositie (156). Daarbij dienden de Oppositionelen zich zelf voor te stellen als neomensjewisten en kontra-revolutionairen.

De Oppositie die de eerste avond van de nationale konferentie afzonderlijk vergaderde, besloot kategoriek te weigeren voor die kommissie te verschijnen. Zij stelde ook een verklaring op, waarin het voornemen kenbaar gemaakt werd, geen politieke zelfmoord te plegen en alle vormen van vervalsing en vervorming van haar opvattingen door de Meerderheid, te verhinderen (157). De vergadering – door Plisnier fractievergadering genoemd – werd eveneens in de novelle “Jégor” sfeervol beschreven. Zij vond plaats in een kelder van een drankgelegenheden aan de haven, geen tafels, geen stoelen en het was er geweldig koud.

De 34 vertegenwoordigers van de Oppositie spraken er over hun lot. De Oppositie zou zich afscheuren. Een arbeider twijfelde eraan om uit de partij te gaan. Hij zei : enerzijds hebben wij die partij zelf opgebouwd, nu zouden wij die moeten verlaten, en toch, anderzijds verblindt die partij de massa's en wil zij van ons knechten maken.

Ook Plisniers gevoelens kwamen naar boven; hij dacht aan zijn 9 jaar lang werk voor het kommunisme en de revolutie, aan zijn reizen met valse papieren van Hamburg naar Frankrijk, Sofia, Rusland enzomeer; hij dacht dat het allemaal voor niets was geweest.

Nadat de weigering om voor de kommissie te verschijnen bekendgemaakt werd – op de tweede dag van de konferentie – werden 7 militanten voor 6 maand geschorst : Leon Lesoil, Nestor Cloostermans, Adhémar Hennaut, Michel Lootens, Alexander De Waet en Lode Polk. Daarbij werd Van Overstraeten zijn mandaat als volksvertegenwoordiger ontnomen.

Ondanks de verklaring, waarin de Oppositie bekendmaakte zich niet aan de discipline te onderwerpen, werd geen enkel persoon uitgesloten. De taktiek van de Komintern bestond erin zo onopvallend mogelijk de leiders van de Oppositie één voor één uit te sluiten. Kost wat kost moest gepoogd worden de Oppositie-nale basismilitanten terug te winnen. De vertegenwoordiger van de Internationale zei dat circa 300 arbeiders voor de Oppositie gekozen hadden, 80% daarvan zou zeker terugkomen (158). De Oppositieleden zouden niet uitgesloten worden voor hun opvattingen, maar voor daden die niet strookten met de centrale of federale besluiten.

Drie dagen na het kongres werd Van Overstraeten definitief geschorst omdat hij zijn mandaat in de kamer niet wou afstaan (159). De volgende dag werden Hennaut, Vereeken en Clem Dumortier uitgesloten omdat zij een deel van het K.P.-materiaal meegenomen hadden(160). De toeëigening van het materiaal ge-

beurde tijdens de konferentie. Het was een zeer ophefmakende gebeurtenis die nog lang in het geheugen van alle konferentie-aanwezigen zou blijven.

Vereeken mocht toch niet op de nationale konferentie aanwezig zijn, niet-tegenstaande hij door zijn afdeling aangeduid was (Valetsky, de man van de Internationale had zich verzet tegen zijn aanwezigheid) (161).

Op zijn voorstel, en in akkoord met Clem Dumortier en Hennaut werd de uitvoering van de "diefstal" gepland. Technisch gezien waren er geen problemen aangezien het sekretariaat van de K.P. slechts bemand was met 3 personen, allen Oppositionelen. Hennaut zou War Van Overstraeten inlichten, wat echter niet gebeurde (162). Toen Van Overstraeten het bericht van de diefstal hoorde was hij gloeiend kwaad, vooral omdat Dumortier en Vereeken — door een kwestie met een kuisvrouw kon Dumortier niet over de sleutel beschikken — gedwongen waren in te breken op de tweede verdieping. Vandaar dat ze beschuldigd werden van diefstal met inbraak (163).

Het meegenomen materiaal bevatte de boekhouding, schrijfmachines, postzegels, dossiers en de ledenkaarten — geen geld. De bekendmaking van dit feit op de nationale konferentie, zorgde voor heel wat rumoer. Niet alle Oppositionelen gingen met de daad akkoord, althans volgens het verslag van de *Drapeau Rouge* (164).

Belangrijker dan de spektakulaire kant van de "diefstal" was dat het een eerste aanduiding gaf dat de oppositie een eigen weg zou inslaan.

De verantwoording van de in beslagname van een deel van het materiaal lag voor de hand : de Oppositie had er evenveel recht op aangezien ze een deel van de Partij was. Door tussenkomst van L. Guyomard, oppositioneel, werd een gedeelte teruggegeven. De schrijfmachines en de boekhouding werden behouden (165).

Nog voor het officieel einde van de konferentie, trapte de Oppositie het af. Zij had belangrijker zaken te doen. Onmiddellijk werd een afzonderlijke vergadering gehouden waarop besloten werd met alle politieke middelen de strijd voort te zetten.

Een deel militanten ging echter ontgoocheld naar huis, hun militant leven eindigde hier. De rest stak de koppen bijeen en was vastbesloten de strijd niet op te geven.

Enkele persreacties op de scheuring

Le Peuple

Wij hebben nagepluisd wat de socialistische pers over de scheuring schreef, omdat de Meerderheidstendens in de K.P.B. er voortdurend op zinspeelde dat de openbare discussie, incidenteel, voedsel gaf aan de sociaal-demokraten en in hun kaart speelde.

De reacties die het konflikt in de socialistische pers uitlokten, konden we eigenlijk al raden : de kommunisten zijn verdelers; zij hebben al zo weinig leden en komen nog niet overeen. Inderdaad vonden wij een gelijkaardige redenering terug in *Le Peuple*. De titels van de artikels spreken al voor zichzelf : "*Les Diviseurs divisés*".

Twee maand vóór de nationale konferentie in Antwerpen, schreef *Le Peuple* dat er een eigenaardige kontroverse aan de gang was in de K.P.B., die nog lang zou kunnen aanslepen, aangezien de Oppositie en de Stalinisten even sterk waren in het Centraal Comité. Maar zo vroeg men zich af, hoelang zullen de Stalinisten dit nog dulden.

Over de Trotskisten, zei men : "*Theoretisch bekeken, vanuit de zuivere abstraktie van hun doktrinaire onverzettelijkheid, hebben de trotskisten gelijk. Maar de feiten, de gebeurtenissen, sterker dan welke theorie ook hebben hen ongelijk gegeven.*" Verder noteerde *Le Peuple* nog dat de Stalinisten, de Trotskisten op dezelfde manier bekwamen als hun vroegere tegenstanders : de demokraten, mensjewisten, sociaal-revolutionairen en de anarchisten. Ditmaal zouden de gevolgen van uitsluitingen niet zo groot zijn en zou er niet veel verloren zijn (166). Volgens de Oppositie maakte *Le Peuple* ook al kiesspekulaties.

De artikels in de socialistische pers, na de konferentie van Antwerpen, vermeldden onder meer de spektakulaire diefstal in de lokalen van de K.P.B. in Brussel.

Blijkbaar werden ook alle zuiveringen en uitsluitingen van Oppositionelen op de voet gevolgd (167).

Wij vonden ook nog iets over Mathieu : hij zou, na de scheuring, de redactie van de *Drapeau Rouge* al wenend verlaten hebben (168).

Le Peuple had ook opgemerkt dat sedert enkele maanden Van Overstraeten en Jacquemotte, in het parlement, onderling niet meer spraken en dat Van Over-

straeten dikwijls afwezig was. Het feit dat hij zijn mandaat niet wou afstaan was volgens *Le Peuple* een bewijs dat hij een tweede kommunistische partij zou oprichten. Van Overstraeten had dit trouwens aan iemand van de B.W.P. toevertrouwd, aldus het artikel (169).

De Franse Oppositiegroepen

In de *Bulletin Communiste* van Souvarine verscheen een artikel van Louis Ramon, Belgisch Oppositioneel die in 1928 naar Frankrijk vertrok. Hij schreef : hoed af voor de beslistheid en de eerlijkheid van de kameraden van de Oppositie doch zoals de K.P.B. een filiaal is van de Internationale, zo beschouwt de Belgische Oppositie zich te veel een dochtergroep van de Russische Oppositie. Zij zouden moeten een eigen politiek en ideologie uitstippelen onafhankelijk van de Russen (170).

In *La Révolution Proletarienne* verscheen een gelijkaardige brief over de scheuring in België. Men verweet de Oppositie hier dat zij geen open kaart speelde : de resolutie van het C.C. van 27 november 1927 was te vaag, te zacht en te voorzichtig en die van 2 januari 1928 (met het rapport Van Overstraeten) te bruusk en te rigide.

Zoals de *Bulletin Communiste*, bekritiseerden zij het feit dat de Belgische Oppositie de eisen van de Russische Oppositie in blok overnamen (171).

L'Unité Léniniste verachtte zowel de standpunten als de tactiek van de Belgische Oppositie. Volgens hen was War Van Overstraeten op de nationale konferentie van de K.P.B. op de provokatie van de Komintern ingegaan : door zich niet neer te leggen bij de beslissingen van de meerderheid had hij fundamenteel verkeerd en onsoepel gehandeld. Van Overstraeten was een fatalist omdat hij van oordeel was dat de Oppositionelen toch zouden uitgesloten worden; daarom brak hij liever zelf met de partij.

L'Unité Léniniste waarschuwde dat de basismilitanten en zeker de twijfelaars hem niet zouden volgen. Kortom, de Belgische Oppositie zag de opportuniteit van "fraktioneel" werk niet in en daardoor riskeerde zij volledig afgesneden te worden van de K.P.B.

Achter deze opmerkingen van *L'Unité Léniniste* ging haar analyse van de nieuwe koers in de Sovjet-Unie schuil. De verlinking in het beleid van Stalin be-

tekende voor hen en nog anderen een vernieuwde hoop. Vandaar dat de Belgische Oppositie dus in de K.P. moest blijven (172).

Contre le Courant was het goed eens met de Belgen. Zij publiceerden de tekst die de Oppositie na de Nationale Konferentie opstelde.

Besluit

De nationale konferentie van 11 en 12 maart 1928 reet de Kommunistische Partij onherroepelijk uiteen in twee stukken. Nog geen zeven jaar daarvoor was de partij opgericht uit een samensmelting van twee partijen.

In de loop van ons onderzoek bewezen wij dat daartussen een nauw verband bestaat, dat met de fusie in 1921 fundamenteel uiteenlopende opvattingen niet verdwenen waren. De standpunten op organisatorisch gebied, de houding tegenover de Eenheidsgroep tegenover de Internationale en de door haar gedekreteerde bolsjewisatie en last but not least de Russische kwestie, zorgden voor onverminderde botsingen. De discussie omtrent de Russische Oppositie stond hier centraal en was fataal voor de eenheid. Het is enkel en alleen daaronder dat de scheuring zich voordeed.

Van Overstraeten had de leiding van de partij; Jacquemotte daarentegen speelde slechts een tweederangsrol, hij behoorde niet eens tot het sekretariaat. Nadat hij enkele malen — zo op 1 maart 1925 met zijn resolutie over het trotskisme en de bolsjewisatiekwestie — de aandacht trok van de Internationale door zijn kritiekloze vertrouwen, kreeg hij de steun van de Komintern.

De resolutie van Jacquemotte behaalde slechts drie stemmen terwijl die van Van Overstraeten door 19 C.C'-leden goedgekeurd werd. Zij protesteerden tegen de verwijten van de Sovjet- en Kominternleiders aan Trotsky en de Linkse Oppositie.

In tegenstelling met Frankrijk, werd in de Belgische Kommunistische Partij geen enkel lid van het Centraal Comité uitgesloten.

Toch liet een volgende reaktie over de Oppositiekwestie nog lang op zich wachten. Het is pas in 1927 toen de oppositiestrijd in Rusland reeds beslecht was, dat er weer schot in de zaak kwam.

Als reden van de late reaktie werd het gebrek aan informatie over de Russische Oppositie aangegeven. Ook de Franse, Spaanse en Duitse K.P.-leden klaagden dit tekort aan.

Wilden zij niet uitgesloten worden dan konden zij het zich niet permitteren dokumentatie aan te schaffen die niet via het officieel kanaal van de Komintern kwam. Toch nam War Van Overstraeten zijn verantwoordelijkheid op, en liet daarover een motie stemmen op het C.C. van 27 november 1927 die met 15 tegen 3 aangenomen werd. Hij vroeg allereerst de nodige dokumentatie. Hij protesteerde tevens tegen de uitsluitingen van de Russische Oppositionelen, hij vroeg hun wederopname en deed een oproep tot eenheid.

Dat Van Overstraeten hierin nog niet rechtstreeks zijn sympathieën voor de Russische Oppositie bekend maakte, werd hem door beide tendensen kwalijk genomen. De discussie werd er alleen maar door uitgesteld.

De Komintern maakte er gebruik van om in te grijpen. Toen het C.C. werkelijk stelling koos, stemde maar de helft — 13 tegen 13 — meer voor War Van Overstraetens motie, waarin hij solidariseerde met de Oppositie. Op die vergadering besloot men de buitenwereld erin te betrekken, door de discussie over de Russische kwestie in de pers te voeren. Van toen af werden ook de leden erbij betrokken. De Kominternleiding maakte gebruik van haar autoriteit en macht en van de schrik van de Oppositie voor uitsluiting, om de tendens Van Overstraeten uit alle leidende organen te weren. De centrale en de federale besturen en de rektieraden werden aangepakt.

Tegen de tijd dat een nationale konferentie moest gehouden worden, waarop beslist werd of de K.P.B. zich zou neerleggen bij de standpunten van de Komintern, had de Komintern al alle macht naar zich toe weten te trekken.

De verkiezingen van de afgevaardigden voor de nationale konferentie verliep naar het zeggen van de Oppositie uiterst oneerlijk : veel mensen die men nooit gezien had namen deel aan de stemming, de vreemdelingen zagen hun konsultatief recht in een daadwerkelijk stemrecht veranderen en ook de jeugdbeweging nam deel.

Op de konferentie stelde het C.E. van de Komintern de K.P.B.-leden voor de keuze : met de Sovjet-Unie, met de Internationale of met de Oppositie en dus buiten de partij. De Oppositie die slechts 34 stemmen behaalde, tegenover de meerderheid met 74, weigerde zich nochtans bij — wat zij noemde — politieke zelfmoord neer te leggen. Er werd van haar geëist dat zij de strijd zou aanvatten tegen diegenen die kritiek uitoefenden op het Russisch beleid en op de Komintern.

Op de nationale konferentie van 11 en 12 maart werd de breuk dus een feit.

Het specifieke van de Belgische situatie was ten eerste dat de discussie in

alle geleidingen van de partij gevoerd werd, dat alle leden en lezers van de K.P.B. tijdschriften erbij betrokken werden, en ten tweede dat de Oppositie tot kort vóór de nationale konferentie het heft in handen had.

Omdat zij lange tijd op een meerderheid kon bogen, en omdat de Komintern aanvankelijk niet veel aandacht schonk aan de kleine, zwakke Belgische sekte, werden er vóór 1928 geen personen uitgesloten wegens 'trotskisme' zoals dat in andere landen het geval was. Ook het eindigen van de diskussie op een nationale konferentie was werkelijk een uniek gebeuren.

In Frankrijk werden de Oppositionelen zonder veel diskussie één voor één geroyeerd; in Duitsland hadden er hoogstens op één of twee plaatsen regionale kongressen plaats. In China en in Italië werden de respektieve nationale sekretarissen, Tchen Dou Siou en P. Tresso, zonder enige beslissing van de basis, uitgesloten.

3. DE GEVOLGEN VAN DE SCHEURING

3.1. DE K.P.B.

Houding van de K.P.B. ten opzichte van de Oppositie

Uit korrespondentie met Henri De Boeck, lid van het sekretariaat in maart 1928 en Jules Humbert Droz van het Westers Bureau van de Komintern — kwamen wij te weten dat de K.P.B. na de nationale konferentie met de handen in het haar zat.

Het hoofdprobleem was : hoe de nieuwe situatie tegemoettreden, welke houding aannemen tegenover de afgescheurde Oppositie. De Komintern suste haar Belgische broeders met de gedachte dat de Oppositionelen wel vanzelf de strijd zouden staken. Men was ervan overtuigd dat de oppositionele basismilitanten na verloop van tijd terug de veilige schoot van de Partij zouden opzoeken.

Dit bleek voorlopig ijdele hoop. De oppositionelen schenen nog gesterkt uit hun situatie te komen. Nog dezelfde dag dat vier onder hen — Hennaut, Van Overstraeten, Dumortier en Vereeken — uit de Partij gesloten werden, durfden zij het aan een meeting te houden in Seraing, het "bolwerk" van de Meerderheid (1).

Op aandringen van de Komintern mocht de K.P.B. geen enkele basismilitant uitsluiten, ook niet als hij openlijk propaganda maakte voor de Oppositie. Men hoopte op die manier de verloren schapen terug te winnen.

De Oppositie was de K.P.-taktiek echter te vlug af. De Oppositie vroeg haar geestesgenoten gewoon de vergaderingen niet meer bij te wonen (2). Dat deze raadgevingen opgevolgd werden, bevestigde een artikel in de *Drapeau Rouge*. Daarin verscheen een verslag over de federale K.P.B.-vergaderingen van Gent, Liège, de Borinage, Huy-Waremme, Ath-Tournai en Brussel. Overal werden de beslissingen van de nationale konferentie quasi unaniem goedgekeurd (3). De Oppositionelen deden dus blijkbaar nergens mee aan die stemming.

De raadgeving van de Komintern om geen enkel oppositioneel basismilitant om ideologische redenen uit haar rangen te sluiten, zat veel Belgische leiders dwars (4). Zij zochten dan maar een andere reden om zich van bepaalde 'last-posten' en 'spionnen' te ontdoen. De Oppositionelen woonden wel de vergade-

ringen niet meer bij, maar per federatie stuurden zij er toch nog één of twee op uit om polshoogte te nemen. De K.P.-leiding zocht daarop allerlei voorwendsels om zich van deze ongewensten te ontdoen.

Een gekend truukje was iemand te beschuldigen van diefstal (5).

Ook liet de K.P.B. geen enkele gelegenheid voorbijgaan om de Oppositionelen persoonlijk aan te pakken en te pogen hen te overhalen zich weer bij de Partij aan te sluiten.

Wij zagen dit bevestigd door enkele gevallen : Clem Dumortier, Plisnier, De Gentse Oppositionelen en de leden van het oud-P.B. Dumortier vertelde ons dat iemand van Hoei (Thonet ?) haar smeekte terug te komen. Zij antwoordde echter dat zij na de grove leugens die over haar werden rondgestrooid in verband met 'diefstal', niet meer kon geloven in de K.P.

Hennaut wist nog dat Jules Humbert-Droz de P.B.-leden Van Overstraeten, Lesoil, Lootens en Hennaut, persoonlijk trachtte te overtuigen om af te zien van de idee van scheuring.

De Gentse oppositionelen ontvingen brieven van Dermul. Hij stookte hen tegen elkaar op, aldus *de Kommunist* van 5 mei 1928. Wat Plisnier betreft : wij spraken reeds over zijn twijfels omtrent de oprichting van een autonome organisatie. Weer uit dezelfde novelle — en bevestigd door andere bronnen — blijkt dat het P.B. van de K.P.B. hiervan op de hoogte moet geweest zijn, want drie dagen later kreeg hij een uitnodiging voor een etentje bij een niet-K.P.-er. Het diner was slechts een voorwendsel. De vertegenwoordiger van de Komintern, Légor, was daar om hem te overhalen zich terug bij de K.P. aan te sluiten. Plisnier zou dan als voorbeeld gesteld worden voor andere Oppositionelen. Hij was wel een slecht kommunist — té emotioneel, té passioneel — maar het doel heiligt de middelen. De K.P. wou enkel "fysiek" lidmaatschap, de rest was bijzaak. Zijn terugkeer zou de Oppositie demoraliseren en ontredderen. Dit bracht Plisnier tot de bedenking dat de degeneratie van de Internationale grotendeels te wijten was aan het miskennen van het individu, en de vernietiging van de menselijke mystiek. Toch had Plisnier een zekere bewondering voor Légor omdat hij standpunten verdedigde die hij niet eens in vraag stelde : de Internationale *kon* zich in zijn ogen niet vergissen (6).

De meetings die de Oppositie her en der organiseerde deed andermaal voor de K.P.-leiding een vraagteken rijzen : welke houding diende zij hiertegenover aan te nemen ?

De Komintern herhaalde kordaat : doodzwijgen is de beste methode. De

kersverse K.P.-leiders waren daarvan niet honderd procent overtuigd. Vooral George Van Den Boom en de Brusselse Federatie redeneerden dat het niet-aankondigen van hun meetings in de pers, koren op de molen van de Oppositie was : de toehoorders zouden hen welgezind zijn en de organisatoren konden op hun twee oren slapen.

De standpunten van Van Den Boom en de Komintern werden verzoend : de K.P. zou de bijeenkomsten niet aankondigen maar haar leden verplichten de manifestaties bij te wonen en het woord te nemen. Martin, de vertegenwoordiger van de Komintern, stelde : "Als de Oppositie meetings geeft en die mislukken, kunnen wij als oorzaak aangeven, dat de K.P.B. niet mobiliseerde; slaagt de bijeenkomst wel, dan zou hetzelfde argument gebruikt worden : namelijk wij mobiliseerden niet, dus het publiek kwam enkel voor u" (7).

Verzwakking op organisatorisch gebied

Naast het probleem van tactische en strategische aard had de partij na de scheuring ook nog andere katten te geselen. De slagen die haar waren toegebracht op organisatorisch gebied wogen zwaar.

De federaties Antwerpen en Charleroi, waren het meest getroffen. In Charleroi waren de kaderleden Oppositionelen, alsook de meerderheid van de Belgische arbeiders (in deze federatie telde men veel vreemdelingen). Ook in Le Centre — het land van Nestor Cloostermans — had de K.P. veel moeilijkheden. Uiteraard zaten ook Gent en Menen — waar de Oppositie de meerderheid had — in nesten (8).

Het dringendste probleem was evenwel de pers en vooral het dagblad : men kon geen goede redakteurs vinden (9). Vóór de scheuring waren er drie permanenten, waaronder Marcel Mathieu en Pasteel, allen oppositionelen.

Een bijkomend probleem waarover nog moest nagedacht worden was de te volgen lijn. De Boeck schreef aan Humbert Droz dat de partij nog geen uitgewerkt plan had. Hij vroeg nog meer steun van de Internationale, in de vorm van artikels voor de krant (10).

Alle kaders werden gewijzigd : federale komitees, syndikale en organisatorische commissies, perskomitees, leiding van afdelingen en cellen, kortom heel het apparaat. De frekwentie van de zittingen van het Politiek Bureau nam toe, nu

om de 2 dagen; voorheen in moeilijke periodes — zoals in februari 1928 kort voor de scheuring — wekelijks.

Een ander opvallend verschil was dat verslagen werden opgemaakt en dat daarin precies genoteerd stond wie wat zei. Meer dan waarschijnlijk werd deze nieuwe werkwijze opgedrongen door de Internationale om de Belgische situatie van nabij te kunnen volgen en richtlijnen te geven. Alle verslagen werden doorgestuurd naar de Komintern (onder meer naar Humbert-Droz). De eerste weken na de scheuring had de Internationale uitzonderlijk veel belangstelling voor de Belgische sektie. Desmet, Martin, Stephanov, J. Humbert-Droz en Maurice bekommerden zich op een of andere manier — persoonlijk of per brief — met het zorgkind, de K.P.B. Zij volgden alle gebeurtenissen op de voet (11).

Bronnenmateriaal van de Internationale zelf zou ons waarschijnlijk beter informeren over de perikelen van de K.P.B. en over de band met de Komintern. De vrij beperkte informatie waarover we beschikten — briefwisseling van De Boeck met Humbert-Droz en verslagen van het P.B. — leerden ons in elk geval dat er een schrille tegenstelling bestond tussen de interne gegevens en wat naar buiten gebracht werd.

In de interne bronnen werd de Oppositie afgeschilderd als een potentieel gevaar voor de partij en werd toegegeven dat de K.P.B. totaal verzwakt, ontmoedigd en ontredderd was.

In de *Drapeau Rouge* en de *Roode Vaan* werd de invloed van de Oppositie sterk geminimaliseerd. Onbenulligheden werden opgeblazen om de Oppositie te compromitteren : het stokpaardje was dat de Oppositionelen met de sociaaldemokraten onder één hoedje speelden. Een volledig artikel werd gewijd aan het feit dat de Oppositionelen als "lachbommen" door de straten van Brussel liepen en op die manier hun aanhang verwierven (12). De kommunistische pers zong telkens weer hetzelfde deuntje, dat de Oppositie haar laatste adem uitblies.

Naast de twee genoemde bronnen — de strikt interne en de pers — was er nog een derde soort informatie : die bestemd voor de leden van de K.P. én die voor de leden van de Komintern.

Een eerste brief bestemd voor de leden verscheen pas op 28 april 1928. Daarin werd — in tegenstelling tot de korrespondentie met de Komintern — de machteloosheid bij de leiding niet volledig toegegeven. De schuld voor de benarde toestand werd in de schoenen geschoven van War Van Overstraeten en Henaut : zij hadden de partij op een verkeerd spoor gebracht; zij voelden zich niet op hun gemak in de Internationale en aanvaardden geen revolutionaire disci-

pline. Zij voerden hun eigen opvattingen en taktiek door, zelfs tegen de beslissing van de Komintern. De brief liet doorschemeren dat de K.P. verzwakt was, maar dat — nu zij verlost was van de sektaire geest van Van Overstraeten en konsoorten — zij op een nieuwe, gezonde basis kon starten. Toch liet de brief niet na de verzwakte toestand van de partij te beschrijven, zoals het gebrek aan bewaam kaderleden en de zielige toestand van de krantenverkoop, vooral in Seraing, precies daar waar de K.P. de meeste mogelijkheden had. De leden werden gevraagd om alle sympathisanten lid te maken. Zij werden ingelicht over de overschakeling naar ondernemingscellen en syndikale frakties, voorheen tegengewerkt door de trotskisten (13).

Ook in de *Correspondance Internationale* werd de scheuring in België beschreven — door Coenen — als een positieve zaak. Over de moeilijkheden werd niet gerept.

In dit blad zagen wij bevestigd, dat na de scheuring niet Jacquemotte, maar Coenen en De Boeck, de hoofdrol speelden in de K.P.B. Zij hadden ook de beste relaties met de Komintern-mensen.

De gevolgen op langere termijn 1929-1932

Een jaar na de scheuring waren de moeilijkheden en de nefaste gevolgen nog niet weggewist.

Op het eerste kongres in maart 1929 — normaal moest dit plaatsvinden in juni 1928, op zichzelf al een bewijs van de interne moeilijkheden — werd herhaald dat de federaties Mene, Antwerpen, Gent en Antwerpen het meest getroffen en de verliezen nog niet te boven gekomen waren. In Charleroi daarentegen was de situatie hersteld door een verdubbeling van het ledenaantal (14).

Op 11 november 1929 besloot het Politiek Bureau het dagblad *Le Drapeau Rouge* voortaan als weekblad te laten verschijnen. Deze maatregel hield verband met “de politieke en financiële politiek van de leiding van vóór 1928” (15).

Het volgende kongres van de K.P.B. had plaats te Seraing op 3 en 10 mei 1930. Daaruit bleek dat de partij nog steeds leed onder de scheuring. Het verlies van leden, tewerkgesteld en actief in grote bedrijven, was nog niet gekompenseerd door nieuwe rekruteringen. De werkzaamheden in bedrijven waren daarbij nog steeds het resultaat van geïsoleerde militanten, en niet van een groep. Tevens kon de partij geen garanties meer bieden tegenover de sluimerende “invloeden van het reformisme en het arrivisme” in eigen rangen (16).

Cijfers van het ledental van 19 juni 1932 illustreren dat op sommige plaatsen de scheuring nog sporen nagelaten had. Om dit meer in detail na te gaan zouden wij moeten weten hoeveel leden de K.P.B. had in 1928, juist vóór de scheuring. Wij hebben echter alleen maar cijfermateriaal van 1926 : het ledenaantal bedroeg toen 1048. In 1932 was het 1175. Van 1926 tot 1928 had er wel een grote stijging plaats gehad.

Maar wat ons meer interesseert is de situatie per federatie. Antwerpen is het voorbeeld bij uitstek : in 1926 telden zij 80 leden, in 1932 nog 20. In Charleroi is het verschil niet groot : van 142 naar 111; in Namen van 50 naar 5, en ten slotte in de Centre van 93 naar 89 (17). Met uitzondering van Antwerpen zijn de verschillen niet bijster groot. Het wordt echter meer in de verf gezet, als men weet dat de K.P. massale campagnes voerde om haar ledenaantal te zien toemen. Zij eiste geen aktiviteit van de leden; een financiële bijdrage was voldoende. Alle sympathisanten moesten lid gemaakt worden.

Na 15 juni 1932 kwam er een kentering : het ledenaantal steeg van 1175 naar 2955 in oktober en tot 3241 in december 1932 (18). De staking van juli en augustus 1932 en de gemeenteverkiezingen lagen in die tussentijd.

Besluit

Met de nationale konferentie in maart 1928 was de kogel door de kerk : Oppositie en Meerderheid gingen hun eigen boontjes doppen. Doch de verliezen waren enorm en er zou nog heel wat water door de zee vloeien vooraleer de K.P.B. van de bittere nasmaak verlost was.

Wij hebben summier de voornaamste hinderpalen opgesomd : de achteruitgang van de pers, ledenaantal, reorganisatie van de kaders enzomeer. Wij haalden ook even de stijgende greep aan van de Komintern op de Belgische sekte. De algemene ontreddeering en ontmoediging bij de leden lieten wij echter buiten beschouwing. De aard van de bronnen liet niet toe ons verder op het terrein van de K.P.B. te wagen. Koncentreren wij alle aandacht op de ontwikkeling van de Oppositie.

3.2. DE OPPOSITIE, ONMIDDELIJK NA DE SCHEURING

Scheuring : de enige "waardige" oplossing voor de Oppositie

Op de nationale konferentie in Antwerpen op 11 en 12 maart waren de teerlingen geworpen. De Oppositie splitste zich, deels gedwongen, deels vrijwillig, van de partij af en besloot met eigen riemen te roeien.

Wij benadrukken "deels gedwongen, deels vrijwillig", omdat enerzijds niemand uitgesloten werd en anderzijds de K.P.B. het onmogelijke vroeg aan de Oppositionelen. Zij eisten niet alleen "politieke zelfmoord", maar ook de verplichting de strijd aan te gaan tegen alle Oppositionelen. Wie hiermee niet akkoord ging sloot zich automatisch uit.

Er werd dus uitdrukkelijk een punt gezet achter de hoop van de Oppositie, nog tot een vergelijk te komen. Onmiddellijk na de konferentie van Antwerpen staken de 46 aanwezige Oppositionelen de koppen bijeen. De scheuring was een voldongen feit. Er restte, volgens hen, geen andere waardige mogelijkheid. In een verklaring — ondertekend door alle 46 aanwezigen — werd het voornemen kenbaar gemaakt om de strijd met alle politieke middelen voort te zetten (19). De koe werd onmiddellijk bij de horens gevat : uitnodigingen werden verstuurd naar alle partijleden en revolutionaire arbeiders met de oproep mede aan de toekomst van de Oppositie te bouwen (20). Op 15 maart, drie dagen na de konferentie, zou een bijeenkomst gehouden worden om de verklaring van de 46 te bespreken (21). Bij de uitnodiging stak een manifest met hun versie van het verloop van de nationale konferentie en de gemeenschappelijke verklaring van de 46 Oppositionelen. Er werd — volgens het manifest — een voorlopige komitee opgericht waarvan deel uitmaakten : Guillaume Bourgeois, Adhémar Hennaut, Michel Lootens, Marcel Mathieu, Charles Plisnier, Louis Van Den Heuvel en War Van Overstraeten (allen Brusselse militanten) (22).

Verder werd de intentie bekend gemaakt een reeks meetings te houden in alle kommunistische centra van het land met als motto "Waarom werd de Kommunistische Oppositiegroep opgericht ?"

Tevens werd de lancering van een Oppositie-weekblad in beide landstalen aangekondigd (23).

Blijkbaar gingen alle afgevaardigden van de Oppositie akkoord om een autonome koers te volgen. Die eensgezindheid, die achteraf niet zo vanzelfsprekend bleek, spruutte voort uit het besef dat geen andere oplossing mogelijk was.

Een hèleboel vragen blijven hieromtrent nog onbetantwoord. Was het niet de hatelijke sfeer van de nationale konferentie waarin beide kampen — stalinisten tegen trotskisten — elkaar letterlijk en figuurlijk te lijf gingen, die beslissend was voor het antwoord een eigen weg in te slaan ? Restte er inderdaad geen andere mogelijkheid voor de Oppositie dan af te scheuren ? Waren er vóór de nationale konferentie diskussies over gehouden of plannen gemaakt ?

Op de laatste vraag kunnen wij zonder twijfel ontkennend antwoorden. Ten gevolge van de intense tendensstrijd in de K.P.B. waren geen organisatorische voorbereidingen getroffen. Trouwens zolang de Oppositie geen honderd procent zekerheid had over de beslissingen van de Komintern vermeden zij angstvallig elke blik in de toekomst. De vraag “wat na de konferentie” bleef, tot de dag zelf, onbeantwoord.

De sfeer na de konferentie wordt heel fijn beschreven door Plisnier in “Iégor”. Op een bijna dramatische toon verwoordt hij dat de scheuring emotioneel onaanvaardbaar was, maar dat er geen andere mogelijkheden waren dan zelf een groep te stichten. Hij schrijft dat de bekendmaking van de beslissingen van de Meerderheid op 12 maart, bij de Oppositie als een volkomen verarming aankwam. Zij begrepen niet dat al diegenen die de evolutie van het embryo K.P.B. meemaakten nu door die eigen partij zonder ekskuus uitgesloten werden (24). Voor vele Oppositionelen en Meerderheidsmensen zette de konferentie een punt achter hun militant leven.

Was er dan inderdaad geen andere mogelijkheid voor de Oppositie — indien ze haar opvattingen verder wou verdedigen — dan af te scheuren ? Pierre Van Landeghem was het in geen geval eens met het feit dat de Oppositie de weg van een autonome organisatie opging met een eigen blad en eigen meetings.

Aan Hennaut schreef hij : *“De reformisten profiteren ervan en moest het eens gebeuren dat de makker trotsky terug in de partij opgenomen werd, gijlle (sic) zou in een slecht postuur komen”* (25).

Herinneren wij eraan dat sommigen (onder andere *L'Unité Léniniste* in Frankrijk) inderdaad geloofden in een wederopname van Trotsky in de Russische Partij en dit ten gevolge van een schijnbare verlinksing van het beleid. Trotsky zelf zag pas in januari 1929 dat zijn verbanning onherroepelijk was.

Dat ook in België dergelijke hoop leefde hebben wij — behalve de uitspraak van Pierre Van Landeghem — niet teruggevonden. Van Landeghem stelde, samen met de kameraden van Ieper, een resolutie op die werd aangenomen op een alge-

mene vergadering van de federatie Midden- en Zuid-Vlaanderen (26). Daarin werd de houding én van de Oppositie én van de Meerderheid afgekeurd, en gepoogd beide te verzoenen (27). Zij eisten het recht van vrije meningsuiting in de K.P. op en keurden de beslissingen van de Meerderheid ten opzichte van de Oppositie af.

Tot hier gingen zij dus akkoord met de Oppositie. Wat ons meer interesseert zijn de verschilpunten. Laten wij hen zelf aan het woord : *“Wy eischen ook van de minderheid die een vaste oppositieblok gevormd heeft dat zy buiten de lyn der communische discipline niet mag treden, dat by voorbeeld met uitgeven van een Weekblad, en te geven van openbaare oppositie Meetings die niets anders meede breng dan ontgogelingen en deze twee strekkingen van langs om meer van elkander verwyderen ten voordeele der Reactie en de Social Patrioten. Wy eischen ook van de minderheid die hare oppositie te ver gedreven hebben, door in de Bureelen der Party in te breken deze fouten t'herkennen trots dat de meerderheid der Party daar ook wel een weinig schult aan heeft met de oppositie voor een voldaan feit te plaatzen, buigen of buiten die niet de weg was om de Eenheid in de Party te houden. Daar om verzoeken wy de meerderheid der K.P. zoo gauw mogelyk een Komiteidt zitting te houden met afgevaardien der minderheid om deze meenings geschillen, op vrede lievende manier op te lossen.”* (sic) (28).

Op de keper beschouwd getuigde de federatie Zuid-Vlaanderen van weinig realiteitszin. Een vergelijk tussen de Meerderheid en de Oppositie was onmogelijk. Alleen de Oppositie zou op sommige punten desnoods nog willen toegeven. De voorwaarden die zij geformuleerd had om binnen de K.P. te blijven, waren niet onverwezenlijkbaar (zij beloofde haar standpunt niet meer te verdedigen, tot het zesde wereldkongres van de Komintern, en zou enkel de oproep tot re-integratie van de Russische Oppositionelen handhaven). Van de zijde van de Meerderheid konden echter geen toegevingen gedaan worden, de besluiten van de Internationale lieten geen uitzonderingen toe.

De toekomst wees uit dat het standpunt van de Federatie Zuid-Vlaanderen onuitvoerbaar was : een klein deel, met Pierre Van Landeghem, werd ook een trouwe soldaat van de K.I., een ander klein deel vervoegde de rangen van de Oppositie en het grootste deel gaf er de brui aan.

Toch had de Oppositie nog een andere mogelijkheid — die echter niet in overweging genomen werd in 1928 — namelijk de oprichting van een fractie.

Het wezenlijk verschil tussen een fractie en een autonome organisatie ligt in de band met de partij.

Een fraktie verlaat de partij niet uit eigen wil. In de K.P.B. zou de oprichting van een fraktie de mogelijkheid gegeven hebben aan de Oppositie om samen met militanten van de Meerderheidstendens tegen de uitsluitingen te strijden. In zekere federaties kon de Oppositie toch op een meerderheid bogen. De banden met de K.P.-militanten zouden veel hechter geweest zijn. Een fraktie kon nooit regelrecht tegenover de partij staan zoals dit nu met de Oppositie het geval was. Militanten die — omdat ze de prioriteit gaven aan de eenheid — indertijd voor de Meerderheidstendens gekozen hadden werden nu bestreden door hun vroegere kameraden. Fraktievorming was vooral psychologisch belangrijk, zowel voor de K.P.-militanten als voor de ontmoedigde Oppositionelen, die het emotioneel niet konden aanvaarden om hun vroegere partij te bekampen.

Wij mogen niet uit het oog verliezen dat een fraktie eigen dokumenten, eigen bladen en betalende leden kan hebben. Het impliceert wel dat gerekruteerden uit de K.P.B. in de partij dienen te blijven zolang zij niet uitgesloten worden. Een voorbeeld van die organisatievorm is de "Fraction de la Gauche Italienne" (bordigisten) die onder meer in België een afdeling had (29).

De Belgische Oppositie vond dit niet de geschikte oplossing : zij wou korte metten maken met de K.P.B. Zij dacht tevens de Komintern een hak te zetten door zelf het initiatief te nemen af te scheuren en niet te wachten tot alle kaderleden één voor één uitgesloten werden. De nationale konferentie beschouwden zij als het moment om ruchtbaarheid te geven aan de Oppositiekwestie en om ineens alle Oppositionelen mee te krijgen in plaats van hen te laten isoleren en intimideren.

De Oppositie beklemtoonde dat zij geen nieuwe partij wilde; zij ijverde voor de "heropbeuring" van de IIIde Internationale. Geregeld vroeg zij haar wederopname in de Kommunistische Partij. De eerste oproep verscheen in de pers in juli 1928 (30).

In 1929 opperde de Oppositie geen bezwaren meer tegen de benaming Partij. Daarop komen wij nog uitvoerig terug bij de bespreking van de verkiezingsdeelname in 1928 en 1929. Vermelden wij toch nog dat Trotsky in oktober 1929 verklaarde dat de Belgische Oppositie en de Amerikaanse de enige geslaagde groepen waren met bekwame militanten, arbeiders van het eerste uur, stichters van de Kommunistische Partij en dat alleen zij het verdienden zich "partij" te noemen. Een jaar later kwam hij op die verklaring terug (31).

De organisatorische uitbouw

Nationaal

Op 18 maart 1928 — 6 dagen na de scheuring met de K.P. — had er een beperkte nationale konferentie van de Oppositie plaats. De toekomstige taken en de tactiek ten opzichte van de K.P. werden besproken. Het verslag van deze bijeenkomst werd door de verschillende regionale groepen onderzocht (32). Er werd onder meer aandacht gewijd aan de eerste tekenen van de uitsluitingspolitiek van de K.P. De konferentie verklaarde zich akkoord met de oprichting van een Oppositiegroep.

Een Nationale Kommissie en een Eksekutief werden aangeduid. War Van Overstraeten, politiek sekretaris; Adhémar Hennaut, administratief sekretaris en Louis Van Den Heuvel, vormden het Sekretariaat (33).

De structuur van de organisatie was in grote lijnen dezelfde als deze van de Kommunistische Partij vóór 1925. Het hoogste orgaan, het nationaal kongres, verkoos een Centraal Comitee. Tussen twee vergaderingen van het Centraal Comitee in nam het Politiek Bureau de beslissingen. Vanuit haar bestuur werd het sekretariaat gekozen. Het Uitvoerend Bureau (U.B.) of Eksekutief voerde de beslissingen uit. De benaming van deze lichamen kon verschillen, doch de basisstructuur bleef dezelfde. De indeling van de leden per streek gebeurde in federaties, die op hun beurt verdeeld waren in afdelingen. Zij kozen een federaal komitee, een sekretaris en een schatbewaarder. Daarnaast werden een aantal regionale en nationale kommissie opgericht onder meer over syndikale en organisatorische vraagstukken. Er was ook een redaktiekomitee. De kommissies en komitees rezen pas na verloop van tijd uit de grond.

De benaming van de Oppositie werd “Kommunistische Partij (Oppositie)” of gewoon “Oppositiegroep der K.P.”.

De Oppositie had het voordeel dat het grootste deel van haar aanhangers indertijd betrokken waren bij de stichting van de K.P. en jarenlang de kaderfuncties bekleedden. Die “gezamenlijke” ervaring vergemakkelijkte een nieuwe start.

Maar het was niet allemaal rozegeur en maneschijn. Een belangrijk en blijvend obstakel was de financiële en de materiële toestand. Schrijfmachines en papier — de eerste teksten waren aan de achterzijde bedrukt met de titel van de K.P.-celbladen — waren “meeegenomen” uit de lokalen van de K.P.B. te Brussel.

Ook een deel dokumenten en de boekhouding was ontvreemd. Voor de nieuwe organisatie was dit niet van onmiddellijk nut — met uitzondering van de lijst van de geabonneerden — maar de Oppositie wou vermijden dat de K.P. haar vroegere daden en woorden zou verdraaien of vervormen zonder dat zij tegenbewijzen had (34).

Financieel was de Oppositie volledig afhankelijk van haar leden en sympathisanten. Als startgeld werd op de nationale konferentie van Antwerpen 1060 frank opgehaald. Hennaut schreef ons : *“het profijt uit het relikaat dat overbleef na uitbetaling van reis- en verblijfkosten aan de gedelegeerden op de nationale konferentie in 1928 de som van 25.000 frank aan mij overgemaakt door Henri De Boeck, + 5.000 frank was de finantiële inzet bij het starten van de Oppositie. Controleurs verifieerden de juistheid : N. Cloostermans-Michel Lootens, VanDooren en anderen. Alle werkzaamheden van de Trotsk. groepen waren finantieel mogelijk door de opoffering van de leden en sympathiseerenden”* (35).

Geldproblemen werden pas nijpend na enkele maanden werking, onder andere ten gevolge van ledenverlies. De ledenbijdrage kennen we niet, maar om een idee te geven van die bij de K.P. in 1927 : de werklozen, gepensioneerden en huisvrouwen betaalden 0,25 frank per week; loontrekkenden die tot 25 frank per dag verdienden 0,75; lonen boven 25 per dag en onder de 350 frank per week verdienden betaalden 2 frank als bijdrage (36). Aangezien de bijdrage van de Oppositieleden in 1930 van 0,50 tot 2 frank bedroeg nemen wij aan dat die in 1928 schommelde tussen 0,25 centiemen en 2 frank (37).

In het eerste nummer van het weekblad schreef Van Overstraeten dat de Oppositie zich op het strijdterrein zou werpen met weinig mensen, die “resoluut en coherent alle ideeën preciseren op elk terrein”. Zij wilden in het offensief gaan tegen de bourgeoisie, de sociaal-demokraten en de stalinisten. Deze woorden doen ons willekeurig terugdenken aan Van Overstraetens stellingen van vóór 1921 : voorhoedepartij en zuiver kommuniste.

De Oppositie wou de historische voortzetting zijn van de opvatting van het bolsjewisme.

In de federaties

1. De eerste aktiviteiten :

De onmiddellijke bekommernissen van de Oppositiegroep waren tweevoudig : de verspreiding van haar standpunten over Rusland en de Komintern en het opvangen van haar eigen politieke aanhang.

Hoe en wanneer de organisatie van de Oppositionelen in de verschillende federaties gebeurde, weten wij niet zo precies. De meeste gegevens komen uit de pers. In de eerste nummers vonden wij enkele indikaties over de aktiviteiten. Aanvankelijk bestond er weinig of geen contact tussen de federaties, van daar dat zij via de pers met elkaar kommuniceerden.

Het eerste nummer van het weekblad verscheen pas op 25 maart, dus twee weken na de Antwerpse Konferentie. Ondertussen was al heel wat gebeurd.

Over interne aangelegenheden gaf het blad niet veel informatie, maar wel óf er vergaderingen waren en wanneer, en óf er propaganda gevoerd werd.

De centrale taken van de organisatie werden door Brusselse militanten uitgevoerd : Van Hoegaerden regelde de financiën van het blad, Nico Delbar — vanaf mei Viktor Martens — was nationale schatbewaarder en administrator van het blad en Robert Trousson werd als verantwoordelijke voor de nationale bibliotheek aangeduid. De leden van het Sekretariaat en het Uitvoerend Bureel waren eveneens Brusselaars (38).

De Brusselse federatie vergaderde wekelijks. Er werd in elk geval gestart vóór 21 maart. Op de eerste vergaderingen werden de propagandamiddelen besproken (39). Op de eerste twee werd 451 frank steun opgehaald bij een 50 à 60 tal aanwezigen (40).

Het aantal ingeschrevenen bedroeg 61. Slechts 6 K.P.-leden die in 1928 voor de Oppositie kozen maakten zich nooit lid van de organisatie, met name : Meunier, Irtou, Shafman, Van Der Cammen, Piette en Voglet. Slechts één van de 61 overblijvenden zou terugkeren naar de K.P. (Larcier) (41).

Op 28 maart had de eerste meeting plaats met War Van Overstraeten en Adhémar Hennaut. Er werden 502 ingangsticketten geteld (42). Alle meetings die de Oppositie organiseerde waren "tegensprekelijk". In die periode was dit gebruikelijk : bij het begin werden de tegensprekers ingeschreven en kregen een bepaalde spreektijd toegekend.

De Gentse groep was erg actief. Iedere zondagmorgen vergaderde het pers-

komitee. Op vrijdagavond werd de kolportage geregeld. Het Federaal Komitee werd opgericht op 20 maart : de eerste algemene vergadering had plaats vier dagen later. Zoals in Brussel werden ook hier een vijftigtal aanwezigen geteld. Zij verklaarden zich unaniem akkoord met de standpunten van de Russische Oppositie en met de beslissingen van de Belgische Oppositie-afgevaardigden op de nationale konferentie van Antwerpen (43). Een jongerengroep en de vrouwengroep Rosa Luxemburg werden georganiseerd (44).

De vergaderingen werden gehouden in het Arbeidershuis, Noorderkaai, nummer 52. Het weekblad en de brochures waren verkrijgbaar bij Frans Van Dooren, Jan Van Melckebeke en Henri Lamotte. Het aantal 'poortjesmeetings' en gewone meetings was ontelbaar. De sprekers waren steeds Jef De Meyer, Van Dooren en Henri Lamotte, de dokwerker. Zij spraken meestal alle drie op eenzelfde meeting. In het prille begin was ook Jan Van Melckebeke van de partij. De meeste meetings gebeurden in open lucht : een spreker stelde zich op een stoel en begon de burens bijeen te roepen. Als wij *de Kommunist* mogen geloven waren de discussies altijd zeer geanimeerd, vooral als de K.P. of een "sociaal-demokratische gaai" aanwezig waren (45).

De Gentse federatie was het actiefst naar buiten uit : meetings, kolportage, steunpenningen, zangkoren enzomeer. De interne werking en de opvoeding van de leden werden verwaarloosd (46). Zij had ook leden in Deinze maar de meesten werkten in Frankrijk, Brussel of Gent.

De Federatie van Gent van de Kommunistische Partij hield op 18 maart ook een algemene vergadering : 54 mensen spraken zich uit voor de besluiten van de nationale konferentie van Antwerpen en bekrachtigden de uitsluitingen van War Van Overstraeten; 4 stemden tegen en één onthield zich (47). De vier tegenstemmers waren Oppositieleden, die getrouw aan hun taktiek enkele militanten in de K.P. behielden.

De Federatie Charleroi — een grote verliespost voor de K.P. — was één van de belangrijkste groepen van de Oppositie. De eerste gegevens over hun activiteit verkregen wij vanaf 25 maart 1928.

Het federaal komitee vergaderde wekelijks op maandag, in het Volkshuis te Gilly. De afdelingen kwamen ook wekelijks bijeen : Châtelineau (bij Lesoil), Ransart, Gilly, Marchienne, Charleroi en Lodelinsart. Vanaf mei-juni hadden de afdelingen Auvelais en Montignies-sur-Sambre een regelmatige werking. Er was ook een jeugdgroep (48). Alle afdelingen samen verenigden 55 zeer actieve le-

den, voor het merendeel mijnwerkers. Het cijfer van de andere leden werd niet gegeven met het argument dat men daar minder belang aan hechtte (49). In het totaal ledenaantal waren de afdelingen van Jumet en Basse-Sambre — die althans in de eerste twee maanden, maart, april en begin mei, wekelijks bijeenkwamen — niet meegerekend.

De eerste meeting werd gehouden op 8 april. Het aantal toehoorders schommelde tussen de 400 en de 450. Léon Lesoil, Van Overstraeten en Alexander Dewaet namen het woord. Jacquemotte meldde zich als tegenspreker. Er werd 150,05 frank opgehaald (50).

Lesoil toonde aan welke schrik de stalinisten hadden om de oorzaken en de redenen van de uitsluiting der Oppositie bekend te maken. Hij sprak over de drie thema's in de strijd van de Oppositie : het Anglo-Russisch komitee, de Chinese revolutie en het socialisme in één land. Van Overstraeten had het over de deportaties van de "echte" bolsjewieken en somde de opportunistische afwijkingen van de Komintern op.

Hij legde er de nadruk op dat de Oppositie de stalinisten niet wou likwidieren, maar de leiding helpen en op haar fouten wijzen. F.D. (Frederik Dewet ?), de verslaggever in *Le Communiste*, zag als belangrijkste resultaat van de meeting dat de arbeiders konden getuigen van de logische en duidelijke analyses van de Oppositie en de hulpvaardigheid ten opzichte van de K.P.

In de streek van Charleroi, in de "quartiers" en aan de koolputten, hield de Oppositie geregeld meetings over arbeidsproblemen. De sprekers waren over het algemeen Leon Lesoil, Alexander Dewaet, Louis Lebrun, L. Guyomard en Pierre Van Der Borght.

In Gilly, Châtelineau, Marchienne-au-Pont en Montignies-sur-Sambre, werden ook meetings georganiseerd met als titel : "waarom een Oppositiegroep van de K.P.".

De krantenverkoop in de federatie Charleroi liep op tot 850 nummers van het franstalig, en 60 à 75 van het vlaamstalig orgaan (51).

De federatie Charleroi was zeer stipt, regelmatig, actief en de enige federatie die gegevens liet doorstromen naar de nationale leiding, kortom gold als voorbeeld voor de anderen. Verder werd ook opgemerkt dat daar een zeer solied vertrouwen en een diepgaand enthousiasme in het werk en de toekomst van de Oppositie te bespeuren viel (52).

Komen we nu bij de Luikse federatie. Kort na de nationale konferentie van Antwerpen van 11 en 12 maart 1928, had er een meeting plaats te Seraing, het

bolwerk van Lahaut en de K.P. (53). Een andere meeting in de stad Liège werd gehouden begin april, met als spreker Hubert Détiste. Er werden 50 nummers van *Le Communiste* verkocht en 15 steuntiketten voor de Oppositie (54). Op 15 april werd een regionale meeting gehouden met Van Overstraeten, Leon Le-soil en L. Guyomard (55). De eerste steun voor *Le Communiste* was afkomstig van Luikse militanten : M. Kreutz, Jerna, Counet, Pierre Engelen, Dolhain en Ferdinand B. (56).

De eerste berichten over vergaderingen vonden wij vanaf 8 april. De afdelingen Ougrée, Seraing, afdeling A en de cel van St.-Gilles, hielden wekelijkse bijeenkomsten (57).

Die regionale indeling was een verlenging van die van de K.P.B. van vóór maart 1928. Vóór de splitsing met de Oppositie, bestond de afdeling A uit metaalbewerkeren en arbeiders bij de "*Gazomètre*". Bonvoisin van de Meerderheidstendens was toen lid van die afdeling. Er waren bestendig konflikten met Bonvoisin omdat hij een persoonlijke politiek voerde. Zijn uitsluiting werd unaniem gestemd, doch niet bekrachtigd door het federaal komitee. Vandaar dat de afdeling toen tijdelijk alle aktiviteit stopzette. Het merendeel van die afdeling koos voor de Oppositie.

De cel van St.-Gilles was geleid door Lucien Pommée, hij nam ontslag uit de K.P. (58). Hij sloot zich aan bij de Oppositie.

De K.P. telde vóór 1928 ook afdelingen te Jemappes, Jupille, Poulseur en Broucke-Troz, zij stonden echter één voor één op instorten. Mogelijk had de Oppositie daar ook leden, doch onvoldoende om een afdeling te vormen (59). Begin mei was er sprake van een groep te Jupille, die volgens de Oppositie een opvallend goede meeting hield met 500 à 600 toehoorders (60). Sprekers waren Van Overstraeten en Hubert Détiste (61). De laatstgenoemde was federaal sekretaris en gemeenteraadslid.

De federatie Liège werd op sommige plaatsen gekenmerkt door ontmoediging. De oorzaak werd toegeschreven aan de K.P. die elke gelegenheid te baat nam om verwarring te zaaien (62).

De federatie Le Centre kwam voor de eerste keer bijeen begin april, bij Walter Van Eeckhoudt te Jolimont (53). Vanaf 6 mei was er sprake van een afdeling Pont-à-Celles die vergaderde bij Louis Gilles (64). Vanaf 20 mei van een groep te Leval, vergadering bij de weduwe Buisseret en later een te Binche (65). De Oppositie was ook zeer aktief en leidinggevend in het komitee van de syndikale uitgesloten (66). Deze organisatie was op initiatief van de K.P.B. ontstaan in maart 1927.

Begin juni 1928 had het federaal komitee wekelijks zitting. De eerste meeting vond plaats begin mei. De spreker was Nestor Cloostermans en de tegenspreker Felix Farges van de K.P.B. Men telde 150 aanwezigen (67). Eind mei was er ook een te Leval met Nestor Cloostermans en Charles Plisnier (68).

Deze berichtjes samengeraapt uit de pers werden bevestigd door een informatiebulletin van juni 1928. Daaruit vernamen wij nog dat de federatie sinds kort een betere aktiviteit en werking kende en dat zij de moeilijkheden die haar aktie sinds enige tijd paralyseerden te boven gekomen waren. Informatie over de inhoud van de konflikten werd niet verstrekt (69).

Vóór de splitsing met de K.P.B. in 1928 zat de federatie ook in moeilijkheden maar van belangrijke botsingen was er geen sprake. Er was toen eenvoudigweg een grote passiviteit. Cloostermans klaagde toen dat de leden enkel bewegen bij verkiezingskampagnes (70).

Over de federatie Verviers is de informatie zeer beperkt, nochtans zou er een goede werking zijn en werd enorm veel aandacht geschonken aan het syndikaal werk (71). Alle vergaderingen van leden en sympathisanten waren bij de weduwe Gauthy. Hennaut vertelde ons dat de familie Gauthy, lid van de Oppositie, een drankgelegheid openhield (72).

Over de federatie Borinage hebben wij weinig gegevens. De ontmoediging over de scheuring scheen daar groot te zijn. De nationale leiding van de Oppositie heeft er zich nooit om bekommerd (73). Enkel te Hornu, waar ook een sekte van de "Chevaliers du Travail" was, waren er enkele militanten. Bij Noë Polart kon men zich abonneren op de *Communiste* (74).

Van de federatie Ath-Tournai was de afdeling van Quevaucamps met Leon Laurent en Lucien Canon een zeer aktieve groep (75). Zij gaven een eerste meeting begin mei met Leon Lesoil, Charles Plisnier en als tegenspreker Barbier van de K.P. Eind mei hielden zij een tweede meeting. De sprekers waren dezelfde, de tegenspreker was nu Lievens (76).

De Antwerpse afdeling trok een zestigtal militanten uit de K.P.B. naar de Oppositie mee. Vanaf het begin waren zij verwickeld in een staking uitgebroken aan de haven bij de metaalbewerkers en de sloopsherstellers. Daarover sijpelden wekelijks berichten binnen in beide bladen (77). Maar in hoeverre de Oppositie daarin als organisatie militeerde, weten wij niet. Over het algemeen stelde de Antwerpse groep de eigen werking in de pers nooit in het daglicht.

Wij hadden de indruk dat, in het geheel genomen, de Antwerpse konfraters in tegenstelling met de Gentse, minder holder de bolder, minder spektakulair en meer in de diepte ageerden. Zij schenen minder gebeten op de stalinisten, mogelijk omdat die in Antwerpen een toontje lager zongen, want als wij *de Kommunist* mogen geloven waren er toen welgeteld drie K.P.-leden (78).

De Oppositie meetings in Antwerpen waren noch overweldigend in aantal, noch zo verhit als in het Gentse. Polk speelde de eerste viool in de groep tot 1938; hij hechtte meer belang aan opvoedingsbijeenkomsten en theoretische bijdragen over het kommunisme, dan aan tegensprekelijke meetings.

De Antwerpse groep nam, van alle Vlaamse groepen, het leeuwenaandeel in het syndikaal werk voor zich. Zoals wij verder nog zullen zien richtten zij een onafhankelijk havenactiekomitee op tijdens de staking van 1928. Later werd dit ingepalmd door de K.P. Het is op dit terrein en meer bepaald de dokwerkersstaking in maart 1928 dat de Oppositie de stalinisten aanviel. De interne problemen weerhielden de K.P. aanvankelijk zich met die strijd te bemoeien (79). Toen de K.P. zich uiteindelijk toch mengde en een algemene staking eiste, beklagde de Oppositie zich voortdurend dat zij haar werking in de stakingsbeweging erg schaadde.

De Oppositionelen waren ook voorvechters van de Vlaamse zaak, maar daarvoor verwijzen wij naar de bespreking van hun activiteiten in het Actiekomitee van Extergem en de Bormsverkiezingen.

Zoals reeds gezegd was de federatie Zuid-Vlaanderen het niet eens met de vorming van een autonome organisatie. Zij had de resolutie die de K.P. in alle federaties liet stemmen — de bekrachtiging van de besluiten van de nationale konferentie van Antwerpen en de uitsluiting van Van Overstraeten — niet gestemd. Zij streefde naar verzoening. De federatie behoorde noch tot de K.P. noch tot de Oppositie en toch hield zij vergaderingen (80).

De federatie Zuid-Vlaanderen is een goed voorbeeld van de manier waarop de Oppositie contact nam met diegenen die in de K.P. het rapport Van Overstraeten stemden. Er was enkel een brief gestuurd naar Pierre Van Landeghem met de vraag hoeveel nummers van *de Kommunist* hij wekelijks zou afnemen (81).

Pierre Van Landeghem werkte na enkele maanden opnieuw mee met de K.P. (82). (In 1930 was hij lid van het uitgebreid Partijbestuur van de Vlaamse Kommunistische Partij en tevens kommunistisch gemeenteraadslid van Mennen (83).) Op het kongres van de K.P.B. van 1929 werd Zuid-Vlaanderen aange-

wezen als een grote verliespost. De leden volgden dus blijkbaar Van Landeghem niet. Naar de Oppositie kwamen zij al evenmin. Enkel met Wervick vonden wij sporen van bestaande kontakten. Zij verspreidden *de Kommunist*, schreven bijdragen voor het blad en gaven nu en dan een meeting. Een meeting georganiseerd door de Vlaams-nationalisten, waarop Jef De Meyer in naam van de Oppositie als tegenspreker opdaagde, deed in de pers heel wat stof opwaaien (84).

Resten nog de federaties Huy-Waremme, Limburg en Brugge. De Oppositie had in die regionen enkel een aantal geïsoleerde militanten. Voor Huy waren dit : E. Bourgeois en Julie Gaphyre. In Brugge werd pas in 1929 gepoogd een groep op te richten, namelijk door Frans Van Dooren in samenwerking met Berten Goossens die aan de universiteit van Gent studeerde.

Samengevat : Tot hiertoe hebben wij dus enkel nagegaan of er een werking bestond van de Oppositie, waar en tevens hoeveel militanten daarbij betrokken waren.

Uit het beschikbare bronnenmateriaal konden wij afleiden dat de Oppositie in alle delen van het land meetings gaf. Eerst in de grote steden Gent, Charleroi, (Seraing), Liège, Brussel, Antwerpen. In april en mei ook buiten de grote steden, zoals in de streek rondom Charleroi, Luik, in Le Centre en Quevaucamps. Het thema was : Waarom een Oppositiegroep der Kommunistische Partij.

Slechts hier en daar hebben wij even aangeraakt wat en op welke manier dit werd uiteengezet. Aangezien de inhoud van de meetings nationaal bepaald werd, kunnen wij de thema's hier summier weergeven. Overal werden de standpunten van de Russische Oppositie verdedigd, werd de sociaal-ekonomische toestand in Rusland uiteengezet en werden de drie centrale punten van de Oppositie besproken : Anglo-Russisch komitee, Chinese revolutie en socialisme in één land. Daarna werden de vergissingen en de fouten van de Internationale aangepakt. Uiteraard werden ook de deportaties van de Russische oppositionelen aangeklaagd. Verder werd beklemtoond dat de Oppositie zoveel mogelijk de beleidsfouten van de Internationale en de K.P.B. zou aantonen om haar te helpen opnieuw op het goede spoor van het oude bolsjewisme te komen.

Nationaal had de Oppositie besloten dat er zeer goede analyses van de Russische toestand dienden gemaakt.

Wat de tegenargumentatie van de K.P. betreft, kunnen wij enkel steunen op de gegevens van *Le Communiste*. De Oppositie herhaalde voortdurend dat de

K.P. geen antwoord gaf op haar uiteenzettingen en dat zij zich beperkten tot de gekende scheldpartijen : trotskisten zijn kleinburgerlijk, kontra-revolutionair, sektair enzomeer. Verder werd telkens weer de diefstal in de partijlokalen opgerakeld.

2. Onderwerp van de vergaderingen

Een andere kwestie die wij al even aanraakten was de vergaderingen, het aantal aanwezigen en de regelmaat. Ook hier dringt zich de vraag op wat er besproken werd en waaraan de meeste aandacht geschonken werd.

Met uitzondering van de federatie Brussel kennen wij de inhoud van de vergaderingen niet. Een aantal kwesties werden echter nationaal aangegeven, zoals de bespreking van de verklaring van de 46 Oppositionelen van 12 maart (nationale konferentie van Antwerpen). De bijeenkomsten waren in de eerste maanden overladen met louter administratieve en technische zaken (85).

Om toch een konkreet beeld op te geven van de vergaderingen, overlopen wij even de agenda van de Brusselse federatie.

Op de tweede vergadering van 27 maart 1928 prijkte op de dagorde : de lancering van de kranten, organisatie van meetings en verkiezingen van een federaal komitee (86). De derde vergadering op 3 april 1928 diende de bespreking aan te vatten van de structuur van de federatie Brussel en de regeling van de krantenverkoop (87).

Op 6 april – een speciale vergadering naast de wekelijkse – werd voor de eerste maal gesproken over de houding van de K.P. in de syndikaten (88).

Op 11 april besloot men 500 brochures “Wat wil de Oppositie” te verdelen over de agglomeratie Brussel en werd gevraagd naar de lijsten van de abonnees op *Le Drapeau Rouge* en de *Rode Vaan*. Tevens werd gesproken over inschrijvingskaarten en zegels voor leden (89).

Op 20 april zou begonnen worden met de organisatie van de federatie Brussel en werd gesproken over de syndikale kwestie (90). Op 27 april diende naast de regeling van de krantenverkoop ook het verslag van het Centraal Comitee besproken, over de band tussen leden en verantwoordelijken (91). In mei werd nogmaals de syndikale kwestie aangeraakt. Op 4 mei werd het 1 mei-nummer van *Le Communiste* bekritiseerd en werd aan het Eksekutief gevraagd geen artikels meer te schrijven tegen Jacquemotte omdat het de beweging schaadde. Tevens

werd besloten in het buitenland 50 nummers *Contre le Courant* te bestellen, de *Verraden Revolutie* van Trotsky, 25 nummers van *Het platform van de Russische Oppositie* en 25 nummers van de *Verklaring van de 83* (92). Op 11 en 18 mei werd de daling van de persverkoop onderzocht.

Vanaf deze of de vorige vergadering was de federatie ingedeeld in drie afdelingen die respectievelijk vergaderden in de Rue du Poinçon, Chaussée d'Helmet nummer 307 en Rue de Launnoye nummer 139 (93). Op 21 mei tenslotte werd een arbeiderskomitee opgericht dat de houding van de Oppositie in het syndikaat diende te analyseren (94).

Samengevat : Bijna acht weken lang hield de federatie Brussel zich overwend bezig met administratieve en technische zaken. Pas daarna startte men met de analyse van de houding van de Oppositie ten opzichte van de syndikaten (95). Zoals wij later zullen zien betekende dit evenwel niet dat de militanten van de Oppositie geen syndikaal werk leverden.

Wij weten niet zeer precies of het in andere federaties op dezelfde manier verliep, maar Charleroi dat genoemd werd als de best functionerende federatie, had met dezelfde problemen te kampen : de administratieve taken slokten het grootste aandeel op (96).

Drie hoofdtaken

De drie hoofdtaken die de organisatie zichzelf oplegde waren : ten eerste, een inspanning voor de ideologische versterking, in de tweede plaats de verbetering van de inhoud en de verspreiding van het weekblad en ten derde een volledige herziening van het syndikaal werk (97).

De theoretische vorming

Parallel met wat Van Overstraeten al vóór 1921 verdedigde, was één van de doelstellingen van de Oppositie, theoretische vorming. Zeker na de scheuring in 1928 liep de strijd trotskisme-stalinisme in de kijker en dienden alle militanten dus te weten hoe de vork in de steel zat.

De leden puurden hun wijsheid uit de dokumenten van de Russische Oppositie en uit het Oppositieweekblad. Ook de diskussietribune in de *Drapeau Rouge*

en *Roode Vaan* — januari-maart 1928 — prijken op het lijstje van de ideologische scholing (98). De ontbrekende elementen vonden de leden nog in de brochure bestemd voor de sympathisanten *Wat wil de Oppositie* (99).

Naast deze kennisverruimende bezigheid wou de Oppositie haar standpunten, zonder uitstel, in de Belgische Kommunistische Partij — eind 1927 begin 1928 — aan een kritisch onderzoek onderwerpen. Alle lakunes dienden opgespoord. De kwestie plaatste men op de dagorde van op zijn minst twee vergaderingen van de regionale groepen. Een speciaal verslaggever werd voor deze discussie aangeduid en de resultaten doorgestuurd naar het U.B. vóór 15 juli 1928 (100). Het Uitvoerend "Bureau" werd ondertussen belast met het opstellen van een rapport over de buitenlandse sekties van de Oppositiegroepen.

De pers

Een hele boterham voor de nieuwe organisatie was de pers. Die werd beschouwd als middel bij uitstek voor de penetratie en bekendmaking van de Oppositieideeën bij de arbeidersklasse. De bladen werden gericht naar de voorhoede van de arbeiders. Men beklemtoonde dat bij het contact met die mensen "*tout esprit de chapelle et de sectarisme*" dienden geweerd (101).

Thema's — inhoud

In het eerste nummer werd aangekondigd dat regelmatig rubrieken zouden verschijnen over de grote politieke vraagstukken in België, allerlei polemieken, syndikale berichten, artikels over de arbeidersstrijd en over het buitenland (het kolonialisme, de grote internationale politieke kwesties en de situatie in de Sovjet-Unie) (102). Dit plan werd inderdaad uitgevoerd, met uitzondering van de polemieken, wellicht bij gebrek aan artikels.

In het begin werden enkele opmerkingen over de inhoud van *Le Communiste* gepubliceerd. Een arbeider van Charleroi vond het te moeilijk, onleesbaar, te zwaar, omdat er te veel resoluties, te weinig plaatselijk nieuws en een te doktrinaire tribune in verschenen (103). Een arbeider uit Luik, die het zevende nummer samen met leden van de Oppositie en sympathisanten besproken had,

vond de verslagen over de arbeidersbeweging, de politieke kronieken en het internationaal nieuws zeer interessant. Doch evenals de persoon uit Charleroi merkte hij op dat er te weinig nota's verschenen over het leven in de ondernemingen en de mijnen (104).

De redaktie van *Le Communiste* antwoordde dat zij een levendig blad wou met zoveel mogelijk gebeurtenissen uit de arbeiderswereld, uitgelegd in het licht van de marxistische theorie; maar de arbeiders dienden zelf hun krant te maken. In Charleroi gebeurde dit wel, in Luik helemaal niet.

De redaktie voegde eraan toe dat het geen dagelijkse informatiekraant was en dat enkel de meest opmerkelijke en essentiële gebeurtenissen konden gepubliceerd worden. Tevens werd gewezen op de technische problemen : de weekbladen werden gedrukt in het midden van de week, de zaterdag verspreid bij de militanten, die meestal op zondag kolporteerden. Er verliep dus een kleine week tussen het schrijven van de artikels en het lezen ervan (105).

Oplage

Van het eerste nummer van *de Communiste* werden 3.000 exemplaren verkocht, waarvan 600 te Charleroi, 200 in Le Centre, 500 te Luik, 1000 te Brussel, 300 in Borinage en in Verviers een 70-tal. Het cijfer van Huy was onbekend. Te Charleroi kwam men heel wat nummers tekort, zodat het tweede nummer daar op 1000 exemplaren verspreid werd (106).

De oplage was sterk aan schommelingen onderhevig. Bijvoorbeeld van het 1 mei-nummer werden in Charleroi 1000 exemplaren en in Le Centre 100 meer afgenomen (107). In de maand mei verdubbelde de verkoop in Verviers en Le Centre, in Liège en in Brussel was er een gevoelige vermindering merkbaar; Charleroi bleef stabiel met 850 nummers.

Wat *de Kommunist* betreft : het eerste nummer werd op meer dan 3.000 exemplaren verspreid (waaronder een aantal gratis). De volgende nummers kenden een oplage van 2.500 en na enkele weken 1.700, waarvan 150 abonnementen (tegenover 400 voor het franstalig blad).

Voor de verkoop spande Antwerpen de kroon met in het begin wekelijks 1.000 nummers, wat bij de K.P. nooit gebeurd was. Dan kwam een lichte daling, doch eind mei kon men zich weer verheugen over een toename (109). De andere federaties verkochten aanvankelijk : 600 in Gent, 250 in Brussel, 125 in Charleroi en 100 in Mechelen. Ook in Leuven, Hasselt, Brugge, Oostende, Deinze,

Yper, Wervick, Harelbeke, La Louvière en Luik werden enkele exemplaren afgenomen (110).

Charleroi stabiliseerde de verkoop tot een 75 à 80 nummers (111). Naar Pierre Van Landeghem werden er vijf opgestuurd (112).

De oplage van het eerste nummer bedroeg voor elk van beide bladen 3.000. Daarrond schommelde de wekelijkse verkoop. Charleroi deed de grootste inspanningen voor een regelmatige verkoop, in de Centre en Verviers kwam er in de meimaand een verbetering, in Luik een achteruitgang en in Brussel na een daling weer een verhoging midden juni. Voor *de Kommunist* waren Gent en Antwerpen het aktiefst. Het aantal abonneenten steeg begin juni.

Eigenlijk hebben deze cijfers op zichzelf niet zoveel waarde; een vergelijking met de K.P.-pers dringt zich op. De bronnen laten dit echter niet toe; trouwens, de oplage van een dagblad (*Le Drapeau Rouge*) kan bezwaarlijk vergeleken worden met die van een weekblad.

In elk geval mogen wij aannemen dat zelfs op plaatsen waar de Oppositie het meest aanhang had in vergelijking met de K.P. de pers niet dezelfde trend volgde. Wij mogen niet vergeten dat sympathisanten die het konflikt in de K.P. zijdelings volgden, daarom hun abonnement niet zomaar opzegden, ook al hadden zij sympathie voor de Oppositiegroep.

Verspreiding

Wij raakten reeds het probleem van de inhoud en de oplage van de pers aan. Rest nu nog het onderzoek naar de plaatsen van verkoop (wat in zekere zin indikaties geeft over het publiek waarop gemikt werd). Door de meeste federaties werden kolportageronden in de wijken uitgestippeld. De verkoop gebeurde — op enkele uitzonderingen na, zoals de Centre — meestal kollektief en regelmatig (113).

Daarnaast werd het blad ook aangeboden op meetings en op allerhande andere manifestaties. Toch werd opgemerkt dat dit niet voldoende gebeurde in de praktijk (114). In de Centre werd het overschot van de verkoop opgestuurd naar sympathisanten en na twee gratis nummers werd gevraagd zich te abonneren. De redaktie van *Le Communiste* riep op deze methode over te nemen (115).

Het zoeken naar boekhandels en kiosken, die het weekblad wilden verkoopen, werd eveneens gestimuleerd. In de Centre gebeurde dit eind april, meer bepaald te Houdeng, La Hestre en Haine-St.-Paul (116). Voor Brussel werden ook

pogingen ondernomen met goed resultaat (117). Midden juni verscheen een artikel waaruit bleek dat sinds enige weken de nummers aan huis verkocht werden. Ook deze methode werd aangemoedigd (118).

Het federaal komitee van Brussel eiste van War Van Overstraeten dat hij persoonlijk, eens per week, in Luik, Antwerpen en Brussel verkocht (119).

In Brussel werd eind mei een groot deel van de nummers verspreid in kiosken en via de abonnementen. De kolportage slabakte : terwijl aanvankelijk drie vierden van het aantal ingeschreven leden regelmatig kolporteurde, was dit aantal in mei teruggevallen. De oorzaak hiervan lag bij het groot aantal taken van de federatie, alsook bij een zekere onverschilligheid die merkbaar werd onder de militanten (120).

Financiën

De financiële problemen waren de eerste maanden niet onoverkomelijk : begin 1929 verlechtede het. Dit was al merkbaar aan de stijging van de prijs per nummer van 30 naar 40 centiemen vanaf 20 januari 1929. Er waren geen geldbronnen; het blad was afhankelijk van de steun van leden en sympathisanten (121). Er werden dan ook lijsten voor steunpenningen doorgegeven. Het grootste deel van de steun kwam uit Luik, Verviers en Gent (122).

Begin mei 1928 was er een algemene daling merkbaar. De redactie schreef dat men zich zich meer diende in te spannen omdat de invloed en de sympathie voor de Oppositie-beweging in stijgende lijn ging, maar de finances daalden. Het bedrag aanwezig in de steunkas bleef echter een dalende tendens vertonen (123).

Midden juni 1928 kwam een eerste noodkreet : om de verschijning te blijven verzekeren was er meer materiële hulp nodig (124). De noodkreet bleef bestaan tot het blad niet meer verscheen in 1930.

Syndikaal vraagstuk

Een derde en belangrijke opdracht voor de Oppositie was een volledige herziening van het syndikaal werk. Als nieuwe organisatie kon zij zich gemakkelijker veroorloven de vroegere positieve en negatieve acties aan een kritisch onderzoek te onderwerpen en eventueel een nieuwe tactiek of methode uit te stippelen.

In ons onderzoek zullen wij vrij veel aandacht schenken aan de activiteiten binnen de syndikaten. In de eerste plaats omdat de syndikale actie van de Oppo-

sitie het grootste deel van haar aktiviteit opslopte. Ten tweede omdat zij dit zelf als de voornaamste barometer zag van haar reële invloed (in plaats van verkiezingsuitslagen). En in derde instantie omdat het voornamelijk op dit punt was dat de K.P. en de Oppositie regelrecht tegenover elkaar kwamen te staan in de praktijk : hun oriëntaties liepen na het vierde kongres van de Rode Vakbewegings Internationale (R.V.I.) – maart 1928 – uiteen.

Alvorens wij een analyse van de syndikale politiek aanpakken werpen wij eerst een blik op de aktie van de Oppositie in de syndikaten, onmiddellijk na de scheuring. Het uitwerken van een algemeen platform en statuten kon zij eventueel nog opzij schuiven, maar stakingen, syndikale konflikten en uitsluitingen gingen door.

Over de algemene oriëntatie waren er geen meningsverschillen; de syndikale taktiek van de eerste vier kongressen van de Komintern werd verdergezet : streven naar syndikale autonomie, eenheidswerking in de vakbeweging en steunen van de dagelijkse strijd van de arbeiders. Het was vooral de specifieke situatie van 1928 die een onderzoek vergde : enerzijds de scheuring en de verzwakking in de K.P.B. en het definitief indommelen van de Eenheidsbeweging wat aan de socialisten toeliet een offensief in te zetten tegen de linkerzijde in de vorm van syndikale uitsluitingen; anderzijds was er het probleem van de gewijzigde syndikale houding van de K.P.B., waar de Oppositie geen kant-en-klaar antwoord op had.

Voorlopig handelden de militanten, betrokken bij een syndikale aktie, zoals zij het persoonlijk het best achtten. Eventueel werd een aanvechtbaar probleem op hun aandringen in de plaatselijke afdeling besproken (125).

Over de konkrete tussenkomst en invloed van de Oppositie in vakbeweging hebben wij slechts weinig gegevens. Er verschenen wel wekelijks berichten in *Le Communiste* over de situatie in de verschillende ondernemingen, maar deze laten ons niet toe een adequaat oordeel te vellen over de aktie en de tussenkomst van de Oppositionelen.

Een andere vraag : waar ageerde de Oppositie ? Dit is eveneens moeilijk te beantwoorden louter op basis van artikel in *Le Communiste* en *de Kommunist*. Een bericht over een bepaalde onderneming was niet noodzakelijk geschreven door iemand die daar tewerkgesteld was. Daarbij was het al dan niet doorsijpelen van berichten over de eigen werkplaats afhankelijk van individu tot individu en van federatie tot federatie.

Het merendeel van de artikels kwam uit de streek van Charleroi : dit was een weerspiegeling van de grootste syndikale aktiviteit. In de eerste plaats had de

Oppositie — in zekere mate — invloed bij de mijnwerkers, in de koolputten rond Gilly en Châtelineau. De werking in de “Chevaliers du Travail” was daar zeker niet vreemd aan. Daarnaast werden zij geduld bij de glasbewerkers en de metaalbewerkers.

Naar de Oppositie zelf schreef, had zij geen enkel militant verloren in de voornaamste syndikaten en grote ondernemingen waar de K.P. vóór 1928 een werking had. Het is niet zo eenvoudig om deze bewering te staven. En ook als de K.P. zegt dat zij zelf weinig of geen militanten meer had in de grote ondernemingen is het bewijs nog niet geleverd.

Bekijken wij even de werking in de Brusselse en Antwerpse vakbeweging. Niettegenstaande de Brusselse Oppositie, in vergelijking met de K.P. kwaledental een minderheid (een 60-tal tegenover een 200-tal) en de K.P. in 1927, 18 syndikale kernen (of frakties) telde, had de Oppositie er 12 van behouden (126).

Sommen wij ze even op (ongeveer kwa belang in dalende lijn). Het syndikaat van de Bouw (met als voornaamste en verantwoordelijkste persoon voor de syndikale werking, Guillaume Bourgeois), syndikaat van de Bedienden (voornamelijk de Post met Louis Van den Heuvel), de tramwaymannen (Claus en Robert Liénart), metaalbewerkers (G. De Wolf), de typografen (Van Hoegaerden), het onderwijzend personeel (Gorren), de openbare diensten (Pirotte en Poels), de voeding (Meyskens), de bronsbewerkers (Michel Lootens), de tekenaars (Van den Borre), de kleding (A. Sinia) en de Transport (Roskams). Vanaf 1929 zou de invloed bij de taxichauffeurs groter worden (George Vereeken behoorde tot deze beroepskategorie) en zou de opgesomde werking in de andere syndikaten sterk dalen of verdwijnen.

In Antwerpen had de K.P. eind 1927 vier vakbondskernen : de metaalbewerkers, diamantbewerkers, de dokwerkers en de bedienden. De werking bleef verzekerd. De werkelijke aanhang werd voornamelijk gesignaleerd bij de scheepsherstellers (Jef Vander Elst) en de markeerders (Frans Van Cronenborgh) (127).

Van de werking in andere streken zijn wij minder goed ingelicht. De Vervierse Oppositionelen werden steeds vernoemd als goede syndikale militanten. Wij denken dat dit voornamelijk bij de wevers (Michel Guillemin) en bij de wassers was (128).

In Le Centre had de K.P. in 1927 als voornaamste bolwerk de fabriek “Bou-

lonnerie de Mariemont". Wij denken dat Nestor Cloostermans daar tewerkgesteld was.

Van Gent weten wij slechts dat de Oppositietussenkomsten geduld werden bij de dokwerkers (Maurice Bocquaert, Emile Buyle en vooral Henri Lamotte (in 1928).)

Nog een woord over de inhoud van de tussenkomsten en de ordewoorden die de Oppositie in de bedrijven lanceerden.

Als wij geregeld terugkerende eisen — zowel in de eerste maanden als daarna — onder een gemeenschappelijke noemer brengen komen wij tot het volgende resultaat : op de eerste plaats kwamen de eisen voor de onmiddellijke verbetering van de werkvoorwaarden van de arbeiders : loonsverhogingen en arbeidsduur; op de tweede plaats werden de middelen geformuleerd om de eisen kracht bij te zetten : met name de syndikale leiding dwingen vergaderingen bijeen te roepen, referendums te organiseren, en regionale manifestaties te houden. Telkens werd de eis gesteld de eenheid na te streven. De oproep van 1 mei 1928 schoof dezelfde ordewoorden naar voor, maar voegde er nog aan toe : strijd tegen de oorlogsvoorbereidingen, verdediging van de Sovjet-Unie, tegen de reactie en leve het kommunisme (129).

De eerste discussies over een syndikaal platform voor de Oppositie waren gestart in mei, in Le Centre. Daaruit kwam een projekt te voorschijn dat ook in de andere federatie diende besproken te worden in de maand juni (130).

De voornaamste bekommernis was de eenvoudige tussenkomst van de Oppositionelen. Om dit organisatorisch vorm te geven werden studiegroepen opgericht (131). In Brussel kreeg dit de benaming "Comité Ouvrier" (132). Hun taak werd omschreven als volgt : analyse van de syndikale beweging en bepaling van de praktische stellingnamen en de tussenkomsten. In Brussel werden alle leden van het Arbeidskomitee van hun andere taken ontlast. De eerste vergadering had plaats op 20 mei 1928 (133).

Wij spraken voortdurend over de wijzigingen in de syndikale politiek van de K.P. Dit vraagt een nadere verklaring.

De Oppositie pretendeerde de voortzetting te waarborgen van de syndikale politiek, uitgestippeld op de eerste vier kongressen van de Komintern.

De K.P. week af van deze grondstellingen en voerde een nauwelijks verhulde koers van vakbondsscheuring. Deze wending had vorm gekregen in de resoluties van het vierde kongres van de R.V.I. in maart 1928, resoluties van Humbert-Droz op het Uitgebreid Eksekutief van de K.I. en de redevoering van Losovsky op het

zesde kongres van de Internationale in juli, augustus 1928 (134). Al deze resoluties baseerden zich op een radikalísatie van de massa's. Er werd nu een einde gemaakt aan de oproep tot eenheidsfront met de sociaal-demokratie. De eerste stap in die richting was de verbreking van het Anglo-Russisch Eenheidskomitee.

De lijn van de Komintern en de R.V.I. werd in steeds sterkere mate aangegeven door de interne problematiek van de Sovjet-Unie. Zo was de eenheidstaktiek destijds voortgevloeid uit het Russisch streven scherpere spanningen in de binnen- en buitenlandse politiek te vermijden door het doen van concessies. Nu zagen we dat Stalin naar aanleiding van de graankrisis in januari 1928, overging tot massale kollektivísatie en industrialísatie. Hiermee ging ook een scherpere koers gepaard in de buitenlandse politiek : geen bereidheid meer tot kompromissen (135). Het aksent kwam te liggen op de noodzaak van afzonderlijke kommunistische en revolutionaire organisaties. De sociaal-demokraten werden weer de vijand die bestreden diende te worden op alle fronten. De kommunisten kregen de opdracht om de radikale arbeiders binnen of buiten de vakbonden te verenigen in een Rode Vakbewegings Oppositie om druk uit te oefenen op de leiding van de grote vakbonden. Van nu af dienden er ook zelfstandige akties gevoerd te worden en in elke staking werden eigen revolutionaire eisen naar voor geschoven. Er werd verwacht dat de arbeiders zich onmiddellijk achter hen zouden scharen als het verraad van de sociaal-demokraten aan de kaak gesteld werd.

De eerste manifestatie van dergelijke redenering vonden we bij de staking in de Antwerpse haven, van de sloopsherstellers en de metaalbewerkers, waar de K.P. voortdurend opriep tot een 24-uren algemene staking.

Samenwerking met andere organisaties

Fédération des Combattants du Front Rouge

In de eerste maanden van haar bestaan nam de Oppositie ook deel aan gemeenschappelijke manifestaties met de *Fédération des Combattants du Front Rouge*, een organisatie die alle arbeiders groepeerde onafhankelijk van een partij, met uitzondering van fascistische. De organisatie had voornamelijk de verdediging van de arbeidersorganisaties tegen de aanvallen van fascistena als doel.

Ter gelegenheid van 1 mei werd een oproep gelanceerd om op te stappen bij de syndikale organisatie waarvan men lid was. De oproep was ondertekend door J.B. (?) en V.H. (?). Het lokaal van het Front Rouge bevond zich in de rue

du Poinçon, waar ook een Brusselse afdeling van de Oppositie vergaderde (136). Meer hebben wij over deze organisatie niet meer vernomen.

Bond der Uitgeslotenen (Union des Exclus)

Deze bond — op 1 maart 1927 opgericht op initiatief van de K.P.B. — groepeerde alle militanten die om politieke redenen uit de syndikaten gesloten waren en noemde zich een klasseorganisatie onafhankelijk van partijen (137). Het was echter logisch dat aangezien het precies de kommunisten waren die uitgesloten werden, de Bond in K.P.-handen was. In 1927 was Oskar Van de Sompel sekretaris. Na de scheuring met de Oppositie weigerde de K.P. nog verder een bijdrage te betalen, daar waar de Oppositie de leiding verzekerde van de Unie, twee voorbeelden : Gent en Le Centre.

In Gent weigerde Oscar Van de Sompel de vergadering bijeen te roepen, daarom nam Frans Van Dooren van de Oppositie de teugels over. In Le Centre was en bleef Cloostermans de animator. Lootens, van de Brusselse Oppositiegroep, was sekretaris en schatbewaarder in 1928.

Wij vermoeden dat de bond eind 1929 uiteengespat is ten gevolge van de innerlijke conflicten. In de jaren dertig horen wij nog wel over organisaties van uitgesloten syndikalistten, doch of zij nog dezelfde waren konden wij niet achterhalen.

Aktiekomitee Jef Van Extergem

In de maand mei werd ook een komitee Jef Van Extergem opgericht.

Jef Van Extergem werd in 1920 wegens socialistisch aktivisme veroordeeld tot 20 jaar hechtenis. Hij werd in voorlopige vrijheid gesteld op voorwaarde dat hij zich van elk politiek optreden onthield. Daaraan stoorde hij zich echter niet. In 1925 vloog hij terug in de gevangenis tot 1928. Voor zijn invrijheidstelling werd een komitee opgericht onder voorzitterschap van Rosa De Guchteneere. Amnestiekampagnes en meetings werden georganiseerd en voor 24 juni 1928 werd een grote betoging gepland.

Persoonlijkheden van de K.P., de Oppositie, de Socialistische Strijd, de I.R.H. en onafhankelijke flaminganten zoals Parisis, Van Rompaey en Dr. De Gruyter namen eraan deel (139).

Aanvankelijk beschreef *Le Communiste* Van Extergem als een eerlijk, ondernemend man, die tijdens de oorlog de vrijheid van zijn volk verdedigde (140). De lovende woorden duurden niet lang. In het aktiekomitee werd de aktie verlamd door een voortdurende wrevel tussen de Oppositie en de K.P.B. De Oppositie verweet Van Extergem dat hij geen standpunt daarover wou innemen. In *de Kommunist* schreef zij : "Hij wou de geit en de kool sparen. Hij wou goed staan met de stalinisten omdat zij over veel propagandacenten beschikten, dat is zijn eigen verklaring en hij wou de Oppositie niet kwetsen omdat zij principieel gelijk had (...). Hij dient om het vuil potje te dekken". En Jef Van Extergem koos inderdaad voor de K.P., voor het apparaat en de poen; het was een kaakslag voor de Oppositie en een enorm winstpunt voor de Partij. De trotskisten konden er niet bij dat hij nu plots geen graten zag in een samenwerking met de stalinisten. Nochtans was bij de samenstelling van het "Aktiekomitee Van Extergem" Morriëns geweest omdat hij zich "tot gekuip en onnoemelijke laster" geleend had jegens Van Extergem en de Vlaamse Beweging (141). De stalinisten waren trouwens volkomen gespeend van eender welke interesse voor de Vlaamse zaak. Met de aanwinst van Van Extergem, kwam daar onmiddellijk verandering in. De kwestie komt nog ter sprake bij de Bormsverkiezingen in 1928.

I.R.H. en I.A.H.

Verder signaleerden wij enkel akties van de I.R.H./S.R.I. (Internationale Rode Hulp) en van de I.A.H./S.O.H. (Internationale Arbeidershulp) waarvan de Oppositie deel uitmaakte. Beide organismen werden opgericht door de Derde Internationale. De I.R.H. had als taak de politieke slachtoffers van de klassenstrijd moreel en materieel te steunen.

De I.A.H. ontstond uit de noodzaak om de Russische Revolutie financieel te steunen tijdens de periode van hongersnood in de jaren twintig. Deze organisatie werd omgevormd tot een steunkomitee aan stakingen. De I.R.H. en I.A.H. waren volgens de statuten onafhankelijk van een partij. In de realiteit echter waren zij ondergeschikt aan de Komintern en werden zij door haar gesubsidieerd (142).

De strijd in de K.P.B. die uitmondde in de scheuring in 1928 had ook zijn weerslag op deze mantelorganisaties, wat de werking gevoelig verstoorde. In de I.R.H./S.R.I. behoorde de Oppositie tot de kaders : L. Guyomard was nationaal-sekretaris, Charles Plisnier, voorzitter en internationaal afgevaardigde, Jef De Meyer was sekretaris voor Vlaanderen en Louis Lebrun was regionaal sekretaris

voor Charleroi (143). Aangezien de I.R.H. pretendeerde onafhankelijk te zijn, kon het de Oppositieleden niet rechtstreeks afzetten. Daarvoor werd gewacht tot juli 1928.

De eerste tekenen van wrijvingen noteerden wij op het C.C. van 24 april 1928 (144). In een overzicht van de voorbije activiteiten van de organisatie werd opgemerkt dat bij de basis de discussie te berde gebracht was omtrent het lot van de Russische Oppositionelen. Daarop besloot de meerderheid van het C.C. en het Executief — aangezien zij dit heet hangijzer niet langer meer kon ontlopen — de zaak te onderzoeken. Op de vergadering was een afgevaardigde van het Internationaal Presidium, het hoogste orgaan van de I.R.H., aanwezig, wat zeer ongewoon was voor een C.C.-bijeenkomst. Hij protesteerde in de vorm van een motie. De I.R.H. mocht volgens hem enkel politieke slachtoffers van de “kapitalistische” repressie steunen en zich voor de rest niet met politiek inlaten.

Deze interventie belette echter niet dat de meerderheid van het C.C. — de Oppositie, de ‘neutralen’ en niet-partijgebondenen — de discussie over de Russische verbannen goedgekeurde. In een motie replikeerde zij dat, om materiële steun te geven aan bepaalde personen, eerst een onderzoek moest ingesteld worden, dus nu ook voor de Russische Oppositie. Op het argument dat enkel slachtoffers van het kapitalisme geholpen kunnen worden weerlegde het C.C. dat een Staat niet noodzakelijk kapitalistisch is of niet, dat in een arbeidersstaat evengoed kapitalistische tendenzen kunnen opduiken en doorwegen.

Kortom, het C.C. wou de discussie over de deportatie van Russische Oppositionelen uitdiepen en belastte het Executief met het opstellen van een rapport dat als basis zou dienen voor de uitspraak van het C.C.

De taak werd aan Charles Plisnier toegewezen.

Hij maakte zijn rapport bekend op 9 mei en op 16 mei zou het Executief dit ontwerp bediskussiëren. Op die zitting was weer een vertegenwoordiger van het Uitvoerend Komitee van de Internationale aanwezig, met name A. Wendel, een Berlijner. Hij eiste dat het rapport Plisnier verworpen en de discussie in de doofpot gestopt werd.

Nog vóór het ontwerp Plisnier onderzocht was en zonder medeweten, noch toestemming van het Executief, verspreide de delegatie van het Internationaal Presidium dit rapport eigenhandig. Tevens schreef hij een brief gedateerd 22 mei aan de leden van het C.C. Hij vond dat het feit, dat de deportatiekwestie ter sprake gebracht werd in de I.R.H., aantoonde dat een politieke groep die openlijk

vijandig stond tegenover de Sovjet-Unie — lees de Oppositie —, eigen fraktionele organisatorische belangen wou dienen. Daarom plaatsten allen die stelling namen ten voordele van de gedeporteerden zich automatisch buiten de I.R.H. Het Belgisch Exekutief herinnerde op 3 juni, in een antwoord aan de verschillende manoeuvres waaraan de Internationale zich schuldig had gemaakt en aan haar bedoeling de scheuring te verwekken in de schoot van de Belgische I.R.H.

De druk van bovenaf nam daarop eerder toe dan af. Vanaf juni viel er een sterke sabotage van het werk te bespeuren door K.P.B.-leden. Hun voornaamste wapen was het inhouden van de bijdragen. Daar waar zij invloed hadden, werd de kraan volledig toegedraaid, zoals te Brussel en Luik. Daar waar zij geen meerderheid hadden, paralyseerden zij elke aktie, bv. : in mei werden op initiatief van de I.R.H. aktiekomitees opgericht voor asielrecht en amnestie. In Charleroi maakten deel uit van het komitee : "Chevaliers du Travail", de antifascistische liga, de K.P. en de Oppositie (145). Talrijke meetings werden in de streek gehouden. De afspraak was dat deze aangekondigd werden in *Le Communiste* en de *Drapeau Rouge*.

De K.P. hield er zich echter niet aan, daar de sprekers met uitzondering van Henri Glineur, allen Oppositie-leden waren : Léon Lesoil, L. Guyomard, Louis Lebrun, Macimilien Lefèbre en Pierre Van Der Borgh (146).

De federatie van de I.R.H. Borinage stelde midden juni een dagorde op waarin zij oordeelden dat aan de wrijvingen tussen de K.P. en de Oppositie dringend een einde moest gesteld worden en dat de K.P. haar werkzaamheden moest hervatten (147).

De lokale sektie van de I.R.H. van Quevaucamps liet eveneens een resolutie stemmen op 9 juni, aangenomen met 9 voor en 1 stem tegen. Daarin werd geprotesteerd tegen de sabotage van de K.P. op alle gebieden : financiën, niet aankondigen van meetings enzomeer (148).

In verschillende federaties — Antwerpen, Brussel, Luik — liet de K.P. resoluties stemmen waarin de diskussie rond de deportatie afgekeurd werd. In Antwerpen waren er 70 à 75 aanwezigen. Toen gestemd werd, daagden plots een 30-tal vreemdelingen op die men nooit eerder had gezien. Zij namen deel aan de stemming : op die manier liep die in het voordeel van de K.P. uit met 54 tegen 53. In Brussel werden alle leden van de K.P. opgeroepen zich lid te maken van de I.R.H. — alle leden van de Kommunistische Jeugd kregen een lidkaart gratis — teneinde de diskussie over de deportatie onmogelijk te maken.

In deze verwarde toestand kwam het C.C. van de I.R.H. op 1 juli 1928 bij-

een. Op voorstel van Plisnier leidde Lejour — vice-voorzitter en socialist — de vergadering. Naast de 18 leden waren ook twee vertegenwoordigers van het Internationaal Presidium van de partij. Zij eisten onmiddellijke stopzetting van elk onderzoek over de Russische Oppositie. Plisnier bekwam echter dat de resolutie van het Internationaal Presidium van de vorige vergadering — 24 april — verworpen werd met 9 stemmen tegen 8. De resolutie hield in dat enkel politieke slachtoffers van kapitalistische landen konden geholpen worden en dat de I.R.H. zich niet moest bekommeren om de maatregelen die de Russen namen tegenover de Oppositie.

Daarop verklaarde Wendel, van het Internationaal Presidium, het huidig C.C. — verkozen op 6 december 1926 — ontbonden. Hij duidde een voorlopig comité aan, tot de bijeenroeping van een volgend kongres. Toen trokken de K.P.-leden — de minderheid dus — en de internationale afgevaardigden zich terug en namen bezit van de lokalen. De rest zette de vergadering verder. Het rapport van Plisnier werd nu ter discussie gesteld en unaniem aangenomen, min de onthouding van Lejour.

In het rapport werd het doel en de functie van de I.R.H. ontleed, ten einde te bewijzen dat ook politieke slachtoffers van Rusland konden geholpen worden. Want dat lag beide partijen zwaar op de maag. Volgens Plisnier moest men twee vragen stellen aan de gedeporteerden : ten eerste of de Oppositionelen revolutionairen waren die het proletariaat verdedigden tegen het kapitalisme, en ten tweede of de regering van de Sovjets niet aan kapitalistische drukking onderhevig was bij de bepaling van de straffen. Het antwoord was tweemaal bevestigend. Meer zelfs, de Oppositie werd als de meest vooruitstrevende fractie van het Russisch proletariaat beschouwd.

Na de stemming van dit rapport bekeken de overblijvende C.C.-leden wat de toekomst hen bood. Er was namelijk betwisting over de vraag of de ontbinding van het C.C. door de twee afgevaardigden van het Internationaal Presidium wel statutair was, zoals die beweerden. Het was steeds een hoofdbekommernis geweest van de meerderheid om de statuten stipt na te leven. Het artikel waarop de afgevaardigden zich baseerden zei dat de Belgische sekte van de I.R.H. enkel en alleen kon ontbonden worden door een internationale beslissing. Plisnier, advocaat en opsteller van die statuten verklaarde dat dit artikel hier naar de letter geïnterpreteerd was en niet naar de geest. Het bewuste zinnetje was enkel bedoeld in geval de sekte zichzelf wou ontbinden, dan kon een internationale be-

slissing dit weigeren. Statutair of niet, men wist toch dat de K.P.B. daar geen rekening zou mee houden. Guyomard vond dat er moest gestreden worden om terug opgenomen te worden. Plisnier en Lejour bleven erbij dat de beslissing anti-statutair was, en er geen sprake was van uitsluiting. Toch stond men voor het volledige feit dat er twee groepen waren die zich I.R.H. noemden. Dus besloot de meerderheid zich maar neer te leggen bij de minderheid en tot aan de nationale conferentie, te protesteren tegen deze handswijzen.

Na deze beruchte C.C.-vergadering ging de meeste aandacht én van de meerderheid én van de minderheid naar het nationaal kongres dat zou plaatsgrijpen eind augustus. Tot dan was het voornaamste wapen van de stalinisten, het achterhouden van de financiële middelen. De federaties waar de Oppositie de leiding nog had, waren : Le Centre, Wasmes (Borinage), Verviers, Charleroi en Quevau-camps.

De verkiezingen van afgevaardigden voor het nationaal kongres ging volgens de Oppositie weer gepaard met wantoestanden en manoeuvres : de vergaderingen werden niet openbaar bekend gemaakt en de "neophyten" waren enorm talrijk (149). Wij hebben die beschuldigingen niet kunnen nagaan bij gebrek aan bronnenmateriaal. Toch kunnen wij best begrijpen — op basis van wat voorafging — dat de "Internationale" Roode Hulp de meerderheid 'moest' behalen. Het zou anderzijds wel interessant zijn na te gaan of zonder die manoeuvres, de K.P. de meerderheid niet zou herhaald hebben bij de basis.

Op het nationaal kongres werd Jef Van Extergem tot nationaal voorzitter verkozen. Begin 1929 besloot de Oppositie zich terug te trekken en een eigen organisatie op te richten (150), wat niet belet dat wij later nog berichten vinden over leden die uit de I.R.H. gesloten werden.

Samenvatting

De scheuring had zowel bij de Oppositie als bij de K.P. voor een kater gezorgd. Beide verloren een deel van hun aanhang; veel militanten waren gedemoraliseerd en ontmoedigd.

De K.P. zat met enorme interne moeilijkheden : zij was verzwakt, alle kaders moesten omgevormd worden en *Le Drapeau Rouge* had een nijpend tekort aan goede schrijvers. De hulp van de Komintern was in die eerste maanden groter

dan ooit tevoren. Voor de buitenwereld en de eigen militanten gaf de K.P.-leiding de indruk dat de scheuring een opluchting was : een verlossing van het sektarisme van War Van Overstraeten.

De grootste verliezen werden geleden te Antwerpen, Charleroi, Gent en Menen. De K.P.B. had het groot voordeel, geruggesteund te worden door de IIIde internationale. Zij bepaalde de taktiek ten opzichte van de Oppositie : het stilzwijgen bewaren en met alle middelen de basismilitanten proberen terug te winnen.

De Oppositie groepeerde onder haar vaandel de meest actieve K.P.-militanten. Zij stond voor de keuze : in de K.P. blijven, de Oppositie-leden één voor één laten uitsluiten en de krachten versnipperen, ofwel een autonome organisatie oprichten. Zij verkoos het laatste. De federatie Menen was het daarmee niet eens en de federatie Borinage reageerde niet meer.

De eerste taken die zich opdrongen aan de nieuwe organisatie waren van organisatorische aard : opvang van haar aanhangers en vooral de verspreiding van haar ideeën. Wij hebben de indruk dat de grootste nadruk op het laatste lag. Het bewijs daarvoor zagen wij in de organisatie van talrijke meetings, de nadruk op de inhoud en de verspreiding van haar — in twee talen verschijnend — weekblad en de tussenkomst in de syndikaten. De basis van én de politiek-syndikale opvattingen én de structuur van de organisatie waren een verlenging van de besluiten van de eerste vier kongressen van de IIIde Internationale. De Oppositie pretendeerde immers de fakkel over te nemen van het bolsjewisme en het leninisme.

Na deze eerste verwarde maanden tekende zich langzamerhand een normalisatie af : de taken waren verdeeld, de technische en administratieve rompslomp geminimaliseerd, de nieuwsgierigen bleven weg en het ritme van de vergaderingen regulariseerde zich.

Het bindmiddel tegen de Oppositionelen — de verhitte debatten met de "stalinistische klik" — werd slapper. De discussies over de perspectieven voor de Belgische Oppositie legden meningsverschillen bloot.

4. DE OPPOSITIE VANAF JULI 1928 TOT 1931

In het vorig hoofdstuk bogen wij ons over de eerste levensmaanden van de autonome Oppositie : over hun moeilijkheden, hun activiteiten en de reacties die zij inkasseerden. Vanaf juni 1928 ongeveer nam het relatief sukses geleidelijk af; de laaiende debatten met de stalinisten blusten uit en werden routine. De Oppositie diende zich te bezinnen. De opbouw van een organisatie op de funderingen van een in-krisis-zijnde-partij, was immers geen kleintje. De leiding schiep een ander klimaat en stelde een werkplan op voor de maand juni en volgende. De hoofdtaken werden omschreven : ideologische versterking, verbetering van de pers en aanpakken van het syndikaal werk. Het takenpakket was niet van de minste. Bekijken wij nu hoe zij er zich doorworstelden.

4.1. DISKUSSIE OVER DE POSITIE VAN DE OPPOSITIE TEN OPZICHTE VAN DE IIIDE INTERNATIONALE

Eén van de drie voornaamste opdrachten van de Oppositie bestond erin een analyse te maken van haar positie ten opzichte van de Komintern. Daarvoor werden alle discussies en beslissingen van de Oppositie in de K.P.B. en in de K.I. aan een kritisch onderzoek onderworpen.

Hoe de Oppositie haar rol in de Internationale zag, werd in de vorm van een resolutie op 27 juli 1928 — op een vergadering van een Nationale Kommissie — naar voor gebracht (151). Die resolutie was opgesteld door Van Overstraeten en Van Den Borre en werd unaniem aangenomen (152). Slechts één persoon stemde tegen.

De resolutie drukte de idee uit dat de K.P.S.U.-leiding diende vervangen door een revolutionair-marxistische, omdat Stalin en zijn bureaucratie een opportunistische politiek voerden. De Russische Oppositie kon een enorme bijdrage leveren voor de voortzetting van het bolsjewisme. Door haar uitzonderlijke capaciteiten en energie maakte dit haar tot de invloedrijkste groep van alle Oppositionelen. Dit mocht evenwel niet geïnterpreteerd worden als zouden alle Oppositiegroepen haar opvattingen en tactieken slaafs moeten overnemen.

Volgens de resolutie werd het nu dringend tijd dat een gezamenlijk programma opgesteld werd, een potentiële tegenhanger van het programma van het Vide kongres van de Internationale. Klarheid omtrent de verschillende Oppositie-

groepen was eveneens een noodzaak, de meningsverschillen mochten niet verdoezeld worden. De Belgische Oppositiegroep diende ook dringend een programma uit te werken dat in de eerste plaats een soliede basis zou geven aan de strijd tegen de Komintern-leiding (153).

Tot zover een getrouwe samenvatting van deze resolutie. Drie elementen die in de resolutie naar voor kwamen, vergen een woordje uitleg :

- 1) een programma voor de Belgische Oppositie;
- 2) kritiek op de passage over de K.P.S.U.-leiding die vervangen moest worden en
- 3) de buitenlandse Oppositiegroepen.

Reeds lang werd gesproken over de noodzaak aan een Oppositieplatform. De Nationale Kommissie gaf op de vergadering van 27 juli een mandaat aan het Eksekutief om er een voor te bereiden binnen de twee maand. Daarna zou twee maand besteed worden aan de discussie daarover, om dan te besluiten met een nationaal kongres (154).

De interne moeilijkheden, echter, maakten dat het uitwerken van een programma voortdurend werd uitgesteld tot het niet meer nodig was, wegens de scheuring van 1931 (155).

Een tweede element : de kritiek die oprees over het resolutiegedeelte omtrent de K.P.S.U.-leiding. De resolutie verklaarde dat het opportunisme en niet-marxisme van de K.P.S.U.-leiding nu voldoende bewezen was en dat de leiding dus dringend moest vervangen worden : zij alleen was de verantwoordelijke voor de degenererende arbeidsstaat.

Jean Gorren vond het toeschrijven van de Russische situatie enkel en alleen aan morele kwaliteiten van de leiders — zoals opportunisme — een weinig politieke verklaring (156). Gorren formuleerde zijn kritiek in de vorm van een resolutie, die eerst in de Brusselse afdeling nummer twee en later door het Brussels federaal komitee werd gestemd (157). Die resolutie wees erop dat de oorzaken van de huidige maatschappelijke situatie in Rusland veel dieper lagen : de omringende burgerlijke staten, relatieve stabilisatie van het kapitalisme, de invoering van de N.E.P. (Nieuwe Economische Politiek) die noodzakelijk was maar gedeeltelijk het kapitalisme deed herleven, het uitblijven van revolutie in andere landen en nog veel meer andere factoren.

Het feit dat de IIIde Internationale — die zich tot doel stelde de motor van de wereldrevolutie te zijn — in een ondergeschikte positie kwam ten opzichte van de Sovjet-Unie, diende aan een objectief onderzoek te worden onderworpen.

Een debat over de objektieve oorzaken van de situatie in de Sovjet-Unie en de positie van de Internationale, was van historisch belang voor de toekomst, aldus Jean Gorren.

Vijf weken lang werd hierover gediskussieerd in de Brusselse federatie (158). Daarna kreeg het aantal vergaderingsgezinden een gevoelige deuk, in plaats van de 40 à 50 kwamen nog slechts een twintigtal militanten.

Wrijvingen tussen personen — War Van Overstraeten, Van Den Borre, G. Bourgeois enerzijds en Vereeken, Jean Gorren anderzijds — op de laatste van de vijf vergaderingen, lagen aan de basis van de daling der aanwezigen (159). Op 16 november zou de Brusselse federatie tijdelijk gezamenlijk vergaderen, dus niet meer per afdeling (160).

Het derde element, de vraag naar de contacten met buitenlandse Oppositiegroepen is voor ons eigenlijk een blinde vlek. Wij hebben de indruk dat de banden met andere Oppositiegroepen op een laag pitje brandden. De bewijzen zijn onvoldoende en over de reden van het uitblijven van contacten tasten wij in het duister.

Een selectie uit het gamma van tendenzen in Frankrijk en Duitsland was ongetwijfeld een heet hangijzer voor de Belgische Oppositie, omdat het de meningsverschillen eerder aanwakkerde dan afremde.

In gans de Oppositiepers in Frankrijk waren artikels verschenen over de scheuring in de Belgische Kommunistische Partij. De berichten waren afkomstig van individuele militanten. Louis Ramon, Brussels militant, ging scheep met Souvarine en *Bulletin Communiste*. De Belgische Oppositie volgde hem daarin niet. Dit was wel de enige welomschreven stellingname : met Souvarine had men niets te zien. Een ander Brussels militant verhuisde naar Parijs en werd redaktielid van *Lutte de Classes (ex-Clarté)* (161). *Le Communiste* beperkte zich tot propaganda nu en dan van de bladen *Contre le Courant* en *La Révolution Proletarienne*.

Wij hebben de indruk dat *Contre le Courant* hen de eerste maanden meer aantrok. De Belgische Oppositie droeg hun initiatief tot de oprichting van een internationaal Oppositieblad, een warm hart toe. In februari 1929 stapte zij mee in de boot — de Belgen, *Contre le Courant* en de Leninbund — met de stichting van de *Secours Trotsky* (zie deel I, hoofdstuk II) (162).

Tastbare bewijzen van andere contacten, die verder reikten dan het uitwisselen van tijdschriften, vinden wij pas in 1929. Vanaf september 1929 ongeveer bekommerden de geestestelgen van Trotsky in Frankrijk — de groep rond *La Vérité* — de Belgische confraters. Hiervoor verwijzen wij naar het hoofdstuk over de scheuring in 1930.

De Vlaamse groep spitste zich meer toe op een samenwerking met de Nederlanders. Die liep van een leien dakje. De Nederlanders schreven in *De Kommunist* en iets later verschenen ook Belgische bijdragen in het Nederlands theoretisch blad *Klassenstrijd*. Sneevliet werd uitgenodigd om hier theoretische uiteenzettingen te geven.

Wij denken wel te mogen besluiten dat hier en daar contacten gelegd werden met buitenlandse figuren of groepen, dat uitwisseling van bladen aangeprezen werd, maar dat in een eerste fase zeker geen sprake was van een uitwerking van tactiek, noch van een kollektieve uitwisseling van ideeën.

Het is misschien nuttig om, in het raam van de bespreking van de internationale contacten, aan te stippen dat precies in België en Luxemburg in 1929 de wortels groeiden van de Spaanse Oppositie (163). Onze inlichtingen zijn spijtig genoeg alleen gebaseerd op persgegevens. De samenwerking met de Belgische Oppositie, blijft een open vraag voor ons. Noodgedwongen beperken wij ons tot het vermelden van de feiten waaruit bleek dat er inderdaad een Spaanse Oppositiegroep werkzaam was in België.

Vanaf december 1929 verschenen enkele artikels in *Le Communiste* ondertekend door "Le groupe Communiste Espagnol d'Opposition" en door de "Groupe Espagnol d'Opposition Communiste de Bruxelles". In twee artikels was er sprake van Sanjuan en zijn vrouw die reeds uit België, dan Frankrijk, dan Luxemburg geweest waren en nu, teruggekomen in België, weer aangehouden werden. Zij waren lid van de I.R.H. maar omdat zij sympathiseerden met de Kommunistische Oppositie werden zij door de I.R.H. in de steek gelaten. Zij werden daardoor weer over de Franse grens gezet, waar zij in de gevangenis vlogen.

Een ander artikel stelt aan de kaak dat de Spanjaarden Henri Lacroix en Francisco Milano — leden van de Luxemburgse K.P. — op onwillekeurige manier uitgesloten hadden uit de partij omdat zij een verklaring gepubliceerd hadden in december 1928 waarin zij zich solidair verklaarden met de Oppositionelen. In augustus 1929 werden de twee uit Luxemburg geweest. Daar de Controle-Commissie van de Luxemburgse K.P. hun meningsverschillend ondertussen niet opgelost hadden, wachtten zij op een beslissing van de Belgische Commissie. Lacroix en Milano betaalden hun bijdrage verder en verdedigden het Oppositievraagstuk. Pas na maanden stelde de sekretaris van de "Groupe de Langue" van de K.P.B. hen op de hoogte van het feit dat zij al lang uitgesloten waren. De uitsluiting zonder discussie, en zelfs zonder verwittiging van de betrokken personen, werd door de Spaanse Oppositiegroep in België aangeklaagd.

Henri Lacroix — pseudoniem van Francisco Garcia David — was lid van de Spaanse Kommunistische Partij sinds de eerste levensjaren. Hij zat van 1925 tot 1927 in Rusland om aan de Spaanse diktatuur te ontsnappen. Hij werd de stichter van de Spaanse Oppositiegroepen in België en Luxemburg. Naast een zekere Samatis — lid van de K.P.B. — die zich in 1929 bij de Oppositie aansloot zijn ons verder geen namen of pseudoniemen bekend van Spaanse Oppositionelen in België, noch van het aantal groepen. Er waren er in elk geval in verscheidene steden. Alleen van Brussel weten wij dat, van de 9 Spaanse K.P.-leden, er zes voor de Oppositie kozen.

De groepen in België en Luxemburg startten in december 1929 een propagandakampagne en richtten een commissie op om de ideeën ook in Spanje ingang te doen vinden. Zij verzamelden zich onder de naam "Comité de l'Opposition Communiste Espagnole". Op 28 februari 1930 vond een eerste nationale konferentie plaats van de Spaanse Kommunistische Oppositie in Luik. Er waren delegaties van Luxemburg, Frankrijk en België. Zij solidariseerden met de Internationale Oppositiegroepen rond Trotsky.

Korte tijd na de konferentie namen de militanten de beslissing, terug te keren naar Spanje. Voor meer informatie vanaf die datum verwijzen wij naar het bijzonder interessante werk van Pelai Pagès "*El Movimiento trotskista en Espana (1930-35)*".

4.2. DE SYNDIKALE WERKING

De discussie over een syndikaal rapport wierp na enkele maanden zwoegen in de verschillende syndikale studiekringen zijn vruchten af. Het eindproduct was een zwaar theoretisch verslag.

Daarin had men een grondig overzicht gegeven van de evolutie van de vakbeweging vóór en na Wereldoorlog I. Vervolgens werden de situatie van het Belgisch kapitalisme en de werkvoorwaarden van de arbeiders aangestipt. Tenslotte werden de taken van kommunisten in het algemeen en de Belgische Oppositie in het bijzonder uiteengezet. Enkel dit laatste gedeelte lichten wij toe.

Reeds vóór de discussie begon, had men gesteld dat de rol van de kommunisten in de syndikaten heel juist gedefinieerd werd in de besluiten van het IIde, IIIde en IVde kongres van de Komintern. Men had daarin twee hoofdthesen ontdekt : het streven naar vakbondsautonomie en de werking van de kommunisten

binnen de vakbond, in de eerste plaats door de dagelijkse arbeidersstrijd te steunen (o.m. looneisen) en in de tweede plaats door het bewustzijn van de arbeiders te verruimen. Dit laatste betekende : de arbeiders ervan overtuigen dat het syndikaat een groepering moest worden van allen, zonder onderscheid in politieke of filosofische overtuiging (164).

De syndikale politiek van de K.P.B. werd ten felste afgekeurd. De K.P. was gedreven door een opportunistische en een partijgeest waardoor, volgens de Oppositie, veel vergissingen gemaakt werden.

Het ergste was hun "blufpolitiek en revolutionaire fraseologie" (165). Zij spraken voortdurend over verovering van de syndikaten met de steun van de massa's, riepen op om de algemene staking te organiseren en hechtten veel meer belang aan de oppervlakkige kant van de syndikale actie. Zij overschatten de draagwijdte van kommunistische militanten op verantwoordelijke posten, zoals dit in Brussel het geval was. De oprichting van het Links Komitee van de Syndikale Federatie van Brussel werd van de daken geschreeuwd. Dat komitee bestond echter meer in theorie dan in de praktijk. De Oppositie aksentueerde dat zij zelf meer heil zag in de emanatie van een reële revolutionaire stroming en in participatie van de syndikalist zelf (166).

Deze stellingnamen doen ons sterk terugdenken aan de situatie in de K.P.B. vóór 1928. Daar was reeds duidelijk merkbaar dat de tendens Jacquemotte alles veel groter zag dan het in werkelijkheid was : denken wij konkreet aan de eenheidsbeweging. Jacquemotte hechtte meer belang aan de organisatie van alle linkse krachten onder het kommunistisch vaandel, terwijl de tendens Van Overstraeten de nadruk legde op de langzame en geduldige penetratie van enkele ideeën, zoals syndikale eenheid.

Deze uiteenlopende opvattingen weerspiegelden twee verschillende opties : Jacquemotte droomde van een massapartij "zoals de sociaal-demokratische zeepbel", Van Overstraeten wilde alle linkse krachten stimuleren en steunen, doch niet louter en alleen om ze naar zich toe te trekken. Nu de Oppositie en de K.P. twee afzonderlijke organisaties vormden, werd deze tendens nog meer geaksentueerd.

Het voornaamste verwijt van de Oppositie ten opzichte van de K.P. was dat zij in plaats van de greep van de B.W.P. op de syndikaten aan te klagen, zij van het syndikaat het jachtterrein maakte voor de eigen partij (167). Door de nieuwe koers van de R.V.I. en de K.I. sinds maart 1928 werd dit gestimuleerd : de K.P.B. zou de arbeiders binnen en buiten de vakbond verenigen in een R.V.O. (Roode Vakbondsoppositie) (168).

Welke waren nu de taken die de Oppositie konkreet voor zichzelf fikseerde ?

Rekening houdend met de situatie in die periode was van primordiaal belang, de stimulering van de strijd voor loonsverhoging. In de tweede plaats zou bij de basis op de ondernemingen gemiliteerd worden voor de vorming van fabrieks- of aktiekomitees. Deze organisatievorm was niet dezelfde als arbeiders- en fabrieksraden waar de groep van War Van Overstraeten voor opriep in 1920-1921. Zij ijverden indertijd voor de vervanging van de syndikaten. Nu zag men als taak van het komitee, gegroeid vanuit het syndikaat, meer aan de specifieke situatie per bedrijf tegemoet te komen en de syndikale aktie te stimuleren.

Leidende en vertrouwensposten in de vakbond moesten door alle Oppositionelen aanvaard worden, van administrator tot schatbewaarder. Een belangrijke taak was ook het strijden tegen de uitsluiting van revolutionaire militanten uit de syndikaten en tegen de scheuringspolitiek van de reformisten (169).

Als toelichting op de tussenkomsten van de Oppositie in de syndikale beweging bespreken we drie voorbeelden : haar houding in het syndikaal konflikt in de Bediendenvakbond te Brussel, de 'invloed' van de Oppositie aan de Antwerpse haven en de werking in de "Chevaliers du Travail" te Charleroi. Een opmerking vooraf die zeker niet nieuw in de oren klinkt : we moeten in het oog houden dat de Oppositie een zeer kleine groep was. Als wij spreken over een zekere invloed, dan is dat een zeer rekbaar begrip. Voor de Oppositie wordt hiermee bedoeld dat zij haar zeg had in de syndikale aktie, dat zij een of ander leidend syndikalist in een bepaalde sektie had, dat zij geduld en aanhoord werd in geval van staking, of vanuit het standpunt van de B.W.P. gezien, dat de tussenkomsten van de Oppositie een bedreiging zouden kunnen betekenen voor haar alleenheerschappij.

De Brusselse bediendenvakbond

In deze vakbond had de Oppositie weinig invloed, in vergelijking met de K.P. In andere takken van het Brusselse had de Oppositie meer te zeggen, onder meer bij de taxichauffeurs vanaf 1929 en in het syndikaat van de Hout en Bouw. In het laatste, waar onder meer Guillaume Bourgeois toe behoorde, had de Oppositie in 1928 de meerderheid van de syndikalistes achter zich (170). Zij had een aktiekomitee opgericht en organiseerde meetings en allerlei manifestaties. Emile Marchand — van de eerste Eenheidsgroep en sekretaris van deze vakbond — was voorzitter van het komitee (171). Na een staking echter, begin sep-

tember 1928, die op een mislukking uitliep, waren de syndikalist en de militanten zeer ontmoedigd (172). De invloed van de Oppositie kreeg dan ook een gevoelige deuk.

Waarom belichten wij nu juist de tussenkomenst van de Oppositie in de Bediendenvakbond ?

In de eerste plaats omdat de Brusselse Bond bedreigd werd met een scheuring en dat wij door een dergelijke konfliktsituatie iets meer te weten komen over de betrokkenen, dus ook over de Oppositie. In de tweede plaats omdat Jacquemotte hierin de spilfiguur was en wij een glimp kunnen opvangen van de houding van de Oppositie ten opzichte van haar vroegere kameraden.

De feiten : op 3 april 1928 werden Louis Van Den Heuvel, lid van het sekretariaat van de Oppositie, en Joseph Jacquemotte, K.P.-er, om politieke redenen uit de Bediendenvakbond gesloten (173).

Daar de meerderheid van de Brusselse afdeling van de Bond met 283 tegen 96 stemmen de uitsluitingen verwierp, werd zij bedreigd helemaal uitgesloten te worden (174). De K.P. aanvaardde het dreigement van de B.W.P. De Oppositie niet, zij argumenteerde dat in de aktuele omstandigheden, gezien de zwakke kracht van de Brusselse sektie — de 400 B.W.P.-leden, die toch zouden verplicht worden een nieuwe sektie op te richten en Charles Everling-Van der Plas, van de tweede Eenheidsgroep hadden zich reeds teruggetrokken — de scheuring niet mocht aanvaard worden en dat Jacquemotte en Van den Heuvel moesten opgeofferd worden om de eenheid te redden (175).

De keuze individuele of sektie-uitsluiting, stelde zich reeds in 1925 in het syndikaat der bronsbewerkers met Michel Lootens. Toen verkoos de K.P. individuele uitsluiting. Daarrond ontspan zich een diskussie in het arbeidskomitee van de K.P. : Van Overstraeten, Louis Van Den Heuvel, Michel Lootens, Leon Lesoil en Felix Coenen waren van oordeel dat de keuze van individuele uitsluiting geen algemeen geldende regel mocht worden en dat elk geval afzonderlijk diende bestudeerd te worden. Jacquemotte, Bonvoisin en Frans Morriëns achtten het aanvaarden van scheuring algemeen ontoelaatbaar (176).

Deze laatsten maakten dus 3 jaar later een draai van 180% — in overeenkomst met de wijziging in de syndikale politiek van de IIIde internationale — en waren nu wel voorstander van de uitsluiting van de sektie en de scheuring.

De Oppositie-leden Louis Van Den Heuvel, Cousaert, Marcel Mathieu, Nico Delbar, Steno, Ottorino Perrone, Clem Dumortier en Van Gerfsom, legden op een algemene vergadering van de Brusselse Bediendenvakbond, begin septem-

ber, een motie ter stemming om de eenheid te bewaren (177). Voorheen hadden zij reeds pamfletten verspreid en talrijke artikels in *Le Communiste* geschreven, waarin zij stelden dat én de opvattingen van de Syndikale Kommissie én deze van Jacquemotte verkeerd waren (178). Omdat de propaganda tegen Jacquemotte de Oppositie schaadde, vroeg het Brussels Federaal Komitee van de Oppositie de stopzetting ervan (179).

Op 11 september, de dag dat ook de Oppositie haar motie van de eenheid ter stemming legde, krabbelde de K.P. — die haar invloed zag slinken — terug en werd de scheuring niet aanvaard (180).

De Haven van Antwerpen

Bij het overschouwen van de periode 1928-1935 blijkt dat de twee steunpilaren van de invloed van de trotskisten, de Antwerpse havenarbeiders en de mijnwerkers uit de streek van Charleroi waren. Wat de laatstgenoemden betreft, daarin moet kwa periode en plaatsafbakening meer genuanceerd worden. Aan de Antwerpse haven behield de Oppositie haar invloed, vanaf 1928 tot wereldoorlog II, eigenlijk zelfs tot 1950 (181). Om deze invloed te bepalen, stuitten wij weer op onoverkomelijke leemtes in de bronnen.

In het blad van de Oppositie werd weinig over de “eigen” rol geschreven en Karel Van Isacker schreef in zijn werk *De Antwerpse Dokwerker* over “de kommunisten” waarmee zowel de Oppositie als de K.P. kan bedoeld worden (182). Van de wilde staking, begonnen in juni 1928, vonden wij hier pamfletten terug (183). Doch daaruit zien wij enkel welke oproepen de Oppositie deed.

Zoals elders werd ook hier het vormen van een komitee gestimuleerd. Na de staking bleef dit behouden en kreeg het de naam (onafhankelijk) Aktiekomitee. Het omvatte maar een minderheid van de havenarbeiders, maar de meest strijdbare (184). Volgens de Oppositionelen van Charleroi werd het aktiekomitee geleid door Oppositie-militanten, onder meer Pierre Dorremans (185). Ook de interviews bevestigden dit (186).

Het aktiekomitee stond open voor alle arbeiders die van het syndikaat een strijdbare organisatie wilden maken. Geen enkele financiële verplichting mocht gevegd worden. Ook de revolutionaire socialisten, rond het blad *De Socialis-*

tische Strijd behoorden tot het aktiekomitee, met name Edouard Tyck en John De Landtsheer : zij werkten zeer nauw samen met de Oppositie (187).

Aanvankelijk behoorden ook de K.P.-leden tot dat komitee. In 1930 echter vormden zij een eigen komitee, dat deel uitmaakte van de R.V.O. Het groepeerde een kleine minderheid van het "aktiekomitee" (188).

De "Chevaliers du Travail" van Charleroi

Zoals gezegd had de Oppositie een lokale invloed bij de mijnwerkers. Het instrument voor die inplanting waren de "Chevaliers du Travail", een onafhankelijke syndikale organisatie van mijnwerkers, ontstaan vanaf 1922. Zij groepeerden verschillende regionale sekties en waren lid van de R.V.I. (I.S.R.) (189). De chronologie en de historiek van de eerste jaren zijn ons onvoldoende bekend. Dit laat ons niet toe te zeggen wanneer zij zich bij de R.V.I. aansloten. In elk geval was dat vóór 1925. Zij hadden vóór die datum ook reeds een nationale leiding.

Ook vóór Wereldoorlog I bestonden er syndikale organisaties met dezelfde naam. Volgens Wattilon hadden die echter niets met elkaar gemeen, behalve de naam (190). De "Chevaliers du Travail" van de 19de eeuw ontstonden in 1884, na een staking van de glasbewerkers. Toen groepeerden zij zowel glasbewerkers, mijnwerkers als metaalbewerkers. Zij hadden zeer nauwe kontakten met de Amerikaanse beweging, "Knights of Labour" en met de Engelse. In België waren er sekties in de Borinage, de Centre en de streek rond Charleroi (2). Deze groep werd verdergezet in de 20ste eeuw — zo vermoeden wij althans — onder de naam van haar bezieler Jean Callewaert. Zij zouden zelfs een blad uitgegeven hebben (191).

De naoorlogse sekties van de "Chevaliers du Travail" werden opgericht in de mijnen, uit ontevredenheid met de reformistische politiek en na uitsluitingen van kommunisten uit de syndikaten (192). Uitzondering hierop was de sektie in de streek van Liège die opgericht werd na de staking van Ougrée-Marihaye, en waar Julien Lahaut de leiding had. Hier groepeerden de "Chevaliers du Travail" niet alleen mijnwerkers maar voornamelijk metaalbewerkers (193).

In tegenstelling met wat over het algemeen gedacht wordt, waren de "Chevaliers du Travail" in oorsprong geen revolutionaire syndikaten.

Het gros van de leden was zeer individualistisch en syndikaal passief. Zij waren ook felle tegenstanders van centralisering van de verzetsfondsen (194). Nestor Cloostermans vond hen zelfs pretentieuus, omdat zij zich syndikalistenaamden.

den, maar uiterst gelaten en onverschillig waren (195). De leden hadden na de slechte ervaringen met de B.W.P. een aversie ten opzichte van alle politieke partijen. De organisatie vormde een attractiepool voor alle mistevredens arbeiders, maar bood geen alternatief.

In Charleroi vooral, behoorden veel uitgesloten kommunisten tot het onafhankelijk syndikaat. Door een langdurige en geduldige inspanning slaagden zij erin de idee te doen penetreren dat enkel mocht gerekruteerd worden onder syndikaal daklozen (196). In 1926 waren twee leden van het P.B. en 5 leden van het C.C. van de K.P.B., waaronder Lahaut en Lesoil, aangesloten bij de "Chevaliers du Travail" (197). In 1927 telde de Nationale Federatie van de "Chevaliers du Travail" 3.784 leden, waarvan 2.168 te Seraing, 9 in Paturage en 19 in Ghlin. In het dokument waarin wij deze cijfers vonden, ontbrak het eerste blad. Wij twijfelen er niet aan dat meer gedetailleerde gegevens over de andere sekties daar in vernoemd werden (198).

Het aantal K.P.-leden dat lid was van de Chevaliers bedroeg in maart 1927 : voor Charleroi 20, voor de Centre 41, voor de Borinage 46 en te Menen 1 (199). Voor Seraing werden geen cijfers gegeven. De kommunisten verzekerden het grootste deel van de posten in de leiding van het Nationaal Komitee. Zij gaven ook een blad uit, *Le Mineur Unitaire*, waarvan W. Maesschalk van Charleroi, K.P.-lid, de redaktie verzekerde. Het blad bestond reeds vóór mei 1927 (200). Wij hebben echter geen enkel exemplaar gevonden.

De K.P.B. deed talrijke inspanningen om de "Chevaliers du Travail" te overtuigen tot reorganisatie. Vooral de centralisering van de verzetskassen was een dringende noodzaak. De K.P. streefde een unifiëring na van de basisorganisaties en wou een nationaal statuut uitwerken.

Daarvoor werd op 15 augustus 1927 een nationaal kongres gehouden waar besloten werd dat de "Chevaliers du Travail" syndikale propaganda moesten voeren, voornamelijk bij de niet-gesyndikeerden, om zich aan te sluiten bij het bestaande syndikaat. Zij mochten zelf slechts leden aanvaarden nadat pogingen, om het kandidaat-lid te overtuigen bij de reformistische Centrale aan te sluiten, gestrand waren. Elke gelegenheid tot toenadering met de arbeiders van de Centrale moest aangepakt worden en er moest voorgesteld worden een eenheidsfront aan te gaan. Tevens diende de organisatie geregeld bij de Centrale der Mijnwerkers de reïntegratie aan te vragen (201). Het kongres koos ook een nationaal voorzitter. Tot augustus 1927 was het Leon Lesoil geweest, maar hij nam ontslag. De K.P.B. had besloten de kandidatuur van Pierre Van Der Borgh te steunen en niet Dormont die voorgesteld werd door de afdeling van Seraing. Ook La-

hat was akkoord voor de eerste kandidaat (202). Hij stelde echter zonder medeweten van de K.P. de kandidatuur van Blavier voor, niettegenstaande die tot de laatste dag van het kongres bleef weigeren (203). Daar Seraing kwantitatief het belangrijkste was, werd Blavier verkozen. Hermans werd nationaal schatbewaarder. Dormont (ex K.P.-lid), Paulus (K.P.) en Leon Lesoil waren de leden van het nationaal komitee (204).

Daar het eerste kongres slechts een raadgevend karakter had, werd 7 maand later een tweede gehouden dat definitief een nationaal statuut zou bepalen. Van Seraing waren er 11 afgevaardigden, van de Federatie van de Borinage 6, van de Centre 5 en van Charleroi 8 (205). De aangekondigde discussie over de statuten ging voornamelijk over de naam en het doel van de "Chevaliers du Travail". Er manifesteerden zich drie tendenzen.

Dié tendens haalde de meerderheid die enkel mijnwerkers wou organiseren die uit de socialistische syndikaten gesloten werden. De organisatie moest strijden voor reïntegratie *en bloc* in de Centrale en syndikale eenheid was het hoofdordewoord. De metaalbewerkers van Seraing mochten wel deel blijven uitmaken van de federatie. Dit was dus een bekrachtiging van de raadgevende besluiten van het 1ste kongres.

Een tweede tendens, met onder meer Julien Lahaut, wilde dat de "Chevaliers du Travail" ook metaalbewerkers groepeerde. Een derde tendens wilde er een syndikale organisatie van maken die alle arbeiders groepeerde (206).

Na de scheuring met de Oppositie in maart 1928 bekommerde de K.P. zich niet meer om de "Chevaliers du Travail" tot 24 november 1928 (207). De uiteenlopende opvattingen en doelstellingen van de K.P. en de Oppositie remden de werking gevoelig.

De Oppositie had als streefdoel de arbeiders vertrouwen te geven in de syndikale aktie, hen uit te leggen dat de "Centrale des Mineurs" tegen hun belangen was maar dat er diende gevochten voor de vervanging van die leiding. De Oppositie wou de arbeiders opvoeden zodat zij zich konden verdedigen tegen elk patronaal offensief.

De K.P. was geïnspireerd door een andere opvatting. Ook zij vielen de Centrale aan maar konkludeerden hieruit dat een nieuw syndikaat nodig was. Op die manier lokten zij de arbeiders naar de "Chevaliers du Travail".

Een kongres van de "Ridders van de Arbeid" in Seraing zorgde voor een ware schelddag tussen de verantwoordelijke militanten. Volgens de Oppositie werd gevochten om de plaats van een permanente en werd Blavier afgezet ten einde Maesschalk (K.P.) een plaats te bezorgen.

Op 12 januari 1929 werden Alexander Dewaet en Leon Lesoil – naar het zeggen van de Oppositie – uit het Nationaal Kongres van de Chevaliers verwijderd. De K.P. berichtte dat de Oppositionelen het zelf waren afgetrapt. In elk geval, de federatie Charleroi verklaarde niet meer te willen samenwerken met de Lahautisten omdat die het syndikaat onder de kommunistische vleugels brachten en omdat zij de besluiten van maart 1928 met de voeten getreden hadden (208).

Na de breuk – die nooit meer werd hersteld – veranderde dat gedeelte van de “Chevaliers du Travail” dat geleid werd door Julien Lahaut, de naam in Centrale Révolutionnaire des Mineurs (C.R.M.). De Federatie Charleroi waar de K.P.B. geen greep op had behield de oorspronkelijke naam. Maar ook in die streek werd een afdeling van de C.R.M. opgericht. Zij had echter niet veel te betekenen. Na de grote juli-augustusstaking van 1932 telden de Chevaliers van Charleroi 2.500 leden en hadden zij de volgende sekties : Les Ralliés van Marchienne-Docherie, La Vigilance van Dampremy, La Rénovation van Jumet, Les Ralliés van Roux-Aisielies en een te Ransart geleid door Alexander De Waet. Behalve de sekte van Jumet, onder leiding van Lambot, was de invloed van de Oppositie in de federatie Charleroi algemeen (209).

In Le Centre, in verband nog met de scheuring in 1929 : de Chevaliers van Hornu steunden de federatie Charleroi. (Noé Polart, oppositielid, was de sekretaris van deze sekte) en de sekte van Leval nam geen standpunt in (210).

Tot zover enkel indikaties over de hoofdbekommernissen van de Oppositie in de syndikale beweging van juni 1928 tot eind 1929.

4.3. DE VERKIEZINGEN

Bormsverkiezingen

Ook op het vlak van de verkiezingen liet de Oppositie zich niet onbetuigd. In verkiezingen kan men tot op zekere hoogte de invloed kwantitatief bepalen. De eerste deelname was te Antwerpen.

Op 9 december 1928 werden tussentijdse verkiezingen gehouden die gekend zijn onder de naam Bormsverkiezingen. August Borms, activist, veroordeeld tot levenslang, werd verkozen als kandidaat van de frontpartij. Hij verving de libe-

rale volksvertegenwoordiger R. Kreglinger, overleden zonder plaatsvervanger (211).

Het is slechts op 21 november 1928 — einddag voor het inleveren van de kieslijsten — dat openbaar gemaakt werd dat Borms kandidaat was. De K.P. en de Oppositie dienden beiden een afzonderlijke lijst in. De kandidaten voor de Oppositie waren Leo Frenssen — vrij populair in het Antwerpse — en Adhémar Hennaut.

De K.P. was helemaal niet gelukkig met de trotskistische deelname. Zij vreesde dat de Oppositie glansrijk uit de bus zou komen in vergelijking met de K.P. De partij kon nochtans een zeer gekend "amnestiekandidaat" Jef Van Extergem, op de kop tikken. Hij was geen K.P.-lid en had nog niet veel bewezen. Hij had wel in september 1928 het voorzitterschap van de I.R.H. aanvaard nadat de trotskisten eruit gegooid waren, maar veel K.P.-leiders vonden zijn kandidatuur riskant. Oscar Van De Sompel uitte in het Politiek Bureau zijn ongerustheid. George Van De Boom suste hen met te zeggen dat hij die bezwaren gegrond vond en dat er geen enkele waarborg was omtrent Jef, maar dat goed voor ogen diende gehouden te worden dat de K.P. op die manier het gras voor de voeten van de trotskisten kon wegmaaien (212).

De verkiezingskampagne, werd zeer intensief voorbereid, maar werd voor de K.P. financieel een zware dobber : 50.000 manifesten, 50.000 pamfletten met alleen de ordewoorden, 750 affiches, 10.000 zelfklevers en 10.000 nummers van de *Rode Vaan* om gratis te verspreiden, 700 F voor Van Extergem, 1.000 F voor een bestelwagen en nog eens 500 F voor andere zaken (213).

Op 21 november — laatste dag voor het indienen van de lijsten — stond Borms bovenaan de lijst van de Frontpartij. De dag nadien trok de K.P. haar lijst terug (officieel kon dat niet meer) met het argument dat Jef Van Extergem geen tegenkandidaat van Borms wou zijn (214). De K.P. stelde aan de Frontpartij voor om een front te vormen. Zij aanvaardde de idee op zichzelf wel, maar niet de voorwaarden van de kommunisten zoals gezamenlijke meetings. Toch bleef Jef Van Extergem (Jefke Koko genaamd door de trotskisten) erbij, voor Borms te stemmen. Op die manier ontstond er een dubbelzinnige situatie : de K.P. had dus haar lijst die zij officieel niet meer kon terugtrekken, toch roept zij op voor Borms te stemmen.

Dit ontlokte protest in de eigen rangen. Henri De Boeck keurde al dat gekonkel af en verklaarde op het Politiek Bureau dat "*de houding van de trotskisten veel dichter bij de leninistische lijn lag dan de K.P.B.*" (215). Het doel heiligde de middelen : de panische angst van de stalinisten onder te doen voor de

“trotskistische scheurmakers” was groot.

Een ander gegeven illustreert dit ook. Volgens de heer Augusteyns, zaakge- lastigde van Borms en organisator van de Bormslijst was de K.P. reeds op de hoogte van de Bormskandidatuur nog vóór het officieel indienen van de lijsten. Hij had Morriëns bij hem geroepen en later ook de Oppositie met het oog op een soort frontvorming in de verkiezingen. Als het waar is dat de K.P. effectief op de hoogte was van de Bormskandidatuur, dan was het louter een list vanwege de Partij om én een lijst te hebben én te kunnen schermen met het argument : wij hebben er niet voor gestemd. Het is wel mogelijk dat zij Van Extergem daarvan niet op de hoogte gesteld hebben, want die had gezworen nooit tegen Borms op te komen.

Een argument ter bevestiging van die angst ten opzichte van de opposi- tionelen is, dat de K.P. in de verkiezingen van mei 1929 in Antwerpen, en nergens anders in België, een kartel aanging met een andere groep — in casu de So- cialistische Strijd — zodat de krachtsverhoudingen met de Oppositie nooit zuiver konden afgemeten worden.

Niettenstaande de K.P. bij de verkiezingen haar lijst terugtrok, kreeg zij toch 2.615 stemmen. Wij kunnen er vrijwel zeker van zijn dat, alhoewel zij op- riep voor de Frontpartij, zij toch voor haar eigen lijst stemde. Van een gezamen- lijke kieskampanje met de Frontpartij was er immers geen spoor (216).

De Oppositie schreef dat er in die 2.615 ook stemmen van de nationalisten en van de linkse socialisten zaten (217).

De Oppositie, met als kandidaat Adhémair Hennaut en als plaatservanger Leo Frenssen, behaalde 3.083 stemmen (218). Ook zij had een zeer intensieve verkiezingskampanje gevoerd. Wij merkten op dat zij voor de eerste keer op ma- nifesten zichzelf — zij het tussen twee haakjes — “trotskisten” noemde (219).

In haar programma benadrukte zij dat de strijd van alle minderheden moest gesteund worden, maar dat zonder de opheffing van het kapitalisme de eisen van de Vlamingen “vooze leuzen” bleven (220).

De oproepen waren dan ook in de eerste plaats gericht op de eis van directe verbetering van de levensvoorwaarden. Daarna kwam het ordewoord voor on- voorwaardelijke en algehele amnestie (221).

Parlementsverkiezingen mei 1929

Diskussie over de deelname

De deelname aan de Bormsverkiezingen kwam vrij onverwacht en wij hebben geen sporen teruggevonden van diskussies waarom zij wel in Antwerpen opkwamen, en niet voor de tussentijdse senatoriale verkiezingen in Gent, waar de Oppositie opriep voor de K.P. te stemmen (222).

Dat over de al of niet-deelname aan verkiezingen geen eensgezinde opvattingen leefden, bewees ons de diskussie rond de wetgevende verkiezingen van mei 1929 (223). Reeds in oktober 1928 vroeg het Brussels Federaal Komitee een onderzoek te beginnen over de opportuniteit van participatie aan de parlementsverkiezingen. Het was er voorstander van.

De konfrontatie die daarop volgde legde diepgaander tegenstellingen bloot binnen de Oppositie, meer bepaald over de rol van de Oppositie ten opzichte van de K.P. Officieel vroeg de Oppositie nog reïntegratie in de rangen van de K.I. en was zij dus geen "partij" naast de K.P. Maar niet alle Oppositionelen waren het met dat officieel standpunt eens. Er waren drie houdingen over deze kwestie binnen de Oppositie.

De eerste strekking — die onder meer tot uiting kwam in een rapport van Charles Plisnier over de verkiezingen — ging akkoord met het officieel standpunt. Hij geloofde nog, net als Trotsky, in de mogelijkheid van een heropbouw van de K.I. Vandaar dat de Oppositie de reïntegratie voortdurend moest eisen. Volgens Plisnier en Ottorino Pérrone (bordigist), had de IIIde Internationale de arbeidersklasse nog niet verraden (224) en was het onnodig een nieuwe partij op te richten. Charles Plisnier beriep zich op Trotsky en de Russische Oppositionelen die dit standpunt ook verdedigden en die, gezien hun ervaring en positie, "een juiste kijk hadden op de situatie in Rusland en in de K.I." (225).

Bij een tweede groep Oppositionelen heerste de koncensus dat de diskussie : reïntegratie of tweede partij, niet opportuun en zelfs zinloos was. Zij vonden dat de Oppositie in de praktijk toch een tweede partij vormde, aangezien zij eigen federaties en komitees had, bijdragen betaalde en allerlei publikaties (brochures en dokumenten) had (226).

Een derde groep verschilde enkel van de tweede doordat hij zich als een tweede partij wilde openbaren. Die argumenteerde dat hij zich niet langer meer als oppositiegroep beschouwde van een afgetakelde, alleen uit betaalde funk-

tionarissen bestaande partij. Het belangrijkste echter was, dat hij van oordeel was dat de K.I. de arbeiders verraden had door de deportatie van "echte" kommunisten. Een nieuwe partij moest opgericht worden (227). Op een vergadering van het C.C. werd dit standpunt verdedigd door War Van Overstraeten, Leon Lesoil, Alex De Waet, Adhémar Hennaut, Joseph Deschamps (Verviers) en Lode Polk (228).

Wij mogen deze drie richtingen niet interpreteren alsof er maar één tendens binnen de Belgische Oppositie was die het standpunt van Trotsky aanvaardde. Doch na de slechte ervaring met het "mechanische" centralisme van de K.I., legde de Belgische Oppositie de nadruk op differentiatie in eenzelfde internationale groepering. De voorstanders van een tweede partij gingen wel akkoord met Trotsky's standpunt, maar dan voor andere landen : zij vonden dat voor de Belgische situatie een andere oplossing vereist was (230).

In september 1929 steunde Trotsky zelf hun standpunt. Een jaar later kwam hij daarop terug.

Diskussie over opportuniteit van verkiezingsdeelname gekoppeld aan het probleem nieuwe partij, ging verder. Er waren drie mogelijkheden voor de Oppositie : de eerste was deelname, de tweede niet-deelname en stemmen op de K.P., de derde niet-deelname en niet stemmen op de K.P., dus onthouding. De tendens die voorstander was van de oprichting van een nieuwe partij, was tevens voorstander van deelname aan de verkiezingen.

Onderstrepen wij vooraf nogmaals dat geen enkele Oppositioneel anti-parlementair was, zij beschouwden dat als een gauchistische afwijking. Zij waren het erover eens dat elektorale periodes moesten benut worden voor agitatie en propaganda, omdat de massa's die anders voor het grootste deel van de tijd onverschillig waren voor politiek, zich op zulke momenten voor problemen van politieke aard interesseerden.

De vraag van de Oppositie was dus wel degelijk of zij in het huidige stadium — rekening houdend met haar samenstelling en ontwikkeling — zou deelnemen aan de verkiezingen.

Een eerste rapport hieromtrent werd ingediend door Charles Plisnier (231), hij was tegen deelname en voor het stemmen op de K.P. Afgezien van de meer dringende, talrijke taken die zich stelden — uitwerking van een platform, herziening van propaganda en agitatiemethodes enzomeer — was Plisnier van oordeel dat zolang de Oppositie nog geen homogene massa vertegenwoordigde, verkiezingsdeelname onverantwoord was.

Herinneren wij eraan dat Plisnier tegen de vorming van een tweede partij was. Met het ontbreken van homogeniteit doelde hij op het gebrek aan een platform en de meningsverschillen over de organisatievorm van de Oppositie. Charles Plisnier verwees naar het standpunt van Trotsky, die had aangekondigd dat de Oppositie in geen geval kandidaten mocht stellen parallel met de K.P. De andere Oppositionelen wezen er op dat Trotsky doelde op de Duitse situatie. Tevens waarschuwde men om niet nogmaals, zoals in de IIIde Internationale, te vervallen in een mechanische bureaukratische interpretatie en uitvoering van instructies (232).

Een andere belangrijke opwerping van Plisnier was ingegeven door de schrik dat de arbeiders de Oppositie nu ook zouden beschouwen als een nieuwe rivaliserende groep die werkte voor de eigen winkel. De Oppositie moest volgens Plisnier een pool vertegenwoordigen van een revolutionaire geest en niet de indruk geven, een concurrerende partij te zijn. Charles Plisnier verduidelijkte ook zijn standpunt tegen de oproep voor onthouding met het argument dat dit tegen de arbeiderstradities in België was, dat de arbeiders nog te veel onder sociaal-democratische invloed stonden en het aldus een verspilling van hun stem was. Het stemmen voor de K.P. rechtvaardigde hij omdat het de enige arbeiderspartij was. Het perspectief dat de Oppositie de leiding nog ooit zou kunnen vervangen was niet uitzichtloos, volgens Plisnier (233). De voorstanders van deelname weerlegden dat zij op die manier de K.P.B. nieuw leven zouden inblazen en hen de indruk geven dat zij toch nog over een zekere invloed beschikten (234).

De advokaten van absentionisme waren talrijker dan de tendens Plisnier. Van hen hebben wij echter geen rapport teruggevonden. Daar waar de Oppositie geen lijsten indiende werd de onthouding aangeraden (235).

De beslissende stemming in het C.C. gaf 13 stemmen tegen 2 voor deelname in 5 arrondissementen en daarbuiten onthouding (236). De lijsten werden ingediend in de arrondissementen Antwerpen, Gent, Brussel, Charleroi en Liège.

Bij de bekendmaking van de kandidaten viel ons onmiddellijk op dat Van Overstraeten de 2de stond op de Luikse lijst (237). In 1925 was hij daar verkozen. Herkiezing werd dus niet verwacht. War Van Overstraeten had het laatste jaar dan ook uitgeblonken door zijn afwezigheid in het parlement. De Oppositie nam hem dit kwalijk.

Van begin maart 1928, periode van de splitsing, tot juni 1928 was hij geen enkele keer aanwezig. Daarna deed hij enkele tussenkomsten om asielrecht en amnestie te eisen voor Fasekas, François Ducarme en Jef Van Extergem (238). Een andere keer eiste hij respect voor de arbeidsduur (239).

De Oppositie laakte zijn lakse houding in het parlement.

Propaganda

De verkiezingspropaganda was het meest intensief in het arrondissement Charleroi. Overal in de streek hielden de trotskisten meetings en meldden zij zich als tegenspreker zelfs van de katholieken (Châtelineau, Gilly en Marchienne), van de socialisten en de K.P.B. (240).

Tweeduizend frank werd uitgegeven voor de wetgevende en de provincieraadsverkiezingen. De kosten waren afkomstig van pamfletten en affiches (241). Een speciaal steunfonds was opgericht om de kosten te dekken. Tot 16 juni werd er 1.433 frank opgehaald (242).

Op nationaal vlak was er een brochure verspreid. De Oppositie riep op om te strijden tegen de bourgeoisie, tegen de omgekechte sociaal-demokraten en tegen de valse kommunisten. De ordewoorden waren ook hier weer in de eerste plaats gericht op de verbetering van de levensvoorwaarden van de arbeiders (243).

Wij merken op dat de Oppositie vanaf de verkiezingen de benaming "Kommunistische Oppositie" gebruikte, in plaats van Oppositiegroep der Kommunistische Partij. Kan men deze wijziging interpreteren als een uiting van een tweede partij of was het gewoon omdat de benaming korter was en gemakkelijker in het geheugen bleef hangen ?

In de inleiding van het verkiezingsplatform beklemtoonde Van Overstraeten dat de Oppositiekandidatuur in geen geval de indruk mocht geven dat zij om het leiderschap over de arbeiders vocht. In de propaganda diende benadrukt dat zij geen nieuwe illusies bij de arbeiders wilde scheppen, maar dat de Oppositie een revolutionaire groep was die met alle krachten wilde bijdragen tot de dagelijkse strijd van de arbeidersklasse en de versterking van de arbeidersbeweging (244).

Verkiezingsuitslagen

Overlopen wij eens de cijfers en vergelijken wij ze met die van de K.P.

Onmiddellijk valt op dat, met uitzondering van sommige kantons in Gent en Charleroi de K.P. meer stemmen haalde. In totaal vier maal meer (245).

In het arrondissement Charleroi waren die verschillen minder groot : 2.951 voor de Oppositie en 5.140 voor de K.P. In Charleroi-stad en in Châtelet was er

praktisch geen verschil. Leon Lesoil schreef dat hij geschrokken was van het weinig aantal stemmen voor de Oppositie. Volgens hem was dat niet in overeenstemming te brengen met de invloed en de onkontesteerbare sympathie die zij bij de arbeiders genoot. Lesoil dacht een drietal oorzaken te kunnen aangeven.

In de eerste plaats de diepe reperiessies die de scheuring van de K.P.B. had : veel arbeiders waren verrast of ontmoedigd of begrepen de reden van de scheuring niet.

Als tweede verklaring zag Lesoil dat de Oppositie de K.P.-invloed te veel onderschat had, vooral de enorme propagandamiddelen waarover zij beschikte. Als derde reden haalde Lesoil aan dat een arbeider schrik heeft zijn stem te verspillen zeker bij de verdeling van de K.P. Achteraf voegde Lesoil daaraan toe dat, te Marchienne en te Jumet, mensen gestemd hadden op de K.P. wegens verwarring. Voor de provincieraadsverkiezingen in juni scheen die vergissing hersteld (247).

In Brussel was het resultaat uiterst luttel. In het totaal haalde de Oppositie er 502 stemmen en de K.P. 10.437.

In het arrondissement Gent-Eeklo behaalde de Oppositie 1347 en de K.P. 2.788 stemmen. De kantons Deinze, Eeklo, Waarschoot en Zomergem vertoonden gelijke resultaten voor de K.P. en de Oppositie, en in Nevele had de Oppositie zelfs 10 stemmen meer. Over een werking in al die steden en in de streek van Eeklo hebben we nooit iets vernomen. Wel waren er Oppositionelen in Deinze.

Rest nog het arrondissement Antwerpen, waar de Oppositie 1047 stemmen behaalde. Enige maanden voorheen, bij de Bormsverkiezingen, haalde zij 3083. Een vergelijking met het stemmenaantal van de K.P. is onmogelijk aangezien zij een kartel hadden gevormd met de Socialistische Strijd. Samen bekwamen ze 2000 stemmen. In de *Atlas des élections belges* werd dit op naam van de K.P. alleen geschreven.

Terwijl in de Bormsverkiezingen de kommunisten en de Oppositie 5.700 stemmen in het totaal haalden, behaalden de linksen nu samen met de Socialistische Strijd 3.051 stemmen. Hetzelfde stelden wij ook vast voor de tussentijdse senatoriale verkiezingen te Gent. Wij weten niet of dergelijke konstataties reeds onderzocht werden of nagegaan. Wij vinden dit in elk geval interessant, ook voor andere periodes, want het bewijst ergens wel dat de mensen schrik hebben hun stem te verspillen op een onbelangrijke groep. Tussentijdse verkiezingen veranderen toch niet veel, hoogstens 1 of 2 personen die moeten vervangen worden.

In vergelijking met 1925 haalde de K.P. 10.000 stemmen meer, doch 7.000 daarvan kwamen uit arrondissementen waar zij in 1925 niet opkwamen. In Brus-

sel steeg zij lichtjes. In Luik en vooral in Seraing was er een regressie merkbaar, in het voordeel van de B.W.P.

De provincieraadsverkiezingen van juni 1929 hielden geen belangrijke wijzigingen in ten opzichte van de parlementsverkiezingen. *Le Communiste* gaf als kommentaar dat de uiterste zwakheid van de Oppositie nog eens bewezen was.

4.4. DE SCHEURINGEN

Enerzijds door de deelname aan de verkiezingen en anderzijds ten gevolge van de povere resultaten die behaald werden, boette de Oppositie nog aan heel wat mankracht in (248).

Over hoeveel personen het gaat is echter niet te achterhalen : de groep van Equassines, ook tegen deelname — om ongeveer dezelfde redenen als Plisnier — en Charles Plisnier zelf verlieten de groep nog vóór de verkiezingen, namelijk in maart 1929 (249). Charles Plisnier werd voorzitter van "Les Amis du Monde" te Brussel, een zusterorganisatie van de Franse, onder leiding van Barbusse (250).

Krisissen, conflicten en scheuringen zouden de Oppositie van nu af niet meer sparen. De discussie over de noodzaak van een tweede partij en rond de vraag of de K.I. de arbeiders verraden had of niet, was begonnen en zou de aktie paralyseren en breuken veroorzaken.

Cercle Marx-Engels

Begin 1830 kwam er een splitsing van de Brusselse groep en een deel vormde de Cercle Marx-Engels. Volgens Hennaut wist niemand waarom; zij verlieten de partij zonder verklaringen te geven (252). Toevallig zijn de statuten van de organisatie teruggevonden. Vereeken had, waarschijnlijk uit spaarzaamheid of papiertekort, op de achterzijde van het platform een aantal nota's gemaakt. Hij bewaarde deze papieren omwille van de nota's.

Het doel van de Cercle was *"verruiming en verdieping van de kennis van de marxistische theorie zonder dewelke agitatie geen enkele zin kon hebben."* Het was geen politieke partij doch een studiegroep. Zij zouden een kerngroep vormen die zich zou wijden aan de vorming van de militanten en sympathisanten. Verschillende publikaties en konferenties werden aangekondigd. Uitbreiding buiten Brussel was gewenst.

Hoeveel militanten van de Oppositie zelf in deze kring zaten, kon niet achterhaald worden; het waren echter hoofdzakelijk intellectuelen. E. Hioco en Jef de Meur verzekerden de leiding. Ook Vereeken zou zich een tijdje bij deze groep opgehouden hebben (253).

Afscheuring van de Federatie Charleroi

In de zomer 1929 brak er een konflikt uit tussen China en Rusland over de Transsiberische spoorweg die ook een deel van het Chinese grondgebied doorkruiste. Akkoorden, afgesloten ten tijde van de tsaren, hadden de spoorweg aan de Russen toegewezen. Na zijn overwinning verjoeg Tsjank Kai Tsjek de Russische funktionarissen en verbood verdere exploitatie van de spoorweg. De Sovjet-Unie trad het verbod met de voeten. De overgave van de spoorweg hield immers het gevaar in dat Vladivostok van Siberië zou worden afgesneden. De Russische regering besloot het Rode Leger te laten ingrijpen : er dreigde een oorlog (254).

In september 1929 bleek dat de Oppositiegroepen een uiteenlopende mening hadden over het geschil omtrent de Oostchinese spoorweg. Robert Louzon (Franse Oppositioneel van de groep "La Révolution Proletarienne"), "Contre le Courant" en de Duitse Oppositionelen Karl Korsch en Hugo Urbahns, keurden de interventie van de Sovjet-Unie af (255). Zij argumenteerden dat dit een imperialistische daad was. Trotsky daarentegen zag in deze redenering een kritiek op de klasse-aard van de Sovjet-Unie, omdat een proletarische staat onmogelijk een imperialistische daad kan stellen. Imperialisme was in Trotsky's ogen een verlenging van het kapitalisme (256).

De meningsverschillen die zich over die kwestie ontvouwdn lijken op het eerste zicht vrij onbeduidend. Er zat nochtans een addertje onder het gras. In de Belgische groep ontsponnen zich werkelijk hevige diskussies, die het hele probleem opvijzelden. Ze legden immers dieperliggende geschillen bloot over de aard van de Sovjet-Unie en over de plaats en de rol van de Oppositiebeweging. De diskussie over die kwesties kregen meer gewicht omdat Trotsky er zich ook mee bemoeide. Men was immers in die periode bezig de Oppositie internationaal te organiseren. Zodoende volgde Trotsky zelf de politiek van bepaalde groepen van nabij, zo ook van de Belgische.

In de Belgische Oppositie deelde de meerderheid het standpunt van Louzon — afkeuring van de Russische interventie in het konflikt om de Oostchinese

spoorweg (257). Slechts een kleine groep, meer bepaald de federatie Charleroi – in het C.C. van 23 november 1929 drie tegen negen (258) – steunde het standpunt van Trotsky (259). Plots weigerde Charleroi *Le Communiste*, waarin het standpunt van Louzon verkondigd werd, nog verder te verspreiden (260). Dit betekende een catastrofe voor het blad : men kon al nauwelijks het hoofd boven water houden en nu viel nog eens de helft van de verkoop weg. De federatie verspreidde 800 nummers op een oplage van 1700 (261). De meerderheid was als met stomheid geslagen door deze beslissing.

Op 19 januari 1930 – twee weken later – kwam de minderheid op haar standpunt terug, zonder dat aan haar voorwaarden – stopzetting van de publicatie van het standpunt dat de interventie afkeurde – voldaan was (262).

De meerderheid van de Belgische Oppositiegroepen vermoedde Trotsky's invloed bij de federatie Charleroi (263). Charleroi stelde duidelijk dat zij aan haar meningsverschillen met de meerderheid ruchtbaarheid wou geven (264). Volgens haar had die de fundamentele stelregel – verdediging van de Sovjet-Unie bij een internationaal konflikt – met de voeten getreden. En dat die strijd voor de Sovjet-Unie toen daadwerkelijk voorbereid werd – althans in 1928 – kwam toevallig aan het licht tijdens een ruzie in de Antwerpse afdeling toen de K.P. stokken terugeiste van de Oppositie en deze laatste weigerden omdat zij “dien-den als wapen voor de verdediging van de Sovjet-Unie” (265).

De meerderheid, met War Van Overstraeten, pleitte in haar resolutie, in 1929, voor een pacifistische houding van Rusland ten opzichte van China. Zij zag er een gevaar in dat het Chinese proletariaat, bij een militaire interventie van de Russen, valselijk de indruk zou krijgen dat de Russen net als eender welke staat enge nationale belangen dienden. Het niet opeisen van de rechten op de spoorweg door Rusland zou in de ogen van die arbeiders een edele daad zijn en zou ontegensprekelijk het nationalisme van Tsjank Kai Tsjek in een schrill licht plaatsen.

Charleroi vond War Van Overstraetens redenering dubbelzinnig : wie tegen het behoud van het recht op de spoorweg was, was tegen de Russische revolutie.

Midden 1930 ebde de discussie over de Chino-Russische kwestie weg en kwamen andere wrijvingspunten aan het licht. Pas dan kwam de kat op de koord. Het werd een kluwen van standpunten in steeds scherpere vormen. Op 20 juli 1930 startte op initiatief van het C.C. een discussie-tribune in *Le Communiste* over de “oriëntatie van de Oppositie”. De federatie Charleroi maakte hiervan gebruik om haar kritiek op de Belgische leiding te spuien (266).

Charleroi bleek al gauw de spreekbuis te zijn van de mensen verzameld rond Leon Trotsky (267). Deze laatsten wilden enkel die oppositionelen groeperen die het over fundamentele zaken met Trotsky eens waren. Hun eerste criterium om een Oppositiegroep te aanvaarden bij het Internationaal Sekretariaat was of die groep al dan niet geloofde in een democratisch herstel van de Kommunistische Internationale en de Russische Revolutie. De Belgische militanten, gegroepeerd rond Van Overstraeten, hadden nog wel vertrouwen in een mogelijke overwinning van de standpunten van de Russische Oppositie in Rusland maar trokken hier andere besluiten uit dan Trotsky. Trotsky zei dat de Oppositiestrijd alleen maar vruchten kon afwerpen als de groep zich als fractie van de kommunistische partijen gedroeg. De Belgen pikten hierop in en vonden dat alle sekties dit voor zichzelf dienden uit te maken. Bijvoorbeeld in België was de K.P. te zwak en te gediskrediteerd om zich als fractie daarvan op te stellen. Trotsky zag het anders : hij argumenteerde dat alleen kommunistische partijen radertjes waren van een machtige invloedrijke Komintern, de motor die op haar beurt verkleefd en vereenzelvigd werd met Rusland. De geschiedenis zou uitwijzen dat Trotsky hierin gelijk kreeg. Nochtans had Trotsky zich een jaar voordien — oktober 1929 — uitgesproken voor een onafhankelijke partij in Amerika en België omdat de Oppositie daar bekwame militanten — arbeiders van het eerste uur, stichters van de K.P. — in haar rangen had (268). In oktober 1930 kwam Trotsky op die stelling terug omdat hij het gewicht van de Belgische Oppositie overschat had en de oprichting van een onafhankelijke partij onverantwoord bleek (269). Voor Trotsky en ook voor de andere oppositionelen in Frankrijk en Duitsland klonk het indertijd sterk in de oren dat de Belgische Oppositie één derde van de K.P. militanten achter zich had en nog wel de meest actieve en proletarische elementen.

Leon Lesoil en Alexander Dewaet, die zich aanvankelijk ontpopt hadden als felle verdedigers van een tweede partij, wijzigden hun zienswijze nu samen met Trotsky, en bekwamen onverbloemd de defaitistische geest van diegenen die de K.P. in handen van de stalinisten lieten (270).

Een daarmee samenhangend onderwerp van de diskussietribune was de opvatting over de organisatie van de Oppositie op internationale schaal.

In tegenstelling met Trotsky wou de Belgische meerderheid alle oppositionele kommunisten en anti-stalinisten onder één noemer. Toch bleven zij bereid mee te werken met de unifikatiepogingen van *La Vérité*, zij het zonder veel enthousiasme. Eerst had Hennaut als afgevaardigde op de conferentie van Parijs

in april 1930, waar het I.S. werd opgericht, bezwaren geuit tegen een onmiddellijke samenwerking. Het C.C. bekritiseerde dit echter en War Van Overstraeten werd aangeduid om een rechtzetting te richten aan het I.S. Door nalatigheid of misschien door lijdzaam verzet is de rechtzetting nooit ter ore gekomen van de Internationale Oppositie. War Van Overstraeten was in elk geval — na de niet zo denderende ervaring met het mechanisch ingrijpen van de K.I. in 1927-28 — niet zo zeer voorstander van een dergelijke internationale groepering.

Hij vreesde wat hij “inmenging” van de buitenlandse Oppositie betitelde. Hij en de meerderheid van de Belgen waren beducht voor een te veel van boven geprogrammeerde aktie.

Deze angst was niet helemaal ongegrond. Er waren al enkele “precedenten”. Denken wij aan de reactie van Trotsky op het eerste artikel in *Le Communiste* over de Sino-Russische kwestie. Er was nog geen week verlopen of Trotsky mengde zich erin. Dat lag precies aan de basis van de huidige wrijvingen. Trotsky verdedigde zich door te zeggen dat de Belgische Oppositie in de rangen van alle oppositiegroepen een zeer waardevolle plaats bekleedde, en dat het een grotere weerslag zou hebben als de Belgische militanten zich vergisten dan bv. “Contre le Courant” (271).

Daarna vernam de meerderheid dat er korrespondentie aan de gang was tussen de federatie Charleroi en Trotsky, en mensen van het I.S., over de interne werking (272). De Belgische leiding was hiervan niet op de hoogte gebracht, ook niet bij navraag (273). Verder waren er afgevaardigden van het I.S. in België : begin 1930 Alfred Rosmer, en daarna Obin Mill (274). Zij woonden vergaderingen bij en brachten verslag uit bij Trotsky (275). Van één van de verslagen ondervond men echter dat “*le député n'avait pas dit un mot de vrai*”. Het gaat hier waarschijnlijk over Obin Mill. Volgens Hennaut werd hij aanvankelijk voorgesteld aan de Oppositie als een politiek vluchteling. Hij werd opgenomen in de organisatie doch later werd duidelijk dat hij inlichtingen nam over de werking van de Oppositie (276). Hij ontving instructies van Pierre Naville, Frans oppositioneel : hij had als taak inlichtingen in te winnen over de gevolgde lijn, de toestand van de beweging en de leiding.

War Van Overstraeten en Hennaut vreesden terecht dat een internationale samenwerking op die manier niet konstruktief kon zijn en dat alles wat van bovenaf gebeurde, op wantrouwen stuitte. Toen de scheuring tenslotte een volledige feit werd, eind 1930, klaagden zij de manier aan waarop het Internationaal Sekretariaat de Belgen uitsloot zonder dat er een werkelijke discussie

geweest was met andere sekties (277). De breuk was ook ingegeven door Trotsky die zich baseerde op het leugenachtige rapport van Obin Mill (278). Deze laatste werd enkele jaren later als een agent van de Guepeou ontmaskerd (279).

Charleroi overzag de toestand van de Oppositie nationaal en internationaal vanuit een andere gezichtshoek dan Van Overstraeten. Na de vrij chaotische toestand tijdens de eerste maanden van de autonome werking van de Belgische Oppositie, en tal van demoralisaties, zocht de federatie naar een houvast en vond die alleen in Trotsky en de op zijn initiatief op gang gekomen Internationale Oppositiegroep. Charleroi vreesde voor een avonturistische politiek in België. In alle grote conflicten bleef Leon Lesoil trouwens een trouw apostel van Trotsky, maar in de positieve betekenis van het woord. Hij was helemaal geen jaknikker of iemand met blind vertrouwen, maar hij koos het zekere voor het onzekere.

Zoals gezegd had de groep van Charleroi heel wat kritiek op de leiding van de Belgische Oppositie. Dit kwam tot uiting in de discussie-tribune in *Le Communiste*. Het voornaamste bezwaar ten opzichte van de leiding en in het bijzonder ten opzichte van War Van Overstraeten, was dat zij het militant kommuniste opgegeven had. De eerste konkrete aanklacht was dat zij de strijd staakte tegen de Kommunistische Partij om toch nog leden voor zich te kunnen winnen (280). Dit werd niet verder gespecificeerd, zodat wij ons afvragen of Charleroi bedoelde dat de Oppositie de discussie met de K.P. stopzette om de K.P.-leden niet af te schrikken of om de eigen leden niet te verliezen. Een tweede kritiek had betrekking op de laksheid, in het bijzonder van War Van Overstraeten, om kontakten te leggen met andere federaties zoals de Borinage, Le Centre, Menen en Luik. Van Overstraeten was parlamentslid en kon gratis met de trein reizen, daarbij was hij vrijgesteld. Hij verscheen niet meer dan enkele keren in het parlement. Hier en daar gaf hij een meeting en één dag wijdde hij aan de pers, aldus nog Charleroi. Zij vonden het onverantwoord dat *Le Communiste*, van weekblad overgeschakeld was op een veertiendaags blad in 1929, zogezegd om beter artikels te kunnen schrijven. Voor meerdere kritiepunten verwijzen wij nog naar ons volgend hoofdstuk over de balans van drie jaar oppositiewerking.

Bij de aankondiging van de discussie-tribune in *Le Communiste* schreef de federatie Charleroi dat de samenwerkingslimiet met War Van Overstraeten en Hennaut, de Internationale Konferentie van de Oppositiegroepen was (281). Zolang zou zij het echter niet eens trekken : de genoemde konferentie was voor-

zien enkele maanden na de stichting van het Internationaal Sekretariaat in april 1930, doch werd uitgesteld tot in 1933. Op 6 oktober 1930 maakte het C.C. een bilan op van de diskussie en stelde voor deze nog uit te breiden en een kommissie op te richten voor het uitwerken van een politiek platform voor de Belgische Oppositie. Toen verklaarde de Federatie Charleroi dat het geen zin had, dat zij toch niets meer gemeen had met de meerderheid van het C.C. en zij verliet de organisatie (282). Zij diende een resolutie in die maar twee stemmen haalde. Daarin vroeg zij een volledig akkoord met haar standpunt, uiteengezet in de diskussie-tribune, en de oprichting van een fraktie van de K.P. Op 12 oktober bevestigde Trotsky de scheuring (283). De politieke breuk die reeds een jaar aan de gang was, werd nu ook organisatorisch voltrokken.

Tengevolge van de meningsverschillen zetelde geen enkele Belg in het I.S. Adhémar Hennaut was hier nochtans voor aangeduid (284).

4.5. BALANS VAN DRIE JAAR OPPOSITIE : PERMANENTE VERZWAKKING

Bij het verklaren van de oorzaken van de verzwakking moeten wij een vrij gevarieerde reeks factoren in het oog houden : de sociaal-ekonomische omstandigheden, de toestand in de Belgische arbeidersbeweging, die niet gunstig was voor penetratie van revolutionaire ideeën, het isolement en de gebrekkige inplanting van de Oppositie in de syndikaten, de duistere vooruitzichten en alternatieven, de stroefheid in de principes en vooral de materiële problemen. Een summiere verklaring van deze factoren is gewenst.

Wat waren volgens de Oppositie de oorzaken van de achteruitgang ?

De federatie Charleroi zag de verklaring enkel en alleen in de tekorten van de leiding en vooral van Van Overstraeten. Het C.C. van de Oppositie antwoordde hierop dat de algemene malaise in de arbeidersbeweging de oorzaak was.

Wij zijn van oordeel dat in beide verklaringen een stukje waarheid steekt, maar dat wij toch in de eerste plaats moeten terugblikken op het ontstaan van de beweging. De splitsing met de K.P.B. was er niet gekomen op basis van meningsverschillen over de eisen van de arbeidersstrijd in België. De Oppositie was in oor-

sprong een kritiekbeweging op de taktiek en principes van de IIIde Internationale sinds de dood van Lenin. De nieuwe groep, ideologisch onvoorbereid, baseerde zich op het platform van de Russische Oppositie. Vanuit organisatorisch oogpunt regeerde de dubbelzinnigheid. Daarbij heerste er een algemene malaise in de arbeidersbeweging, malaise die pas in 1932 zou verdwijnen met de stakingsgolf in Wallonië.

Met al die factoren — algemene neergang in de arbeidersbeweging, ontstaan uit een in crisis verkerende partij en niet inspelend op de eisen van de arbeiders — moet men rekening houden en pas dan kan men de “tekortkomingen van de leiding” onderzoeken.

Charleroi zag de grootste fout in het ontbreken van soliede contacten tussen de verschillende federaties onderling en met de leiding. Dit kunnen wij beamen. Wij hebben het voorbeeld van de federatie Zuid-Vlaanderen gegeven om te bewijzen wanneer en op welke manier er contact opgenomen werd met een groep die de meerderheid gehaald had op de K.P. (Een brief werd verzonden met de vraag hoeveel bladen verkocht konden worden). Met de Borinage, de Centre en Luik was er ook geen band. Enkel Noë Polart, van de Borinage, tevens sekretaris van de plaatselijke sektie van de “Chevaliers du Travail”, werkte nog mee. Alleen kon hij echter niets beginnen. De beweging kwam er nooit tot leven (285).

De leiding van de Oppositie — afgezien van het C.C. — bestond volledig uit Brusselaars. Ook zij klaagden dat er geen contact was tussen beide. De federaties Charleroi en Antwerpen hadden een vrij stevige basis en konden zelfstandig optreden.

Naast de blijvende zwakheden en de vervulling van de organisatorische taak, was er een ander belangrijk element waarvoor de leiding verantwoordelijkheid droeg : zij stelde projekten en activiteiten in het vooruitzicht die geen rekening hielden met de onvermijdelijk reducerende capaciteiten van de Oppositie, zowel op materieel gebied als kwa effectieven.

De leiding was er zich wel van bewust, maar zij gaf de indruk alsof de toekomst voor de Oppositie open lag en zij alleen de voortzetting van de K.P. was. Om die reden bracht de minste tegenspoed (bijvoorbeeld een lid dat naar de K.P. overging) ontmoediging bij de leden. De leiding wist op voorhand ook dat het beginritme van de vergaderingen, de enorme inspanningen voor het weekblad, de zware financiële lasten, niet konden volgehouden worden. Verschillende militanten bezweken onder deze opdrachten met als gevolg dat de last voor de anderen nog groter werd.

Hoeveel financiële bijdrage voor die periode betaald werd hebben wij niet teruggevonden. Wel vonden wij tal van besluiten terug die de bijdrage verhoogden (286), begin 1929 verdubbelden en tenslotte stonden de leden supplementair het loon van één werkdag af om het blad in leven te houden (287). Wekelijks was er naast de verkoop van alle nummers nog 200 frank nodig en vanaf september 1928, 300 frank (288). Tevens moeten we bedenken dat de verkopers — wat nu ook nog schijnt voor te komen — nog liever enkele bladen zelf betaalden dan de inspanning te doen ze te verkopen. In Antwerpen werden begin 1930, 300 nummers afgenomen van *de Kommunist*, 100 daarvan werden verkocht, 200 gratis uitgedeeld en die werden betaald door de federatie, de leden dus (289). Het gevolg was dat van mei 1930 tot december 1930 de uitgave diende stopgezet om daarna van tweewekelijks tot maandelijks blad omgevormd te worden.

In het begin richtte de Oppositie talrijke tegensprekelijke meetings in; die werden met uitzonderlijke grote aandacht gevolgd. Men konstateerde dat leden die weinig naar de vergaderingen kwamen, op geen enkele meeting afwezig waren. De discussie met de K.P. lokte blijkbaar meer dan de dagelijkse realiteit van de vergaderingen. Ook daar heeft de leiding geen gevolgen uit getrokken. Eens de periode van de gepassioneerde en geanimeerde debatten voorbij en toen ook de K.P. de Oppositie definitief doodzweeg, verloor de Oppositie heel wat leden en wel in de eerste plaats de intellectuelen. Zij had dus reeds driemaal leden verloren : de eerste maal diegenen die door de scheuring in 1928 ontmoedigd waren, de tweede maal diegenen die de lasten van het militantisme te zwaar vonden en nu diegenen die meer geïnteresseerd waren in theorie en tegensprekelijke debatten.

Een andere faktor die mede verklaart waarom de Oppositie in een sukkelstraatje verzeild raakte, was het gebrek aan eigenlijk perspectief. De Oppositie was gegroeid als een kritiekbeweging op het stalinisme, maar zij kon toch niet blijven herkauwen op steeds dezelfde problemen; er moest een alternatief komen. Zij kon niet blijven teren op het verleden en op de bijdrage van de Russische Oppositie. De Belgische Oppositie zou zelf haar bijdrage moeten leveren. Gemakkelijkheidshalve noemde de Oppositie zich gewoon de voortzetting van het revolutionair marxisme. Het niet komen tot een platform was enerzijds een bewijs van de interne moeilijkheden, maar anderzijds ook van een gebrek aan klaarheid en perspectief. De Oppositie verloor dus van 1928 tot 1930 een belangrijk deel van haar leden om verscheidene redenen. Maar kon zij dan geen nieuwe mensen aantrekken ? Tot wie was de aktiviteit van de Oppositie gericht; wie trachtte ze te beïnvloeden of te rekruteren ?

In de eerste plaats waren dat de basismilitanten van de K.P. Zij infiltrerden in de partij om haar leden te onttrekken. Wij denken echter dat dit niet veel resultaten opleverde; na enkele maanden werd deze tactiek trouwens opgegeven (290).

In de tweede plaats deed de Oppositie aan overtuigingswerk binnen de invloedskring van de K.P. : konkreet in de nevenorganisaties : de I.R.H., de I.A.H. en de Roode Vakbonds Internationale, waarvan de "Chevaliers du Travail" lid waren.

Wij constateerden dat de Oppositie daarin veel sympathie genoot, doch deze werd niet omgezet in een daadwerkelijke steun. Trouwens, de meeste van deze mensen hadden geen afdoend slechte ervaring met de K.P. en zij identificeerden hun opzien naar de S.U. met kommunisme en met de K.P. Volgens George Vereeken nam dit steriele werk – in de nevenorganisaties – veel te veel tijd in beslag (291).

Wij zagen dat de "Chevaliers du Travail" van Charleroi geleid werden door de Oppositie. Maar wat betekende dit ? De Chevaliers gingen akkoord met de syndikale politiek van de Oppositie, hadden eventueel sympathie voor de beweging, maar dit was op louter syndikalistische basis. Deze syndikale militanten kenden nauwelijks het onderscheid tussen K.P. en Oppositie.

Over rekrutering van nieuwe leden hebben wij weinig gegevens. Voor Brussel was er voor januari 1929 slechts één nieuw lid, namelijk Desmedt (292). Speciaal voor Brussel werd wel steeds de opmerking gemaakt dat dringend deze leemte moest opgevuld worden, zodat wij veronderstellen dat het in de andere federaties beter gesteld was.

De federatie Antwerpen had een deel van de militanten van de "Socialistische Strijd" voor haar standpunt gewonnen. Edouard Tijck, havenarbeider, had in de dertiger jaren zelfs een leidende functie bij de Oppositie (293).

Van Gent is ons bekend dat Emile Buyle, havenarbeider, begin 1929 de K.P. verliet en zich bij de Oppositie aansloot (294). Hij was kandidaat van de Oppositie bij de parlamentsverkiezingen van 1929 (295).

Het ledenverlies lag in elk geval veel hoger dan de rekruteringen. Het percentage dat terugkeerde naar de K.P. was miniem. De Federatie Charleroi had de eerste maanden 4 leden verloren in het voordeel van de K.P. (296). In Brussel keerde Larcier, lid van de jeugd, terug (297). Van 1926 tot 1927 had hij een leidende functie vervuld bij de Kommunistische Jeugd, maar hij werd wegens banden met trotskisten afgezet (298). In Menen was Pierre Van Landegem terug-

gekeerd. In Gent lag de kapitulatie het hoogst. Vanaf 1930 ongeveer was de beweging in een neergaande fase. De Oppositie verloor Oscar Smesman, Josephine Beyaard, beiden verkiezingskandidaat voor de Oppositie in 1929, Jan Van Melkebeke en Elias Gentiel (299). In Antwerpen noch in Mechelen waren er veel "afvalligen" : tot in 1932 slechts 2 personen.

Vanaf maart 1929 ongeveer, was gebleken dat een werking binnen de K.P. en haar nevenorganisaties I.R.H. en I.A.H. (Internationale Arbeidshulp) en de R.V.I., onmogelijk was. Ook elke vorm van gemeenschappelijke aktie was mislukt (300).

Behalve samenwerking met andere personen en groepen in de syndikaten, werd midden 1929, met de libertairen aktie gevoerd. Die hadden een organisatie genaamd "Comité International de Défense Anarchiste" opgericht, ter verdediging van anarchisten. Midden 1929 breidden zij dit uit met andere organisaties en personen tot het "Comité du Droit d'Asile" (301). Zij begonnen een agitatie-kampagne om Bartolomei te redden, een Italiaan, jong idealist, die een fascist vermoord had en gevangen zat te Liège. Men dreigde ermee hem aan Italië uit te leveren. De campagne kon dit voorkomen.

Het steunkomitee bestond uit : Emile Marchand, van het syndikaat van Hout en Bouw, Raphael, van de "Ligue Matérialiste" (302), N. Lazarevitch, anarchist, Jean De Boe, van het syndikaat der typografen en War Van Overstraeten. Zij richtten meetings in te Liège, Charleroi en Brussel. Voor de Oppositie spraken Leon Lesoil en Van Overstraeten, zij klaagden meteen ook de repressie in Rusland aan op deze meetings (303). Het "Comité" verklaarde zich nooit meer in te laten met de I.R.H. en de K.P.B. die solidariseerden met het Rusland van de repressiemethodes, welke op dezelfde manier gebruikt werden als in de kapitalistische staten (304).

Na de campagne voor de bevrijding van Bartolomei (hij werd vrijgelaten in april 1930 en over de grens gezet) maakte Ernestan een balans op. Hij konstateerde dat samenwerking met de K.P. onmogelijk bleek als de K.P. er geen mogelijkheid in zag om leden te ronselen. De sociaal-demokraten waren onverschillig gebleven. Maar van de Kommunistische Oppositie noteerde Ernestan een daadwerkelijke bijval (305). De samenwerking van de Oppositie met deze, ook zeer kleine, groep had weinig te betekenen.

Wij kunnen besluiten dat vanaf midden 1929 de Oppositie geïsoleerd stond als politieke organisatie. De inplanting in de syndikale beweging was met uitzondering van de Antwerpse havenarbeiders en de mijnwerkers van Charleroi zeer gering.

Dan volgde de scheuring, doch de Oppositie zou niet doodbloeden. Zij had immers altijd verkondigd dat extreme zwakheid, geen demagogie, maar een bewuste minderheid, te verkiezen was boven de verpletterende meerderheid van socialisten en de bluf van stalinisten.

Samenvatting

Na de eerste maanden, die vooral aan administratieve, materiële en technische problemen waren besteed en gekenmerkt werden door laaiende debatten met de K.P., deed de noodzaak zich gevoelen voor de Oppositie, met een alternatief naar voor te komen én met een platform. Een grote zwakte bleek de uitoefening van de organisatorische taak : te veel hooi werd op de vork genomen, met als gevolg dat veel mensen er de brui aan gaven.

Het weekblad, middel bij uitstek – volgens de Oppositie althans – voor de penetratie van de ideeën in de arbeidersklasse, leverde de grootste problemen op. Financieel werd meer en meer verlies geleden en op verschillende dagordes van vergaderingen prijkte bovenaan : daling in de verkoop. Begin 1929 begon de aftakeling, eerst in de Brusselse sektie waar 5 weken lang gediskussieerd werd over de objectieve oorzaken van de ontaarding van de S.U., vervolgens over de opportuniteit van verkiezingen die de vraag deed rijzen naar de al dan niet vorming van een tweede partij. Bijna iedereen was voorstander van de oprichting van een partij, ook Trotsky (in oktober 1929). Plisnier en Péronne waren twee van de grootste tegenstanders.

De erbarmelijke verkiezingsuitslagen bleven ook niet zonder invloed op de partij. De cijfers waren lager dan verwacht en het was nogmaals een zware financiële dobber. Het was ronduit ontmoedigend.

De Oppositie trok haar militanten definitief terug uit de mantelorganisaties van de K.P.; ook hier verloor zij een belangrijk aktierrein.

Te Brussel scheurde zich een groepje intellectuelen af; zij richtten de Cercle Marx-Engels op en zouden zich wijden aan een diepgaander studie van het marxisme.

Een nieuw en belangrijk element dat opdook midden 1929 en dat vanaf die datum een belangrijke rol zou spelen, was Trotsky en het Internationaal Secretariaat. De federatie Charleroi die zich gesterkt voelde door Trotsky en zijn naaste medewerkers, veroorzaakte een splitsing in de Belgische Oppositie.

De eerste kontroverse handelde over het geschil omtrent de Oostchinese

spoorweg : de Belgische Oppositie verwierp een Russische interventie voor het behoud van de spoorweg. Trotsky en de federatie Charleroi niet.

De laatstgenoemden namen het initiatief voor een scheuring. Zij vonden dat het over belangrijke meningsverschillen ging : over de klasse-aard van de Sovjet-Unie en de defaitistische houding van de Belgische Oppositie, die de Sovjet-Unie en de Komintern in handen liet van de Stalinisten.

Uit dit konflikt bleek ook dat de federatie Charleroi heel wat kritiek op de handelingen en tekortkomingen van de leiding bekend maakte. Op 6 oktober scheidde de federatie Charleroi zich politiek en organisatorisch af van de Meerderheid. Een nog kleinere groep van toegewijden zette zich in voor de verdere strijd.

5. DE PERIODE 1931-1935

Inleiding

Voor wij overgaan tot de bespreking van de twee groepen die overbleven na de scheuring van 1930, herhalen wij wat beide groepen precies scheidde.

Op 6 oktober 1930 had de federatie Charleroi zich afgescheurd van de meerderheid van de Belgische Oppositie. De meningsverschillen waren ontstaan omtrent de vraag of de Sovjet-Unie al dan niet mocht tussenkomen om de spoorweg Oost-China in haar bezit te houden.

Op zichzelf lijkt dit een futiel dispuut doch het reveleerde fundamenteel uiteenlopende opvattingen : de Belgische Oppositie geloofde niet meer zo sterk in de mogelijkheid een volledige ontaarding van de S.U. te verhinderen en de Internationale nieuw leven in te blazen. Trotsky, en de federatie Charleroi veroordeelden deze houding als defaitistisch omdat ze de Komintern aan de stalinisten overlieten. Zij argumenteerden dat zolang de Internationale de arbeidersklasse niet verraden had, de hoop niet mocht opgegeven worden om haar op het goede spoor te brengen. Naarmate de discussie vorderde kwam meer en meer de nadruk te liggen op de Belgische Oppositie. De Federatie Charleroi stelde de leiding verantwoordelijk voor de zwakheid en passiviteit die de Oppositie kenmerkte van 1928 tot 1930. De breuk in oktober 1930 was helemaal niet zó verstrekkend als destijds deze met de K.P.B. De ontmoediging was echter even groot.

De federatie Charleroi en de rest van de Belgische Oppositie gingen hun eigen weg. Wij behandelen ze hier afzonderlijk. Voor de duidelijkheid geven we eerst in grote lijnen een overzicht van de evolutie van beide groepen, vooral om vertrouwd te raken met de namen van de groepen en de bladen.

De Federatie Charleroi kreeg al vlug de steun van een Brussels militant, George Vereeken, en van twee van Verviers, namelijk Nicolas Piette, metaalbewerker, en Michel Guillemin, textielarbeider. Zij gaven vanaf 1 januari 1931, dus amper 2 maand na de scheuring, een tweewekelijks blad uit : *La Voix Communiste*. De federatie Charleroi telde een jaar lang 35 leden. In de loop van 1932 kreeg zij ook steun van andere federaties : Verviers, Liège, Oostende en Leuven. In Brussel groeide de éénmansbeweging uit.

Maar de Meerderheid van de Oppositie, o.l.v. War Van Overstraeten en Hen-

naut had ook leden in Verviers, Liège en Brussel. Daar bestonden dus twee trotskistische groepen. Zij konden echter naar buiten uit – zoals in de syndikaten – goed met mekaar opschieten. Zij vergaderden echter afzonderlijk.

De ene groep, de Meerderheid, takelde af – met uitzondering van Antwerpen en Mechelen – om in 1934 over te blijven met nog slechts een handjevol leden.

Met de federatie Charleroi ging het net andersom, zij won voortdurend aan invloed en leden. De grote staking van juli en augustus 1932 zorgde voor een forse vooruitgang. De oplage van haar blad was tijdens die staking 5.000 exemplaren, in kalmere perioden 2.000. Dit is in vergelijking met 1928-1930, toen 800 nummers verkocht werden, een fikse stijging.

Charleroi had twee steunpilaren : de syndikale beweging en de Internationale Oppositie.

De rest van de Belgische Oppositie had als enig werkende federatie die van Antwerpen, die aanleunde bij de R.S.P. – Revolutionaire Socialistische Partij – van Nederland. Dit ging zelfs zover dat zij zich R.S.B. – Revolutionaire Socialistische Bond – ging noemen, terwijl de ganse groep zich “Internationale Komunisten” noemde, vanaf 1932.

Midden 1934 spatte ook de Antwerpse federatie uiteen. Eén deel sloot zich aan bij de groep gesticht door de federatie Charleroi. Zij had echter een moeilijk ogenblik uitgekozen, want de federatie Charleroi en die van Brussel scheurden zich af, begin 1935, rond het probleem van het entrisme (= aansluitingen bij de B.W.P. en van binnenuit agiteren). Daar eindigt ons onderzoek.

Slechts één keer was er sprake van fusie tussen de twee Oppositiegroepen, de onderhandelingen sprongen echter af. De reden om opnieuw te fusioneren was de wijziging van Trotsky's opvatting vanaf 1933. De gebeurtenissen in Duitsland hadden hem ervan overtuigd dat de strevingen naar heropbouw van de IIIde Internationale zinloos waren. Nieuwe partijen moesten opgericht worden. Op dat standpunt stond de meerderheid van de Belgische Oppositie reeds lang. Zoals gezegd kwam er echter geen fusie.

Bekijken wij dit nu meer in detail.

5.1. DE LINKSE KOMMUNISTISCHE OPPOSITIE (groep Charleroi)

Langzame groei van 1930 tot juli 1932

Nog dezelfde maand van de scheuring – oktober 1930 – kondigde de federatie Charleroi aan dat zij in januari zou starten met een tweewekelijks blad. Het blad kreeg de naam *La Voix Communiste* en de groep noemde zich “Fédération Communiste Oppositionnelle de Charleroi”, wat spoedig zou veranderen in “Opposition Communiste de Gauche” (L.K.O. Linkse Kommunistische Oppositie), Belgische sectie van de “Opposition Communiste de Gauche Internationale”.

Vanaf 1931 tot 1934 zullen we spreken van “Opposition Communiste de Gauche” (vertaald Linkse Kommunistische Oppositie) (L.K.O.). De meerderheid van de Belgische Oppositie, met Hennaut, behield de benaming Kommunistische Oppositie (K.O.) tot 1932, toen ze zich Ligue des Communistes Internationalistes, Internationale Kommunisten (I.K.) noemden. Wij herhalen nogmaals dat het enige politiek onderscheid tussen K.O. en L.K.O. was dat de Kommunistische Oppositie van oordeel was dat de IIIde Internationale aardig op weg was naar de totale ontaarding en dat de kans ze opnieuw op het democratische spoor te krijgen miniem was, terwijl de Linkse Kommunistische Oppositie deze houding defaitistisch noemde.

Dit meningsverschil impliceerde voor België een gewijzigde houding ten opzichte van de K.P.B. De Kommunistische Oppositie liet de partij links liggen terwijl de L.K.O. zich als fractie uitriep en regelmatig haar wederopname in de partij vroeg. De eerste keer gebeurde dit op 24 januari 1932 (1). In de praktijk echter was deze oproep maar een formele aangelegenheid. De Oppositie wist van op voorhand dat zij niet opnieuw zou opgenomen worden. Een andere houding die hieruit voortvloeide was dat de Oppositie geen Eenheidsfront aanging vooraleer zij de K.P. aangezocht had deel te nemen. Verder zou de L.K.O. ook niet meer afzonderlijk opkomen in de verkiezingen.

De L.K.O. wou de zwakheden die de Kommunistische Oppositie van 1928-1930 kenmerkten, vermijden. Deze waren : passiviteit, intellektualisme en verwaarlozing van de contacten tussen de verschillende Oppositiekernen (2).

Deze elementen verdienen een nadere verklaring.

In de eerste plaats zette de L.K.O. zich af tegen passiviteit, tegen de nadruk

op de discussie in plaats van op de aktie. De L.K.O. zou het omgekeerde doen : zij beklemtoonde het dagelijks militantisme. Daarmee samenhangend was de kritiek op het intellektualisme waarmee bedoeld werd het te veel aandacht schenken aan theoretische problemen, die enkel intellektuelen aanbelangden (3).

In verschillende nummers van *La Voix Communiste* werd benadrukt dat intellektuelen de kommunistische beweging meer schade aandeden dan haar vooruit te helpen, omdat zij uit de kleinburgerij kwamen en het kommunisme als een vrijetijdsbesteding beschouwden. De arbeidersklasse diende zelf de emancipatie te verwezenlijken (4). Volgens de L.K.O. paralyseerden de steriele discussies van 1928 tot 1930, de aktie en de ontwikkeling van de beweging. De L.K.O. had het voordeel, door de aansluiting bij de Internationale Oppositie met Trotsky, dat het overbodig werd om zelf analyses te maken van de situatie in de S.U. en de Komintern. Zij namen nu gewoon de teksten van Trotsky over, eventueel na besprekingen.

Trotsky zag zich genoodzaakt op dit "arbeiderisme" van Charleroi kritiek te leveren. Volgens hem waren de intellektuelen wél nodig als raadgevers en om problemen te analyseren en te verwoorden, iets waar een arbeider door zijn werkomstandigheden geen kans voor heeft.

Een ander punt op de lijst van de tekortkomingen van de Oppositie van 1928 tot 1930 was het gebrekkig contact met de verschillende regionen. Vooral War Van Overstraeten stond hiervoor in. Tot vóór de verkiezingen van mei 1929 kon hij als parlementariër gratis gebruik maken van het Belgisch spoorwegnet.

Bekijken wij even of de L.K.O. er beter in slaagde kontakten te leggen en te verzekeren.

De federatie Charleroi startte haar werking in oktober 1930 met 6 afdelingen, met 2 leden van de Vervierse federatie, namelijk Michel Guillemain en Nicolas Piette en met George Vereeken uit Brussel : totaal aantal leden 35. Op 18 november 1930 hielden zij een eerste algemene vergadering. Daaruit bleek dat hun eerste bekommernissen waren : uitbreiding van de groep en de lancering van een eigen blad (5).

Van medewerking van Luikse militanten hebben wij de eerste sporen gevonden op 26 juli 1931 en met name de verspreiding van *La Voix Communiste* in hun streek (6). Wij botsten op een voor ons duistere groep in het Luikse, de "Groupe Communiste Indépendant" (G.C.I.). Het waren oppositionelen die zich afgescheurd hadden, wij weten niet precies wanneer, nog veel minder om welke motieven, noch wie daartoe behoorde.

Zij hadden de discussie over de Oostchinese spoorweg niet meer meege- maakt, dus vóór september 1929 hadden zij reeds de Oppositie verlaten (7). Van twee personen weten wij zeker dat zij niet tot die G.C.I. behoorden, name- lijk Eugène Cerneels en H. Herbrante (8).

In het konflikt over de spoorweg koos de "Groupe Communiste Indépendant", als buitenstaander weliswaar, de zijde van Trotsky. Maar zij was het niet eens met de scheuring : volgens haar was Trotsky verkeerd ingelicht over de wer- kelijke aard van de bestaande meningsverschillen binnen de Belgische Oppositie. Daarom deden zij een voorstel om de Oppositionelen te herenigen. Hennaut – Kommunistische Oppositie – zei dat dit onverwezenlijkbaar was. De groep zou een keuze moeten maken, ofwel zich aansluiten bij de K.O. ofwel bij de L.K.O. (9). In december 1931 was het duidelijk dat hij dichter bij de L.K.O. stond. Hij vroeg – zoals Charleroi – de herintegratie in de K.P. (10). In febru- ari 1932 ten slotte sloot hij zich aan bij de L.K.O. (11).

Daar er reeds vóór die datum in *La Voix Communiste* artikels uit het Luikse verschenen en het blad er verspreid werd, sluiten wij de mogelijkheid niet uit dat er 3 Oppositiegroepen waren, de K.O., L.K.O. en G.C.I. *La Voix Communiste* had te Luik, in 1932 een gemiddelde van 200 lezers en in 1933 ongeveer 400, in 1934 was dat 800 (12). Een eerste meeting werd georgani- seerd op 23 mei 1933 met de medewerking van Léon Lesoil en George Vereeken (13). Al bij al was het toch een zeer matig succes in deze streek, zeker als wij bedenken dat Van Overstraeten er in 1925 tot volksvertegenwoordiger verkozen werd en dat de K.P. in het Luikse en te Seraing altijd een belangrijke inplanting had. De éénmansfederatie van Brussel breidde zich ook langzaam maar zeker uit. De eerste met wie G. Vereeken zich allieerde was een zekere Desmedt, die zich echter na enkele weken terugtrok (14).

Nog vóór de scheuring met Charleroi voltrokken was, kreeg G. Vereeken twee brieven van Obin Mill, Trotsky's inlichter over de Belgische situatie (15). Obin raadde Vereeken aan om te breken met de groep van War Van Overstraeten, en met Leon Lesoil samen te gaan. Hij voegde eraan toe dat Trotsky hier- mee wel zou akkoord gaan, maar dat hij geen tijd had om zich intensief met deze zaak bezig te houden. George Vereeken heeft dan contact opgenomen met Le- soil en die verklaarde zich akkoord met samenwerking.

Uiteraard was het een dringende taak de Brusselse groep uit te breiden. De eerste vergadering ter hergroepering van de Oppositie in Brussel met G. Vereeken had plaats op 26 december 1930 (16). Wij weten echter niet of deze ver- gadering sukses boekte. Op 7 november 1931 waren er 8 leden, waaronder

Vereeken en Robert Trousson (17). De verkoop van *La Voix Communiste* bereikte toen 100 à 150 nummers.

La Fraction de la Gauche Italienne (Bordigisten)

Deze Italiaanse immigranten waren vooral actief in Frankrijk en België (18). Vanaf 1928 tot 1938 ongeveer was er altijd min of meer een samenwerking met één van de trotskistische groepen in België.

Het was een fractie van de Italiaanse K.P. die reeds vóór de dood van Lenin, meningsverschillen had met de Derde Internationale. Deze waren vooral van taktische en strategische aard. Zij waren anti-parlementair, tegen de vorming van eenheidsfronten en tegen het stellen van democratische ordewoorden. Dit wil zeggen dat zij tegen een frontvorming waren van revolutionaire organisaties die – volledig de politieke en organisatorische zelfstandigheid bewaren – samen streefden naar één bepaald punt. Zo waren de Bordigisten ook tegen een antifascistisch front. Tevens kanten zij zich tegen het stellen van democratische ordewoorden, d.w.z. dat zij bijvoorbeeld niet de verbetering van de werkvoorwaarden voor de arbeiders in hun programma opnamen (19).

Bordigisme is genoemd naar de leider Bordiga. Wat hen bond met de trotskisten was de strijd tegen Stalin. "In 1927 werd te Pantin, een voorstad van Parijs de Linkse Fractie van de Italiaanse K.P. opgericht, maar zonder Vercesi (Ottorino Perrone, later één van de belangrijkste figuren van de Fractie) omdat hij uit Frankrijk werd gewezen (20). Ottorino Perrone werd de spilfiguur van de Belgische bordigisten, die een groep stichtten in april 1928 (21). Zij werkten samen met de Oppositionelen van Brussel. Ottorino Perrone was aanwezig op C.C.-vergaderingen en deed mee met de syndikale actie van de Oppositie in de Bediendenvakbond. De Brusselse Oppositionelen hielpen mee aan de verspreiding en redactie van het tweewekelijks blad *Prometeo*, dat zowel voor België als voor Frankrijk bestemd was (22). De redactie en administratie stonden op naam van Viktor Martens, Brussels Oppositioneel.

De meeste Italianen waren op theoretisch gebied zeer onderlegd (23). Zij drongen er bij de Oppositie steeds op aan dat zij een programma zouden hebben en dat zij zich als een fractie van de K.P. zouden beschouwen (24).

De Fractie was in 1928 uitgenodigd voor een hergroepering van alle Oppo-

sitionele Franse groepen en dit op initiatief van "Contre le Courant". De bordigisten weigerden principieel een deelname, zij zagen er de opportuniteit niet van in. Van toen af werden de relaties met Trotsky minder goed. Hun weigering was wel karakteristiek voor hun ganse politiek en houding.

Toch werden zij in 1930 opgenomen bij de Internationale Linkse Kommunistische Oppositie, na de vorming van het Internationaal Sekretariaat in april 1930. Daardoor zou de samenwerking met de trotskisten, ook in België, versterkt moeten worden. Zij waren echter uiterst sektair en formalistisch. Dit ondervonden eerst Trotsky en de Internationale L.K.O. en vanaf 1932 ook Adhémar Hennaut (met wie de Bordigisten samenwerkten nadat zij uit het Internationaal Sekretariaat werden gesloten). Leon Lesoil was helemaal niet over hen te spreken. In april 1931 vroeg hij aan Trotsky of dat nu wel echt waar was dat die tendens bij het Internationaal Sekretariaat was opgenomen. Hij zei dat de Oppositie *Prometeo* in Charleroi verkocht zoals het I.S. opgelegd had, maar dat er van gemeenschappelijk werk geen sprake was (25). Had Leon Lesoil het hier over samenwerking op nationaal gebied, of over Charleroi? Wij weten enkel van het bestaan af van een Brusselse groep. Maar als de steunpenningen en de plaatselijke berichten in *Prometeo* ons toelaten hierover een oordeel te vellen dan hadden zij ook aanhangers in Verviers, Liège, Jupille, Seraing, Auvélais en Marchienne-au-Pont (26). In elk geval scheen de samenwerking van de Brusselse bordigisten en de Oppositionelen zonder veel moeilijkheden te verlopen (27). Integendeel, volgens George Vereeken gingen de Brusselaars niet akkoord met de pogingen die Trotsky in 1931 ondernam om deze lastige groep van zich af te schudden (28).

In september 1931 voelde de Fraktie dat zij uit de Internationale Linkse Oppositie geweerd werd (29). Het Internationaal Sekretariaat voerde een hevige campagne tegen hen, onder meer na de gebeurtenissen in Spanje in 1930-1931. De bordigisten vonden dat het niet de taak van de kommunisten was, om de republiek te redden. Daarom vroegen zij dat alle nationale Oppositiesekties daarover zouden diskussiëren. Geen enkele sekte was daartoe bereid: zij vonden dat de bordigisten al lang genoeg geduld werden en de samenwerking te lang geduurd had. In 1932 werd met hen geen rekening meer gehouden. Het I.S. richtte een nieuwe groep op, de N.O.I. of Nieuwe Italiaanse Oppositie, doch zij had bijna geen aanhang bij de immigranten (30).

De federatie Brussel verzette zich tegen dit "bureaokratisch" manoeuvre. De uitsluiting uit het I.S. had voor gevolg dat de bordigisten toenadering zoch-

ten tot de groep Hennaut in België (31). Vóór 1932 waren 2 bordigisten, Michel en Hilde (Hildebrand) de actiefste militanten van de Brusselse Oppositionele Jongerengroep (32). De Italianen leefden hier allen onder een schuilnaam; niemand kende de echte naam van Michel of Rintintin bijvoorbeeld, wat de identifikatie nu bemoeilijkt (33). Een andere Italiaan, Vittorio Nonni, was actief vanaf 1928. Voor de activiteiten van de bordigisten na 1932 verwijzen wij naar de bespreking van de groep Hennaut, de Internationale Kommunisten. Vermelden wij toch nog dat de bordigisten niet noodzakelijk Italianen waren, ook bij de Belgen hadden hun opvattingen sukses, o.a. Jean Van Hoegaerden. In 1938 zullen enkelen een blad *Communisme* oprichten.

Poolse groep

In april 1932 gaf de Brusselse federatie en W. Lewitsky, in akkoord met het I.S., een Pools blad uit, *Proletariat* (34). Het was in de eerste plaats de bedoeling om de politieke documenten van Trotsky in het Pools te vertalen, wat nog niet officieel gebeurd was.

Volgens George Vereeken bestond er bij de Poolse kommunisten in België een zekere sympathie voor de Oppositie. Er werden dan ook pogingen ondernomen om een Poolse fractie op te richten.

De enige kontaktpersoon die men had was Lewitsky. Vereeken deed een dringende oproep om adressen door te geven waar het blad kon geplaatst worden, waar er Poolse Oppositionelen of Joden die Pools kenden verbleven, en waar er emigratiecentra van de Polen waren (35).

De verschijning van het eerste nummer was financieel zeer zwaar. Lewitsky betaalde zelf 1.200 F voor de drukker en 400 F voor de verzendingskosten (36). In Frankrijk en België waren er 225 nummers geplaatst — waarvan 50 in Parijs — aan 50 centiemen (37). Er bleef nog een deficit over van 435,80 F, waarvan de Belgische Oppositie 200 F betaalde.

Wij denken niet dat er een tweede nummer verscheen. Lewitsky was zwaar ziek geworden en had te weinig geld over. Toen men zes weken lang niets van hem gehoord had — vanwege zijn ziekte — had Pierre Naville voorgesteld op een algemene vergadering van de L.K.O. om in Polen zelf een blad te laten verschijnen (38). En inderdaad, in mei 1933 had de Oppositie in Polen, die daar in de voornaamste industriële centra was doorgedrongen, met een tweewekelijks blad *Unser Sedant* (Ons gedacht) in het Joods.

Het eerste nummer werd gekonfiskeerd en een volgend gecensureerd. In juli was er al een nieuw blad, *Iskra* (Etincelles) in de Poolse taal (39). Met de verschijning van *Proletariat* had de federatie Brussel enorm veel werk gehad, zodat tijdelijk alle andere werkzaamheden waren stopgezet. Rond die datum telde de groep ten hoogste 20 leden.

Naast de contacten met immigranten (bordigisten en Polen) zorgde de federatie Brussel tevens voor het in leven houden van een Leuvense afdeling van de Oppositie. In oktober 1931 werkten George Vereeken en Michel (bordigist) met Frederik Deweedt, Leuvenaar en wonende in Charleroi, samen aan de vorming van een sektie te Leuven (40). De afdeling heeft echter nooit veel meer dan 8 leden geteld, die daarbij nog niet bijzonder actief waren. Zij werkten mee in werklozenkomitees (41) en daarnaast signaleerden wij ook hun werking in de anti-oorlogsliga reeds in 1933.

Raf Van Lerberghe heeft hiervan niets genoteerd staan, behalve een zestal namen uit Leuven, waaronder een Weets en Deweert. Volgens ons slaan deze twee namen op Frederic Deweedt, Oppositioneel (42).

Samengevat : de L.K.O. had op één jaar tijd Oppositionelen verzameld van Brussel, Leuven, Luik, Verviers en uiteraard Charleroi. Er waren contacten met bordigisten en Polen.

De pers

Aangezien onze informatie over de Linkse Kommunistische Oppositie (1931-1934) — met enige uitzondering voor de Brusselse groep — bijna uitsluitend op gegevens uit *La Voix Communiste* gesteund is en dit blad slechts tweewekelijks verscheen, kon de activiteit niet op de hielen gevolgd worden. Trouwens, van welke gegevens en werkzaamheden worden wij via het kanaal van de pers op de hoogte gesteld ? Dit is niet bijster veel : enkele aankondigingen van meetings, financiële aspecten van *La Voix Communiste* en vooral ook berichten van de ondernemingen.

Van 1931 tot juli 1932 werden telkens te Brussel, Châtelet, Châtelineau, Farcienne en Marchienne, een aantal meetings gehouden over de werkloosheid en de crisis en een reeks meetings over de Duitse situatie (43) De sprekers waren Alexander Dewaet, Leon Lesoil en Georges Vereeken.

In Brussel werd er een meeting ingericht met P.H. Spaak als "genodigde". Wij leggen de nadruk op genodigde daar het volgens Spaak in geen geval mocht overkomen dat hij als tegenspreker kwam, noch dat de meeting samen ingericht werd (44).

Het is bijna vanzelfsprekend dat deze kleine groep met enorme financiële lasten te kampen had. De voornaamste kosten waren afkomstig van *La Voix Communiste*. Ten gevolge van de kleine oplage werkten zij met een deficit van 200 F per nummer (45). Dit diende gedekt te worden door steunpenningen van sympathisanten. Toch betaalde de federale kas — die gespijsd was met het lidgeld — voor elk nummer 100 F (46).

Deze inspanning voor het blad ging dus ten koste van uitgave van pamfletten, het inrichten van meetings, reisonkosten en dergelijke meer (47). De oplage schommelde tussen de 600 en de 700 nummers (48). Die van de allereerste nummers lag iets hoger omdat de abonnees van *Le Communiste* ter kennismaking vier keer gratis een nummer ontvingen (49). In juni 1931 telde men 216 abonnementen (50). Zij waren echter halfjaarlijks of driemaandelijks, ondanks dat dit meer inspanningen en kosten vergde. Wij denken dat de onzekerheid omtrent de verschijning de verklaring hiervoor is. In mei 1932 was de oplage gevoelig gestegen (51). Op 21 augustus 1932 werd *La Voix Communiste* een weekblad (52).

Naast de verspreiding en de financiële problemen, die heel wat inspanningen vergden van de leden, stelden zich voor de groep ook problemen over de inhoud. Zij beaamden zelf dat de inhoud zeer pover was, zeker in de eerste nummers (53).

In *Le Communiste* van 1928-1929 waren er op dat vlak geen moeilijkheden : zij hadden voldoende bekwame redactionele krachten. De militanten en Charleroi droegen indertijd enkel bij voor de regionale berichtgeving zoals stakingen en syndikale conflicten.

Als we het uitzicht en de inhoud vergelijken met *Le Communiste* dan werd er in *La Voix Communiste* meer de nadruk gelegd op korte berichten over de toestand in de bedrijven en mijnen uit de streek van Charleroi, Basse-Sambre, Verviers en Luik, in plaats van artikels over de sociaal-democratie, de K.P., nationale en internationale vraagstukken. De internationale pagina *La Voix* werd bijna telkens gevuld met een artikel van Trotsky, o.m. over de lijn van de Komintern, de Duitse en Spaanse situatie. Een opvallend verschil ook met *Le Communiste* is dat het aantal namen van militanten dat in *La Voix* afgedrukt werd vier jaar lang, op twee handen kon geteld worden.

Bij verslagen van meetings, tussenkomsten, verkiezingen van gemeenteraadsleden en aanhoudingen in stakingen (bij voorbeeld deze van 1932) konden wij enkel lezen dat er "een" kameraad van de Oppositie bij betrokken was. Reeds in november 1927, nadat was uitgelekt dat een rechtse groepering (*L'Action Nationale*) de namen en contactadressen uit de *Rode Vaan* en de *Drapeau Rouge* verzamelde en lijsten aanlegde, werd besloten het publiceren van namen, waar mogelijk, te vermijden (54). De Oppositie heeft deze beslissing overgenomen.

De federatie Charleroi heeft dat zeer strikt toegepast. Vereeken merkte op dat er tussen de Brusselse oppositionelen en die van Charleroi een nuanceverschil bestond in de houding ten opzichte van het repressieapparaat (55). Charleroi vond Brussel té lichtzinnig op dat vlak, maar omgekeerd vond de Brusselse groep dat Charleroi overdreven voorzichtig was. Waarschijnlijk was deze overdreven houding ingegeven door de talrijke afdankingen van kommunisten in die streek.

Laten wij nu ook zijdelings een inhoudelijke vergelijking maken tussen *Le Communiste* en *La Voix Communiste* betreffende de politieke en syndikale lijn. De ordewoorden die gelanceerd werden voor de arbeiders in de ondernemingen en de mijnen, waren in de grond dezelfde : eerst verbetering van de levensvoorwaarden van de arbeiders en pas daarna de politieke eisen.

De oproep voor 1 mei 1932 bracht een nieuwe slogan : "*voor de verovering van de zes-uren-dag*" en "*voor pensioen op 50-jarige leeftijd !*". Dat was dus een eis die ook op het programma stond van de "*Chevaliers du Travail*" en als oplossing gezien werd voor de werkloosheid (56). Een andere 1-mei oproep die zijn oorsprong vond in de gewijzigde Belgische situatie, was : "*Tegen het fascisme en de oorlogsdreiging !*" Onder "*fascisme*" verstond *La Voix Communiste* : een aanval door de burgerij op de arbeidersorganisaties, om hen te onderwerpen aan de voorwaarden gesteld door het kapitalisme. Het was wel even nodig dit te verklaren omdat de K.P. van de daken schreeuwde dat de sociaal-demokraten in feite sociaal-fascisten waren. De Linkse Kommunistische Oppositie vond dit een gevaarlijke verwarring-zaaiende slogan (57).

Op 1 mei stapte de Oppositie in de voormiddag op met naast haar respectievelijk syndikale organisaties en in de namiddag de K.P.B. De syndikale politiek van de L.K.O. verschilde in geen enkel opzicht van die van de Oppositie van 1928-1930; hij was ook gebaseerd op de besluiten van de eerste kongressen van de IIIde Internationale.

Uiteraard werden er wel andere ordewoorden gegeven, aangepast aan de ge-

wijzigde economische toestand, bijvoorbeeld in een periode van algemene loonsverlaging werd geen loonsverhoging geëist, maar wel behoud van het loon, met daaraan gekoppeld de strijd tegen de werkloosheid.

De staking juli-augustus 1932

De Oppositie werd in juli-augustus 1932 meegetrokken door de grote stakingsgolf, zij het enkel te Gilly en Châtelineau. Slechts in vogelvlucht zullen wij de onmisbare gegevens van deze staking overlopen. Voor meer gedetailleerde en uitvoerige informatie verwijzen wij naar andere werken.

De feiten

De periode waarin de spontane staking uitbrak was midden in een grote economische crisis met loondaling, indexverlaging en grote werkloosheid overal. Bij de mijnwerkers werd het aandeel van de huurprijs in hun uitgaven steeds groter. (De huizen behoorden toe aan de mijnen) (58).

Daarbij kwam nog dat deze categorie werknemers in juni — eerst de maandag, later ook de dinsdag — werkloos werden. Een groot gedeelte onder hen kon geen financiële steun bekomen.

Tegen deze gedeeltelijke werkloosheid braken sporadisch conflicten uit in de Borinage, die steeds konden bijgelegd worden. De aanleiding tot de spontane staking die uitbrak op 4 juli in de Borinage, was een nieuwe loonsverlaging van 2 tot 10% (variërend volgens categorie) (59).

Een diepgaander onderzoek over de werkelijke oorzaak van deze staking zou nieuwe feiten aan het licht kunnen brengen. Volgens R. Verdoodt — oppositioneel — die vanaf eind juni 1932 tot zijn aanhouding midden juli in Charleroi verbleef, kwam een tijdelijke werkonderbreking de patroons zelfs goed van pas.

Enkele jaren geleden heeft de Federatie van de Belgische Industrie studies gepubliceerd over het Nationaal Comité van de Mijnen, met onder meer processen-verbaal van dat Comité van 1932. Maanden vóór de staking klaagden de patroons en de direkties van de mijnen erover dat de stocks te groot werden. De goedkoopste en gemakkelijkste manier om die te likwideren was "*une toute petite grève*". De arbeiders volledig werkloos stellen zou ook te veel wegen op de gemeentelijke financiën (60).

Wij hebben deze bewering niet nagegaan — het is voor ons van minder belang — maar het was wel duidelijk dat de patroons niet gehaast waren om toegevingen te doen omdat hun stocks nog zeer groot waren. De regering heeft hen ertoe gedwongen in te gaan op de eisen van de stakers (61).

Houden wij het bij het eigenlijk onderwerp van ons onderzoek.

Begin juli 1932 brak de staking uit in de mijnen van de Borinage. Zowel voor de Centrale der Mijnwerkers — die onmachtig stonden tegenover de staking — als voor de kommunisten (Oppositie en K.P.B.) nam zij geheel onverwacht een ernstige omvang. Als een lopend vuurtje breidde de staking zich uit en bereikte andere industrietakken in de Borinage, op 7 juli de mijnen van Le Centre en Charleroi en de Basse Sambre, en op 9 juli de mijnen van Liège en later die van de Kempen.

In de Borinage was, buiten enkele kleine bedrijven, het economische leven beheerst door de mijnen. De industrie lag daar dan ook vlug lam. Het nieuwe Kempens Bekken was gekenmerkt door een gelijkaardige overheersing van de mijnindustrie. De toestand is echter niet te vergelijken met de Borinage: het was een nieuw en modern bekken, er was geen strijdtraditie, het grootste deel van de arbeiders waren vreemdelingen, die bij verlies van hun werk om een of andere reden (bijvoorbeeld deelname aan een staking) hun huis moesten verlaten.

De arbeidersorganisaties waren er uiterst zwak. Toch zou de staking juli-augustus ook in die bekkens een offensief tegen het patronaat uitlokken, zij het dan minder hevig dan in de andere mijnen.

In Charleroi, Le Centre en Liège was de metaal en de mechanische industrie even sterk vertegenwoordigd als de mijnindustrie. In deze tak zou de staking ook opgevolgd worden. Militanten van de L.K.O. waren enkel in deze laatste mijnbekkens actief en in mindere mate ook in de Basse-Sambre, in de half-landelijke gemeenten tussen Charleroi en Namen (62).

Voorals de K.P., de twee Oppositiegroepen L.K.O. en K.O. en de Socialistische Jonge Wacht, waren zeer actief om de staking die spontaan was uitgebroken te aktiveren en uit te breiden. De leidende rol van de Linkse Kommunistische Oppositie beperkte zich tot Gilly en Châtelineau. In andere streken waren zij ook op post (Marchienne-Docherie, Jumet, Ransart, Mont-Sur-Marchienne, Basse-Sambre); het is echter moeilijk hun aktie daar na te gaan. Zoals ook de K.P. lanceerde de Oppositie ordewoorden als “algemene staking”, “Mars op Brussel”, “Nationale Betoging”. Bij bepaalde syndikale afdelingen en stakerskomitees vonden deze slogans gehoor (63).

Na de woelige dagen van uitbreken van kasseien, verwoesten van eigendommen van mijnindirekteurs en bestorming van het volkshuis van Charleroi werd nagedacht over de juiste doeleinden van de staking, de verdere uitbreiding, en de organisatie. Toen werden er stakingskomitees gevormd. In Gilly en Châtelineau groepeerden zij alle arbeiders : gesyndikeerden, syndikaal daklozen en leden van de "Chevaliers du Travail". Zij braken met de korporatieve indeling van de syndikaten (64). De bezielers van het regionaal stakerskomitee van Charleroi waren hoofdzakelijk leden van de "Chevaliers du Travail" en oppositionelen. Midden juli, einde van het offensieve gedeelte van de staking, boetten de komitees een deel van hun kracht in. Regeringsmaatregelen viseerden een totale isolering van het gebied; een samenscholingsverbod werd afgekondigd, talrijke aanhoudingen werden verricht en leger en rijkswacht werden massaal naar het gebied gestuurd. Vele leden van de K.P. en de L.K.O. werden aangehouden. De belangrijkste leiders van de Oppositie : Leon Lesoil, Fernand Huet, Pierre Van Der Borght, Jules Hénin, Louis Lebrun (65) en R. Verdoodt (66) alsook een heel deel andere leden waarvan we de namen niet kennen, werden aangehouden in verband met de mars op Brussel (66).

In augustus bloedde de staking langzaam dood, toch zou er in sommige mijnbekkens nog tot midden september verder gestaakt worden.

Resultaten van de staking

Afgezien van een gedeeltelijke inwilliging van de eisen van de stakers (verschillend van streek tot streek) had de staking nog andere resultaten. De socialisten hadden gezichtsverlies geleden; de komende verkiezingen zouden echter aantonen dat dit geen angstwekkende vormen aannam, zoals verwacht. Belangrijk ook voor de staking, was de werking van stakerskomitees die op bepaalde plaatsen alle arbeiders van welk syndikaat ook verenigden.

Op initiatief van het regionaal stakerskomitee van Charleroi werd een overkoepelende organisatie opgericht (67). Twisten tussen de K.P. en de Oppositie zouden echter de samenwerking verhinderen. Het regionaal stakerskomitee was geleid door de "Chevaliers du Travail" en de L.K.O. Zij hadden 40 afgevaardigden gekozen; twee K.P.-ers hadden tegen gestemd (68). Het regionaal stakerskomitee van Seraing kwam pas voor het eerst bijeen op 19 augustus. Het was geleid door de C.R.M. en de K.P. (69). Verder waren nog komitees in de Basse-Sambre (geleid door de L.K.O.), le Centre en de Borinage (70).

De eerste nationale bijeenkomst werd georganiseerd op 27 augustus. Er waren 171 afgevaardigden aanwezig. De K.P.-leden waren er als delegaties van stakerskomitees (soms onbestaande lokale komitees), zo kwam Joseph Jacquemotte als gemandateerde van Le Centre. Hiertegen rees verzet op de vergadering. De belangrijkste woordvoerder hiervan was Alexander Dewaet, oppositioneel. Hij wenste niet dat het stakerskomitee een politieke stempel zou opgeplakt krijgen omdat het de eenheid in de weg zou staan. De meerderheid stond achter Dewaet (72).

Een nationale leiding werd gevormd met afgevaardigden van de regionale stakerskomitees, 3 van de Borinage, 3 van de Centre, 3 van Charleroi, 1 van Basse-Sambre, 3 van Liège en indien mogelijk zou iemand van Limburg ook van de partij kunnen zijn. De afgevaardigde van Basse-Sambre was Charles Verhaegen, oppositioneel. Die van Charleroi waren Lesoil, Lambot (K.P.-lid) en Cornez (72).

Het tweede nationaal kongres had plaats op 9 september, Lesoil en Verhaegen werden uitgesloten wegens defaitisme en pessimisme. Heel veel arbeiders hadden in september het werk hernomen, enkel nog een aantal mijnwerkers zetten de strijd verder. In de Basse-Sambre was de staking volledig gedaan. Daar Lesoil niet meer achter de eis van "algemene en verdere staking tot het uiterste" stond, werd hij, samen met Verhaegen, uitgesloten. Het stakerskomitee van Charleroi trok zich terug en het nationaal komitee viel uiteen (73).

Nabeschouwingen over de rol van de L.K.O.

Toch nog een verklarende noot over de leidende rol van het handjevol oppositionelen bij de actieve arbeiders van Gilly en Châtelineau.

Volgens de federatie Charleroi zelf was dit de vrucht van een jarenlange, geduldige aktie ten voordele van een eenheidspolitiek (74). De Kommunistische Oppositie — de groep Hennaut — beaamde dit : de unitaire houding, de beredeneerde politiek, de hoge moraliteit in de aktiemiddelen (?) en vooral de realiteitszin verklaarden volgens haar het sukses van de Oppositie. Dit laatste — de realiteitszin — werd benadrukt omdat de Linkse Kommunistische Oppositie de arbeiders niet in het avontuur wierp, zoals de K.P. dit deed, door ondermeer eigen vakbonden op te roepen voor een algemene staking op een moment dat de beweging doodgebloed was (75). Volgens de groep Hennaut was de grootste fout van de L.K.O. dat zij zich terugtrokken wanneer de K.P. op het terrein ver-

scheen. Nooit zou men ergens tegelijkertijd militanten van de Oppositie en de K.P. aantreffen (59).

Wij kregen pas een goed beeld van de houding van de L.K.O. in de staking, naar aanleiding van een polemiek tussen Pierre Naville (Frankrijk) en Charleroi. Pierre Naville had gedeeltelijk een nationale vergadering bijgewoond waar een bilan werd opgemaakt van de staking. Hij was gemandateerd door het Uitvoerend Bureau van de Franse Ligue. Hij merkte op dat Charleroi geen politiek werk deed tijdens de staking. Hiermee bevestigde hij ook onze indruk dat de federatie Charleroi altijd – niet alleen bij die staking – meer syndikalistisch was dan kommunist. Eerst de economische strijd, dan de politieke eisen, doch die laatste kwamen steeds achterop, als een aanhangsel. Zij kwamen niet tussenbeide onder het etiket Linkse Kommunistische Oppositie, maar onder de naam “Chevaliers du Travail”. Zij hadden een heilige schrik om door de arbeiders te worden afgestoten als een politieke klik die voor eigen winkel werkte.

Deze houding kenmerkte eigenlijk alle oppositionelen. De L.K.O. interveneerde in de staking door middel van de “Chevaliers du Travail”. Zij gingen uit van het standpunt dat eerst alle arbeiders moesten samengebracht worden om de gestelde eisen te verdedigen en om de staking uit te breiden. In deze fase zou een strijd tussen reformisten en kommunisten de gemeenschappelijke strijd kunnen verlammen. Geen enkele politieke meeting werd gehouden. De meetings en de pamfletten werden gegeven onder de benaming “Chevaliers du Travail”.

De nationale vergadering – na de gebeurtenissen – keurde deze houding goed. De L.K.O. maakte zichzelf slechts één verwijt, namelijk dat de staking die op 7 juli in Charleroi begon, vlugger had moeten uitgebreid worden naar Liège; immers door te wachten tot 9 juli hield het repressie-apparaat een goede uitbreiding tegen. Toch had de staking volgens de L.K.O. bewezen dat een lilliputgroep met geduldig werk in pre-revolutionaire omstandigheden het vertrouwen van de arbeiders kan winnen en haar ordewoorden kan doen weerklank vinden (76). De staking was een opkikker voor de Linkse Kommunistische Oppositie zoals eigenlijk ook voor gans de arbeidersbeweging.

Na de staking

Kijken wij even naar de onmiddellijk zichtbare gevolgen van de staking op de L.K.O. : het blad, de leden, de verkiezingen en de “Chevaliers du Travail”.

Tijdens de staking was de oplage van *La Voix Communiste* 5.000 exempla-

ren en daarna 2.000. In Jumet was volgens de Oppositie de verkoop zo hoog dat de K.P. ter verwarring als titel van haar blad riep *La Voix du Communisme*. Haar ledenaantal zou verdubbeld zijn en wij kunnen vermoeden dat het aantal ten hoogste 80 bedroeg. Nu waren er echter wel militanten in de streek rond Charleroi met daarbij een zekere inplanting in Basse-Sambre, Ham-sur-Heure, Auvélais, Tamines en Arsimont.

Een andere — in zekere mate — barometer voor de invloed van de Oppositie na de staking waren de gemeenteraadsverkiezingen. Met “in zekere mate” bedoelen we dat het een aanwijzing is maar geen maatstaf.

Volgens Leon Lesoil beantwoordden de resultaten helemaal niet aan de reële invloed van de Linkse Kommunistische Oppositie. Zoals ook bij de vorige verkiezingen opgemerkt werd, hebben de arbeiders nog altijd schrik hun stem te verliezen door op een kleine groep te stemmen die toch geen kans heeft de meerderheid te halen.

De Oppositie had aan de K.P.B. voorgesteld een eenheidsfront aan te gaan (77). De Kommunistische Partij weigerde echter (78). Aangezien de K.P. geen lijsten indiende in Gilly, Châtelineau Ransart, Mont-sur-Marchienne en Auvélais, kwam de Oppositie zelf op. Daarbuiten stemde ze voor de K.P.B. Niet iedereen in de organisatie was het met die oproep eens. Vereeken en Lesoil waren voorstanders van de tactiek van elektorale steun voor de socialistische kandidaten. Vereeken zag dit in een perspectief op lange termijn. Deze tactiek zou volgens hem de invloed van de Oppositie vergroten bij de Jong-Socialisten. Hij en Lesoil baseerden zich op Lenin die zou gezegd hebben dat de massa's moeten gewonnen worden voor het kommunisme, maar dat men hiervoor rekening diende te houden met hun parlementaire illusies.

In Gilly en Châtelineau, waar alle arbeidersactiviteit rond de Oppositie draaide, verwachtte men dat de arbeiders de sociaal-demokraten zouden steunen. Een kameraad van Luik zag een tussenoplossing door in Brussel op te roepen om op de B.W.P. te stemmen en in Charleroi op de K.P. (79). De kommentaar op de verkiezingsuitslagen in *La Voix Communiste* was vooral over de niet-proportionele verdeling van de zetels. In het totaal had de K.P. en de Oppositie in het arrondissement Charleroi 21 verkozenen en de B.W.P. 123 terwijl een evenredige verdeling voor de K.P. 35 zetels en voor de B.W.P. slechts 109 zetels zou geweest zijn (80).

Bekijken we de resultaten voor de Oppositie. In Châtelineau bewam zij 1486 stemmen, één verkozene, Leon Lesoil, met 148 voorkeurstemmen, en 33 procent van het aantal socialistische stemmen (81).

In Gilly behaalde zij 2611 stemmen en drie verkozenen : Octave Atlas, glasbewerker, Pierre Van Der Borght, mijnwerker en sekretaris van de "Chevaliers du Travail" en Jules Hénin, mijnwerker. Zij hadden 36 procent van het stemmenaantal voor de B.W.P. (82).

In Ransart behaalde de Oppositie 914 stemmen, één verkozene, namelijk Alexander Dewaet, mijnwerker en 31 procent van het B.W.P. stemmenaantal. Camille Richir, die als tweede op de lijst stond, had 117 voorkeurstemmen, dus meer dan Dewaet, die er 101 haalde (83). In Mont-sur-Marchienne had de Oppositie tegen alle verwachtingen in geen verkozene : ze had 353 stemmen (84). En tenslotte behaalde de Oppositie in Auvélais met 228 stemmen geen verkozenen (85).

In vergelijking met de vorige gemeenteraadsverkiezingen in 1926 had — toen nog — de K.P. geen verkozenen in Gilly, maar twee in Châtelineau, namelijk Leon Lesoil en Alexander Grolet. Ook deze laatste was lid van de Oppositie geworden. De deelname aan de verkiezingen had enkele minder plezierige gevolgen, in de eerste plaats voor de peters; daarnaast waren er uitsluitingen uit het syndikaat. In Auvélais werden de peters voor de Oppositielijst lastiggevallen door de B.W.P. en werd gedreigd hen uit de koöperatieven te sluiten (86). Ook in Mont-sur-Marchienne, waar de L.K.O. niet zoveel aanhang had, werden 99 namen van peters door de B.W.P. in het Volkshuis uitgehangen. Die peters werden bedreigd met uitsluiting en stopzetting van werklozenvergoeding (87). Voor de mijnwerkers was syndikale uitsluiting niet zo'n groot probleem, zij konden zich aansluiten bij de "Chevaliers du Travail", maar de metaalbewerkers niet. In Mont-sur-Marchienne waren drie metaalbewerkers uitgesloten. Ook in Ham-sur-Heure werden syndikale delegees uitgesloten (88). De Oppositie besloot op een algemene vergadering om de uitgeslotenen nationaal te groeperen in een liga, zonder daar evenwel een syndikaat van te maken.

Twee tendenzen binnen de L.K.O. tekenden zich hieromtrent af. De meerderheid oordeelde dat de liga moest strijden voor reïntegratie en dat geen enkele niet-uitgeslotene de liga kon vervoegen. Zij zouden meteen ook een verzetskas organiseren. Een minderheid van 6 militanten oordeelde dat de arbeiders die vonden dat de syndikaten verrot waren, in die liga mochten opgenomen worden (89).

Voor de "Chevaliers du Travail" werd een nieuwe regeling aanvaard : gezien het groot aantal aanvragen van arbeiders werden nieuwe sekties opgericht. Er werden ook mijnwerkers opgenomen die hun syndikatenboekje gescheurd

hadden. In de Basse-Sambre werd de arbeiders aangeraden bij de Centrale der Mijnwerkers te blijven, doch aangezien de Centrale Révolutionnaire des Mineurs van de K.P. daar ook in aanwezig was en daar rekruteerde, heeft men besloten toch een afdeling van de Chevaliers op te richten (90).

Na de staking bedroeg het ledenaantal van de Chevaliers, in oktober 2.000 (91) en in november 2.500 (92). Pierre Van der Borgh, sekretaris van de Chevaliers, oppositioneel, zetelend in de gemeenteraad, deed na zijn dagtaak administratief werk en betaalde werklozengeld uit. Voor de politiek restte hem niet zoveel tijd meer.

In hetzelfde jaar nog hadden vervroegde parlements- en provincieraadsverkiezingen plaats. De L.K.O. stelde aan de K.P. voor een gemeenschappelijke lijst in te dienen, zonder dat oppositionelen op verkiesbare plaatsen zouden staan. Op een nationale vergadering van 23 oktober van de L.K.O. werd dit unaniem aangenomen. Er werd voorgesteld Lesoil op de derde plaats, Pierre Van der Borgh op de zesde en Alexander Dewaet op de negende plaats te stellen (93). De argumentering die gebruikt werd voor een gemeenschappelijke lijst was dat 1929 bewezen had dat de arbeiders die zich wilden distantieëren van de B.W.P. noch voor de K.P., noch voor de Oppositie stemden.

De K.P. wees dit voorstel echter af. De Oppositie besloot toch maar op te roepen om voor de K.P. te stemmen (94).

Door de niet-deelname aan de verkiezingen verloor de Oppositie weer een belangrijk lid, Fernand Huët, metaalbewerker. Deze was in 1929 kandidaat voor de Oppositie; nu werd hij lid van de K.P. en stond daar op de lijst (95). Op verschillende meetings van de Oppositie ging hij als tegenspreker, hij viel voornamelijk Lesoil en Vereeken aan. Door de L.K.O. werd hij de "kersverse trotskistenvreter" genoemd (96).

Het resultaat van de verkiezingen duidde een forse vooruitgang aan voor de K.P., vooral te Luik en Charleroi. Toch bekwamen zij niet het verwachte resultaat. Zij hadden nu drie parlementsleden : Jacquemotte van Brussel, Henri Glineur van Charleroi en Julien Lahaut van Luik (97).

Van fraktie naar partij

De nieuwe oriëntatie

De volgende belangrijke gebeurtenis was dat in januari 1933 Hitler tot rijks-

kanselier benoemd werd. De K.P. van Duitsland had de vorige presidentsverkiezingen reeds fascistisch genoemd, met het gevolg dat zij nu niet tot een serieuze poging kwam om zich tegen Hitler te verzetten.

Trotsky daarentegen betitelde een regime slechts dán als fascistisch als de arbeidersorganisaties systematisch vernietigd werden. Hij keurde de houding van de K.P. scherp af. Meer dan welke marxist ook wistte hij de opkomst van het fascisme in Duitsland aan het falen van de leiding van de arbeidersbeweging. De K.P. die de sociaal-demokraten sinds 1928 sociaal-fascisten noemde en dus een eenheidsfront van beide partijen onmogelijk maakte, was de hoofdschuldige volgens Trotsky. Om die redenen kon de Oppositie zich niet langer fraktie van de K.P.D. noemen (98).

Alleen een samenbundeling van alle arbeiderskrachten kon volgens Trotsky het fascisme omverwerpen, vandaar dat de Oppositie een nieuwe oriëntatie moest bediskussiëren. Alle sekties van de Internationaal Linkse Oppositie werd gevraagd de toestand te bestuderen. In *La Voix Communiste* verscheen een discussietribune die toeliet dat voor- en tegenstanders aan het woord kwamen (99).

Iedereen was echter voor een nieuwe oriëntatie (100). Een deel van de Brusselse groep ging zelfs verder en vond dat alle nationale sekties van de Oppositie dergelijke oriëntatie moesten nemen. De woordvoerders waren Gille (?) en George Fux (101). Tegen deze redenering werd fel gereageerd, ook door George Vereeken (102).

En toch werd twee maand later een nieuwe discussietribune geopend over de nieuwe oriëntatie van de Internationale L.K.O. : geen fraktie meer maar partij (103). Dit werd gerechtvaardigd doordat de K.I. geen lessen getrokken had uit de gebeurtenissen, en de nederlaag van de Duitse K.P. zelfs niet wilde inzien (104).

Ineens was gans de Belgische Oppositie het eens met die vaststelling om niet langer meer een fraktie van de K.P. te zijn (105). Ook de andere sekties van de Oppositie gingen onmiddellijk akkoord, zodat de leiding van de Oppositie opmerkte dat alle sekties dit te rap, te gemakkelijk en zonder enige tegenstand overgenomen hadden, dit terwijl de studie hieromtrent nog niet eens verdiept was (106).

Een verklaring werd niet gegeven, doch wij denken deze niet ver te moeten zoeken. Vanaf de eerste internationale vergadering van de Oppositiegroepen in april 1930, en reeds daarvoor, waren er voortdurend groepen afgevallen die voor de oprichting van een tweede partij waren. Voor België was dat de groep Hennaut, voor Duitsland de "invloedrijke" Leninbund en voor Frankrijk "Contre le Courant", om de belangrijkste te noemen.

Nog vóór in België een nationale vergadering tot een discussie over fractie of partij gekomen was, was er al, in augustus 1933, op een internationale vergadering van de partijen die noch tot de tweede noch tot de derde Internationale behoorden, een "Verklaring van de vier" — Internationale Linkse Kommunistische Oppositie, de Onafhankelijke Socialistische Partij (O.S.P. Nederland), de Revolutionair Socialistische Partij (R.S.P. Nederland) en de Socialistische Arbeiders Partei (S.A.P. Duitsland) - ondertekend, waarin de oprichting van een vierde Internationale werd bekendgemaakt (107). De Internationale L.K.O. veranderde haar naam in Ligue Communiste International (bolchévique-léniniste) — afgekort L.C.I. : zeer verwarrend met de groep Hennaut, die zich in 1932 de benaming Ligue des Communistes Internationalistes toeëigende (in het Nederlands Liga van de Internationale Kommunisten). De eerste keer echter dat de naam L.C.I. in België gebruikt werd, was op 7 januari 1934 (108).

Toenadering tot de groep Hennaut

De nieuwe oriëntatie van de Linkse Kommunistische Oppositie — geen herstel van Kommunistische Partij en Internationale meer mogelijk en dus oprichting van een nieuwe partij — versmalde de kloof die bestond tussen de K.O., geanimeerd door Hennaut en waarvan de L.K.O. was afgesplitst in 1930. Het kwam dan ook op 9 september 1933 tot een toenadering. De gemeenschappelijke bijeenkomst van de respectieve nationale leidingen werd gehouden te Brussel op 8 oktober 1933 (109).

Vóór de vergadering begon waren er al strubbelingen : de L.K.O. weigerde discussie in het bijzijn van drie bordigisten die de groep Hennaut vergezelden. Een halve voormiddag werd daarover gediskussieerd. De L.K.O. gaf als reden dat zij de bordigisten enkele weken voordien om inlichtingen gevraagd hadden over een internationale bordigistische organisatie in opbouw, en de bordigisten hadden de brief nooit beantwoord.

De werkelijke reden van de weigering van bordigisten lag wel dieper en verder in het verleden dan dat. Beide groepen hadden behalve in Brussel nooit met elkaar kunnen omspringen en de bordigisten waren volgens de L.K.O. té sektair té formeel, remden hierdoor een vruchtbare discussie en brachten alles op terreinen die de trotskisten niet interesseerden.

Het eindelijk resultaat van de bijeenkomst was de oprichting van een tech-

nische commissie voor beide groepen, die de konfrontatie van de programma's zou vergemakkelijken en die een discussiebulletin zou publiceren.

Uit de konfrontatie van de twee organisaties bleek dat de meningsverschillen verdiept waren sinds de scheuring.

Hennaut had veel kritiek op de "Verklaring van de vier" en op de samenwerking met linkse socialisten in het algemeen. Volgens hem moest in de eerste plaats een discussie komen van alle bestaande oppositiegroepen vooraleer zich te wenden tot de socialisten. Volgens Trotsky echter was dit niet gunstig en was er meer toekomst bij de sociaal-demokraten. Lesoil verduidelijkte Trotsky's standpunt: "*het is mogelijk*", zei hij, "*dat die linkse sociaal-demokraten arrivisten en demagogen zijn, wij weten dat het gevaar zeer groot is, maar het zijn de arbeiders die wij willen bereiken, hun aanhang!*" (110).

Trotsky, die het verslag van de fusievergaderingen las, was uiterst verontwaardigd over de persoon van Hennaut. Volgens hem was het iemand die nog zocht, die met iedereen wou discussiëren, een model van politieke en theoretische verwarring die over alles twijfelde en overal gevaren vreesde. "*Il (Hennaut) est devenu le disciple scholaste qu'est Souvarine*".

Dat Hennaut nog wou discussiëren met de buitenlandse Oppositie-groupus-kules in Frankrijk en Duitsland, vond Trotsky al te gortig, omdat dit reeds drie jaar lang gebeurd was (111).

Leon Trotsky eindigde de brief met: "*ik wil mij niet in het minst mengen in uw discussie en fusieonderhandelingen. Het zou goed zijn moest de groep of een deel van de groep Hennaut ons vervoegen, maar beslis daar zelf over*".

Deze brief, andere documenten en nieuwe gemeenschappelijke vergaderingen duiden erop dat er een achteruitgang was in de werking naar de fusie. Wij hebben nergens iets teruggevonden dat erop zou wijzen dat de besprekingen definitief afgesprongen waren, maar de brieven die naar mekaar verstuurd werden laten verstaan dat de fusie er nooit zou komen (112).

Een deel van de Antwerpse groep zou zich wel, na enkele verwikkelingen in de eigen groep, bij de L.K.O. voegen in de loop van 1934 (zie hoofdstuk 5.2).

De werking van de Brusselse jongeren

Naast de discussies over een nieuwe oriëntatie en de fusiegeschiedenis, ging het leven en de werking van de Linkse Oppositie haar gewone gang.

Wij hebben tot nog toe onze aandacht gevestigd op de federatie Charleroi

en de nationale activiteiten van de Linkse Kommunistische Oppositie. Kijken wij ook naar de andere groepen en meer speciaal de Brusselse jongerengroep.

In de loop van 1932 werden de eerste Brusselse Oppositieleden gerekruteerd uit de Kommunistische Jeugd. Vanaf januari tot juni 1932 werkten zij binnen de Kommunistische Jeugd, tot zij één voor één uitgesloten werden (113).

Onder hen waren ondermeer : Raymond Verdoodt, pelsnbewerker, Hildebrand, schilder, en Pierre Schavits, Duits immigrant (114).

Daarmee was de stroom van rekrutering uit de K.P. nog niet beëindigd. Tot juni 1933 kwamen er berichten door van trotskisten die in de K.P. militeerden en die bedreigd werden met uitsluiting, onder andere Louis Boulanger, P.G. en V. (?) (115).

Ook bij de Jong-Socialisten werd gerekruteerd in de kulturele klub te Brussel, Les Jeunes Travailleurs. Daar werd contact opgenomen met de twee broers Saxe en hun zus Nora Saxe (116). Hun vader was een redakteur van *Le Peuple*. Vooral Nora was zeer actief. In 1934 had zij een plaats gekregen van haar vader als sekretaresse-vertaalster bij Viktor Adler op het bureau van de IIde Internationale (117). Zij speelde informatie door, ondermeer naar Trotsky, over de werkzaamheden daar.

In 1934 had de jongerengroep van de Oppositie in elk arrondissement van Brussel, één lid die in de S.J.W. — Socialistische Jonge Wacht — werkte (118). De bezieler van de jongerengroep was Michel, bordigist; hij zorgde voor de theoretische opvoeding (119). In maart 1933 verliet hij de L.K.O. om organisatorische redenen (?) en sloot zich met Hildebrand aan bij de groep Hennaut (120).

Van april 1932 tot zeker augustus 1932 stelden de jongeren een blad samen van meer dan vier bladzijden (121). De oplage is ons echter onbekend. Op 1 mei 1932 verkochten zij 30 nummers (122). Zij vonden dat de situatie gunstig was om door te dringen tot de Kommunistische Jeugd en de S.J.W.

Eén van hun voornaamste akties was die van de "Drie L's". Op de muren van de fabrieken werden slogans geschilderd en spandoeken werden gehangen met L.L.L. (sic) op. Tegen de verwachting in van de jongeren en van Vereeken, verstond dit natuurlijk niemand. Het was de afkorting van Lenin, Rosa Luxemburg en Liebknecht (123).

Vanaf september 1932 (na de grote staking) was er ook een jongerengroep in Charleroi waarmee samengewerkt werd. Toen de Oppositie zich niet langer meer als fraktie van de K.P. beschouwde, kreeg de jongerengroep een speciaal statuut, "aktiegroep van de L.K.O.", en was ondergeschikt aan de volwassenen-

organisatie (124). Voorheen waren zij een fractie van de Kommunistische Jeugd (125).

De Brusselse federatie bestond in 1933 uit 22 leden, overwegend jongeren, taxichauffeurs en werklozen. Vandaar dat de Brusselse groep voortdurend met een financieel deficiet te kampen had (126). In juni 1933 telde de groep 25 leden, 20 daarvan waren arbeiders (of werkloze arbeiders) (127). In oktober 1933 telde de groep 28 leden (128). Het grootste deel kwam uit de K.P.B. Zij werden dan ook telkens aangeraden binnen de kommunistische partij te blijven zolang het mogelijk was. Van 1931 tot 1933 had de federatie slechts 5 leden verloren, waaronder Michel, bordigist, theoretikus en bezieler van de jongerengroep, en Hildebrand (129). Zij sloten zich aan bij de groep van Hennaut.

In 1932 had de jongerengroep een poging ondernomen om een Internationale Beweging op te richten, dit mislukte echter (130). In 1934 hadden zij meer succes, samen met een Duitser en een Fransman vormden 5 Belgische jongeren de C.C.I.J. — Commission Centrale Internationale de la Jeunesse of de Internationale Centrale Kommissie voor de Jeugd. Zij stonden onder controle van G. Vereeken, die ondertussen lid van het Internationaal Sekretariaat geworden was. De C.C.I.J. nam deel aan een internationale konferentie van radikaal-onafhankelijke socialistische jongeren, georganiseerd door en op initiatief van de S.J.V. (Socialistisch Jeugdverbond — linkse socialisten — Nederland) en de R.J.B. (Revolutionaire Jeugdbond — trotskisten — jeugdgroep van de R.S.P. van Sneevliet — Nederland).

De bijeenkomst had plaats te Laeren (Nederland) op 26 februari 1934 (131). Vanwege een politie-inval kon de discussie niet beginnen, 15 deelnemers werden over de Belgische grens gezet, 4 over de Duitse, waaronder Frans Bobzien die enkele dagen later stierf in de gevangenis van Hamburg (132). Willy Brandt, van de S.A.P.-jeugd, kon ontkomen aan de uitlevering aan Duitsland omdat inmiddels protest gerozen was bij de Nederlandse regering.

De konferentie verplaatste zich klandestien naar Brussel maar werd publiek aangekondigd als plaats hebbend te Rijsel.

Op dat kongres werd besloten een Internationaal Bureau van Revolutionaire Jeugdorganisaties in het leven te roepen met zetel te Stockholm. De meest op de voorgrond tredende figuur van dit Bureau was Willy Brandt van de Duitse S.J.V., jeugdorganisatie van de S.A.P. — Socialistische Arbeiderspartij (133).

Het C.C.I.J. dreigde echter een decoratief organisme te worden zonder reële mogelijkheden. De belangrijkste afdelingen zaten in Amerika, Australië en Canada. Ook financieel ging het niet te best en in de eerste plaats was geld nodig

voor het Internationaal Bulletin dat in België gedrukt en opgesteld werd (134).

De Belgische Jongeren — een 40-tal — waren uiterst dynamische militanten. In mei 1934 startten zij ook nog met een eigen maandblad *La Voix des Jeunes*. Daarvan verschenen slechts 5 nummers want eind 1934 integreerden zij zich in de S.J.W. (zie hoofdstuk entrisme).

De Trotskistische Jeugd — eigenlijke benaming Trotskist-Leninistische Jeugd — was ook betrokken bij een gemeenschappelijke actie met de K.J. — Kommunistische Jeugd en de S.J.W. — Socialistische Jonge Wacht. Op 11 oogst 1934 ondertekenden zij een gemeenschappelijk pakt waarin zij verklaarden zich te zullen inzetten voor de realisatie van de arbeiderseenheid op basis van revolutionaire actie (135).

Afgezien van de doelstelling van het pakt was het toch uiterst verwonderlijk dat de K.J. samen met de trotskisten werkte. Dat zij daarbij nog de vraag voor asielrecht ten voordele van Trotsky ondertekenden was helemaal verwonderlijk. Want nog in juli 1934 stond er een artikel in de *Drapeau Rouge* dat de K.P.-leden verbood *La Voix Communiste* te lezen (136). Eveneens was het verboden nog naar de trotskistische meetings te gaan (137). Met de ondertekening van het aktiepakt waren drie leiders van de Kommunistische Jeugd het eens : Marc Willems, Laurent en De Boeck.

Het bestuur van de K.P. weigerde onvoorwaardelijk het pakt goed te keuren; de drie personen werden op het matje geroepen. De Kommunistische Internationale veroordeelde publiek de overeenkomst. Nadat een S.J.W.-kongres het pakt gestemd had krabbelde de K.P. terug, maar stelde een aantal eisen en voorwaarden aan de trotskisten. Die waren echter onaanvaardbaar, ook voor de S.J.W.

De steevaste weigering van de stalinisten om met de trotskisten samen te werken paralyseerde voor de zoveelste maal enige vruchtbare actie.

Wilde de S.J.W. toch nog iets van het pakt terecht brengen, dan moest de S.J.W. kiezen : samenwerken met kommunisten of met trotskisten. De Trotskistische Jeugd vertegenwoordigde slechts een handjevol militanten, een *quantité négligeable* vergeleken met de kommunisten en de S.J.W. zelf. Het is natuurlijk wel zo dat de trotskisten stuk voor stuk aktiever militanten hadden en geen papieren leden. Maar hoofdzaak voor de socialistische jeugd was dat zij zich niet bond aan één stroming, vandaar het pakt met drie.

Behalve een reeks niet te verwaarlozen meetings te Brussel, Luik en Charle-

roi werd het aktiepakt duidelijk een flop. Op 6 april 1935 werd het definitief opgeschort (138). Ondertussen hadden de trotskistische jongeren zich *en bloc* lid gemaakt van de S.J.W. (zie paragraaf over het entrisme).

Voor Henri De Boeck en Marc Willems, verantwoordelijk voor het ondertekenen van het pakt voor de Kommunistische Jeugd, kreeg die zaak een staartje "*Volgens een gangbare methode in die tijd*" werd Willems "*uitgenodigd tot een verblijf in de zetel van de Komm. Internationale te Moskou.*" Willems verdween voorgoed van de Belgische scène. Pas op 13 december 1968 verhaalde Laurent in de kommunistische pers van België wat met Willems gebeurd was. Hij schreef dat "*Marc Willems niet veel voelde voor de van hem gevraagde 'stage' (in Rusland), maar liever ging werken in een bedrijf in Nikopol in Oekraïne, waar hij in 1937 werd aangehouden als 'vijand van het volk' en veroordeeld tot tien jaar concentratiekamp. (...) Marc Willems verbleef tien jaar in het afschuwelijke kamp van Vorkoeta. Daarna verbleef hij onder verzekerde bewaking in volle hart van Sibirië, te Balai. (...) Hij werd in ere hersteld bij het XXe Partijcongres, maar wou dat het geval niet werd misbruikt door de ware vijanden van de USSR. Zo bv. weigerde hij een Belgisch paspoort en de hulp om naar zijn land terug te keren. Pas in 1968 besloot hij toch terug te keren, maar de dood heeft hem dit verijdeld. Hij was 62 jaar oud.*" Tot daar de woorden van Laurent.

Ook De Boeck werd niet gespaard. Hij werd op zending gestuurd naar Spanje in 1936.

Hij stond in verbinding met Antonov Osvensko wiens naam voorkwam in een proces op touw gezet door Stalin en Jegov. Het proces was echter niet meer nodig; hij werd in Spanje gelijkwideerd. De Boeck daarentegen werd gewaarschuwd en kwam terug. "*Het is te danken aan onze campagne dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken is tussenbeide gekomen opdat de vrouw en het kind van De Boecq, die zich in de U.S.S.R. bevonden, naar België konden terugkeren*" zo schreef Vereeken in 1969. De Boeck is kort daarop een natuurlijke dood gestorven (139).

Meningsverschillen eind 1934-1935 : "Entrisme"

De Internationale Linkse Kommunistische Oppositie was nog maar net getrouwd met haar nieuwe politieke oriëntatie — onafhankelijke partijen oprichten — of zij werd dooreengeschud door een nieuwe taktiek : het entrisme. Eerst trad de Franse sektie in blok in de S.F.I.O., de Franse Socialistische Partij en

korte tijd nadien volgden ook andere sekties waaronder de Belgische. Dit ging niet zonder moeilijkheden en scheuringen gepaard.

In België was de situatie op dat ogenblik erg gespannen. Door de nieuwe oriëntatie had men het werk- en rekruteringssterrein verlegd naar de linkse socialisten.

De Brusselse groep had al sympathie onder de jongsocialisten gevonden en in Charleroi op bepaalde plaatsen ook. Maar nadat de jongsocialisten zich engageerden in de aktie voor het Plan De Man, lanceerde men op voorstel van Trotsky de ordewoorden : "Het Plan aan de Macht" en "De B.W.P. aan de Macht".

Volgens Trotsky zou een sociaal-demokratische regering het bewustzijn veruimen van de arbeiders en hun illusies de kop indrukken, want indien de sociaal-demokraten het Plan zouden opgeven, zou de leiding van de revolutionaire vleugel van het proletariaat op de trotskisten vallen; gaven zij het Plan niet op, dan bleven de trotskisten toch nog altijd partner in de strijd. De L.K.O. moest wel een zuivere politiek voor ogen houden, aldus nog Trotsky, haar kritiek op het Plan — dat het een plan van staatskapitalisme was — moest gehandhaafd blijven,

De meerderheid van de L.K.O. ging akkoord met Trotsky. De minderheid — een meerderheid van de federatie Brussel, Leuven — wensten niet meer medeverantwoordelijk te zijn voor deze politiek vanaf eind 1934 (140). Het probleem werd echter in de schaduw gesteld door de meningsverschillen over het entrisme.

Op 26 augustus 1934 was er weer stof voor een diskussie tribune in *La Voix Communiste* met name over *le tournant français*, of de intrede van de bolsjewik-léninisten in de S.F.I.O.

Deze gloednieuwe taktiek was voortgevloeid uit Trotsky's analyse van de wereldsituatie. Hij verwachtte een opgang in de arbeidersstrijd in Frankrijk. Op de drempel van belangrijke gebeurtenissen konden de trotskisten als kleine groep niet alleen blijven werken. Trotsky zag ernstige alternatieven in het entrisme in socialistische partijen : verbinding met de arbeidersmassa's, toetsen en verspreiden van het programma en het smeden van banden en aanmoedigen van de linkervleugel in die partijen (141).

George Vereeken vond dat de vrees voor isolement vanwege de trotskisten, ongegrond was. Hij fundeerde zijn stelling met te verwijzen naar de juli-augustusstaking waar een 30-tal oppositionelen duizenden arbeiders achter zich hadden (142).

Volgens de tegenstanders van het entrisme — intern G. Vereeken en extern Hennaut en de bordigisten — zouden de entristen de linkse socialisten nieuw le-

ven inblazen en zouden zij arbeiders die in die periode links evolueren geen perspectief meer bieden en aan hun lot overlaten.

De groep Hennaut stemde een intern rapport over die kwestie op 15 september 1934, waarin zij verklaarde dat de Franse Liga "*definitief de politieke schuld vereffent, die voor het Franse proletariaat de ideeën van de Kommunistische Oppositie in Frankrijk vertegenwoordigde, voordien reeds gekompromitteerd door de methodes van de korrupte leiding, geldend binnen de liga. Indien in België de bolsjewiki-leninisten, er zouden in slagen, de criteria toegepast in de S.F.I.O.-partij, op te dringen aan de links-socialisten en er dezelfde besluiten uit trekken, dan zouden zij evenzo aan hun kommunistisch verleden verzaken.*"

De Belgische afdeling was ook unaniem gekant tegen het entrisme tot op het moment dat Trotsky's standpunt bekend werd (143). Velen wijzigden toen hun zienswijze. Toch behielden de tegenstanders van entrisme in België de meerderheid. Een referendum op 25 november 1934 sprak zich uit tegen de entristische politiek, met 55 tegen 44 en 5 onthoudingen (144). Na de discussie over de 'intrede' in de S.F.I.O. werd in december in *La Voix Communiste* een brief gepubliceerd met de vraag om de jongeren in de S.J.W. te laten gaan. De argumentatie was dat de B.W.P. — in tegenstelling tot de S.F.I.O. — een arbeiderspartij was, dat de S.J.W. één voor één arbeiders onder haar vaandel verzamelde en dat het lidmaatschap van de S.J.W. nieuwe perspectieven zou openen. Op 9 december, op een algemene vergadering, werd de intrede van de jeugd beslist, zij het met een nipte meerderheid. Op de stem van Antwerpen (die zich sinds eind 1934 ook bij de L.K.O. aansloot) werd niet gewacht (145). Het was bekend dat zij tegen het entrisme waren.

Het duurde ook niet lang of na de overwinning om de jeugd in de S.J.W. te stemmen, de ganse Belgische sekte vroeg haar lidmaatschap aan.

Er was echter een groot onderscheid met Frankrijk, daar gingen zij met eigen blad en eigen vaandel in de S.F.I.O. In België werden aan de B.W.P. geen garanties van tendensrecht aangevraagd en de verschijning van *La Voix Communiste* werd opgeheven (146).

Alles werd in het werk gesteld om G. Vereeken en de Brusselse groep te isoleren. Zij hadden de steun van enkele niet-entristen van Luik (Lucien Pommeé onder andere) en van één uit Charleroi, namelijk Camille Richir. Dan ook nog mensen van Verviers (Michel Guillemin), Leuven en Oostende (194). De scheuring was officieel op 10 maart 1935.

Er was echter nog een belangrijk element : net voor het lidmaatschap van de

B.W.P. in de Belgische sekte gestemd moest worden, cirkuleerden ernstige geruchten dat de B.W.P. deel zou uitmaken van een regering van Nationale Unie, dat het Plan van Arbeid werd opgeheven en dat Spaak en De Man deel zouden uitmaken van de regering. Dit werd bevestigd.

Dit impliceerde dat de "Action Socialiste" ontredderd zou zijn en gedisillioneerd. Immers, Spaak was de steunpilaar van de linkerzijde en de militanten zetten zich maandenlang in voor de verwezenlijking van het Plan De Man. Dit kon nieuwe mogelijkheden bieden voor de L.C.I.

Dit weerhield de entristen niet. Enkele dagen later kwam er een brief van het I.S. die vroeg dat in geval de intrede nog niet gebeurd was, die uit te stellen omdat het moment niet opportuun was. Charleroi antwoordde dat het wél noodzakelijk was en dat binnen de B.W.P. moest gewerkt worden (148). Een jaar lang, van april 1935 tot 1936, bleven de trotskisten in de B.W.P., tot zij er werden uitgesloten. De "niet-entristen" richtten onder leiding van Vereeken de Spartakusgroep op (149). In 1936 fuseerden zij met de uit de B.W.P. uitgesloten trotskisten en de linkse socialistische die hen volgden. Zij gaven het blad *Action Socialiste Révolutionnaire* uit. De trotskisten hadden ook bekomen dat de "Chevaliers du Travail" hun reïntegratie in de "Centrale des Mineurs" vroegen met goed resultaat. Deze werden er niet meer uitgesloten (150).

Samenvatting

De federatie Charleroi had zich in oktober 1930 van de meerderheid der Belgische Oppositie afgescheurd. Zij was het niet met het feit eens dat een nieuwe kommunistische partij moest opgericht worden daar de K.P. de arbeidersklasse nog niet verraden had.

Vanaf oktober 1930 won de federatie Charleroi langzamerhand de steun van oppositionelen uit Luik, Brussel, Leuven en Verviers. Zij noemden zich de "Linkse Kommunistische Oppositie" en waren aangesloten bij de Internationale L.K.O. o.l.v. Trotsky en het Internationaal Sekretariaat.

Tot juli 1932 was de – beperkte – hoofdaktiviteit van de L.K.O. de uitgave van een blad, *La Voix Communiste*. In de streek van Charleroi waren zij heel actief in het onafhankelijk mijnwerkerssyndikaat "Chevaliers du Travail". In Brussel kwam er langzaam maar zeker een syndikale aktiviteit op gang bij de taxi-chauffeurs.

Van oktober 1930 tot juli 1932 bleef de federatie Charleroi echter ter plaatse

trappelen tot zij een heropleving kende : verdubbeling van het ledenaantal, uitbreiding van het werkkerrein en vooral een psychologische opkikker, alles als resultaat van de grote juli-augustus staking van 1932 die gans de arbeidersbeweging versterkte. Tijdelijk en plaatselijk — Gilly en Châtelineau — trad de Linkse Kommunistische Oppositie uit haar isolement. Ook de federatie Brussel kende een stijgend sukses, vooral bij de jongeren. Het werkkerrein en het ledenaantal breidden zich langzaam maar zeker uit.

Terwijl aanvankelijk de aktie en rekrutering op de K.P. en haar jeugdorganisatie gericht was, kwam er in juli 1933 een plotse wending in de richting van de linkse socialisten. Deze nieuwe oriëntatie was tot stand gekomen na de gebeurtenissen in Duitsland die volgens Trotsky het bankroet van de Internationale aankondigden. In België lanceerde de L.K.O. de slogan : “*Het Plan aan de macht, de B.W.P. aan de macht*”. Binnen de organisatie bestonden hierover meningsverschillen die nog verdiept werden toen er sprake was van het entrisme, eerst in Frankrijk, dan bij de Belgische S.J.W. en ten slotte bij de toetreding van de gehele Belgische trotskistische groep tot de B.W.P. Een nieuwe scheuring voltrok zich.

5.2. DE INTERNATIONALE KOMMUNISTEN (1930-1935)

Oktober 1930-februari 1932 : ontgoocheling, versnippering

In oktober 1930 deed zich dus een scheuring voor in de Oppositie. De minderheid — de federatie Charleroi — gesteund door Leon Trotsky, nam het initiatief daartoe. Zij was gekant tegen de oprichting van een nieuwe kommunistische partij in België. In tegenstelling met de opvatting van de meerderheid van de Belgische Oppositie was zij van oordeel dat de IIIde Internationale nog niet ontaard was, dat zij nog op het goede spoor terug te brengen was en dat deze taak op de schouders van de Oppositie woog. De konfrontatie van deze uiteenlopende opvattingen gebeurde in het Centraal Comité en in *Le Communiste* (het vlaamstalig blad verscheen niet meer in die bewuste periode, vanwege financiële moeilijkheden). De Federatie Charleroi vond discussie aan de basis niet meer gewenst en splitste zich af.

Deze minderheid groeide echter langzamerhand uit tot een zeer actieve groep. Zij verzamelde enkele oppositionelen van Brussel, Verviers en Liège rond zich.

De meerderheid daarentegen ging achteruit : zij had groepen in Gent, Antwerpen, Mechelen, Huy, Verviers, Le Centre, Brussel en enkele militanten in Liège.

Maar goed, op 6 oktober 1930 – de dag dat de federatie Charleroi zich afscheurde – stemde het C.C. een resolutie. Daarin werd de noodzaak onderstreept van een politiek statuut voor de Oppositie, waarin het doel en de aktiemiddelen beschreven werden. Een speciale kommissie werd hiervoor in het leven geroepen die drie maand de tijd kreeg. Ondertussen zou men projekten voor statuten en eventuele tegenprojekten lanceren. Kortom, de discussie werd open verklaard en zou beëindigd worden op een nationale konferentie.

Het eerste spoor van een nieuwe gemeenschappelijke bijeenkomst van al haar leden vonden wij slechts in februari 1932 : één en een half jaar na de scheuring, een duidelijk teken aan de wand.

De pogingen om *Le Communiste* nog overeind te houden liepen op een misser uit (151). Charleroi verzekerde indertijd immers de helft van de verkoop. Ook de omschakeling van tweewekelijks blad tot maandblad bracht geen aarde aan de dijk. De wekelijkse steun van 5 frank door de Brusselse en Luikse militanten en de speciale bijdragen van Huy, Le Centre en Verviers mochten niet baten (152).

War Van Overstraeten, algemeen sekretaris van de Oppositie, gaf er in 1931 de brui aan. De leiding kwam nu alleen op de schouders van Adhémar Hennaut te liggen. Vandaar dat men spreekt van de groep Hennaut.

Van activiteiten van de franstalige groepen van oktober 1930 tot 1932, hebben wij geen spoor teruggevonden, met uitzondering van de deelname aan de 6 weken durende staking van de typografen, in april 1931 te Brussel.

De stakers eisten de verwezenlijking van een verminderde arbeidsduur (153). Er was een stakers- en solidariteitskomitee opgericht, waartoe ook de Kommunistische Oppositie o.l.v. Hennaut behoorde, naast de Cercle Marx-Engels (ex-Oppositie), de Linkse Kommunistische Oppositie (George Vereeken) en revolutionaire en anarcho-syndikalist.

De samenwerking met de syndikalist en vooral de anarcho-syndikalist vlotte niet zo best. Volgens Hennaut lag dit niet zozeer aan hun ideologie – de opvatting tot onafhankelijke syndikaten volstaan om de emancipatie van de

arbeidersklasse te verwezenlijken en de leiding van een nieuwe sociale orde op zich te nemen — dan wel aan hun houding. Zij zagen namelijk overal de bedreiging dat een politieke organisatie de beweging naar zich toe zou trekken.

De bekendste anarcho-syndikalist in Brussel waren Jean De Boë, voorzitter van het syndikaat van de typografen en N. Lazarevitch, alhoewel die dan eens in Luik gesignaleerd werd, dan weer in Verviers en in Frankrijk. Ook Emile Chapelier, ex-oppositioneel, werd tot de anarcho-syndikalistengerekend, alhoewel hij eigenlijk een eenzaat was, die tot geen enkele groep behoorde.

Het stakers- en solidariteitskomitee werd door die moeilijke samenwerking met de anarcho-syndikalistengroepen opgeheven (154). In de toekomst zouden er echter geslaagder toenaderingen komen tussen de oppositionelen en anarchisten.

Dit was dus zoals gezegd de enige actie die wij noteerden van de Brusselse Kommunistische Oppositie van eind 1930 tot 1932. Het was rond deze ene actie ook, dat er nog een *Bulletin de l'Opposition Communiste* uitkwam, volledig gewijd aan de staking.

De vlaamstalige groepen waren niet zo nauw betrokken bij de scheuring met de federatie Charleroi in 1930 : enerzijds omdat zij in de oorlog van de openlijke discussie geen blad meer hadden en anderzijds omdat de contacten tussen de federaties onderling niet zo goed waren. Zij hadden daarentegen veel nauwere banden met de R.S.P. (Revolutionaire Socialistische Partij) van Nederland geleid door Henk Sneevliet.

Lode Polk, Adhémair Hennaut en Pierre Dorremans bespraken de werking van de groep samen met hen. Zij woonden ook kongressen bij van de R.S.P. en het N.A.S. (Nationaal Arbeidssekretariaat) het revolutionair syndikaat geleid door de R.S.P. Tevens leverden zij bijdragen voor de bladen *De Arbeid* van het Nationaal Arbeidssekretariaat en *De Nieuwe Weg*, theoretisch maandschrift van de R.S.P. (155).

Alhoewel deze vlaamstalige groepen aanvankelijk geen problemen maakten over een tekort aan leden of een gebrek aan activiteit, hadden zij met een groot financieel tekort te kampen. Bijna alle leden waren werkloos. Al het beschikbare geld werd aan het maandblad *De Kommunist* besteed, dat opnieuw verscheen van december 1930 tot oktober 1931. Eveneens om financiële redenen konden bijna geen meetings ingericht worden.

Gent was het armst van al en toch het meest levendig. In februari 1930 hielden zij een betoging met 1200 à 1300 man. De borden met de slogans

moesten echter aangebracht worden vanuit Antwerpen (156). De Gentse Oppositie was van 1928 tot 1931 gekenmerkt door akties naar buiten uit : meetings in de kwartieren en betogingen. De innerlijke werking had daaronder te lijden. Toen de financiële problemen te groot werden en geen activiteiten meer konden georganiseerd worden, viel de groep uiteen. Enkel in 1933 kwamen zij nog eens samen.

De Antwespe Oppositie bleef aktief. Zij leidde nog steeds het onafhankelijk havenarbeidersaktiekomitee. Daarnaast was er ook een werklozenkomitee opgericht waarvan Pierre Dorremans en Lode Polk de animatoren waren (157). In 1931 verliet de K.P. dit komitee om er zelf een te vormen. Zij telden echter steeds maar 35 leden terwijl het eerste komitee er 85 had (158).

Nationale hereniging februari 1932

De poging om alle oppositionelen, behalve de federatie Charleroi, te herenigen, kwam van de Vlaamse groepen (159).

Er was echter een platform nodig om degelijk verder te werken. Herinneren wij eraan dat dit probleem de Oppositie bezighield vanaf het ontstaan in 1928 tot de scheuring in 1930.

Op 6 oktober 1930 was er uiteindelijk een kommissie samengesteld — bestaande uit Lode Polk, Adhémar Hennaut en War Van Overstraeten — om een projekt uit te dokteren. De interne moeilijkheden echter en de scheuring verhinderden de funktionering van de kommissie (160).

Het platform van de Kommunistische Oppositie werd opgesteld door Lode Polk en Adhémar Hennaut (161). Nog vóór de eerste nationale konferentie plaats had van 20 en 21 februari 1932, werd dit projekt in de groepen besproken. De aanwezige federaties op de konferentie waren : Antwerpen, Brussel, Gent, Luik en Verviers met elk twee afgevaardigden, en tenslotte drie van Mechelen (162).

Het grootste deel van de diskussie over het platform werd gewijd aan de benaming voor de herop te richten groep (163). Vóór het kongres dacht men de beweging unie te noemen, op het kongres zelf werd het liga (164). Maar de grootste vraag was wat er vóór de "liga" kwam.

Antwerpen stelde voor "Revolutionaire Socialisten", doch dit werd verworpen met vijf stemmen tegen acht, ten voordele van de benaming "Internationale Kommunisten" (165).

In Nederland was er ook een beweging Internationale Kommunisten, geleid door Axel Koefoed. Dit kon verwarring zaaïen; toch behield men die naam, na Koefoed verwittigd te hebben (166). De discussie over het platform was helemaal niet verdiept, en was uit de hand gelopen door de enorme aandacht die geschonken was aan de naamgeving (167). Waren deze ellenlange disputen over "revolutionaire socialisten" of "internationale kommunisten" niet de uitdrukking van dieperliggende meningsverschillen: ? Alleen de toekomst kon deze vraag beantwoorden.

Eerst nog een woord over de inhoud van het platform. Het bleef erg oppervlakkig en zeer algemeen. De Internationale Kommunisten wilden alle arbeidersgroeperen die effectief deelnamen aan alle activiteiten (geen leden die enkel een bijdrage betaalden).

Aan welke activiteiten ? Hoofdzaak was de agitatie in de vakbond : steun aan de dagelijkse arbeidersstrijd voor de verbetering van de werkvoorwaarden, en overtuigingswerk voor de socialistische revolutie (dat ook hier weer op de tweede plaats kwam). Onder dit laatste verstond men : de overwinning op de burgerij van de arbeiders, gesteund door de arme boeren. Na de revolutie moest er een radenregering gevormd worden van alle arbeiders en boeren, zonder onderscheid in filosofische of politieke overtuiging.

Deelname aan parlementsverkiezingen werd aanvaard op voorwaarde dat de propaganda in functie van de buiten-parlementaire aktie werd gesteld.

Bij lezing van het platform, waarvan wij hier de hoofdpunten aanhaalden, sprong ook onmiddellijk in het oog dat de nadruk gelegd werd op de aktie (een verzachtende verklaring voor het weinig uitgediepte platform). De Internationale Kommunisten waren van oordeel dat moest gehandeld worden in plaats van steeds theoretische ontledingen te maken van de toestand van het kapitalisme en van de evolutie van de IIIde Internationale. De grote plaats die aan de aktie werd toegekend was ook kenmerkend voor de federatie Charleroi en de L.K.O. Bij beide groepen was er ontegensprekelijk een tegenreaktie op de steriele discussies van 1928-1930 die de werking verlamden en de oorzaak waren van de bestendige ledenafname.

De Internationale Kommunisten zouden ook inspanningen leveren om de

strijd op internationaal gebied te koördineren (168). Hiervoor werd contact opgenomen met "La Gauche Communiste", de groep met Pierre Naville en Alfred Rosmer. Rosmer kwam hiervoor naar België (169).

De respektieve groepen wisselden documenten uit. Hetzelfde gebeurde met de "R.S.P." (Nederland), de "Internationale Kommunisten" van Axel Koefoed (Nederland), de "Leninbund" (Duitsland) van Hugo Urbahns en met de "Opposition de Gauche de la Banlieu Ouest" o.l.v. Gaston Davoust, allen oppositionelen die uit de Internationale Linkse Oppositie gesloten werden omdat zij voorstanders waren van de oprichting van nieuwe partijen (170).

"La Gauche Communiste" van Frankrijk (de groep Rosmer) en de groep van Kurt Landau (Duitsland), zouden een internationaal kongres organiseren van alle oppositionele kommunisten die als politieke basis de eerste vier kongressen van de IIIde Internationale namen. Van het initiatief is echter niets terecht gekomen (171).

Het kongres van 20 en 21 februari 1932 van de Internationale Kommunisten had naast het platform en de kontaktnamen met buitenlandse oppositionelen ook de organisatorische aspecten besproken. Een bijdrage werd vastgesteld op 2 frank per week, één frank voor de huisvrouwen en een halve frank voor werklozen en gepensioneerden. Het Sekretariaat werd samengesteld uit Leo Smets, Michel Lootens en Adhémar Hennaut. Om de twee weken kwamen zij bijeen. Een (in theorie) maandelijks bulletin werd uitgegeven. Op 1 mei zou een manifest uitgedeeld worden waarin de groep zou voorgesteld worden. Met de bordigisten werd contact opgenomen om hun mening te kennen over het platform (172).

Later dienden de I.K. nog hun standpunt te bepalen ten opzichte van de verkiezingen in 1932 en hun houding in de syndikaten, vooral ten opzichte van de anarchistische tendens. Wat de taktiek van de verkiezingen betreft : er werd een resolutie goedgekeurd met een oproep voor de K.P. te stemmen. Aangezien de I.K. over te weinig krachten beschikte kon zij zelf geen kandidaten stellen. Blanko stemmen was volgens hen alleen gerechtvaardigd indien tegenover het parlement een buiten-parlementaire aktie van de arbeidersklasse kon worden gesteld. Gans de groep was het daarover roerend eens (173).

De syndikale politiek werd niet gewijzigd in vergelijking met die van vóór 1930. Maar er stelde zich wel een specifiek probleem : de houding ten opzichte van de anarcho-syndikalisten. Zij hadden in Brussel het initiatief genomen van

een aktiekern binnen de vakbond. Zij zouden, zonder onderscheid van politieke en filosofische overtuiging, alle aktieve arbeiders groeperen om de onthechting van de vakbonden van de politieke partijen, de syndikale eenheid en de syndikale democratie te verdedigen.

De anarcho-syndikalisten hadden tevens de intenties hun blad *Le Réveil Syndicaliste* om te vormen tot een orgaan van deze syndikale aktiekernen. Met het laatste konden de Internationale Kommunisten niet onvoorwaardelijk instemmen, omdat zij mede propaganda en steun zouden moeten geven aan een als anarchistisch gekend blad. De opportuniteit, de voorwaarden en de grenzen van de samenwerking moesten besproken worden (174). Uiteindelijk steunden de I.K. toch het voorstel dat de anarchisten het bestaande redaktiekomitee zouden uitbreiden met twee vertegenwoordigers van elke tendens.

Welke waren nu die tendenzen ?

Buiten de anarcho-syndikalisten — de initiatiefnemers — maakten van de syndikale aktiekernen deel uit : de Cercle Marx-Engels (ex-Oppositie), de Internationale Kommunisten, de L.K.O. en enkele partijlozen, grotendeel ex-oppositionelen die alle politieke aktiviteit hadden stopgezet, zoals Emile Chapelier.

De titel van het blad zou gewijzigd worden in *Réveil Syndicale* (in plaats van *Syndicaliste*), omdat het een syndikale oppositiebeweging was en geen beweging van syndikalisten. Toch heeft men — voor zover wij dit konden controleren — nooit deze wijziging genoteerd. Het initiatief zou ook uitgebreid worden naar Seraing (175).

Wij kennen het verdere verloop van de werking van het komitee niet. Henaut vertelde ons dat hij verscheidene artikels in *Réveil Syndicaliste* geschreven had en dat de samenwerking met de anarcho-syndikalisten goed vlotte (176). Daarvan vonden wij ook de bevestiging in talrijke brieven die door de Internationale Kommunisten verstuurd werden naar de verschillende tendenzen in de linkse beweging, waaronder steeds de anarcho-syndikalisten en de socialistische libertairen (177). Te Verviers werkten de I.K. openlijk samen met de libertairen (178).

In de loop van 1933 begon de aktiviteit van de Internationale Kommunisten te slabakken. De kontakten tussen de federaties waren onbestaande. De verschillende gerichtheid van de regionen was groot. De Brusselse groep kwam meer en meer onder de invloed te staan van de bordigisten, waar vanaf 1932 nauw mee samengewerkt werd. De groep in Verviers kwam zoals gezegd heel dicht bij de libertairen te staan. Antwerpen werkte samen met de ex-Socialis-

tische Strijd en stond volledig onder invloed van de R.S.P.-Nederland. In Gent vergaderde men helemaal niet meer en in Seraing-Ougrée had men nog slechts twee leden (Eugène Cerneels en F. Bondas of J. Vallot) (179).

De activiteiten bleven na 1933 voornamelijk beperkt tot het syndikaal terrein, met als uitschieter de textielstaking in Verviers in 1934. Het was echter in eerste instantie het werk van geïsoleerde militanten. Politieke activiteiten naar buiten uit waren praktisch onbestaande. Eén activiteit ging onverminderd voort : het maandblad.

Afscheuring van de Antwerpse Meerderheid in 1934

Toen de Internationale Linkse Oppositie met Leon Trotsky in 1933 de fameuze ommekeer proklameerde na de overwinning van Hitler, werden herenigingspogingen ondernomen tussen de I.K. en de in 1930 afgescheurde federatie Charleroi. De onderhandelingen sprongen echter af. Dit legde weer zware meningsverschillen bloot binnen de I.K. zelf, en met name met de Antwerpse groep. De Antwerpenaars handelden steeds onafhankelijk.

Eén voorbeeld : ook al had het kongres van 20 en 21 februari de benaming Internationale Kommunisten gestemd, zij hielden daar geen rekening mee en noemden zich Revolutionaire Socialisten. Dit was enerzijds geïnspireerd op de R.S.P. (Revolutionaire Socialistische Partij) en anderzijds door de beweging van de ex-Socialistische Strijd, linkse socialisten afgescheurd van de B.W.P. (180). Met militanten van deze laatste groep richtten zij een Revolutionair Socialisten Bond op (R.S.B.) en gaven een blad uit, dat *Klassenstrijd* heette. De samenstelling van de Bond was onduidelijk, vaag, en de beginselen waren niet omschreven.

Ook Hennaut, de algemene sekretaris van de Internationale Kommunisten, begreep niet goed wat er in het Antwerpse gaande was. Nog groter was zijn verwondering toen *Klassenstrijd* in december 1933 aankondigde dat de verschijning werd stopgezet omdat er geen meningsverschillen meer waren met de groep rond Leon Trotsky (181). Op dat ogenblik waren de onderhandelingen met de L.K.O. over een fusie in een kritiek stadium en was de kans op een akkoord nog slechts zeer miniem. In april 1934 werd het bestaan van twee frakties in de R.S.B. Antwerpen gelegaliseerd. De minderheidsfractie (met onder meer Frans Van Croonenborgh en H. De Breuck) bleef getrouw aan de beslissingen van de meerderheid van de I.K. De meerderheidsfractie R.S.B. (minderheid van de I.K.) was

plots, zoals Trotsky, voorstander van de idee van een Vierde Internationale (182).

De Internationale Kommunisten hadden zich hiertegen steeds verzet, omdat zij van oordeel waren dat zolang de proletarische voorhoede nog geen lessen getrokken had uit de experimenten van de IIIde Internationale en nog geen afdoende ervaring had met de ontaarde Kommunistische Partijen, een vierde Internationale op een fiasko zou uitlopen (183).

Wij denken dat rond deze discussie voor het eerst duidelijk werd hoe nauw de banden van de Antwerpse groep met de R.S.P.-Nederland wel waren. Herinneren wij eraan dat op een kongres in augustus 1934 van Onafhankelijke Linkse Socialisten die noch tot de IIde noch tot de IIIde Internationale behoorden, er een fameuze "Verklaring van de vier" ondertekend werd. Die vier waren de internationale Linkse Kommunistische Oppositie (dus de groep rond Trotsky), de O.S.P. (Onafhankelijke Socialistische Partij – Nederland), de S.A.P. (Duitse Socialistische Arbeiderspartij) en tenslotte de R.S.P. (Revolutionair Socialistische Partij – Nederland, onder leiding van H. Sneevliet). Deze vier verklaarden te bouwen aan een Vierde Internationale.

Het feit dat de Antwerpse federatie ook plots voorstander werd van dit standpunt was daar waarschijnlijk niet vreemd aan. Volgens Hennaut werd de discussie hieromtrent bij de I.K. op een zeer lichtzinnige wijze opgevat (184). Immers, nog geen twee vergaderingen waren gewijd aan de konfrontatie over die opvatting of de meerderheidsfractie van de R.S.B. (de minderheid van de I.K.) sloot zich aan bij de groep van Trotsky (185). Nochtans had Hennaut er voortdurend op aangedrongen bij de Antwerpenaars om hun standpunten te formuleren en te verduidelijken.

De tijd was gekomen, vond hij, om eens meer de nadruk te leggen op de klaarheid van ideeën, dan op de aktie en de propaganda (186). Echter zonder resultaat. Na de scheuring in juli 1934 voerden Polk en Hennaut een discussie over alle grieven – eigenlijk vrij frustrerend – per brief.

De Internationale Kommunisten waren nu hun belangrijkste en meest aktieve groep kwijt.

Enkele mensen van Mechelen, Brussel, Ougrée en de minderheid van Antwerpen, ploeterden voort tot vóór Wereldoorlog II.

Nog een woordje uitleg over de situatie in Antwerpen in 1934. De R.S.B. bleef toch nog lid van de landelijke organisatie van de I.K. Zij waren nog niet formeel uitgesloten of hadden zelf geen initiatief tot scheuring genomen. Onge-

veer in mei 1934 gaf de meerderheid van de R.S.B. het blad *Klassenstrijd* uit. Het verscheen een drietal keer in 1934. Via dit blad krijgen wij een duidelijker beeld van de standpunten van de Antwerpse meerderheid. Langs dit kanaal vertelden zij wat hen op de lever lag. De voornaamste verwijten gericht aan Hennaut, als sekretaris van de I.K., hielden verband met de mislukte fusie met de L.K.O. Zij waren het niet eens met hem dat hij de besluiten van de eerste vier kongressen van de Komintern aan een nieuw onderzoek wou onderwerpen. De R.S.B. vond dat Hennaut alles op losse schroeven zette. Zij gingen ook niet akkoord met hem dat een appreciatie over het proletarisch karakter van de Sovjet-Unie (wat hij zelf betwijfelde), bij een eventuele fusie, een vrije kwestie zou zijn voor de leden. Hennaut was ook tegen het eenheidsfront; hij zag er de doelmatigheid niet van in, net als de bordigisten. De R.S.B. kon de opvattingen van Hennaut niet meer bijtreden en zag een fusie met de groepen van Trotsky als een lichtpunt in de duisternis. Toch bleef de R.S.B.-meerderheid nog een poos in de I.K.-liga om van binnen uit de militanten te overtuigen. Naar buiten uit stelden zich geen problemen, aangezien zij hun standpunten verdedigden in het eigen blad *Klassenstrijd*. Uit het eerste nummer was reeds overduidelijk dat de R.S.B. een aansluiting bij het Internationaal Sekretariaat al lang beslist had (187).

Vermelden wij ook nog dat de R.S.B. in 1933 aan de basis lag van het P.S.F. (Proletarisch Steunfonds) (188). Het had als doel de arbeiders die als slachtoffer vielen van het klassegerecht, bij het voeren van revolutionaire propaganda financieel te steunen. Het was een proletarische hulporganisatie – volgens de statuten – niet gebonden aan een partij en gericht naar de revolutionairen die buiten de IIde en de IIIde Internationale stonden. Het Sekretariaat was bij A. Gelijkheid, trotskist. In 1934 werden pogingen ondernomen om de organisatie uit te breiden en te komen tot een landelijk fonds. Bij gebrek aan Vlaamse trotskistische pers hebben wij van de evolutie van het P.S.F. niets meer vernomen.

Besluit

Na de scheuring met de Federatie Charleroi, bleef de meerderheid van de Belgische Oppositie ontgoocheld achter. Enkel in de Vlaamse gewesten werkte men ongehinderd door, maar er was geen onderlinge band meer. Pas in februari 1932 poogde men die te herstellen, wat slechts gedeeltelijk lukte. Toen de

de R.S.P.-Nederland met Henk Sneevliet een verklaring ondertekenden om een vierde Internationale op te richten, volgde de Antwerpse groep deze Nederlandse partij met wie hij reeds lang nauwe kontakten had. Zij scheurden zich af van de meerderheid van de Internationale Kommunisten en sloten zich aan bij de L.K.O.

Het belangrijkste meningsverschil op ideologisch vlak tussen de L.K.O. (L.C.I.) en de I.K. had betrekking op de Sovjet-Unie. De I.K. trok het proletarisch karakter van de Sovjetstaat in twijfel. De L.K.O. en Trotsky meenden dat niettegenstaande de socialistische ideeën in de volle betekenis van het woord niet gezegevierd hadden, er toch geen kontra-revolutie plaats gegrepen had. De Sovjet-Unie was volgens hen alleen op politiek gebied ontaard. De sociaal-ekonomische revolutie en het proletarisch karakter maakten van de Sovjet-Unie echter een voorbeeld voor de rest van de wereld.

De I.K. geloofde verder niet meer volledig in de besluiten van de eerste vier kongressen van de Komintern, die volgens Trotsky basisstellingen waren. De I.K. had ook al lang de hoop opgegeven dat de leiding van de IIIde Internationale kon vervangen worden. Toch achtte zij — in tegenstelling met Polk en de L.C.I. in 1934 — het nog te vroeg om een nieuwe internationale op te richten.

Op agitatorisch vlak hechtte de I.K. enkel belang aan syndikale gebeurtenissen. Naar buiten uit was zij minder actief dan de L.K.O.

Een minimaal aantal konklusies trekken uit de weerklank van de ideeën van beide groepen is onmogelijk. Zelfs het ledental kunnen wij niet vergelijken, daar wij over onvoldoende cijfers beschikken.

Het is wel opmerkelijk dat een groot percentage van de I.K. tot de oude garde behoorde die al van vóór 1921 actief was. Wij sommen ze op : Adhémar Hennaut, Michel Lootens, Leo Smets — alle drie lid van het sekretariaat van 1932 tot 1940 —, Viktor Martens, Jean Van Hoegaerden, Florent Bondas, Jean Vallot, Frans Van Dooren en Lode Polk. De laatstgenoemde verhuisde in 1934 naar de L.C.I.

ALGEMEEN BESLUIT

Het ligt niet in onze bedoeling om alle belangrijke stappen in de vormingsjaren van de trotskistische beweging in België nog eens op een rijtje te zetten. Wij willen wel speciaal die elementen in de verf zetten die verklaren waarom de relatief sterke groep trotskisten (kwantitatief en kwalitatief) na maart 1928 uitdunde en slechts weinig gehoor kreeg bij de arbeiders (met enig voorbehoud voor Charleroi).

Een eerste verklaring vindt men al in de groei en de evolutie van de trotskistische tendens binnen de K.P.B. Niet weg te praten factoren die al in zich hielden dat de trotskistische groep van 1928 geen goed lot beschoren was, zijn de volgende : de heterogeniteit, de eenheid in de negativiteit en het feit dat het een kritiekbeweging was van een kleine zwakke partij. Het ene vloeide uit het andere voort. Bekijken wij dit van naderbij.

Een eerste kiem vonden wij in de ideologische heterogeniteit die reeds vóór en na de stichting van de K.P.B. merkbaar was. De oppositionelen waren juist die militanten die vóór 1921 de kommunistische groep onder leiding van War Van Overstraeten, uitmaakten : een bonte verzameling van kleine bolsjewistische kernen, bestaande uit Waalse syndikalisten, Gentse anti-militaristen, libertairen, socialistische aktivisten enzomeer. Tot op zekere hoogte vonden zij elkaar, door hun bewondering voor de Russische Revolutie.

In 1928 gingen zij samen de strijd aan tegen de verbureaukratisering van de Sovjet-Unie en dan vooral van de Komintern. Het bindmiddel tussen al deze tendenzen in de K.P.B. dook niet plots op; van 1921 tot 1928 hielden de tegengestelde opvattingen tussen de twee grote groepen niet op te bestaan. Deze latente

spanning vloeide voornamelijk voort uit de botsing tussen de massapartij-konceptie van Joseph Jacquemotte (de K.P.B. als potentiële tegenhanger van de B.W.P.) en de avant-gardistische opvatting van War Van Overstraeten. Volgens Van Overstraeten was de K.P.B. de lokomotief van de arbeidersklasse. Met leeghoofden en meelopers kon men niets aanvangen. De voortrekkers moesten zelf gemotiveerd zijn, politiek geschoold en actief.

De verschillende zienswijze van de tendens J. Jacquemotte en W. Van Overstraeten zorgde herhaaldelijk voor botsingen. De discussie over de Russische kwestie was de katalysator in het ontbindingsproces van de Partij.

Alhoewel de trotskisten willens nillens de ontevreden over bepaalde wan-toestanden in de K.P.B. onder hun vlag kregen, maakten zij toch de kern uit van de meest actieve, kritische en geschoolde militanten. Maar de Oppositie bleef in essentie een kritiekbeweging : een aanklacht tegen diegenen die onder de vlag van het leninisme ditzelfde leninisme geweld aandeden.

Tot op die hoogte waren alle oppositionelen het roerend eens. De problemen kwamen pas eens men ging zoeken naar de oorzaken van de degeneratie in de S.U. en de K.I. en de houding die men daartegenover ging aannemen. Zolang zij in de K.P.B. zaten discussieerden slechts enkelingen hierover. De Oppositie was toen niet georganiseerd en spitste alle aandacht toe op het halen van een overwinning in de partij. Wij hechten er belang aan om nog eens te drukken op het unieke dat in België de discussie met de Oppositie in de K.P. beëindigd werd op een nationale conferentie.

De verdeeldheid bij de Belgische kommunisten kwam geen van beide, de K.P.B. noch de Oppositie, ten goede : alle komitees en mantelorganisaties stonden op instorten ten gevolge van de slepende twist tussen de twee groepen. De Oppositie bleef echter niet bij de pakken zitten; zij getuigde van een onstuitbare energie gedurende de eerste twee maanden na de scheuring : het onmiddellijk uitgeven en verspreiden van het blad, de talrijke meetings, debatten en vergaderingen zijn daarvan het bewijs.

Maar de leiding dacht rechtlijnig; zij wilde nog méér initiatieven nemen, sympathisanten winnen, vergaderingen houden, bibliotheken oprichten, brochures uitgeven, enzomeer. Zij hield geen rekening met het onmogelijk vol te houden werkritme en in zekere zin het wegebben van het enthousiasme.

De eerste ontgoochelingen werden merkbaar : enerzijds door het ledenverlies — vooral van intellectuelen — nadat de woelige, geanimeerde debatten met de K.P.B. achter de rug waren en anderzijds door de sympathie die de Oppositie

ondervond, maar die niet om te zetten bleek in daadwerkelijke steun.

Dit laatste element is volgens ons toch niet zo verwonderlijk. De Oppositie kon op een kortstondig sukses bogen bij de links-socialisten daar die hoopten dat de verdeling bij de kommunisten hen ten goede zou komen. Verder ondervonden zij sympathie bij vakbondsmilitanten, maar deze begrepen het onderscheid tussen Oppositie en K.P. niet steeds. De Oppositie was ook vrij terughoudend om te rekruteren : zij hadden een heilige schrik — een blijvend kenmerk — om over te komen als een politieke winkel die enkel in de eigen zaak geïnteresseerd was. Dit was duidelijk een reactie op de houding van Joseph Jacquemotte en de Komintern die in alle komitees, mantelorganisaties en syndikale conflicten een springplank zagen ten voordele van de eigen beweging.

Waarom werd de sympathie voor de Oppositie bij de arbeiders niet omgezet in een daadwerkelijke steun ? Niet te negeren is uiteraard dat 1929 tot 1931 geen periode was van opflakking van de arbeiderstrijd, maar eerder een neergang. Belangrijker nog is dat de splitsing aan geen enkele reële behoefte bij de arbeidersklasse voldeed. Hiermee bedoelen wij dat de scheuring vooral een interne partijkwestie was. Daarbij hadden de stalinisten — dit klinkt misschien simplistisch — geen verraad gepleegd van de arbeidersklasse in België. De strijd stalinisme-trotskisme was voor de niet onmiddellijk bij de K.P.B. betrokkenen heel ver weg. Alleen de Oppositie had aan de lijve de oneerlijke praktijken van de Komintern ervaren. De leiders van de Eenheidsbeweging ook, maar mede door de K.P.B. hadden zij niet veel te betekenen.

Midden 1928 begon de K.P.B. met het stichten van nieuwe syndikaten. De Oppositie bestreed dit standpunt, maar vele arbeiders zagen daar geen graten in. Ook dat was een ontmoediging voor de trotskisten, vooral in Gent en Antwerpen. Onmiddellijk na de scheuring vielen de Gentenaars in triomfalisme. Zij waren sterker dan de K.P. De mooiste woordenschat ten opzichte van de "Minnaertjes" (bedoeld wordt Ferdinand Minnaert) werd niet gespaard. Doch toen de K.P. zich langzamerhand, vooral vanaf 1930, van de klap van de scheuring herstelde en het gras voor de voeten van de trotskisten begon weg te maaien, lieten deze de moed zakken.

Wij willen ons niet wagen aan een verklaring voor de opgang van de K.P., maar wij denken dat wel ernstig rekening mag gehouden worden met het feit dat, zelfs al restten de K.P. in Vlaanderen in 1928 nog slechts funktionarissen, zoals

de Oppositie beweerde, zij via de Komintern nieuw bloed kreeg. Ook financieel kwam er steun, wat zeker niet te onderschatten is. Daarbij had de K.P. het apparaat van de sympathisantenorganisaties weten te veroveren : de vrienden van de Sovjet-Unie, de I.R.H. en de I.A.H. De Kommunistische Partij had het voordeel dat haar naam gekend was en zij werd geïdentificeerd met de Russische revolutie. Voor de omgeving was het kommunisme Rusland en Rusland werd geassocieerd met de K.P.B.

Komen wij terug op de interne problemen.

De tegenstand die de oppositionelen gezamenlijk ondervonden hadden van de K.P.B. en Komintern, zorgde voor een sterke samenhang. Dit kon niet blijven duren. Geleidelijk groeide het ongenoegen en nam het ongeduld toe over het uitblijven van enige groei van de beweging. Het werd tijd dat de Oppositie in eigen hart keek. De kritiekbeweging had nood aan een alternatief; zij diende de perspectieven op lange termijn te onderzoeken. Het was een netelige maar noodzakelijke kwestie.

Men zou eerst een platform opstellen.

Het bleek echter dat alleen Jean Gorren, een intellectueel, van oordeel was dat de oorzaak van de degeneratie in de Sovjet-Unie te wijten was aan verschillende factoren zoals de maatschappelijke achtergrond, de economische toestand, het isolement van het land en de politieke en sociale toestand. War Van Overstraeten en de anderen schreven de ontaarding van de arbeidersstaat toe aan de persoonlijke fouten van Stalin. De Belgische Oppositie bleek meer anti-Stalin dan anti-stalinistisch. Dat zij niet grondig genoeg nadachten over al die problemen en hun situatie kwam ook tot uiting in de discussie over de relatie ten opzichte van de Kommunistische Partij. Slechts een minderheid dacht erover na ooit nog bij de K.P.B. terug aan te sluiten of toch minstens herintegratie aan te vragen. De meesten wilden niets meer met die bende te maken hebben. Zij vonden trouwens dat de K.P. te gediskrediteerd was en te zwak. Zij waren er voorstander van een nieuwe partij te vormen. Trotsky steunde hen in die gedachte. In oktober 1930 herzag hij evenwel zijn standpunt met het argument dat hij de Oppositie overschat had. In feite had hij de K.P. onderschat, want of de Oppositie nu sterk of zwak was deed minder ter zake.

Toen men discussieerde over de opportuniteit deel te nemen aan de verkiezingen in België, rees de kwestie van de organisatievorm. De voorstanders van

herintegratie in de K.P.B. verlieten de Oppositie en zetten een punt achter hun politieke activiteiten. Deze nieuwe ontgoocheling werd nog versterkt door de verkiezingsresultaten die beneden de verwachtingen lagen : men zou blijven herhalen dat het onderscheid tussen de K.P. en de Oppositie niet begrepen werd.

De discussie over de oorzaken van de verbureaucratisering van de Sovjet-Unie en de Komintern werd uitgediept naar aanleiding van de Russische interventie in China voor het behoud van de strategische spoorweg. Het is hieromtrent dat de grootste en belangrijkste scheuring in de Belgische Oppositie gebeurde. De federatie Charleroi, die het standpunt van Trotsky verdedigde, scheurde zich af en werd de trotskistische kern die tot vandaag stand houdt.

De meerderheid van de Belgische Oppositie negeerde volgens Charleroi de klasse-aard van de Sovjet-Unie volledig. Zij reageerde ondoordacht door te beweren dat de interventie imperialistisch was. De meerderheid van de Belgische Oppositie dacht dat de verworvenheden langzaam maar definitief zouden teniet gedaan worden en hadden niet veel hoop meer op een ommekeer. Charleroi bestempelde hen als defaitistisch en dit meningsverschil zat zo diep dat een discussie bij de basis en een nationale konferentie niet eens meer nodig waren.

Door de gebrekkige funktionering en centralisatie van de Belgische Oppositie in 1930 bleef de Vlaamse afdeling afzijdig van de discussie en werkte ongestoord verder na de afscheuring van Charleroi.

De franstalige groepen van de meerderheid waren ontmoedigd, vergaderden niet meer, tenzij lokaal, en ontplooiden enkel nog een syndikale werking. Het zou duren tot eind 1931 voor er — op initiatief van de Vlamingen — een nationale bijeenkomst plaatsvond. De groep noemde zich toen de Liga der Internationale Kommunisten en was een konglomeraat van allerlei strekkingen : die van Verviers leunden sterk aan bij de libertairen, de Brusselse bij de bordigisten en de Antwerpse bij de R.S.P. van Nederland. Zij bleven bestaan zonder in de kijker te lopen.

De minderheid van de Belgische Oppositie, de federatie Charleroi, bleef ook ter plaatse trappelen tot de staking van juli-augustus 1932.

In de jaren dertig waren er dus twee actieve afdelingen : de Internationale Kommunisten uit Antwerpen en de Linkse Kommunistische Oppositie uit Charleroi. Zij hadden twee gemeenschappelijke kenmerken : de syndikale activiteit en de steun van een buitenlandse groep; Antwerpen vanwege Sneevliet en Charleroi van het ondertussen door Trotsky opgerichte Internationaal Sekretariaat.

Beide legden ook meer de nadruk op actie dan op theoretische discussie en waren tevens ouvriëristisch; een reactie op de periode 1928-1930 toen steriele discussies, vooral met intellectuelen, de actie verlamden. Zij konden zich veroorloven zich weinig met theoretische problemen bezig te houden : zij spiegelde zich aan het programma van de buitenlanders Sneevliet en Trotsky, De militanten van Charleroi hadden de "Fédération des Chevaliers du Travail" waarlangs zij ageerden, de Antwerpenaars hun "Onafhankelijke Havenarbeiders Akiemitee". Naar buiten uit waren zij vóór alles syndikalist, zeker in Charleroi. Toch slaagden zij er niet in de brug te slaan tussen de verdediging van de dagelijkse arbeidersstrijd en hun revolutionair politiek programma. Charleroi merkte zelf op dat de arbeiders het onderscheid niet kenden tussen oppositionelen en K.P. Daar waar zij de grootste aanhang had, in Gilly-Châtelineau en Mont-sur-Marchienne, had de K.P.B. leden noch invloed. Op plaatsen waar beide optraden kenden de mensen het onderscheid niet.

De verklaring lag hierin dat de massa's geen afdoende slechte ervaring had met het stalinisme. Trotsky dacht dat het na de gebeurtenissen in het buitenland wel zo was. Hij was te voortvarend. De overwinning van Hitler wistte hij meer dan welk marxist ook, aan de houding van de K.P.D. Zowel de nazi's als de kommunisten riepen in 1932 immers "nie wieder Braun". Zo maakten zij een samenwerking van kommunisten en sociaal-demokraten onmogelijk. De K.P.D., noch de K.I., hadden volgens Trotsky lessen getrokken uit de gebeurtenissen, vandaar dat hij opriep om onafhankelijke partijen te vormen. In België althans had de nieuwe politieke draai geen opvallende wijzigingen voor gevolg. Officieel werd meer aandacht besteed aan de linkse socialistische beweging. Eigenlijk gebeurde dit reeds na de staking van 1932.

Eind 1934-begin 1935 beproefde ook de Belgische groep de zogenaamde Franse draai of het entrisme. Na analyse van de toestand van de arbeidersbeweging was Trotsky tot de vaststelling gekomen dat de trotskisten zich moesten verbinden met de arbeidersmassa's door lid te worden van de socialistische partijen. Deze taktiek veroorzaakte een nieuwe schok in de L.K.O. en lokte een nieuwe scheuring uit, ditmaal met de Brusselaars en George Ver-eeken.

Waar gehakt wordt vallen spaanders : elke scheuring betekende opnieuw ledenverlies langs beide kanten, ofwel wegens ontmoediging ofwel omdat sommigen ervan profiteerden om er tussenuit te knippen.

De splitsing was echter alleen een gevolg van een uiteenlopende zienswijze op taktisch vlak en kon hersteld worden. Dit bleek tenminste nadat in 1936 de fusie, na het beëindigen van het entrisme, zonder veel problemen verliep.

NASCHRIFT :

EVOLUTIE VAN DE TROTSKISTISCHE BEWEGING
VAN 1935 TOT 1940

Wij willen er de aandacht op vestigen dat hetgeen hierna volgt slechts een oppervlakkige beschrijving is van de belangrijkste gebeurtenissen in en om de trotskistische organisaties na 1935. Het is slechts een aanzet tot de studie van die periode. De nodige onderzoeken zijn nog in een voorbereidend stadium.

De Parti Socialiste Révolutionnaire (P.S.R.)

Het deel van de Belgische "Ligue Communiste des Internationalistes" met Leon Lesoil, dat zich in 1935 bij de B.W.P. aansloot, integreerde zich in de "Action Socialiste". De "Action Socialiste" was sinds 1933 de spreekbuis in de B.W.P. van een groep actieve linkse socialisten. P.H. Spaak was er de spilfiguur van.

De leden van de "Action Socialiste" waren de actiefste propagandisten voor het "Plan van de Arbeid" van Hendrik De Man. De groep stond meermaals op het punt uit de B.W.P. gestoten te worden wegens deelname en steun aan niet-erkende stakingen.

Nog vóór de trotskisten zich bij de A.S. aansloten, probeerden zij die linkse socialisten te beïnvloeden. Zij moedigden hen aan zich van de Partij af te scheuren. Dit gebeurde onder meer ter gelegenheid van het kerstcongres van de socialistische partij van 27 en 28 oktober 1934. Het is slechts door de toegevingen en de houding van Spaak dat een breuk toch kon vermeden worden.

Op 29 maart 1935 traden Hendrik de Man en P.H. Spaak toe tot de regering Van Zeeland. De Man liet zijn "Plan van de Arbeid" vallen. Dit was een zware klap voor de Action Socialiste. Zij hadden hun acties gekoncentreerd rond dit plan. Ook het verlies van Spaak droeg bij tot de ontredde van de Action Socialiste.

Het is precies in die periode dat de trotskisten zich *en bloc* inschreven bij de B.W.P.

Door het wegvallen van Spaak kwamen interne meningsverschillen aan de oppervlakte in de "Action Socialiste". Dit mondde midden 1935 uit in een stroming pro-K.P.B. met Albert Marteaux en een pro-trotskistische stroming geleid door Walter Dauge.

In juli 1935 verschenen twee bladen met dezelfde naam : *Action Socialiste*. Alhoewel Albert Marteaux en groep in de minderheid waren, wijzigden tenslotte Dauges aanhangers de titel van hun blad in *Action Socialiste Révolutionnaire*, A.S.R. Beide groepen bleven nog lid van de B.W.P.

Op de poll van de B.W.P. van 26 januari 1936 voor de wetgevende verkiezingen van 24 mei 1936 werd Dauge als vierde verkozen. Dit succes was onverwacht.

Daar Dauge echter niet aan bepaalde voorwaarden voldeed — hij weigerde het elektoraal platform te tekenen — werd hij op 14 april 1936 uitgesloten. Dauge en de A.S.R. twijfelden er niet aan om onmiddellijk met een eigen lijst op te komen. Daarop sloot de B.W.P. alle kandidaten op die lijst en alle verkopers van de A.S.R. uit de partij. Veel trotskisten behoorden daar ook bij.

Bij de verkiezingen behaalde Dauges lijst een niet onaardig resultaat in de Borinage : 7000 stemmen (8,45%).

Het is vrij moeilijk om de rol van de "geëntreerde" trotskisten bij die scheuring na te gaan. Er was ook nog een groep van trotskisten onder leiding van George Vereeken die geweigerd hadden zich in 1935 bij de B.W.P. aan te sluiten. Zij hadden de naam L.C.I. behouden. Zij hadden van 1935 tot 1936 een blad uitgegeven *Spartacus* (franstalig en nederlandstalig). In 1936 planden zij in mei deel te nemen aan de verkiezingen. Daar zij de vereiste handtekeningen niet hadden en materiële problemen zagen zij maar af van hun kandidatuur.

Kort na de afscheuring van de A.S.R. van de B.W.P., nam George Vereeken met hen contact op met het oog A.S.R. en L.C.I. een te maken.

Reeds op 13 en 14 juni 1936 hielden zij gezamenlijk een konferentie. Daarna richtten zij gezamenlijk meetings in. In september 1936 fuseerden de Vlaamse groepen, op 26 en 27 september de jongerenorganisaties en ten slotte smolten op 3 en 4 oktober A.S.R. en L.C.I. samen.

Zij noemden zich Parti Socialiste Révolutionnaire (P.S.R.) en hun blad *Lutte Ouvrière* verscheen voor het eerst op 25 oktober 1937.

De L.C.I. (Spartacus dus) had zich tussen 1935 en 1936 organisatorisch versterkt. De A.S.R. had zich vanaf 1935 en met de grote stakingen in 1936, politiek geradikaliseerd en had — zoals uiteindelijk de bedoeling van de entristen was — nadat een deel uit de B.W.P. gesloten was, een grote aanhang verworven. De grootste numerieke aanwinst voor de trotskistische beweging werd genoteerd in de Borinage : 660 leden. Het politiek niveau van deze militanten was echter niet bijster hoog en zij getuigden van een erg lokalistische geest. In de P.S.R. was de Borinage dus de grootste federatie, daarop volgde de groep van Charleroi en verder waren er afdelingen in Gent (met Lievin de Pauw), Antwerpen, Leuven, Verviers en Luik.

Over verschillende problemen druisten de standpunten van de federatie Borinage regelrecht in tegen de opvattingen van de andere sekties. Zij zat zowat op een totaal andere golflengte, bracht andere discussies teweeg of pakte hete hangijzers aan die al lang beslecht waren (zoals bijvoorbeeld de syndikale kwestie).

De P.S.R. was opvallend goed georganiseerd : iedereen had een welomschreven taak.

Aanvankelijk was Walter Dauge politiek sekretaris en vrijgestelde. In 1937 werd hij vervangen door George Vereeken, omdat Dauge altijd met zijn federatie in de minderheid stond. Vereeken was in 1936 administratief sekretaris en stond in voor meetings en het organiseren van nationale vergaderingen. Victor Aucquier (van de Borinage) — gedurende de eerste maanden ook permanente — verzorgde de administratie van *Lutte Ouvrière*. Toen er te veel klachten binnenliepen gaf hij zijn taak vrij vlug op. Lucien Renery werd aangesteld als nationaal schatbewaarder en bleef dit tot september 1937. De afdelingen hadden penningmeesters, sekretarissen, schatbewaarders, verantwoordelijken voor de pers enzovoort.

Wekelijks kwam het nationaal executief bijeen met militanten van de verschillende federaties : George Vereeken — soms vervangen door Camille Loots —, L. Renery, Dauge, Lesoil, aanvankelijk ook Jules Vos (Borinage en voor

de jeugd) en George Fux. Fux — sinds lang lid van de Oppositie — liet zich in 1935 reeds opmerken als leidend figuur bij de S.J.W. In 1936 organiseerde hij een jongerengroep van de P.S.R. en stimuleerde de uitgave van een eigen blad *Révolution*. Hij was tevens plaatsvervanger voor Leon Lesoil bij het Internationaal Sekretariaat.

De grootste afdeling van de P.S.R. was de Borinage, dan volgde Charleroi en dan Brussel.

In Vlaanderen was er een groep in Gent, afgescheurde S.J.W.-ers met Lievin De Pauw en Van Boeksel als bekendste figuren.

In Antwerpen — maar daar ging het minder goed — trad Leon De Lee op de voorgrond, samen met Max. In Oostende was er een groep rond Lode Decoster en ook Leuven telde een afdeling.

Met schamele middelen poogden de Vlaamse groepen een blad uit te geven. Tegen de beslissing in van het nationaal bestuur gaven zij het de naam *Klassenstrijd*. De leefbaarheid van het blad was penibel en de verspreiding liep niet van een leien dakje. De interne documenten ontvingen de militanten allemaal in het Frans; daar was dikwijls kritiek op, maar de Vlamingen waren erg in de minderheid en de financiële toestand was allesbehalve rooskleurig.

De P.S.R. had ook een afdeling in Moeskroen, geleid door Maria Van Cauwenberghe. Na haar zware ziekte verslapte de activiteit. Verder waren er nog afdelingen in Verviers, Luik en Le Centre.

Zoals gezegd bracht de samensmelting van trotskisten en “daugisten” een gans andere geest in de trotskistische beweging. Er was een andere manier van werken en er werden andere activiteiten georganiseerd dan vóór 1935. Bijvoorbeeld om geld in te zamelen werden tombola's gehouden, kalenders uitgegeven en een soort cross gehouden, dus geen politieke activiteiten. Er werd besproken of men al dan niet publiciteit in *Lutte Ouvrière* zou opnemen. Dit gebeurde uiteindelijk toch niet. *Lutte Ouvrière* had een ander uitzicht dan bijvoorbeeld *La Voix Communiste* : de artikels hadden minder politieke inhoud en handelden dikwijls over zeer plaatselijke feiten en incidenten in de Borinage.

Nieuw was ook dat de levenswijze en houding van de leden ter sprake kwam, zoals bijvoorbeeld het huwelijk van Max. Het sterkste staaltje daarvan, dat heel wat stof en verontwaardiging deed opwaaien in de federatie Borinage, betrof Dauge. Hij wou persé deelnemen aan een banket georganiseerd door de kring “Rouge et Noir” van Brussel. Na een zeer uitgebreid entente was een de-

bat voorzien over de literatuur. Allerlei hoogstaande figuren uit het links milieu zouden aanwezig zijn. Het Exekutief van de P.S.R. sprak een negatief advies uit over Dauge's deelname, omdat het er het nut niet van inszag en omdat hij een belachelijk figuur zou slaan. De federatie van de Borinage besteedde verscheidene vergaderingen hieraan. Het is zeker dank zij hun verontwaardiging dat de enige twee verslagen van hen bewaard zijn gebleven. De andere federaties van de P.S.R. moeiden zich ook al vlug met de kwestie en gaven eveneens een negatief advies zoals het Exekutief. De borains bekleoegen zich daarop erg over de geest in de partij. Dauge zei : *als men een dergelijke deelname reeds afkeurt, dan mag een arbeider geen mooi kostuum dragen, geen sigaar roken, niet in een mooi bed slapen, niet in een gemakkelijke zetel liggen en niet eens naar een mooie vrouw kijken of men vindt het bourgeois.*

Het incident kwam al vlug in de schaduw van veel complexere problemen : wrijvingen tussen de federaties onderling, financiële problemen en allerlei meningsverschillen met het Centrum voor de Vierde Internationale.

In 1936 sprak één deel van de partij zich uit voor de vorming van nieuwe revolutionaire syndikaten. Nochtans was één van de basisopstellingen van het Internationaal Sekretariaat, te ijveren voor de syndikale eenmaking en werking binnen de vakorganisaties.

In 1935 hadden de door de trotskisten geleide "Chevaliers du Travail" hun reïntegratie gevraagd en bekomen bij de Centrale des Mineurs. Zij bleven er definitief in. Een aantal militanten van Gilly poogden echter een nieuwe groep op te richten, zonder veel resultaat. In de Borinage daarentegen hadden zij meer succes met de "Centrale Unitaire Indépendante" in 1937, waar vooral Victor Aucquier, de tweede man na Dauge in de P.S.R. in de Borinage, veel invloed had. Ook Dauge stond na een tijdje achter het standpunt voor nieuwe syndikaten. Het initiatief werd echter een mislukking.

Een andere discussie ging over de partiële verkiezingen te Brussel in april 1937, waar Degrelle en Van Zeeland als enige kandidaten opkwamen. De Brusselse trotskisten waren van oordeel dat dit het moment was waarop zij zelf met een lijst moesten opkomen, daar er geen enkele arbeiderspartij opkwam. Een nipte meerderheid in het C.C. steunde dit; de voornaamste federaties en Lesoil en Dauge waren er echter tegen. Daar het aan tijd ontbrak om gans de partij te raadplegen en de daardoor opgelopen vertragingen – wat ook materiële implicaties had – werd de deelname aan de verkiezingen afgelast. Vereeken en de Brusselse groep tilden vrij zwaar aan deze kwestie.

Maar de langst aanslepende en belangrijkste discussie in de P.S.R. was deze

omtrent de Spaanse burgeroorlog, meer bepaald de houding ten opzichte van de P.O.U.M. Die speelde een vrij belangrijke rol in de Burgeroorlog. Trotsky en het Internationaal Sekretariaat bestempelden de P.O.U.M. als een centristische organisatie, die de arbeidersklasse naar de nederlaag zou voeren. Zij besloten daarom zelf een sektie van het Centrum voor de Vierde Internationale in Spanje op te richten. Die had echter geen succes.

George Vereeken daarentegen was in België de voornaamste verdediger van een steunende en kritische houding ten opzichte van de P.O.U.M. Hij ging akkoord met Trotsky dat de deelname van de P.O.U.M. aan de regering in Catalonië en de daaropvolgende ontbinding van de arbeidersraden af te keuren was, maar trok er andere konklusies uit. Hij vond dat de P.O.U.M. een massaorganisatie was die iets te betekenen had in Spanje en strijdende arbeiders verzamelde en dat men daarin moest werken. Daarbij had de Vierde Internationale gewoon geen sektie in Spanje, dus kon men best de P.O.U.M. steunen. Met dit standpunt kreeg Vereeken aanvankelijk de steun en goedkeuring van de meerderheid van de P.S.R. Doch mede door toedoen van Trotsky en het Internationaal Sekretariaat wijzigden velen hun oordeel in die kwestie. In de korrespondentie en de documenten van de periode 1936-37 vormde de Spaanse kwestie zonder twijfel het hoofdonderwerp. Vereeken werd in de teksten van Trotsky voor een opportunist uitgescholden. Vanuit de P.S.R. vertrokken enkele militanten naar Spanje : Loots, Stoop, Boulanger, Galloy, Launoy, Wouwermans, Lemmens, Van Belle en Pasque. Laatsgenoemde kwam om het leven.

In 1938 gaf Vereeken tenslotte zijn ontslag. Naast de wrijvingen over bovengenoemde kwesties had hij veel kritiek op de handelswijze en organisatie methoden van het Internationaal Sekretariaat. Dit had gepoogd vanuit Antwerpen met o.m. Max, een sektie bolsjewiki-leninisten op te richten in Nederland, tegen de R.S.A.P. die reeds in 1936 het Centrum voor de Vierde Internationale verlaten had en die de P.O.U.M. onvoorwaardelijk steunde. De meerderheid van het Belgisch C.C. klaagde evenwel deze praktijken aan. Verder vond Vereeken dat de tijd en de krachtsverhoudingen nog lang niet toelieten een Vierde Internationale uit te roepen, zoals in 1938 gebeurde. Eigenlijk reeds vóór de proklamatie van de Vierde hadden de Fransen — met goedkeuring van Trotsky — zich sektie “van” de Vierde genoemd. De discussie ging over het sleutelwoord sektie “van” of “voor” de Vierde Internationale.

Terwijl er over al deze kwesties — Spanje, verkiezingen, R.S.A.P., syndikaten, en proklamatie van de Vierde Internationale — een minderheid en een meerderheid was in de P.S.R., kwam het toch nooit tot de vorming van een tendens.

Vandaar ook de ongestructureerde ontslagen van de een en de ander. Toch groeide na Vereekens ontslag een nieuwe groep onder zijn leiding en die van Lucien Renery. In oktober 1938 gaven zij het blad *Contre le Courant, Organe mensuel du Centre pour le Rassemblement des Forces Révolutionnaires* uit. Voor de oorlog verscheen het vier maal. Tijdens de oorlog opereerde de groep Vereeken onder dezelfde naam en het is pas bij de bevrijding dat weer een samsmelting tot stand komt tussen *Contre le Courant* en de oude P.S.R. *Contre le Courant* telde nationaal een dertigal leden, waaronder enkele zeer actieve elementen, zoals de dokwerkers van Antwerpen : Dorremans en Lowet.

Het militantisme in de P.S.R. stond na de scheuring in 1938 op een laag pitje. Toch behaalde zij nog in 1938 bij de gemeenteraadsverkiezingen de absolute meerderheid in Flénu. De koning weigerde echter Walter Dauges aanstelling tot burgemeester.

Met het uitbreken van de oorlog stortte de federatie ineen : er restten nog slechts een tiental leden. De P.S.R. telde in het totaal een 100-tal militanten, waarvan de actiefste in Charleroi en in Brussel (met Abraham Leon). Ondanks de dood van Walter Dauge kwamen na de oorlog in Flénu nog daugistische lijsten op, zelfs tot 1954. Aan onderzoek van de "daugisten" valt nog heel wat te doen.

De "Ligue des Communistes Internationalistes"

De Liga der Internationale Kommunisten met als centrale figuur Adhémar Hennaut ging na 1935 verder bergaf. Zij kende geen momenten meer van opflakeringen, maar integendeel latente krisissen.

Het blad *Bulletin de la L.C.I.* bleef trouw verschijnen en sinds 1935 ook in het Vlaams. Begin 1937 gaven zij ook *Documents* uit waarin artikels verschenen die niet meer in de *Bulletin* konden en artikels over de discussies binnen de groep. Het werd enkel verspreid bij de abonnees van *Bulletin*.

Reeds in 1935 waren er meningsverschillen omtrent de partiële verkiezingen in Brussel; met de wetgevende verkiezingen van mei 1936 stelden zich weer dezelfde problemen. Hennaut was voorstander om op de B.W.P. te stemmen. In de federatie Brussel was iedereen voor onthouding. Daarop deed Hen-

naut op 20 maart 1936 afstand van al zijn verantwoordelijkheden : algemeen en Brussels sekretariaat en de hoofdredactie van het blad. Meer dan eens had hij te Brussel in de minderheid gestaan en nationaal in de meerderheid, zodat hij van oordeel was dat de leiding nu maar eens dringend moest veranderen, ook al omdat Brussel het meest actief was. Tot juni 1936 werkte Hennaut niet mee aan de redactie van het *Bulletin*. De nationale konferentie in juni van datzelfde jaar herkoos Hennaut echter tot nationaal sekretaris. Op de konferentie diende Hennaut zijn rapport in over de verkiezingen en riep hij op te stemmen voor de B.W.P. Nog diezelfde dag wijzigde hij dit en stelde voor te kiezen voor een arbeiderslijst : B.W.P., K.P.B. of A.S.R. De minderheid – vertegenwoordigd door Jehan Van Den Hoven – was voorstander van onthouding. Jehan was sinds 1936 een leidend figuur in de federatie Brussel.

Andere discussies binnen de Liga handelden over de klasse-aard van de Sovjet-Unie, het imperialisme en over de verhoudingen tussen de partij en de klassen. Eind 1936, begin 1937 brak er een nieuw meningsverschil los over de Spaanse burgeroorlog. Het eindigde op een scheuring.

Er waren twee hoofdstromingen : de eersten waren van oordeel dat er in Spanje een burgeroorlog heerste en er dus hulp en steun moest gegeven worden door het internationaal proletariaat; de tweede stroming daarentegen vond dat zij in Spanje te doen had met een imperialistische oorlog, die het proletariaat wou uitschakelen. De arbeidersklasse – zowel deze die aan de zijde van Franco vochten als de anti-fascisten – moesten het militair front doorbreken en een algemene staking uitroepen. In die optiek was het sturen van internationale brigades niet nodig. Hennaut en de meerderheid gingen akkoord met de eerste stroming en Jehan Van den Hoven en de Brusselse groep met de tweede. Op 21 februari – een nationale konferentie – kondigde men de breuk aan. De minderheid stichtte toen de “Fraction belge de la Gauche Communiste Internationaliste” en gaf een maandelijks bulletin *Communisme* uit vanaf april. Volgens hen liet de scheuring al lang op zich wachten en was de kwestie Spanje enkel een katalysator. De meningsverschillen gingen eigenlijk over de analyse van de staat en de partij.

De minderheid verdedigde in verband met de Spaanse burgeroorlog dezelfde standpunten als de “Fraction Italienne de la Gauche Communiste Internationaliste”, de bordigisten, waar onder meer Perronne deel van uitmaakte. De minderheid wou echter geen identificatie met hen.

Evenwel verscheen in het vijfde nummer van *Communisme* van 15 augustus

1937 een brief van het Exekutief van de Italiaanse fractie waarin zij haar volledig akkoord betuigde met de principiële verklaring van de Belgische fractie. Van toen af begon er een nauwe samenwerking. Zij richtten een *Fonds de Solidarité en faveur de toutes les victimes de la guerre d'Espagne* op, dus ten voordele van zowel de arbeiders van Franco als de anderen. In *Communisme* werd ook propaganda gemaakt voor *Bilan*, het theoretisch blad van de Italiaanse fractie.

Eind 1938 tot begin 1939 verscheen *Communisme* ook in het Vlaams.

In 1939 waren er weer ernstige meningsverschillen in eigen rangen over de gebeurtenissen van september 1939.

Keren wij nog even terug naar de L.C.I., de meerderheid. Na de breuk van 1937 had zij met moeilijkheden te kampen en haar blad *Bulletin* zat financieel in de rats, daarom verscheen het nog slechts gestencild. De nationale leiding bestond nog slechts uit drie personen : Michel Lootens, Leo Smets en Hennaut.

Vóór de scheuring had de L.C.I. nog afdelingen in Brussel met Van Den Hoven, Lootens, Van Hoegaerden, Michel en in Antwerpen met Frans Van Croonenborgh; in Mechelen was Leo Smets de spil en in de minder actieve groepen — of in elk geval minder bij de nationale werking betrokken — militeerden Eugène Cerneels en J. Vallot in Seraing-Ougrée en ten slotte Gauthy en Deschamps in Verviers. Behalve Van Den Hoven waren er dus geen nieuwe militanten sinds de oprichting van de Kommunistische Oppositie in 1928. In 1938-39 waren de banden tussen de afdelingen van de L.C.I. gereduceerd tot "kontakten". In 1940 met het uitbreken van de oorlog verdween de Liga definitief.

VOETNOTEN

DEEL I

HOOFDSTUK I en II

- (1) Over de geschiedenis van de Sovjet-Unie werden enkele boekenkasten gevuld. Om de problematiek van het trotskisme daarin te plaatsen zullen we ons in hoofdzaak steunen op : Edouard Hallet CARR, Pierre DROUE, Isaac DEUTSCHER en Robert Vincent DANIELS, nl. : E.H. CARR, *A History of Soviet Russia*, 6 vol. 1964-1971; P. BROUE, *Le Parti bolchévique*, Paris, 1963; I. DEUTSCHER, *Stalin. Een politieke biografie*, Hilversum, 1963, 2 delen; R.V. DANIELS, *The Conscience of the Revolution. The Communist Opposition and the shaping of Soviet Russia*, Harvard, 1960.
- (2) W. ABENDROTH, *Sociale geschiedenis van de Europese arbeidersbeweging*, Nijmegen 1972, pp. 73-108.
- (3) E. MANDEL, *Inleiding tot het marxisme*, Gent, 1974, pp. 75-82.
- (4) W. ABENDROTH, *loc.cit.*
- (5) I. DEUTSCHER, *De Onvoltooide Revolutie*, Amsterdam, 1963, p. 63.
- (6) R.V. DANIELS, *o.c.*, pp. 208-246.
- (7) Een *fractie* : een tendens buiten de partij, die poogt de mensen in de partij voor haar standpunt te winnen. Fraktionisme hier betekent tegenstrijdige opvattingen hebbende in de partij.
- (8) P. BROUE, *o.c.*, pp. 170-195.
- (9) J.J. MARIE, *loc.cit.*
- (10) E.H. CARR, *o.c.*, *The Interregnum*, volume I, p. 328.
- (11) L. TROTSKY, *Drie opvattingen over de Russiese revolutie*, Schiedam, s.d., p. 30.
- (12) E.H. CARR, *o.c.*, *Foundation of a planned economy (1926-1929)*, volume II, pp. 3-53.
- (13) P. BROUE, *o.c.*, p. 229.
- (14) L. TROTSKY, *Mijn leven*, Amsterdam, s.d., pp. 447-465.
- (15) *Déclaration des 83. Documents inédits*, Paris, 1927.
- (16) P. BROUE, *o.c.*, pp. 229-274.
- (17) *Plate-forme politique de l'Opposition Russe*, Documents inédits, Paris, 1927.
- (18) I. DEUTSCHER, *Stalin, o.c.*, p.19.
- (19) E.H. CARR, *Foundation, o.c.*, pp. 54-99.

- (20) E.H. CARR, *Foundation, loc.cit.*
- (21) J. BAECHLER, *Politique de Trotsky*, Paris, 1968, pp. 86-90.
- (22) R.V. DANIELS, *Problems of European Civilisation. The Stalin Revolution*, Harvard, 1963, p. 50.
- (23) E.H. CARR, *Foundation, loc.cit.*
- (24) I. DEUTSCHER, *Stalin, o.c.*, p. 20.
- (25) R.V. DANIELS, *o.c.*, p. 50.
- (26) J.J. MARIE, *o.c.*, p. 2.
- (27) Voor dit hoofdstuk steunen wij ons wat de resoluties, manifesten en thesen uitgevaardigd door de IIIde Internationale betreft op Jane DEGRAS. *The Communist International (1919-1943). Documents selected by J. Degras. Volume II.*
De meeste werken die de Komintern behandelen in de periode 1924-1929 vertonen enorme lakunes wat betreft de strijd tegen het trotskisme en zijn daarbij dikwijls onnauwkeurig en zeer oppervlakkig en vervalst. Alleen werken over de trotskistische beweging waren van enig nut, naast de officiële teksten. De voornaamste : I. DEUTSCHER, *The Prophet Outcast*, vol. III, New York 1963 en L. TROTSKY, *The third International after Lenin*, New York, 1970.
De informatie over Frankrijk haalden wij voornamelijk uit : C. GRAS, *Alfred Rosmer et le mouvement révolutionnaire international*, Paris, 1971; J. RABAUT, *Tout est possible. Les gauchistes français 1929-1944*, Paris, 1974; L. TROTSKY, *Le mouvement communiste en France (1919-1939), textes choisis et présentés par P. BROUE*, Paris, 1967.
- (28) De resolutie was opgesteld door Boris Souvarine en unaniem min 3 gestemd in het "Comité Directeur" van de P.C.F.
- (29) Voor Spanje : P. PAGES, *El Movimiento trotskista en España (1930-1935)*, Barcelona, 1977, p. 19.
- (30) Alle kritiekbewegingen en militanten die uitgesloten werden of het zelf aftraptten, werden over één kam geschoren van uiterst links (de groep Herman Gorter in Nederland bijvoorbeeld) tot de rechtervleugel (Brandler in Duitsland). Vandaar dat het bijna uitgesloten is om zich bij een historiek van de strijd tegen het trotskisme in de Komintern op haar bronnen zelf te steunen. Een typisch voorbeeld vinden wij daarvan in : *Correspondance Internationale*, 22 février 1928, artikel met als titel "La physionomie internationale du trotskisme".
- (31) J.J. MARIE, *Le trotskisme*, Paris, 1972, pp. 42-50.
- (32) *Le C.*, 24 février 1929, p.1.
In C le C, 25 février 1929.
- (35) P. FRANK, *La quatrième Internationale*, Paris, 1973.
- (36) F. TICHELMAN, *Henk Sneevliet, een politieke biografie*, Amsterdam, 1974, pp. 67-76.
- (37) I. DEUTSCHER, *The prophet outcast. Trotsky : 1929-1940*, New York, 1963, volume III.
- (38) Voor meer informatie over de bordigisten, zie hoofdstuk België.
- (39) H. DRECHSLER, *Die Sozialistische Arbeiterpartei Deutschlands (S.A.P.D.)*, Meisenheim, 1965, pp. 143-156; L. TROTSKY, *Third International after Lenin*, New York

- 1970, p. 322; S. BAHNE, *Der Trotskismus in Deutschland 1931-1933, Ein Beitrag zur Geschichte der K.P.D. und der Komintern*, Universität Heidelberg, 1958; *Lutte de Classes*, 1930-1931; *Bulletin International de l'Opposition Communiste de Gauche*, nos. 5 & 6, mars-avril 1931 (Arch. Vereeken, 15).
- (40) *Bulletin International de l'Opposition Communiste de Gauche*, no. 5, mars 1931 (Arch. Vereeken, 15).
- (41) *Lutte de Classes*, nos. 25-26, sept.-déc. 1930, pp. 713-721; J.P. CANON, *The History of American Trotskyism*, New York, 1974.
- (42) *Lutte de Classes*, no. 18, février 1930; J.J. MARIE, *loc.cit.*
- (43) *Lutte de Classes*, no. 21/22, mai 1930.
- (44) *Lutte de Classes*, no. 25/26, sept.-déc. 1930, pp. 732-736.
- (45) *Lutte de Classes*, o.c.
- (46) *Lutte de Classes*, no. 23, juillet 1930.
- (47) R. GROVES, *The Balhamgroup. How British Trotskyisme Began*, London, 1974.
- (48) F. TICHELMAN, *loc.cit.*

DEEL II

HOOFDSTUK 1 en 2

- (1) Voornamelijk gebaseerd op de volgende werken : A. BIJNENS, *De oorsprong van de Kommunistische partij in België (1917-1921)*, K.U.L., Fakulteit voor Economische en Sociale Wetenschappen, Instituut voor Politieke en Sociale Wetenschappen, 1969; *La Fondation du P.C. de Belgique*, Documents présentés et commentés par Claude Renard, Cahiers Marxistes, numéro spécial, 1971; *Memento sur la naissance du P.C. de Belgique*, Kaderscholing 1957-'58, auteur onbekend; L. REYNTJENS, *De eerste kommunistische groepen in België en hun fusie tot de kommunistische eenheidspartij*, Vlaams Marxistisch Tijdschrift, 6de jaargang, IV, december 1972.
- (2) De revolutionaire ex-activisten bevonden zich voornamelijk in de Antwerpse groep : Vlaams Revolutionaire Socialistenpartij, bestaande uit minderheidssocialisten(1917) die meer naar het aktivisme evolueerden (1919).
L. REYNTJENS, o.c., pp. 173-174.
Het anti-militarisme was overwegend in de Gentse groep "De Roode Jeugd" en de "Vredesgroep". *MEMENTO*, o.c., p. 1 en 2.
De syndikalisten kwamen voornamelijk uit Wallonië, Luik en Charleroi en de S.J.W.-groep van Roux-Aiseliërs "Jeunesse ouvrière et syndicale". Zij zagen de strijd tegen de reformisten voornamelijk vanuit syndikaal standpunt. L. REYNTJENS, o.c., p. 196.
De libertairen, waren in Vlaanderen een belangrijke groep. Ze gaven een blad uit : *de Kommunist* dat vanaf het derde nummer de titel *de Baanbreker* kreeg. In Leuven

- bleef een autonome groep bestaan. In Antwerpen, Gent en Brussel sloot het grootste deel zich aan bij de K.P. A. BIJNENS, o.c., pp. 64-70.
- (3) L. REYNTJENS, o.c., pp. 171-220.
 - (4) J. JACQUEMOTTE, *Rapport sur la tactique du P.C.B.* in : *La Fondation*, o.c., p. 120.
 - (5) W. VAN OVERSTRAETEN, *Rapport sur la situation du P.C.B.*, in : *La Fondation*, o.c., p. 135.
 - (6) G. VAN DEN BORRE, *Rapport sur l'organisation du parti*, in : *La Fondation*, o.c., p. 101.
 - (7) R.V., 9 april 1927, p. 1.
 - (8) *Complément de rapport sur les tâches d'organisation du P.C.B.*, 1927, p. 1 (Archief van George Vereeken, I).
 - (9) K.F. Mc KENZIE, *Comintern and world revolution 1928-1943. The shaping of doctrine*, London, New York, 1964, p. 20.
 - (10) C. GRAS, *Alfred Rosmer et le mouvement révolutionnaire international*, Le Mouvement Social, janvier-mars 1971, numéro 74, pp. 9-19.
 - (11) *Rapport sur l'organisation du parti*, 22 mars 1926, pp. 1 en 2. (Fonds P.C.B., 1919-1939, Archives de la F.J.J.).
 - (12) *Rapport sur la réorganisation du parti*, rapporteur A. Hennaut, 1926. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
 - (13) *Intervention de l'Internationale Communiste, résolution d'organisation du Comité Exécutif de l'Internationale Communiste*, (Arch. P.C.B., F.J.J.).
 - (14) *Verslag van de werkzaamheden van de Organisatiekommissie opgericht maart 1927*, december 1927. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
 - (15) *Voorbereidend rapport voor de nationale conferentie*, G. Vereeken, 25 maart 1927, p. 1 (Archives Vereeken, I).
 - (16) R.V., 9 april 1927, p. 1 en 4.
 - (17) *Korrespondentie met Adhémar Hennaut*, 14.10.1976.
 - (18) Dit vernamen we uit een ontslagbrief van Vereeken in 1930 uit de Kommunistische Oppositie. Meer kunnen we niet zeggen over die motie. G. VEREEKEN, *Lettre explicative sur ma démission*, 9 febr. 1930 (Archives de Vereeken, II).
 - (19) *Bulletin Communiste*, 1928, p. 449; *Gesprek met Adhémar Hennaut*, 8 april 1976.
 - (20) *Bulletin Intérieur de la L.C.I. (bolchéwique-léniniste)*, décembre 1933, p. 2 (Arch. Vereeken, I).
- Met La Gauche worden de kleine groepjes van vóór 1921 bedoeld, die ook na die datum in de partij de linkervleugel genoemd werden.
- (21) *Congrès du P.C.B. du 23 et 24 janvier 1925. Rapport morale, tâches, l'opposition dans les organisations réformistes* (Arch. P.C.B., F.J.J.).
Daaruit vernamen we dat Eenheid voortkwam uit de groep rond "Lutte de Classes". Als we zien naar de redaktie van *Lutte de Classes* schijnt dit inderdaad te kloppen : Frans Liebaers, Celestin Demblon, E. Marchand...
M. SIMON-RORIVE, *La presse socialiste et révolutionnaire en Wallonie et à Bruxelles de 1918 à 1940*, I.C.H.G., Leuven, 1974, no. 75, p. 000.
 - (22) De meeste van die militanten waren belangrijke syndikale leiders van vóór Wereldoorlog I. Over de Eenheidsgroep werd weinig of niets geschreven. Bij het onderzoek

van de K.P.B. stuiten wij er onvermijdelijk op. Eenheid was het onderwerp van zeer netelige kwesties in de partij.

M. Claeys-Van Haegendoren schreef er niets over. Chantal De Smet vermeldde het bestaan van de groep en het programma en besloot met te zeggen dat ze over de verdere evolutie niets wist. Nochtans verschenen er in de *Roode Vaan* wel artikels over en werd er een uitgebreid verslag van het Eenheidskongres in nov. 1926 gepubliceerd. Enkel M. Steinberg wijdde er zeer bondig enkele lijnen aan.

M. STEINBERG, *Un certain combat : J. Jacquemotte (1883-1936)*, Deel 2, Cahiers Marxistes, V, mei 1974, pp. 34-35.

(23) M. STEINBERG, *o.c.*, pp. 34-35.

(24) Frans Liebaers : behoorde tot de linkervleugel van de B.W.P. vóór de oorlog, samen met De Brouckère en De Man. Hij was sekretaris van de Brusselse afdeling van de Kleding. In 1934 werd hij leider van de anti-oorlogsliga.

Arthur Geerts : syndikaal leider, sekretaris van de "Ligue Ouvrière" van Ukkel. In 1928 studeerde hij nog arbeidspsychologie en in 1933 richtte hij een proletarische antisemitische kring op.

C. RENARD, *Oktoberrevolutie en linkervleugel van de arbeidersbeweging*. Vlaams Marxistisch Tijdschrift, 1967, p. 168.

(25) Celestin Demblon overleed op 12 december 1924. M. KUNEL, *Un tribun, Celestin Demblon*, Brussel, 1964.

Volgens ons gesprek met Hennaut zou de verkiezing van Van Overstraeten te Luik tot volksvertegenwoordiger slechts mogelijk geweest zijn dank zij de stemmen die normaal op C. Demblon werden uitgebracht. *Ons gesprek met Hennaut van 8 april 1976*.

(26) Brussel, Antwerpen en Luik : voornaamste kernen. *Congrès, o.c.*, p. 1.

Antwerpen : de Eenheidsmilitanten, waren onafgezien van de K.P.B., dezelfde mensen als deze rond het blad : *De Socialistische Strijd*.

Socialistische Strijd, weekblad, nummer 1, 5 maart 1927. Redaktie : L. Stevens, Administratie : G. Coenen (S.B.A.). Het was ontstaan op initiatief van de Antwerpse metaalbewerker.

Stevens ging naar Rusland voor de Eenheidsgroep en gaf er een meeting over. Hij was bestuurslid van de B.W.P. in Antwerpen.

Volgens M. Claeys-Van Haegendoren was *de Socialistische Strijd* de Vlaamse tegenhanger van *La Bataille Socialiste*. In Vlaanderen waren er meer syndikalistten bij betrokken.

M. CLAES-VAN HAEGENDOREN, *25 jaar Belgisch socialisme (1914-1940)*. Antwerpen, Leuven, Brussel, 1957, p. 257.

In 1926 was Ernst de sekretaris van Eenheid, te Antwerpen in 1928 Zils, lid van de K.P.B. *Brief van J. Frenay aan Hennaut*, 28 februari 1928 (Arch. Hennaut I, 32).

(27) J. JACQUEMOTTE, *L'opposition révolutionnaire dans les syndicats réformistes*, Internationale Syndicale Rouge, april 1925. (Archives du P.C.B., F.J.J.).

(28) *Rapport sur la séance du C.C.*, 31 oktober 1925 (Archives du P.C.B., F.J.J.).

(29) *Lettre de Liebaers à Tomsky*, 26 september 1926 (Arch. P.C.B., F.J.J.).

Tomsky was toen voorzitter van de Russische syndikaten. In 1929 werd hij ontslagen als rechts Oppositioneel.

- (30) 11 groepen : Brussel : van de Kledingscentrale, Hout en Bouw, bedienden vakbond, tramwaymannen, onderwijzend personeel.
 Centre : metaalbewerkers
 Mont-s.M. : mijnwerkers
 Antwerpen : metaalbewerkers
 Verviers : zeer goede werking
 Châtelet : mijnwerkers
 Aalst : jonge groep
 Mechelen : alleen kommunisten
 Seraing : nog 1 militant, gesaboteerd door kommunisten en reformisten
 Luik : idem
 Gent : geen groep, wel aktiviteit.
Rapport sur la Conférence Nationale d'Unité de 7 nov. 1926, verslaggever L. Van den Heuvel, 10 nov. 1927 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (31) *R.V.*, 20 november 1926, p. 4.
- (32) *Résolution interne sur les principaux problèmes du P.C.B.*, jan. 1927, pp. 1-7 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (33) *R.V.*, 16 juli 1927, p. 1.
- (24) De afdeling III van Brussel formuleerde zijn opwerpingen in de vorm van een resolutie "*Ordre du jour du Rayon III de Bruxelles*, juillet 1927 (Arch. Vereecken, I). Van de andere militanten die de interne resolutie onvolledig vonden kennen we enkel de naam van Nestor Cloostermans.
- (35) *R.V.*, 16 april 1927, p. 4.
- (36) *R.V.*, 20 november 1926, p. 4.
- (37) *R.V.*, 24 december 1927, p. 1.
- (38) *Pourquoi je démissionne du P.C.B.*, 21 nov. 1927, Louis Foriers. Hij was sekretaris van de cel van de "dépôt d'Enghien". (Arch. P.C.B., F.J.J.). Volgens het U.B. was deze verklaring geschreven door A. Geerts.
- (39) Isidoor HEYNDELS, sekretaris van de metaalbewerdersbond Vilvoorde, R. VAN DOORSLAER, *De K.P.B. en Sovjet-Duits niet-aanvalspakt*. Brussel, 1975, p. 53. Charles Everling, was een ex-leider van "Les Amis de l'Exploité", verliet de B.W.P. toen echter niet.
 Vercruyce, sekretaris van de tramwaymannen te Brussel. Wegens zijn syndikale aktiviteiten werd hij ontslagen in 1928 en wegens zijn aktiviteit in de I.R.H. uit de B.W.P. ontslagen.
Contre le Mensonge, Vercruyce, s.d. (begin 1928), pamflet uit Arch. Leon Lesoil.
 Vercruyce bracht een scheuring teweeg in de Centrale van de Tramwaymannen. In 1930 verbrak hij zijn banden met de K.P.B. en keerde terug naar de B.W.P.
Projet sur la question syndicale, G.V., non achevé, 18 mei 1930. (Arch. Vereecken, I).
- (40) *R.V.*, 10 april 1927, p. 4.
- (41) Brief van Liebaers "A propos de la délégation ouvrière belge en Russie. Lettre ouverte aux ouvriers de la Russie soviétique", Brussel 15 november 1927. Gepubliceerd in : *La Révolution Proletarienne*, no. 48, 1927, p. 373.
- (42) Later bij de oprichting van de K.O., verschenen er artikels in de pers *Le Communiste*

waarin Liebaers' houding in de syndikaten sterk bekritiseerd werd. En toch bleek uit interviews en sommige artikels, dat de persoonlijke invloed van Liebaers en Geerts bleef bestaan bij sommige trotskisten.

- (43) *La Révolution Proletarienne* no. 24, 1926, p. 13, no. 48, 1927, p. 373.
- (44) *Réponse à la lettre de démission de Vereeken adoptée par le C.C., le 29 juin 1930* (Archives Hennaut).
- (45) *Dr. R.*, 11 décembre 1924, e.v.
R.V., 13 december 1924, e.v.
- (46) *Dr. R.*, 25 novembre 1926, e.v.; 10 décembre 1926, p. 1.
- (47) *R.V.*, 16 septembre 1926, p. 1.
- (48) *Séance du C.C. du 1 mars 1925*, p. 1 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (49) *Léninisme et bolchévisation, War Van Overstraeten*, 1925, p. 1 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (50) *Réponse à la lettre de démission de George Vereeken, adoptée par le C.C., le 29 juin 1930*, pp. 1-11. (Arch. Hennaut, I-56).
- (51) *Séance o.c.*, p. 1. Motion présentée par J. Jacquemotte. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (52) M. STEINBERG, *o.c.*, p. 36.
- (53) *Réponse, o.c.*, p. 1.
- (54) De leden van de afdeling III waren op 3 april 1927 Cools, Martens, Grabofský, Bourgeois, Vereeken en Wilfried. Enkel Wilfried en Cools gingen niet naar de Oppositie in 1928.
- (55) *Ordre du jour sur la corruption présenté par notre rayon*, manuscript, janvier 1927, pp. 1-3 (Arch. Vereeken, I).
- (56) *Lettre de Kobe à Vereeken*, 18 février 1927, p. 1. (Arch. Vereeken, I).
- (57) *Lettre de Van Overstraeten à Vereeken*, 6 juillet 1927, p. 1 (Arch. Vereeken, I).
- (58) *Brief van Clem aan Vereeken*, 9 augustus 1927, p. 1. (Arch. Vereeken, I).
- (59) *Quelque remarque sur l'Opposition de gauche, s.d.*, pp. 1-8. (Arch. Vereeken, I).
- (60) *Bulletin d'information*, 12 octobre 1927. (Arch. Vereeken, I).
- (61) *Unité*, numéro spécial, octobre 1927, 6 et 20 novembre 1928.
- (62) *Une fourberie du Drapeau Rouge*, octobre 1927, p. 1 en 2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (63) *Lettre de R. Trousson à Vereeken*, 16 novembre 1927, p. 2 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (64) *Résolution du Rayon III, ordre du jour : ultimatum*, 17 novembre 1927, p. 1 en 2. (Arch. Vereeken, I).
- (65) *Inlichtingsbulletijn voor cellen, sectoren en federaties*, Brussel, 1 december 1927, pp. 1-11. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (66) *Inlichtingsbulletijn, o.c.*, p. 2.
- (67) *Lettre explicative sur ma démission, George Vereeken*, février 1930, p. 3. (Arch. Vereeken, II).
- (68) *Dr. R.*, 7 février 1928.
- (69) *Inlichtingsbulletijn, o.c.*, p. 5.
- (70) *Rayon III, résolution*, 2 décembre 1928, p. 2. (Arch. Vereeken, I).
- (71) *Au secrétariat politique de l'I.C. à Moscou*, J. Jacquemotte, 5 décembre 1927, p. 1. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (72) *Gesprek met George Vereeken*, 24 februari 1976.
"We zullen niet ingaan op wat H. De Boeck zelf vroeger dacht over dat ideologisch

- bankroet". *R.V.*, 4 februari 1928, p. 3, J.D.M.
- We gunnen het onze vriend onzer vrienden van harte zich als een kersvers stalinist ontpopt te hebben*". Een artikel van Lode Polk over Coenen, *R.V.*, 4 februari 1928, p. 3.
- "Had men ons vroeger uitgesloten dan had Coenen vóór hij tot zijn tweede standpunt kwam reeds buitengegoid geweest". *R.V.*, 11 februari 1928, p. 3.
- (73) De rapporten War Van Overstraeten en Coenen werden hernomen in de brochure verschenen in de twee landstalen : alle geciteerde passages zijn uittreksels daaruit. *De vraagstukken der Oppositie in de Russische Kommunistische Partij*, gepubliceerd door de K.P.B., 1928. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (74) Bordiga was vóór de dood van Lenin reeds in konflikt getreden met de IIIde Internationale, over strategische en taktische problemen. Daarover later meer. Hij steunde ook de Linkse Oppositie in België.
Lettres explicative sur ma décision, G. Vereeken, février 1930, p. 3 (Arch. Vereeken, II).
- (75) Louis Ramon in : *Bulletin Communiste*, no. 27-28, avril-juillet 1928
- (76) J. HUMBERT-DROZ, *L'Origine de l'Internationale Communiste. De Zimmerwald à Moscou*, Neuchâtel, 1968, pp. 292-296.
- (77) *Lettre du C.E. de l'I.C., aux membres du P.C.B.*, 18 janvier 1928, Kuusinen, pp. 1-4. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (78) *Réponse à la lettre du C.E. de l'I.C., 8 février 1928* p. 1 en 2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (79) *Discours prononcé au C.C. du 29 janvier 1928 par le représentant du C.E. de l'I.C.*, p. 1 en 2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (80) *R.V.*, 11 februari 1928, p. 1.
- (81) *Ons gesprek met Clementine Dumortier, 1976.*
- (82) Diskussiëtribune in de *Dr.R.* van 18 januari tot 3 maart 1928. Diskussiëtribune in de *R.V.* van 14 februari tot 3 maart 1928. De uiteenzetting is volledig gebaseerd op artikels uit deze diskussiëtribune.
Aangezien we nagingen waarop de klemtoon lag hebben we geen afzonderlijke verwijzingen gemaakt.
- (83) L. RAMON, *Dr.R.*, 1 février 1928, p. 2.
- (84) BONVOISIN, *Dr. R.*, 25 janvier 1928, p. 2.
- (85) DESLINE, *Dr. R.*, 3 février 1928, p. 2.
- (86) HENNAUT, *R.V.*, 3 maart 1928, p. 2.
- (87) Jef DE MEYER, *R.V.*, 4 februari 1928, p. 2.
- (88) G. DE WOLF, *Dr.R.*, 5 février 1928, p. 2.
- (89) A. GORINE, *Dr. R.*, 24 janvier 1928, p. 2.
L. RAMON, *Dr.R.*, 24 janvier 1928, p. 2.
- (90) V.D.H., *R.V.*, 25 februari 1928, p. 2.
- (91) Leo SMETS, *R.V.*, 11 februari 1928, p. 2.
- (92) F. COENEN, *Dr. R.*, 30 janvier 1928.
- (93) J.R., *Dr.R.*, 23 février 1928, p. 2. Henri BROSE, *Dr.R.*, 27 février 1928, p. 2.
- (94) X.V. DOLHAIN, *Dr.R.*, 20 février 1928, p. 2.
- (95) Gaston CLAISE, *Dr.R.*, 29 février 1928, p. 2.

- (96) A. DEWAET, *Dr.R.*, 20 février 1928, p. 2.
 (97) Paul SOTTIAUX, *Dr.R.*, 24 février 1928, p. 2.
 (98) *Dr.R.*, 2 mars 1928, p. 2.
 (99) *Dr.R.*, 9 mars 1928, p. 2.
 (100) *Dr.R.*, 2 février 1928, p. 2.
 (101) *Dr.R.*, 25 février 1928, p. 2.
 (102) *Dr.R.*, 30 janvier 1928, p. 2.
 (103) Joseph BRACOPS, in 1921 leider van de groep Saint-Gilles van de Amis de l'Exploité. Hij weigerde verkiezingsdeelname van de K.P.B. en weigerde zich dan ook verder in te zetten. Hij wijdde zich verder aan het syndikaat van de onderwijzers. In de dertiger jaren werd hij volksvertegenwoordiger-burgemeester van Anderlecht. *Documents, o.c.*, p. 91.
 In zijn functie als burgemeester zou hij de trotskisten steunen.
Gesprek met George Vereeken, 24 februari 1928, p. 2.
 (104) *Dr.R.*, 1 février 1928, p. 2.
 (105) *R.V.*, 3 maart 1928, p. 3.

Federatie	Stemmen voor de		Federatie	Stemmen voor de	
	Oppositie	Meerderheid		Oppositie	Meerderheid
Antwerpen	5	4	Verviers	1	2
Gent	4	3	Huy	-	2
Zuid-Vlaand.	3	1	Charleroi	6	8
Limburg	1	4	Le Centre	2	3
Brugge	-	-	Brabant-Wallon	-	1
Brussel	7	20	Borinage	1	12
Liège	3	15	Ath-Tournai	1	1

- (106) *Réponse à la lettre de démission de Vereeken, adoptée par le C.C., le 29 juin 1930.* (Arch. Hennaut, I-56).
 (107) *Gesprek met Adhémar Hennaut*, 24 februari 1976.
Le Carnet du militant. Organe intérieur de la Fédération des Jeunesses Communistes, no. spécial, janvier 1928, pp. 1-60. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
 (108) *Dr.R.*, 7 février 1928, p. 1 en 2.
 (109) *Assemblées Plénières de la Fédération Bruxelles, discussion sur la question russe*, p. 1. (Arch. Hennaut, I-10).
 (110)

Federatie	aantal leden 1928 berekend volgens de mandaten	leden aantal 1927 of 1926, 1928
Charleroi	ca. 140	128 (1927)
Verviers	ca. 30	43 (1927)
Borinage	ca. 130	53 (1927)
Huy	ca. 20	35 (1927)
Menen	ca. 30	117 (1927)
Liège	ca. 180	280 (1927)
Gent	ca. 70	69 (1927)
Antwerpen	ca. 90	57 (1927)
Limburg	ca. 50	23 (1926)
Brugge	-	16 (1926)
Le Centre	ca. 50	110 (1926)

- Cijfers van 1926 :
La réorganisation du parti, effectifs du parti, 22 mars 1926, p. 1 en 2 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- Cijfers 1927 :
Les tâches des communistes dans les syndicats, 3 et 4 avril 1927, p. 1 en 2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- Cijfer van Le Centre op 8 januari 1928 :
Rapport sur la réunion des militants du Centre du 9 janvier 1928, rapporteur Louis Van den Heuwel. (Arch. Hennaut, I-1).
- (112) *Dr.R.*, 15 février 1928, p. 2.
- (112) *Gesprek met Maurice Bocquaert*, 12 november 1975.
Gesprek met Jef van der Helst, 29 april 1976.
- (113) M. STEINBERG, *Julien Lahaut*, Cahiers Marxistes, no. 17, septembre 1975, pp. 1-11.
- (114) *Rapport sur la situation de la Fédération de Liège, rapporteur Leon Lesoil*, 31 janvier 1928.
- (114) *Rapport sur la situation de la Fédération de Liège, rapporteur Leon Lesoil*, 31 janvier 1928. (Arch. Hennaut, I-2).
- (115) *Rapport sur l'organisation, o.c.*, p. 2.
- (116) *Rapport sur la réunion, o.c.*, pp. 1-3.
- (117) Ch. PLISNIER, *Faux Passeport, Iégor*, Paris 1936, p. 262. Hiermee kreeg hij de Prix Goncourt in 1937.
- (118) *Gesprek met George Vereeken*, 24 februari 1976. *Gesprek met Adhémar Hennaut*, 8 april 1976. *Gesprek met War Van Overstraeten*, 5 mei 1976.
- (119) Victor Serge (1890-1947). Geboren in België uit Russische ouders; na de oktober-revolutie week hij uit naar de S.U. en werkte voor de K.I. Hij werd aangehouden als oppositioneel in 1928 maar vrijgelaten, en opnieuw gearresteerd in 1933. Dank zij een campagne van de buitenlandse oppositie werd hij vrijgelaten in 1936 en mocht hij de S.U. verlaten. In 1936 kwam hij naar België en sloot zich tenslotte aan bij de vierde Internationale, die hij echter wegens meningsverschillen vlug zou verlaten. Hij schreef veel werken over de Russische situatie waaronder : "De Lenine à Staline".
Documents of the Fourth International. The formative Years (1933-40), New York, 1973, p. 429.
- (120) Ch. PLISNIER, *o.c.*, p. 266.
- (121) Louis Ramon, professeur, pseudoniem L. Laurat.
- (122) *Gesprek met Jef Van der Helst*, 29 april 1976; *Gesprek met Maurice Bocquaert*, 12 november 1975; *Gesprek met Ernest Bogaert*, *Gesprek met Adhémar Hennaut*, 8 april 1976; *Gesprek met War Van Overstraeten*, 5 mei 1976; *Gesprek met George Vereeken*, 24 februari 1976.
- (123) *R.V.*, 3 maart 1928, p. 3.
- (124) *Intervention du représentant du C.E. de l'I.C. à la séance du C.C. du P.C.B.*, le 29 janvier 1928, p. 2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (125) *Réponse à la lettre du C.E. de l'I.C.*, War Van Overstraeten, pp. 1-3. (Arch. P.C.B., F.J.J.). Dit antwoord werd voorgelegd op het U.B. van 8 februari 1928 en werd met gelijkheid van stemmen verworpen.
- (126) *Déclaration de Joseph Jacquemotte à la séance du Bureau Exécutif* du 8 février 1928, p. 5.

- (127) *Memento, o.c.*, p. 2.
- (128) *Memento, o.c.*, p. 4.
- (129) *Documents sur la fondation du P.C.B., Claude Renard*, Cahiers Marxistes, numéro spécial, 1971, p. 7 en 8.
- (130) *Documents, o.c.*, p. 123.
- (131) *Comité du S.O.I., s.d.*, p. 1. (Arch. Vereeken, I). Tekst over de samenstelling van de I.R.H.
- (132) *Documents, o.c.*, p. 91.
- (133) *Memento, o.c.*, p. 5.
- (134) Bourgeois was sekretaris van de Brusselse S.J.W. D. BIJNENS, *o.c.*, p. 128.
- (135) *Memento, o.c.*, p. 4.
- (136) *Déclaration de l'opposition à la Conférence Nationale du P.C.B., 11 et 12 mars 1928*, pp. 2-5. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (137) *Gesprek met Maurice Boquaert*, 12 november 1975.
- (138) *Compte-rendu du C.C. de 9 et 10 juin 1928*, p. 1 en 2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (139) *Documents, o.c.*, p. 105.
- (140) M. SERTIJN, *Avondlandstemming bij de Jonge avant-garde in Vlaanderen na 1928*, B.T.N.G., V, 1974, 3-4, pp. 547-580.
- (141) *Memento, o.c.*, p. 4.
- (142) *Memento, o.c.*, p. 13.
- (143) *Memento, o.c.*, p. 12.
- (144) D. BIJNENS, *o.c.*, p. 60.
- (145) L. REYNTJENS, *o.c.*, p. 199.
- (146) *Gesprek met George Vereeken*, 24 februari 1976.
- (147) *Documents, o.c.*, p. 105.
- (148) *Gesprek met Clem Dumortier*.
- (149) Ch. DE SMET, *o.c.*, pp. 273-277.
- (150) *Convocation pour le congrès, 28 février 1928, secrétaire administratif, Adhémar Hennaut*, p. 1. (Arch. Vereeken, I).
- (151) *Gesprek met Adhémar Hennaut*, 8 april 1976. *Gesprek met War Van Overstraeten*, 5 mei 1976.
- (152) *Dr.R.*, 18-19 mars 1928, p. 1 et 2.
- (153) *Déclaration de l'opposition sur la Conférence Nationale du P.C.B., 11 et 12 mars 1928*, p. 1-2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (154) Onze korrespondentie met Hennaut, 1976.
- (155) Ch. PLISNIER, *o.c.*, p. 266 en p. 290.
- (156) *Dr.R.*, 18-19 mars 1928, p. 1 et 2.
- (157) *Le C.*, 15 mars 1928, p. 1 et 2.
- (158) *Dr.R.*, 18-19 mars 1928, p. 1.
- (159) *Dr.R.*, 17 mars 1928, p. 1.
- (160) *Dr.R.*, 18 et 19 mars 1928, p. 1.
- (161) *Brief van Hennaut aan Vereeken*, 7 maart 1928, p. 2.
- (162) *Gesprek met George Vereeken*, 24 februari 1976. *Gesprek met Adhémar Hennaut*, 8 april 1976.

- (163) *Gesprek met War Van Overstraeten*, 5 mei 1976. *Gesprek met George Vereeken*, 28 februari 1976. *Gesprek met Adhémar Hennaut*, 8 april 1976.
- (164) *Dr.R.*, 18-19 mars 1928, p. 1.
- (165) *Le C.*, 25 mars 1928, p. 2.
- (166) *Le Peuple*, 8 janvier 1928.
- (167) *Le Peuple*, 13 mars 1928.
- (168) *Le Peuple*, 15 et 16 mars 1928.
- (169) *Le Peuple*, 18 mars 1928.
- (170) *Bulletin communiste*, nos. 27-28, avril-juillet 1928.
- (171) *Révolution prolétarienne*, 15 maart 1928, pp. 87-88.
- (172) *L'Unité Léniniste*, no. 9, 9 februari 1928 en no. 13, 29 maart 1928.

HOOFDSTUK 3 EN 4

- (1) *Une lettre de Henri De Boeck à Humbert-Droz*, 22 mars 1928. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (2) *Une lettre de Henri...*, o.c., pp. 1-3.
- (3) *Dr.R.*, 21 mars 1928, p. 1.
- (4) *Séance du B.P.*, 26 mars 1928, pp. 1-2. (Arch. P.C.B.-F.J.J.).
- (5) *Le C.*, 22 avril 1928, p. 2.
- (6) Ch. PLISNIER, o.c., p. 270.
- (7) *Séance du Bureau Politique*, 26 mars 1928, p. 1 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (8) *Séance*, o.c., p. 1.
- (9) *Une lettre de Henri De Boeck à Humbert-Droz*, 22 mars 1928, p. 2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (10) *Une lettre*, loc.cit.
- (11) *Séances du Bureau Politique*, 22, 24 et 26 mars 1928. *Lettres de Henri De Boeck à Jules Humbert-Droz*, 22, 24 et 30 mars. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
Uiteraard zijn de vermelde namen – behalve Humbert-Droz – pseudoniemen.
- (12) *Dr.R.*, 6 juin 1928, p. 2.
- (13) *Bulletin d'information pour cellules, rayons, fédérations*, avril 1928. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (14) *Thèses, rapports, statuts votés au IVième Congrès National*. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (15) *Procès-verbal du Bureau Politique*, 1 novembre 1929, p. 1. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (16) We haalden deze gegevens uit de pers van de Oppositie, die op haar beurt passages citeerde uit de *Drapeau Rouge*. We konden dit echter niet verifiëren : de krant was voorlopig in de binderij en kon niet meer ingezien worden in de K.B.
- *La V.C.*, 17 mai 1931, p. 1 en 4.
- *La V.C.*, 24 janvier 1932, p. 1 en 4.
- (17) Ledenaantal 1926 : *La réorganisation du parti effectifs du parti*, 22 mars 1926, p. 1 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
Ledenaantal juni 1932 : *S.C. d'agit prop, service de documentation no. 5*, décembre 1932, p. 1. (Arch. P.C.B., F.J.J.).

- (18) Ledenaantal juni 1932 in vergelijking met december 1932. *Resolutie over de ontwikkeling van de partij*, 19 december 1932. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (19) *Aan de partijleden, aan alle revolutionaire arbeiders*. (Arch. Hennaut, I-11).
- (20) *Convocation pour la constitution de l'opposition communiste. Manifeste à tous les membres du parti, et tous les travailleurs révolutionnaires*, 1928, pp. 1-6. (Arch. Vereeken, II).
- (21) *Convocation pour la constitution de l'opposition communiste*, 12 mars 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (22) *Manifeste à tous les membres du parti, et tous les travailleurs révolutionnaires*, 1928, pp. 1-4. (Arch. Vereeken, II).
- (23) *Aan de partijleden, aan alle revolutionaire arbeiders*, 1928, pp. 1-4. (Arch. Hennaut, I-11).
- (24) Ch. PLISNIER, o.c., p. 266.
- (25) *Brief van Pierre Van Landeghem aan Hennaut*, 18 april 1928, p. 1 en 2. (Arch. Hennaut, I-17).
- (26) *Brief van Pierre Van Landeghem aan Hennaut*, 11 april 1928, p. 1 en 2. (Arch. Hennaut, I-16).
- (27) *Resolutie der Federatie van Midden en Zuid-Flander*, p. 1 (Arch. Hennaut, I-17).
- (28) *Resolutie, loc.cit.*
- (29) De bordigisten trokken erg van leer tegen die "organisatorische misstap" van de Belgische Oppositie. Tot 1940 kwam zij steeds op die kwestie terug. Twee voorbeelden van haar standpunten vinden wij terug in : *Bulletin de la fraction de Gauche*, juillet 1932, pp. 35-40. (I.I.S.G.). Un document de la gauche Italienne, gepubliceerd in *Bulletin de la L.C.I.*, février 1933, pp. 1-10.
- (30) *Appel du groupe de l'opposition du P.C.B. au Comité Exécutif de l'Internationale Communiste*, In : *Contre le Courant*, 5 août 1928, no. 13, pp. 11-12.
- (31) In 1931 had er een scheuring plaats tussen de meerderheid van de Oppositie, voorstander van een tweede partij en de Federatie Charleroi, gesteund door Trotsky.
- (32) *Convocation des membres de Bruxelles*, no. 2, 21 mars 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (33) *Le C.*, 25 mars 1928, p. 1.
- (34) *Le C.*, 25 mars 1928, p. 3 en *Onze korrespondentie met Hennaut*, 4.10.76.
- (35) *Le C.*, 25 mars 1928, p. 4.
- (36) *Bulletin d'information aux rayons, cellules et fédérations*, 4 juin 1927, p. 1. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (37) *Circulaire aux groupes et correspondants de la Ligue, Etterbeek*, 1 mars 1932, p. 1. (Arch. Hennaut, II-13).
- (38) - Van Hoegaerden stond in voor de financiën van de bladen. *Aux membres de la Fédération, pour le Comité, Michel Lootens*, 17 avril 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
 - Nico Delbar en Viktor Martens, schatbewaarders. *Aux membres du Comité Exécutif, lettre du Secrétaire Adjoint George Vereeken*, 31 mai 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
 - Robert Trousson, nationale bibliotheek. *Circulaire aux secrétaires des groupes*, 14 juin 1928, p. 1. (Arch. Hennaut, I-13).

- (39) *Convocation des membres de Bruxelles, groupe de l'opposition du P.C.B.*, no. 2, 21 mars 1928, p. 2. (Arch. Vereeken, II).
- (40) *Le C.*, 1 avril 1928, p. 4.
- (41) *Rapport sur l'activité de la Fédération de Bruxelles*, juin 1929, p. 1 et 2. (Arch. Hennaut, I-46).
- (42) *Le C.*, 1 avril 1928, p. 4.
- (43) *De K.*, 25 maart 1928, p. 4.
- (44) *Le C.*, 2 avril 1928, p. 4.
- (45) *De K.*, april-oktober 1928.
- (46) *Bulletin d'Information*, juin 1928, no. 2, p. 4. (Arch. Hennaut, I-12).
- (47) *R.V.*, 24 maart 1928, p. 3.
- (48) *Le C.*, 15 avril 1928, p. 2.
- (49) *Bulletin*, loc. cit.
- (50) *Le C.*, 15 avril 1928, p. 2.
- (51) *Bulletin, o.c.*, p. 4.
- (52) *Bulletin, o.c.*, p. 3 en 4.
- (53) *Une lettre de Henri De Boeck à J. Humbert-Droz*, 22 mars 1928, p. 1. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (54) *Le C.*, 8 avril 1928, p. 4.
- (55) *Le C.*, 15 avril 1928, p. 4.
- (56) *Le C.*, 1 avril 1928, p. 4.
- (57) *Le C.*, 8 avril 1928, p. 4.
- (58) *Rapport sur la situation de la Fédération de Liège, rapporteur Leon Lesoil, 31 janvier 1928*, pp. 1-8. (Arch. Hennaut, I-21).
- (59) *Rapport, o.c.*, p. 4.
- (60) *Bulletin, o.c.*, p. 4.
- (61) *Le C.*, 4 juin 1928, p. 4.
- (62) *Bulletin, o.c.*, p. 4.
- (63) *Le C.*, 8 avril 1928, p. 4.
- (64) *Le C.*, 6 mai 1928, p. 4.
- (65) *Le C.*, 20 mai 1928, p. 4.
- (66) *Le C.*, 20 mai 1928, p. 4.
- (67) *Le C.*, 7 mai 1928, p. 4.
- (68) *Le C.*, 3 juin 1928, p. 4.
- (69) *Bulletin, o.c.*, p. 4.
- (70) *Rapport sur la réunion des militants du Centre, du 8 janvier 1928, rapporteur L. Vanden Heuvel*, pp. 1-3. (Arch. Hennaut, I-1).
- (71) *Bulletin, o.c.*, p. 4.
- (72) *Ons gesprek met Adhémar Hennaut*, 8 april 1976.
- (73) *Réponse à la lettre de démission de Vereeken, adoptée par le C.C.*, le 29 juin 1930, p. 3. (Arch. Hennaut, I-56).
- (74) *Le C.*, 1 avril 1928, p. 4.
- (75) *Le C.*, 7 mai 1928, p. 4.
- (76) *Le C.*, 3 juin 1928, p. 4.

- (77) *Le C.*, 25 mars; 1, 8, 15, 22 et 29 avril 1928.
- (78) *De K.*, 14 april 1928, p. 4.
- (79) *Taktiek in de staking aan de Antwerpse haven*, 14 april 1928. (Arch. du P.C.B., F.J.J.).
- (80) *Brief van Pierre Van Landeghem aan Hennaut*, 18 april 1928, p. 1 en 2. (Arch. Hennaut, I-17).
- (81) *Compte-rendu du C.C. du 9 et 10 juin 1928*, p. 1. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (83) R. VAN DOORSLAER, *o.c.*, p. 196.
- (84) Verschillende artikels in de *Kommunist* van 1928 tot 1931 melden berichten over de kameraden in Wervik. Wat de meeting betreft, zie *De K.*, 22 april 1928, p. 4.
- (85) *Bulletin, o.c.*, p. 1 en 2.
- (86) *Convocation des membres de Bruxelles*, 21 mars 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, 1).
- (87) *Convocation des membres de Bruxelles*, 26 mars 1928, p. 1. (Arch. Vereeken).
- (88) *Lettre au Comité Exécutif*, 2 avril 1928, p. 1. (Arch. Vereeken).
- (89) *Lettre au Comité Exécutif*, 14 avril 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, 1).
- (90) *Aux membres de la Fédération, pour le comité, M. Lootens*, 17 avril 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, 1).
- (91) *Aux membres de la Fédération, le secrétaire adjoint G. Vereeken*, 24 avril 1928, p. 2. (Arch. Vereeken, 1).
- (92) *Lettre à la Commission Exécutive. (C.E.)*, 4 mai 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (93) *Convocation, le secrétaire adjoint G. Vereeken*, 15 mei 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (94) *Convocation, le secrétaire adjoint, G. Vereeken*, 16 mai 1928, p. 1. (Arch. Vereeken).
- (95) *Circulaire no. 13 aux membres*, 5 juin 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (96) *Bulletin, o.c.*, p. 1. (Arch. Hennaut).
- (97) *Bulletin, o.c.*, p. 1. (Arch. Hennaut).
- (98) *Bulletin, o.c.*, p. 1. (Arch. Hennaut). Als dokumentatie wordt opgesomd :
1. De verklaring van de 83
 2. Het platform van de Russische Oppositie.
 3. Het rapport Van Overstraeten van januari 1928.
 4. De diskussietribune in de *Drapeau Rouge*.
 5. La réponse de l'Opposition belge à la lettre du C.E. de l'I.C. du 18 janvier 1928.
 6. La déclaration de l'opposition à la Conférence Nationale des 11 et 12 mars.
- (99) Brochure : "*Wat wil de Oppositie van de Russische bolsjewistische partij ? Wat wil de Belgische Oppositie ?*", mai 1928, 17 (S.B.A.).
- (100) *Bulletin, o.c.*, p. 2. (Arch. Hennaut).
- (101) *Bulletin, o.c.*, p. 3.
- (102) *Le C.*, 25 mars 1928, p. 1.
- (103) *Le C.*, 8 avril 1928, p. 4.
- (104) *Le C.*, 22 avril 1928, p. 4.
- (105) *Le C.*, 8 et 22 avril 1928, p. 4.
- (106) *Le C.*, 8 avril 1928, p. 4.
- (107) *Le C.*, 6 mai 1928, p. 4.
Le C., 22 avril 1928, p. 4.

- (108) *Bulletin, o.c.*, p. 4 (Arch. Hennaut).
Aux membres de la Fédération, pour le Comité M. Lootens, 17 avril 1928, p. 1. (Arch. Vereecken, II).
- (109) *Bulletin, o.c.*, p. 5.
- (110) Zie wekelijkse berichten in *de K.*, april-oktober 1928.
- (111) *Bulletin, o.c.*, p. 4.
- (112) *Brief van Pierre Van Landeghem aan Hennaut*, 11 april 1928, p. 1. (Arch. Hennaut, I-17).
- (113) *Le C.*, 24 juin 1928, p. 4.
- (114) *Bulletin, o.c.*, p. 4. (Arch. Hennaut).
- (115) *Le C.*, 29 avril 1928, p. 4.
- (116) *Le C.*, 29 avril 1928, p. 4.
- (117) *Convocation, le secrétaire adjoint G. Vereecken*, 15 mai 1928, p. 1. (Arch. Vereecken, II).
- (118) *Le C.*, 17 juin 1928, p. 4.
- (119) *Aux membres du C.E., le secrétaire adjoint G. Vereecken*, 31 mai 1928, p. 1. (Arch. Vereecken, I).
- (120) *Convocation, o.c.*, p. 1. (Arch. Vereecken, II).
- (121) *Le C.*, 25 mars 1928, p. 4.
- (122) *Le C.*, 15 avril 1928, p. 4.
- (123) *Le C.*, 6 mazi 1928, p. 4.
- (124) *Le C.*, 17 juin 1928, p. 4.
- (125) *Bulletin, o.c.*, p. 2.
- (126) De gegevens over de syndikale fracties in april 1927 komen allemaal uit :
 - *Commission Syndicale*, avril 1927 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
 - deze van de Oppositie (enkel voor Brussel) : *Membres du Comité Ouvrier, Fédération Bruxelles*, 21 mai 1928. (Arch. Vereecken, II).
- (127) *Gesprek met Jef Vander Helst*, 29 april 1976. *Gesprek met Adhémar Hennaut*, 8 april 1976.
- (128) Volgens de verschillende nummers van *Le Communiste* van 1928 tot 1930.
- (129) *Le C.*, 29 avril 1928, p. 1.
- (130) *Bulletin, o.c.*, p. 3.
- (131) *Projet de rapport sur la situation syndicale*, p. 8. (Arch. Hennaut, I-14).
- (132) *Convocation du Comité Ouvrier*, 16 mai 1928, p. 1. (Arch. Vereecken, II).
- (133) *Convocation, o.c.*, p. 1.
- (134) *Résolution sur la situation syndicale et les tâches des Oppositionnels*, pp. 7-9. (Arch. Hennaut, I, 19).
- (135) G. HARMSEN, *Kommunistische Vakbewegingspolitiek tussen de wereldoorlogen*. Ter elfder Ure no. 12, Vakbeweging 1, p. 347.
- (136) *Le C.*, 29 avril 1928, p. 2.
- (137) *Le C.*, 22 avril 1928, p. 2.
- (138) *Sur la situation syndicale en Belgique*, p. 3. (Arch. Hennaut I, 25).
- (139) *Dossier Van Extergem. Een ronde tafelgesprek over Van Extergem*. Vlaams Marxistisch Tijdschrift, 10de jg., 1976, pp. 47-87.

- (140) *Le C.*, 20 mai 1928, p. 4.
- (141) *De K.*, 14 juli 1928, p. 4 en april 1930.
- (142) *Quelle doit être notre attitude devant le S.R.I. et le S.O.I.*, M. LOOTENS, 20 mars 1929, p. 1 en 2. (Arch. Hennaut, I-48).
- (143) *Le C.*, 17 juin 1928, p. 4.
- (144) De belangrijkste en volledigste bron voor dit konflikt in de I.R.H.-S.R.I. vonden wij in de brochure : *Aux membres de la Section belge du Secours Rouge International; A tous les travailleurs*, 30 p. Uitgegeven door L. Guyomard. De uitgave werd beslist door de meerderheid van het C.C. van de I.R.H., dat op 1 juli ontbonden werd. De brochure geeft een goed algemeen overzicht van de verschillende belangrijke stappen zoals die ook in de pers verschenen waren.
- (145) *Le C.*, 27 mai 1928, p. 4.
- (146) *Le C.*, 17 juin 1928, p. 4.
- (147) *Le C.*, 17 juin 1928, p. 4.
- (148) *Le C.*, 17 juin 1928, p. 4.
- (149) *Le C.*, 8, 15, 22 en 29 juillet; 5 et 26 août, 2, 9, septembre.
- (150) *Quelle doit, o.c.*, p. 1 en 2.
- (151) La position actuelle de l'Opposition dans l'I.C.. Bulletin d'information no. 3, Bruxelles 9 août 1928, pp. 1-4. (Arch. Hennaut, I-20).
- (152) Précision sur l'amendement du RII, Bruxelles, 29 septembre 1928, p. 1. (Arch. Hennaut, I-29).
- (153) *La position, o.c.*, pp. 1-4.
- (154) *La position, o.c.*, p. 4.
- (155) *Bulletin de la L.C.I.*, février 1933, p. 1.
- (156) *Verklarende noot van George Vereeken*, 2 januari 1973, bij de *Amendement du RII*, 24 août 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (157) *Amendement du Rayon II*, 24 août 1928, p. 1. (Arch. Hennaut, I-29).
- (158) *Verklarende, o.c.*, p. 1.
- (159) *Note aux secrétaires des Rayons*, 30 septembre 1928, (Arch. Vereeken, II).
- (160) *Convocation de la Fédération de Bruxelles*, 13 novembre 1928, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (161) *Directives d'organisation de la C.E.*, 14 mai 1928, pp. 1 en 2. (Arch. Vereeken, II). *Rapport sur l'activité de la Fédération de Bruxelles*, p. 1 (Arch. Hennaut, I-46).
- (162) *Contre le Courant*, 31 mars 1928, jaargang 2, nummer 10, pp. 1-5 (I.I.S.G.).
- (163) Het is op aanwijzing van Pierre Broué dat wij hier enkele gegevens aan toevoegen. Hij bracht er ons toe de schaarse feiten toch te vermelden omdat tenslotte de Spaanse Oppositie hier ontstaan was en dit belangrijk is. *Brief van Pierre Broué*, 2 september 1977.
- In het boek van Pelai Pagès dat volledig deze problematiek behandelt konden wij aanvullen met enkele gegevens verschenen in de Belgische Oppositiepers die hij niet raadpleegde.
- Le Communiste*, 22 déc. & 19 jan, 1930; *La Vérité*, 6 déc. 1929; *La Lutte de Classes*, jan, 1929, no. 17. P. PAGES, *El Movimiento trotskista en España (1930-1935)*, Barcelona, 1977.

- (164) *Résolution sur la situation syndicale et les tâches des Oppositionnels*, pp. 1-11, s.d. (Arch. Hennaut, I-19).
- (165) *Projet de rapport sur la situation syndicale*, pp. 1-9, s.d., (Arch. Hennaut, I-14).
- (166) *Résolution, o.c.*, pp. 1-11.
- (167) VAN DEN BORRE, *Conclusions*, s.d., pp. 1-7. (Arch. Hennaut, I44).
- (168) *Sur la situation syndicale en Belgique*, pp. 1-3, s.d. (Arch. Hennaut, I-25).
- (169) *Résolution, o.c.*, pp. 1-11.
- (170) *Le C.*, 25 mars 1928, p. 2.
- (171) *Le C.*, 9 septembre 1928, p. 2.
- (172) *Résolution, o.c.*, p. 9.
- (173) *Le C.*, 8 avril 1928, p. 2.
- (174) *Le C.*, 17 juin 1928, p. 2.
- (175) *Projet de résolution de la C.E.*, 13 août 1928, p. 1 en 2. (Arch. Hennaut, I-26).
- (176) Document "La tactique du P.C. dans les luttes syndicales, deux textes de résolution, janvier 1926, pp. 1-9. (Arch. Vereeken, I).
- (177) *Ordre-du-jour présenté par les camarades VANDENHEUVEL, COUSAERT, MATHIEU, DELBAR, STENO, PERONE, DUMORTIER en VAN GERFSOM*, 11 septembre 1928, pp. 1 en 2. (Arch. Hennaut, I-23).
- (178) Eén van de pamfletten werd bewaard : *Aux ouvriers et employés de Bruxelles, la fédération bruxelloise de l'Opposition*, s.d., p. 1 en 2. (Arch. Hennaut, I-22).
- (179) *Lettre à la C.E.*, 4 mai 1928, p. 1.
- (180) *Résolution, o.c.*, p. 9.
- (181) K. BORMS, *La grève des dockers*. Centre de Recherche et d'Information Socio-Politique, Bruxelles, 1973, no. 618-619.
- (182) K. VAN ISACKER, *De Antwerpse dokwerker (1830-1940)*, Antwerpen, 1966, pp. 191-198.
- (183) - *Tegenbevel, het stakerskomiteit*, s.d.
 - *Verraad, eenige bewuste Dokkers*, s.d.
 - *Aan de leden van de Havenarbeidersbond, de Oppositie der K.P.B.*, s.d.
 - *Dokkers trekt uw oogen open*, een groep bewuste dokkers, s.d. (Arch. Hennaut, I-52, 53, 54, 55).
- (184) *Aan de Antwerpse Groep*, Etterbeek, 29 februari 1931, pp. 1-3. (Arch. Hennaut, II-4).
- (185) Verschillende artikels in *La Voix Communiste* waarvan het eerste : *V.C.*, 3 janvier 1931, p. 4.
- (186) *Interviews met Jef Van der Helst*, 29 april 1976; *A. Hennaut*, 8 april 1976; *Raymond Verdoodt*, 33 april 1976.
- (187) *Gesprek met Jef Van Der Helst*, 29 april 1976.
- (188) *Aan de Antwerpse Groep, o.c.*, pp. 2-3.
- (189) *Rapport sur la situation syndicale*, 2 mars 1925, rapporten Louis Van Den Heuvel, p. 2 (Arch. du P.C.B., F.J.J.).
- (190) L. WATILLON, *The Knights of Labor in Belgium*. Translated with and introduction by Frederic Meyer, Los Angeles, 1959.
- (191) *Le C.*, 1 avril 1928, p. 2.

- (192) F. BONDAS, *Het syndiaal vraagstuk*, p. 3. (Arch. Hennaut).
- (193) M. STEINBERG, *Julien Lahaut*.
- (194) *Bulletin d'information de cellulles, rayons, fédérations*, 12 octobre 1927, p. 1. (Arch. du P.C.B., F.J.J.).
- (195) *Résolution sur la situation syndicale et les faches des Oppositionnels*, N. Cloostermans, 1928, p. 5 en 6. (Arch. Hennaut, no. 51).
- (196) *Résolution*, o.c., p. 5 en 6.
- (197) *Rapport sur l'organisation du P.C.B.*, 22 mars 1926, p. 3. (Archives du P.C.B., F.J.J.).
- (198) Daar de eerste bladzijde ontbrak kennen we ook de titel niet van het dokument. Het is in elk geval opgesteld na het kongres van 15 augustus 1927 van de Chevaliers du Travail.
- (199) *Les tâches des communistes dans les syndicats*, 3 et 4 avril 1927, p. 2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (200) *Congrès de la Fédération des Chevaliers du Travail*, p. 2. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (201) *Résolution sur la question du recrutement des Chevaliers du Travail*, août 1927, p. 1. (Arch. Hennaut, no. 51).
- (202) Eveneens uit het dokument waarvan de eerste bladzijde ontbrak. De ondertitel luidde : *Réorganisation de la Fédération des Chevaliers du Travail*. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (203) *Lettre aux camerades*, O. Petit, Seraing 2 mars 1928, p. 1 en 2 (Arch. Hennaut, no. 5).
- (204) *Drapeau Rouge*, 13 mars 1928, p. 1.
- (205) *Dr.R.*, 13 mars 1928, p. 1.
- (206) *Le C.*, 25 mars 1928, p. 1 en 2.
- (207) *Compte-rendu du B.P.*, 24 novembre 1928, p. 1. (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (208) *Le C.*, 13 et 20 janvier 1929, p. 1 et 2.
- (209) *La V.C.*, 28 août 1932, p. 1.
- (210) Zie volgend hoofdstuk over mijnstaking van juli-augustus 1932.
- (210) *Le C.*, 24 février 1929, p. 2.
- (211) L. WILS, *Bormsverkiezingen en "Compromis des Belges". Het aandeel van regerings- en oppositiepartijen in de taalwetgeving tussen beide wereldoorlogen*. B.T.N.G., IV, 1973, 3-4, pp. 265-331.
- (212) *Verslag van het Politiek Bureau*, 24 november 1928, p. 2 (Arch. P.C.B., F.J.J.).
- (213) *Verslag*, o.c., p. 3.
- (214) *Dossier Van Extergem*, o.c., p. 53.
- (215) *Verslag van het Politiek Bureau*, december 1928, p. 2.
- (216) L. WILS, o.c., p. 281.
- (217) *Le C.*, 16 décembre 1928, p. 1.
- (218) *Dr.R.*, 11 décembre 1928, p. 2.
- (219) *Manifest gericht aan de arbeiders, Oppositie der Kommunistische Partij (Trotskisten)*, Federatie Antwerpen, s.d. (december 1928 ?), pp. 1-2. (Arch. Hennaut, I-58).
- (220) *Wat ons scheidt van de Officiële Kommunistische Partij, de Kommunistische Partij (Oppositie)*, s.d., pp. 1-4 (december 1928 ?).
- (221) *Wat ons...*, o.c., p. 4; *Manifest...*, o.c., p. 2; *Met de Oppositie der K.P. ten strijde !*, s.d. (december 1928 ?), pp. 1-8. (Arch. Hennaut, I-57). *Arbeiders indien ge wilt strijden*, s.d., p. 1 (Arch. Hennaut, I-25).

- (222) *L'Opposition doit-elle présenter des candidats aux élections de 1929 ? Non.* (Rapport présenté par Plisnier), s.d. (begin 1929 ?), p. 8. (Arch. Hennaut, I-36).
- (223) Verslag van : *Réunion du C.C.*, 13 janvier 1929, pp. 1-8.
- (225) *L'Opposition, o.c.*, pp. 1-12.
- (227) *L'Opposition, o.c.*, pp. 1-12.
- (227) *Pourquoi nous devons participer aux élections législatives de 1929*, s.d., pp. 1-10. (Arch. Hennaut, I-36).
- (228) *Réunion, o.c.*, pp. 1-8.
- (229) *Pourquoi, o.c.*, pp. 1-10.
- (230) *Pourquoi, o.c.*, pp. 1-10.
- (231) *L'Opposition, o.c.*, pp. 1 en 2.
- (232) *Pourquoi, o.c.*, p. 4.
- (233) *L'Opposition, o.c.*, p. 3.
- (234) *Pourquoi, o.c.*, p. 6.
- (235) *Le C.*, 26 mai 1928, p. 1.
- (236) *Copie van een brief aan Barbusse van Charles Plisnier*, Brussel, 29 januari 1920 (Evelyne Capiou-Laureys).
- (237) De eerste kandidaat : Hubert Detiste, metaalbewerker, op de 3de plaats kwam Elisa Kainskop, huishoudster en ten vierde Kreutz M., Chauffeur.
- (238) *Annales Parlementaires*, 6 juin 1928, pp. 1268-1269.
- (239) *Annales, o.c.*, 19 juni 1928, p. 1364 en pp. 1367-1372.
- (240) *Le C.*, 19 mai 1928, p. 2.
- (241) *Le C.*, 16 juin 1928, p. 2.
- (242) *Le C.*, 16 juin 1928, p. 2.
- (243) *Aan al de arbeiders van het land*, Kommunistische Oppositie, wetgevende verkiezingen 1929, pp. 1-8.
SAA, Bundels "Modern Archief" (niet geklasseerd).
- (244) *La plate-forme, groupe d'Opposition du P.C.B.*, W. Van Overstraeten, 28 mars 1929, pp. 1-5. (Arch. Hennaut, I-36).
- (245) R.E. DESMET, R. EVALENKO, W. FRAEYS, *Atlas des élections belges : 1919-1965*, Bruxelles, 1959. Alle hiernagenoemde cijfers komen uit hetzelfde werk.
- (246) *Le C.*, 2 juin 1929, p. 2.
- (247) *Le C.*, 16 juin 1929, p. 2.
- (248) *Bulletin de la L.C.I.*, février 1933, p. 18.
- (249) *Réunion, o.c.*, p. 2.
- (250) *Copie van een brief aan Barbusse, o.c.*, p. 1 en 2.
- (251) *Au Cercle Marx Engels, le groupe de l'Opposition Communiste*, 9 janvier 1932, p. 1. (Arch. Hennaut, II, 6).
- (252) *Extrait des statuts du Cercle Marx Engels*, s.d., p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (253) *Réponse à la lettre de démission de Vereeken, adoptée par le Comité Central*, le 29 juin 1930, p. 6. (Arch. Hennaut, I-56).
- (254) P. FRANK, *La quatrième internationale. Contribution à l'histoire du mouvement trotskyste*, Paris, 1973, p. 25 et 26.
- (255) Robert Louzon (1882-), was een syndikalist die de K.P. verliet samen met Pierre

Monatte en de groep Révolution Proletarienne oprichtte en later de Ligue syndicaliste.

Karel Korsch (1889-1961). Hij was een minister van de K.P. in de Sociaal-Democratische regering van de Duitse staat Thüringen in de twintiger jaren. In 1929 werd hij uit de K.P. gesloten wegens Trotskisme. Hij vormde een uiterst kleine sekte.

Hugo Urbahns (1890-1946). Hij werd in 1927 als Oppositioneel uit de Duitse K.P. gesloten. Hij was de oprichter van de "Leninbund". Ze hadden contacten met de Belgische Oppositie in 1929 en later met Hennaut in 1930.

Writings of Leon Trotsky : 1929, p. 445.

- (256) Defense of the Soviet Republic and the Opposition, 7 september 1929. *Writings of Leon Trotsky* : 1929, pp. 262-304.
- (257) *Thèse sur le conflit Chine-Russe*, 5 novembre 1929, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (258) *Le C.*, 1 septembre 1929, p. 3 en p. 4.
- (259) *Le C.*, 1 décembre 1929, p. 3.
- (260) *Le C.*, 22 décembre 1929, p. 3.
- (261) *Le C.*, 22 décembre 1929, p. 3.
- (262) *Le C.*, 19 janvier 1929, p. 3.
- (263) *Le C.*, 7 septembre 1930, p. 4.
- (264) *De K.*, december 1930, p. 4.
- (265) *Brief van J. Frenay aan Hennaut*, 28 februari 1928, p. 3. (Arch. Hennaut, I-32).
- (266) *Le C.*, 20 juillet 1930, p. 4.
- (267) *Documents of the Fourth International. The formative Years (1933-40)*. New York, 1973, p. 7.
- (268) *Writings of Leon Trotsky*, 1929, p. 316.
- (269) *De K.*, december 1930, p. 4.
- (270) Op de vergadering van het C.C. van 13 januari 1929 verdedigden ze het standpunt van de 2de partij.
Réunion du C.C., 13 janvier 1929, pp. 1-8.
Het standpunt tegen de 2de partij.
Le C., 24 août 1930, p. 4.
- (271) L. TROTSKY, *The sino-soviet conflict and the position of the Belgian oppositionists*, *Writings of L. Trotsky*, pp. 332-336.
- (272) Réponse à la déclaration des Communistes Internationales. La section belge de l'O.C.G. Internationale, le 10 septembre 1933, no. 9, p. 5. In : *Bulletin Intérieur*, septembre 1933, no. 9, p. 5. (Arch. Vereeken, 15).
- (273) *Le C.*, 19 janvier 1930, p. 3 et p. 4.
- (274) I. DEUTSCHER, *The Prophet Outcast. Trotsky : 1929-1940*, volume III. New York, 1963, p. ???
- (275) *Lettre de Pierre Naville à Obin*, 9 juin 1930, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (276) *Lettre au G.C.I. de Liège*, Etterbeek, 17 février 1931, p. 2. (Arch. Hennaut II, 3).
- (277) *De K.*, december 1930, p. 4.
- (278) Brief van Leon Trotsky aan het Uitvoerend Bureau van de Belgische Oppositie, BUKUKADA. Afschrift aan het I.S., aan Parijs en de afdeling Charleroi. In : *de K.*, december 1930, p. 4.

- (279) G. VEREEKEN, *La Guépéou dans le mouvement trotskyste*, manuscript, mai 1972, pp. 7-8.
- (280) *Le C.*, 24 août 1930, p. 3.
- (281) *Le C.*, 20 juillet 1930, p. 4.
- (282) *Déclaration de la Ligue des Communistes Internationalistes*, s.d. *Bulletin Intérieur*, septembre 1933, no. 9, p. 4.
- (283) *De K.*, december 1930, p. 4.
- (284) *Lettre de la Commission Exécutive de la Ligue Communiste de France aux Oppositionnels belges*, janvier 1931, pp. 1-3. (Arch. Vereeken, III).
- (285) *Réponse à la lettre de démission de Vereeken. adoptée par le Comité Central*, le 29 juin 1930, p. 3. (Arch. Hennaut, I-56).
- (286) *Note au secrétariat des rayons, pour le comité George Vereeken*. 29 septembre 1928, p. 1.
- (287) *Note à la Commission Exécutive*, 25 décembre 1928, p. 1.
- (288) *Le C.*, 23 septembre 1928, p. 4.
- (289) *Le C.*, 7 septembre 1930, p. 4.
- (290) *Le C.*, 7 septembre 1930, p. 4.
- (291) *Bulletin d'Etude et d'information no. 1*, mai 1930, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (292) *Rapport sur l'activité de la Fédération de Bruxelles*, p. 2. (Arch. Hennaut, I-46).
- (293) *Gesprek met Jef Van Der Helst*, 29 april 1976.
- (294) *R.V.*, 30 maart 1929, p. 4.
- (295) *Le C.*, 12 mai 1929, p. 1.
- (296) *Bulletin...*, o.c., p. 4.
- *297) *Rapport sur l'activité*, o.c., p. 2.
- (298) *Lettre aux membres du Comité Exécutif du Parti*, 10 décembre 1927, p. 1. (Arch. Vereeken, I).
- (299) *Gesprek met Maurice Bocquaert*, 12 november 1975.
- (300) *Le C.*, 31 mars 1929, p. 4.
- (301) *Bibliographie de Hem Day*, Paris-Bruxelles, Ed. Pensée et Action, 1964.
- (302) Ligue Matérialiste was de Begische sekte van de Internationale der proletarische vrijdenkers. Zij gaven een blad uit *Le Matérialiste*. De algemene sekretaris was C. Serwy. George Vereeken korrespondeerde met hem.
- (303) *Le C.*, 25 août 1929, p. 4.
- (304) *Le C.*, 27 avril 1930, p. 4.
- (305) *Le C.*, 27 avril 1930, p. 4.

HOOFDSTUK 5

- (1) *Le C.*, 24 janvier 1932, p. 1.
- (2) *La V.C.*, 11 janvier 1932, p. 1.
- (3) Het is typisch dat in periodes van spanningen de ene tendens de andere verwijt, een groep intellectuelen te zijn. Men zet dan de enkele actieve intellectuelen meer in het licht. (zie ook scheuring van 1928 met de K.P.B.). Terwijl in periodes van samenwerking, men de proletarische basis van de partners ontdekt. Twee voorbeelden : de "Socialistische Strijd", groep geleid door onderwijzers en een schooldirecteur, maar de leden waren arbeiders; de S.J.W. en de "Action Socialiste" geleid door P.H. Spaak; ook daar ontdekte men wanneer er sprake was van samenwerking, de proletarische basis.
- (4) *La V.C.*, 11 janvier 1931, p. 1.
- (5) *Lettre de Leon Lesoil me demandant d'assister à leur assemblée générale*, George Vereeken, 18 november 1930, p. 1. (Arch. Vereeken, III).
- (6) *La V.C.*, 26 juillet 1931, p. 1.
- (7) *Lettre au Groupe Communiste Indépendant de Liège*, Etterbeek, 17 november 1931, pp. 1-3. (Arch. Hennaut, II-3).
- (8) *Lettre au Groupe, o.c.*, p. 1.
- (9) *Lettre au G.C.I. de Liège*, 17 décembre 1931, pp. 1-2. (Arch. Hennaut, II-5).
- (10) *La V.C.*, 24 janvier 1932, p. 1.
- (11) *La V.C.*, 7 février 1932, p. 4.
- (12) M. SIMON-RORIVE, *La presse éditée et diffusée à Liège face à la IIIème République d'Espagne, 1931-39*. Mémoire de licence 1969-70, U.L. (Faculté de philosophie et lettres), p. 61.
- (13) *La V.C.*, 7 mai 1933, p. 1.
- (14) *Lettre de George Vereeken à Frank (Molinier)*, 10 janvier 1931, p. 1. (Arch. Vereeken, III).
- (15) *Lettre d'Obin à George Vereeken*, Principo, 4 septembre 1930, pp. 1-4.
Lettre d'Obin, 17 septembre 1930, pp. 1-4. (Arch. Vereeken, III).
- (16) *Circulaire aux militants révolutionnaires*, 22 décembre 1930, p. 1. (Arch. Vereeken, III).
- (17) *Lettre de George Vereeken à Mill*, 7 novembre 1932, p. 1. (Arch. Vereeken, III).
- (18) J. RABAUT, *Tout est possible. Les gauchistes français 1929-1944*, Paris, 1974, pp. 76-80.
- (19) Hun programma "La plate-forme de la Gauche" van 1926 was gebaseerd op de "thèses de Rome" (het tweede kongres van de Italiaanse K.P. in 1922) opgesteld door Amadeo Bordiga en Umberto Terracini. Een deel van deze thesen en het programma werd gepubliceerd in *Bulletin de la Fraction Gauche* (Bordigiste), s.d. (1933 ?), p. 46 (I.I.S.G.). De meeste teksten en gegevens over hen hebben we vanuit trotskistische hoek. Voor andere informatie kunnen wij verwijzen naar Quintin HOARE, *Gramsci et Bordiga face au Komintern*. Les temps modernes, février 1975, no. 343, pp. 929-975. A. DE CLEMENTI, *Amadeo Bordiga*, Torino, 1971.

- (20) Bijdrage over de geschiedenis van de kommunistische linkerzijde (Italiaanse fractie 1926-1939). *Internationale Kommunistische stroming. Internationaal Revue*, oktober-december 1977, no. 4, pp. 34-46.
- (21) We vermeldden hem reeds in ons vorig hoofdstuk, over de discussie in het C.C. van januari 1929 over of de Oppositie nu een tweede partij moest worden of niet. Perrone was er uiteraard tegen (de Bordigisten waren zelf een fractie van de K.P.B.). Hij ondertekende ook de verklaring van alle Oppositionelen in de Bediendenvakbond in september 1928. (zie hoofdstuk V).
- (22) *Prometeo* verscheen voor het eerst op 15 november 1928. In het A.V.B. werd het bewaard tot 1 december 1929. In het I.I.S.G. tot 1935.
- (23) *Gesprekken met Adhémair Hennaut*, 8 april 1976; met *George Vereeken, Raymond Verdoodt*, 22 april 1976.
- (24) *Un document de la gauche Italienne* in *Bulletin de la L.C.I.*, février 1933, pp. 1-5. *Document de la gauche Italienne critiquant l'O.C.G.*, avril 1933, pp. 1-5 (Arch. Vereeken, III).
- (25) *Lettre de la section belge au Secrétariat International et à Léon Trotsky*, Léon Le-soil, 10 avril 1931, pp. 1-2. (Arch. Vereeken, II).
- (26) Fernand Huet, oppositioneel van Marchienne-au-Pont, steunde hen dikwijls op financieel gebied. Paul Sottiaux van Auvelais schreef dikwijls artikels over samenwerking met de Italiaanse immigranten.
- (27) *Remarques sur une lettre de Gourov (Trotsky) par la section de Bruxelles*, 1931, pp. 1-2. (Arch. Vereeken, II).
- (28) *Procès-verbal de la séance de la section de Bruxelles*, 14 octobre 1931, pp. 1-2. (Arch. Vereeken, II).
- (291) *A toutes les sections de l'Opposition Internationale de Gauche*, C.E., F.G.I., 6 septembre 1930, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (30) *Bulletin Intérieur*, section belge de la L.C.I., décembre 1933, no. 10, pp. 5-15. (Arch. Vereeken, 15).
- (31) *P.V. de la Fédération de Bruxelles*, 11 mai 1933, p. 1. (Arch. Vereeken, III).
- (32) *Gesprek met Raymond Verdoodt*, 22 april 1976.
- (33) *Gesprek met Raymond Verdoodt, o.c.*
- (34) *Lettre de la Fédération de Bruxelles à la Fédération de Charleroi*, 5 mai 1932, p. 2. (Arch. Vereeken, II).
- (35) *La Fédération de Bruxelles en accord avec le S.I. demande à toutes les sections l'aide pour le premier journal sorti en polonais*, 19 mai 1932, p. 1. (Arch. Vereeken, II).
- (36) *Correspondance avec le camarade Polonais*, 7 novembre 1932, pp. 1-2. (Arch. Vereeken, II).
- (37) Bestelling voor Parijs. *Raymond Molinier demande 50 numéros du journal Polonais*, 6 mai 1932, p. 2. (Arch. Vereeken, II).
- (38) *Correspondance avec le camarade Polonais*, 7 novembre 1932, pp. 1-2. (Arch. Vereeken, II).
- (39) *La V.C.*, 23 juillet 1933, p. 4.
- (40) Groupe d'Opposition Communiste, section Bruxelles, 23 octobre 1931, Procès-Verbal, Réunion, p. 2. (Arch. Vereeken, III).

- (41) *La V.C.*, 24 janvier 1932, p. 4.
De L.K.O. had in 1933-1934 maar één belangrijke Vlaamse groep, namelijk Leuven en die werkte samen met de Liga. Toen in juli 1934 ook de Antwerpse groep tot de internationale beweging van Leon Trotsky toetrad nam zij ook contact op met de Liga en sloot zich aan : *Liga Signaal*, 2.3.1935, p. 3.
- (42) R. VAN LERBERGHÉ, *De Internationale Anti-oorlogsliga (1931-1939)*, R.U.G., 1972-1973.
- (43) *La V.C.*, 6 et 20 mars, 3 en 17 avril, 29 mai, 12 et 26 juin 1932.
- (44) - *Lettre de la section de Bruxelles à Spaak*, 18 décembre 1931, p. 1.
- *Lettre de Spaak*, 23 décembre 1931, p. 1.
- *Lettre à Spaak*, 25 décembre 1931, p. 1.
- *Lettre à Spaak*, 29 décembre 1931, p. 1.
- *V.C.*, 24 janvier 1932, p. 4.
- (45) *La V.C.*, 8 février 1931.
- (46) *La V.C.*, 1 novembre 1931, p. 4.
- (47) *La V.C.*, 23 août 1931, p. 4.
- (48) G. VEREEKEN, *Juillet 1932. Journées insurrectionnelles et grève générale des mineurs*, Bruxelles, 25 mai 1974, pp. 1-3.
- (49) *La V.C.*, 22 février 1931, p. 4.
- (50) *La V.C.*, 28 juin 1931, p. 4.
- (51) *La V.C.*, 29 mai 1931, p. 4.
- (52) *La V.C.*, 21 août 1932.
- (53) *La V.C.*, 29 novembre 1931, p. 1.
- (54) Ch. DE SMET, *o.c.*, ?????
- (55) *Longue note et incomplète protestant contre la censure du comité de rédaction qui se trouve à Charleroi*, décembre 1932, pp. 1-6. (Arch. Vereeken, III).
- (56) *La V.C.*, 1 mai 1931, p. 1.
- (57) *La V.C.*, 13 décembre 1931, p. 1.
- (58) In een polemieek met Raymond VERDOODT over de brochure van G. Vereeken, *Grèves de juillet 1932*, 1975 (?), pp. 2-5.
- (59) G. VEREEKEN, *Juillet 1932. Journées insurrectionnelles et grèv générale des mineurs*, 25 mai 1974, pp. 1-64.
- (60) R. VERDOODT, *o.c.*, p. 1.
- (61) M. CLAEYS-VAN HAEGENDOREN, *o.c.*, p.
- (62) G. VEREEKEN, *o.c.*, pp. 1-64.
- (63) G. VEREEKEN, *o.c.*, p. 15.
- (64) *Bulletin de la L.C.I.*, février 1933, p. 6.
- (65) *Grande grève. Tract : aidons les mineurs belges*, s.l. (Frankrijk), s.d., p. 1.
- (66) R. VERDOODT, *o.c.*, p. 3.
- (67) *Bulletin de la L.C.I.*, février 1933, p. 5.
- (68) *La V.C.*, 4 septembre 1933, p. 2.
- (69) *Bulletin de la L.C.I.*, février 1933, p. 5. Centrale Révolutionnaire des Mineurs (ex-Chevaliers du Travail) (C.R.M. geleid door de K.P. De sekretaris was Julien Lahaut).
- (70) *La V.C.*, 21 août 1932, p. 2.

- (71) *La V.C.*, 4 septembre 1932, p. 2.
- (72) *La V.C.*, 4 septembre 1932, p. 2.
- (73) *La V.C.*, 18 septembre 1932, p. 2.
- (74) *La V.C.*, 31 juillet 1932, p. 2.
- (75) *Bulletin de la L.C.I.*, février 1933, p. 6.
- (76) *La V.C.*, 4 septembre 1932, p. 2.
- (77) *La V.C.*, 11 septembre 1932, p. 2.
- (78) *La V.C.*, 18 septembre 1932, p. 2.
- (79) *Bulletin Intérieur de la L.C. française*, 15 novembre 1932, pp. 6-8. (Arch. Vereeken, 14).
- (80) *La V.C.*, 25 septembre 1931, p. 2.
- (81) *Uit korrespondentie met de gemeentesekretaris van Châtelineau.*
- (82) *Uit korrespondentie met de gemeentesekretaris van Gilly.*
- (83) *Uit korrespondentie met de gemeentesekretaris van Ransart.*
- (84) *Uit korrespondentie met de gemeentesekretaris van Mont-sur-Marchienne.*
- (85) *La V.C.*, 23 octobre 1932, p. 4.
- (86) *La V.C.*, 16 octobre 1932, p. 2.
- (87) *La V.C.*, 9 octobre 1932, p. 2.
- (88) *La V.C.*, 13 novembre 1932, p. 3.
- (89) *Bulletin Intérieur de la L.C. française, loc. cit., ?????*
- (90) *La V.C.*, 20 novembre 1932, p. 3.
- (91) *La V.C.*, 16 octobre 1933.
- (92) *Bulletin Intérieur de la L.C. française, loc. cit.*
- (93) *La V.C.*, 6 novembre 1932, p. 2.
- (94) *La V.C.*, 6 novembre 1932, p. 1.
- (95) *La V.C.*, 13 novembre 1932, p. 5.
- La V.C.*,
- (96) *La V.C.*, 13 novembre 1932, p. 5.
- (97) R. VAN DOORSLAER, *De Kommunistische Partij van België en het Sovjet-Duitse niet-aanvalspakt*, Brussel, 1975, p. 48.
- (98) Point de vue du camerade Gourov (Trotsky), 15 juillet 1933. *Bulletin Intérieur de L'Opposition Communiste de gauche Internationale*, août 1933, no. 7, pp. 1-7.
- (99) *La V.C.*, 23 avril 1933, p. 4.
- (100) *La V.C.*, 30 juillet 1933, p. 4.
- (101) *La V.C.*, 7 avril 1933, p. 4.
- (102) *La V.C.*, 21 avril 1933, p. 4.
- (103) *La V.C.*, 3 septembre 1933, p. 1.
- (104) Procès-verbal du 27 juillet 1933 du S.I. *Bulletin Intérieur de l'Opposition Communiste de gauche Internationale*, augustus 1933, no. 7, pp. 14-15 (I.I.S.G.).
- (105) *La V.C.*, 10 septembre 1933, p. 1.
- (106) De l'Opposition au noyau de la nouvelle Internationale. *Bulletin de la L.C.I. (bolchévique-léniniste) (publié par le S.I.)*, 1933, p. 6 (I.I.S.G.).
- (107) Déclaration des quatres. *Bulletin de la L.C.I. (bolchévique-léniniste) (publié par le S.I.)*, 1933, pp. 4-5 (I.I.S.G.).
- (108) *La V.C.*, 7 janvier 1934, p. 1.
- (109) *Bulletin Intérieur*, septembre 1933, no. 9, pp. 1-10. (Arch. Vereeken, 15).

- (110) *Bulletin Intérieur*, octobre 1933, pp. 1-16. (Arch. Vereeken, 15). Nogmaals een bewijs van de stelling dat bij een samenwerking met een groep men zijn arbeidersbasis ontdekt.
- (111) *Bulletin Intérieur*, décembre 1933, no. 10, pp. 1-12. (Arch. Vereeken, 15).
- (112) Alle korrespondentie tussen beide groepen werd in de interne bulletijnen van september, oktober en december gepubliceerd.
- (113) *La V.C.*, 20 mars 1932, p. 4.
- (114) *Gesprek met Raymond Verdoodt*, 22 april 1976.
- (115) *P.V. de la Fédération de Bruxelles*, 17 mai 1933, p. 1. (Arch. Vereeken, III).
- (116) *Gesprek met Raymond Verdoodt*, 22 april 1976.
- (117) *Gesprek met George Vereeken*.
- (118) *La V.C.*, 22 juillet 1934, p. 2.
- (119) *Gesprek met Raymond Verdoodt*, 22 april 1976.
- (120) *P.V. de Bruxelles*, 11 mai 1933, p. 1. (Arch. Vereeken).
- (121) *La V.C.*, 10 juillet 1932, p. 4.
- (122) *Lettre de la F.Br. à la F. Charleroi*, 5 mai 1932, p. 1. (Arch. Vereeken).
- (123) *Gesprek met Maurice Boel en Raymond Verdoodt*, 22 april 1976.
- (124) *P.V. de Bruxelles*, 11 mai 1933. (Arch. Vereeken).
- (125) *Rapport au C.F.*, G. Vereeken, 22 mars 1933, pp. 1-2. (Arch. Vereeken).
- (126) *Note de protestation*, 10 février 1933, pp. 1-3. (Arch. Vereeken).
- (127) *P.V.*, juin 1933, assemblée nationale, p. 1. (Arch. Vereeken, 15).
- (128) *Bulletin Intérieur*, octobre 1933, p. 14. (Arch. Vereeken, 15).
- (129) *Bulletin Intérieur*, octobre 1933, p. 15. (Arch. Vereeken, 15).
- (130) - In 1932 : circulaire aan de jongeren, *Groupe Belge de l'opposition de gauche, groupe de Gauche*, Bruxelles, 28 mai 1932, pp. 1-2. (I.I.S.G.).
- In 1923 : *Bulletin international des jeunesses bolchévique-léniniste. Publié par la commission centrale internationale des jeunes près du S.I.* Rédaction-administration G. Vereeken, no. 1, januari 1934, pp. 1-7 (I.I.S.G.).
- (131) De deelnemers waren onder meer de Duitse S.J.V., de Noorse A.J.V., de jeugdsektie van de I.K.L. Le Communist League of America. Later ook jongeren van de Spaanse POUM en de I.L.P.
La V.C., 18 février 1934, p. 2.
- (132) G. HARMSEN, *Blauwe en Rode Jeugd*, Assen, 1961.
- (133) Noch in het werk van Harmsen, noch van Tichelman, noch van L. De Jong werd vermeld dat de conferentie van Brussel kwam. Enkel George Vereeken vermeldt dit. G. HARMSEN, *loc.cit.*; F. TICHELMAN, *Henk Sneevliet*, Amsterdam, 1974, p. 79; L. DE JONG, *Het koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog*, 's-Gravenhage, 1969, pp. 495-496; G. VEREKEN, *La guépeou, o.c.*, p. 68.
- (134) *Bulletin International des jeunesses bolchévique-léniniste*, augustus 1934, pp. 1-16.
- (135) J. RATHE, *Bijdragen tot de geschiedenis van de Eenheids- en Volksfrontbeweging in België (1934-1947); mislukking van een anti-fascistische frontvorming*, V.U.B., afdeling geschiedenis, academiejaar 1969-1970, pp. 253-260.
- (136) *La V.C.*, 29 juillet 1934, p. 3.
- (137) *Circulaire de la Fédération de Bruxelles aux communistes*, avril 1933, p. 2. (Arch. Vereeken, III).

- (138) - De verschillende artikels in *La V.C.*, vanaf 18 augustus 1934 tot december 1934. - J. RATHE, *loc. cit.*
- (139) Alle gegevens over de kwesties De Boeck en Willems werden verzameld uit de kommunistische en trotskistische pers van de jaren 30 tot 1968 in *Alle Macht aan de Werkers*, jan. 1969, pp. 1-8.
- (140) Alle teksten en brieven omtrent dit probleem werden door George Vereeken verzameld en uitgegeven in de vorm van een brochure. G. VEREEKEN, *Dossier du Plan Deman. Trahison et coup de masse 1934-1935*, pp. 1-84, Brussel, 1975.
- (141) *La V.C.*, 16 août 1934, p. 2.
- (142) *La V.C.*, 9 septembre 1934, p. 3.
- (143) G. VEREEKEN, *La Guépéou, o.c.*, p. 73.
- (144) P.V. du Comité National sur le tournant en: France, 25 novembre 1934, pp. 1-6. (Arch. Vereeken, 29).
- (146) G. VEREEKEN, *La Guépéou, o.c.*, p. 75.
- (147) Comité fédéral de Bruxelles à P'LS., 30 mars 1935, p. 1. (Arch. Vereeken, 29).
- (148) Procès-verbal de la Fédération de Charleroi, 30 mai 1935, p. 1. (Arch. Vereeken, 29).
- (149) Pamflet, augustus-september 1935. (Arch. Vereeken, 29).
- (150) - A. MUSIN, *Les grèves des mineurs*, s.l., 1935, p. 24.
- Brochure *La vie de Leon Lesoif*, Gilly, s.d.
- (151) *Aux groupements locaux et aux vendeurs du Communiste*, Etterbeek, 10.12.1930, p. 1 (Arch. Hennaut, I-39).
- (152) *A tous les lecteurs du "Communiste"*, s.d. (fin 1930?). (Arch. Hennaut, I-39).
- (153) J. DE BOE, *Un siècle de luttes syndicales (1842-1952)*, Bruxelles, Syndicat Unifié du livre et du papier, 1952, pp. 242-244.
- (154) *Lettre au camarade Deschamps*, Etterbeek, 23 juillet 1931, pp. 1-3. (Arch. Hennaut, II-52).
- (155) Medewerking gevraagd van bijdrage in de bladen van de R.S.P. en het N.A.S. *De Nieuwe Weg* en *De Arbeid*. *Brief van H. Sneevliet aan Lode Polk*, 22 september 1931 ?, p. 1. (R.S.P.-archief. - Internationale korrespondentie).
- (156) *Brief van Lode Polk aan H. Sneevliet*, s.d. (januari-februari 1931 ?), pp. 1-3. (R.S.P.-archief - Internationale korrespondentie).
- (157) *Brief aan de Antwerpse groep* (van Hennaut ?), Etterbeek, 19 februari 1932, pp. 1-3. (Arch. Hennaut, II-4).
- (158) *Lettre de Hennaut à Cerneels*, 6 février 1932, pp. 1-2. (Arch. Hennaut, II-10).
- (159) *Cher camarade* (Lettre de Hennaut à ?), s.d., (fin 1931), p. 1. (Arch. Hennaut, II-3).
- (160) *Cher camarade*, p. 2. (Arch. Hennaut, II-3).
- (161) *Waarde kamer(a)ad(en)*, brief van Hennaut, 1932. (Arch. Hennaut, II-8).
- (162) *Waarde makkers*, brief van Hennaut, 13 februari 1932, p. 1. (Arch. Hennaut, II-12).
- (163) *Circulaire aux groupes et correspondants de la Ligue*, Etterbeek, 1 mars 1932, p. 1. (Arch. Hennaut, II-13).
- (164) *Proposition présentées par le groupe de Bruxelles au prochain congrès*, s.d. (janvier 1932?), p. 1. (Arch. Hennaut, II-2).

- (165) *Circulaire aux groupes, o.c.*, p. 1. (Arch. Hennaut, II-13).
- (166) *Brief van Hennaut aan Axel Koefoed te Leiden*. Etterbeek, 3 april 1932, p. 1.
- (167) *Circulaire aux groupes, o.c.*, p. 1.
- (168) *Bulletin de la L.C.I.*, mars 1932, no. 2.
- (169) *Circulaire aux correspondants de la ligue*, Etterbeek, 17 mars 1932, p. 1. (Arch. Hennaut, II-14).
- (170) *Circulaire aux groupes*, Etterbeek, 18 avril 1932, p. 1. (Arch. Hennaut, II-17).
- (171) *Aux groupes de Seraing et Verviers*, 8 avril 1933, p. 1. (Arch. Hennaut, II-32).
- (172) *Circulaire aux groupes*, 18 avril 1932, p. 1. (Arch. Hennaut, II-17).
- (173) *Ontwerpresolutie over de houding aan te nemen bij de verkiezingen, 8 september 1932*, pp. 1-2. (Arch. Hennaut, II-22).
- (174) *Rapport sur une proposition au Réveil syndicaliste de Collaboration avec les anarcho-syndicalistes en général*, janvier 1933, pp. 1-4. (Arch. Hennaut, II-25).
- (175) *Communications aux groupes*, Etterbeek, 11 janvier 1933, p. 1. (Arch. Hennaut, II-28).
- (176) - *Gesprek met Adhémar Hennaut*, 8 april 1976.
- SIMON-RORIVE maakt er geen melding van dat het blad van de syndikalisten zich omvormde tot blad van de aktiekomitees.
M. SIMON-RORIVE, *o.c.*,
- (177) Onder andere de aktie rond de boykot tegen Duitsland begin 1934.
- (178) *Bulletin intérieur*, décembre 1933, p. 8. (Arch. Vereeken, 15).
- (179) *Bulletin intérieur*, décembre 1933, pp. 6-12. (Arch. Vereeken, 15).
- (180) De evolutie van de Socialistische Strijd kennen wij onvoldoende. Wij weten dat in 1929, toen de B.W.P. geen regeringsverantwoordelijkheid meer opnam het blad *Socialistische Strijd* stopgezet werd. We veronderstellen dat enkele van die mensen terug naar de B.W.P. gingen en anderen nauw aansloten bij de trotskisten, namelijk : John De Lantsheer (Rooie Jan, scheepshersteller), Ward Tijck, Stevens, Jaak Hendriks (scheepshersteller).
- (181) *Klassenstrijd*, 9 december 1933, p. 1.
- (182) *Projet de la résolution sur la situation dans le groupe d'Anvers présentée à la Conférence Nationale de la Ligue des Communistes Internationalistes*, pp. 1-2. (Arch. Hennaut, II-62).
- (183) *La situation dans le groupe Anvers*, p. 1. (Arch. Hennaut, II-63).
- (184) *Aan de meerderheidsfraktie van de Revolutionaire Socialisten Bond Antwerpen*, 31 augustus 1934. (Arch. Hennaut, II-72).
- (185) *Brief aan Lode Polk van Hennaut*, 31 augustus 1934, pp. 1-2. (Arch. Hennaut, II-73).
- (186) *Aan den Revolutionaire Socialisten Bond Antwerpen*, Brussel, 27 november 1933, pp. 1-3. (Arch. Hennaut, II-51).
- (187) *Klassenstrijd*, Orgaan van den Revolutionairen Socialisten Bond (Aangesloten bij de Liga der Int. Kommunisten), s.d. (mei 1934 ?), p. 1 en volgende.
- (188) *Klassenstrijd*, Orgaan van de Revolutionairen Socialisten Bond, oktober 1933-1934.

BIBLIOGRAFIE

A. BRONNEN

I. NIET-UITGEGEVEN BRONNEN

1. **Archief George VEREEKEN.**
Bevat allerlei dokumenten van de K.P.B. (1925-28) en van de Belgische en buitenlandse trotskistische groepen, tot na Wereldoorlog II.
2. **Archief Adhémar HENNAUT**
Het belangrijkste archief voor de geschiedenis van de Belgische Oppositie voor de periode 1928-1930. Bevat eveneens dokumenten van de K.P.B. (1925-1928), en van de Internationale Kommunisten (1931-1940).
3. **Fondation Joseph JACQUEMOTTE**
Archives du P.C.B. (1919-1940) van 1925 tot 1935.
4. **R.S.P.-archief (1928-1935).**
Onder beheer van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam.
5. **Kopie van een brief aan Barbusse van Charles Plisnier, Brussel 29 januari 1930, Affaire Panait Istrati.** In het bezit van Eveline CAPIAU-LAUREYS.

6. **Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam.**
Interne en internationale interne bulletijnen van de Linkse Kommunistische Oppositie, en van de Fraction de la Gauche Italienne (bordigisten).
7. **Archief Leon Lesoil.**
Vooral trotskistische tijdschriften voor de periode van vóór de tweede wereldoorlog.
8. **Jean-Pierre Casimir.**
Erfde enkele brochures en boeken van de trotskistische militant Leon Laurent.
9. **Interviews.**
Met George Vereeken, Maurice Bocquaert, Maurice Boel, Adhémar Hennaut, Jef Van Der Helst, War Van Overstraeten, Raymond Verdoodt, Clementine Dumortier, Perrone (zoon Ottorino Perrone), Victor Bougard, Emile Van Ceulen en Camille Loots.
10. **Briefwisseling met o.m. :**
Breitman George, Guillaume Dekrom (lid Union Socialiste Anti-Fasciste), Jean Puissant, Nestor Verhaegen (zoon van Charles), Jean Poisson en Pierre Broué.

II. UITGEGEVEN BRONNEN

1. **Officiële bronnenpublicaties.**
Parlementaire Handelingen Kamer : 1928-1929.
2. **Brochures uitgegeven door de Oppositie van 1928-1945** (deze uit de archieven werden niet meer afzonderlijk opgenomen).
– *Wetgevende verkiezingen 1929, Kommunistische Oppositie (S.A.A., ongeklasseerd hedendaags materiaal (kelder)).*
– *Wat wil de Oppositie van de Russische Bolsjewistische Partij ? Wat wil de*

- Oppositiegroep der Kommunistische Partij in België*, s.d., Ukkel (S.D.).
 – *Memento sur la naissance du P.C. de Belgique*, kaderscholing 1957-58, auteur onbekend (F.J.J.).
 – *La Vie de Leon Lesoil*, Gilly, s.d. (1946 ?).

3. Oude en recente brochures over en van de trotskisten in België en in het buitenland

- VEREEKEN (G.), *Les journées insurrectionnelles de juillet 1932*, Bruxelles, s.d.
 VEREEKEN (G.), *Dossier du Plan De Man. Trahison de coup de massue 1934-1935*.
 PABLO (M.)-TICHELMAN (F.), *Geschiedenis van de vierde Internationale*, s.l., s.d.
 SHACHTMAN (M.), *Genesis of Trotskysm. The first ten years of the left Opposition*, s.l., s.d.
Déclaration des 83. Documents inédits Paris, octobre 1927. (F.J.J. Bibliothèque Populaire).
Plate-forme politique de l'Opposition Russe. Documents inédits, Paris, novembre 1927 (F.J.J. Bibliothèque).
La Plate-forme de l'Opposition trotskiste, Bureau d'Édition, Paris, s.d. (F.J.J. Bibliothèque).
 L. TROTSKY, *Drie opvattingen over de Russische Revolutie*, Schiedam, s.d.

III. WERKEN (selektieve bibliografie)

- ALEXANDER (R.J.), *Trotskyism in Latin America*, Stanford, 1976.
 BAECHLER (J.), *Politique de Trotsky*, Paris, 1968.
 BAHNE (S.), *Der Trotskismus in Deutschland (1931-1933). Ein Beitrag zur Geschichte der K.P.D. und der Komintern*, Diss. Heidelberg, 1958.
 BROUE (P.), *Le parti bolchévique*, Paris, 1963.
 CANNON (J.P.), *The history of American Trotskysm*, New York, 1944.
 CRAIPEAU (Y.), *Le mouvement trotskyste en France*, Paris, 1972.

- DEUTSCHER (I.), *The Prophet Unarmed. Trotsky (1921-1929)* (v. II); *The Prophet Outcast. Trotsky (1929-1940)* (v. III), New York, 1963.
- DEUTSCHER (I.), *Stalin. Een politieke biografie*, Hilversum, 1963.
- Documents of the Fourth International. The formative Years (1933-1940)*. New York, 1973.
- DRECHSLER (H.), *Die Sozialistische Arbeiterpartei Deutschlands (S.A.P.D.)*, Meisenheim, 1965.
- DREYFUS (M.), *Sur l'histoire du mouvement trotskyste en Europe de 1930 à 1951*, Mouvement Social, juillet-septembre 1976, no. 96.
- FRANK (P.), *La Quatrième Internationale. Contribution à l'histoire du mouvement trotskyste*, Paris, 1973.
- GRAS (C.), *Alfred Rosmer et le mouvement révolutionnaire international*, Le Mouvement Social, janvier-mars 1971, no. 74, pp. 9-19.
- GRAS (C.), *Alfred Rosmer et le mouvement communiste international*, Paris, 1971.
- GROVES (R.), *The Balhamgroup*, London, 1974.
- DE KADT (J.), *Uit mijn communistentijd*, Amsterdam, 1965.
- KAHAN (V.), *The Communist International, 1919-1943. The personal of its highest bodies*, International Review of Social History, vol. XXI, 1976, part 2.
- MARIE (J.J.), *Le Trotskisme*, Paris, 1970.
- NAVILLE (P.), *Trotsky vivant*, Paris, 1972.
- PAGES (P.), *El movimiento Trotskista en España (1930-1935)*, Barcelona, 1977.
- PLUET (J.), *Trotski et le trotskisme*, Paris, 1971.
- PERTHUS (M.), *Henk Sneevliet, revolutionair-socialist in Europa en Azië*, Nijmegen, 1976.
- RABAUT (J.), *Tout est possible. Les gauchistes français (1929-1944)*, Paris, 1974.
- ROUSSEL (J.), *Les enfants du prophète. Histoire du mouvement trotskyste en France*, Paris, s.d. (1972).
- SINCLAIR (L.), *Leon Trotsky, a bibliographie*, Stanford, 1972.
- SORLIN (I.) en (P.), *Lénine, Trotsky et Staline*, Paris, 1965.
- SOUVARINE (B.-), *Staline*, Paris, 1935.
- TICHELMAN (F.), *Henk Sneevliet. Een politieke biografie*, Amsterdam, 1974.
- Théses, manifestes et résolutions adoptés par les Ie, IIe, IIIe et IVe congrès de l'Internationale Communiste*, Paris, 1975.

- TROTSKY (L.), *The Third International after Lenin*, New York, 1970.
- TROTSKY (L.), *Le Mouvement Communiste en France (1919-1939); Textes choisis et présentés par Pierre Broué*, Paris, 1967.
- TROTSKY (L.), *The Challenge of the left opposition (1923-1925)*, New York, 1975.
- TROTSKY (L.), *La Révolution Trahie*, Paris, 1963.
- Writings of Leon Trotsky, 1929, 1930, 1930-1931, 1932, 1932-1933, 1933-1934, 1934-1935*, New York, 7 dln.

B. BIJ DEEL II

- Bibliographie de Hem Day*, Paris-Bruxelles, 1964.
- BIJNENS (A.), *De oorsprong van de Kommunistische Partij in België (1917-1921)*, K.U.L., Fakulteit voor Economische en Sociale Wetenschappen, Instituut voor Politieke Wetenschappen, 1969.
- BODART (R.), *Charles Plisnier*, Paris, 1951.
- BORMS (K.), *La Grève des dockers*, Centre de Recherche et d'Information Socio-Politique, Bruxelles, 1973, nos. 618-619.
- DE CLEMENTI (A.), *Amadeo Bordiga*, Torino, 1971.
- DELSINNE (L.), *Le mouvement syndical en Belgique*, Brussel, 1936.
- DE SMET (C.), *De Vlaamse afdelingen van de Kommunistische Partij (1921-1926)*, R.U.G., Sektie Nieuwste Geschiedenis, Akademiejaar 1972-1973.
- DE SMET (R.E.), EVALENKO (R.), FRAEYS (W.), *Atlas des élections belges 1919-1954*, Brussel, 1959.
- Dossier Van Extergem*, Vlaams Marxistisch Tijdschrift, 1ste jg., 1976, pp. 7-87.
- Les Fastes du Parti (1885-1960)*, Bruxelles, s.d.
- La Fondation du P.C. de Belgique. Documents présentés et commentés par Claude RENARD*, in : Cahiers Marxistes, no. spécial, 1971.
- FOULON (R.), *Charles Plisnier : Figure de Wallonie*, Institut Jules Destrée, 1971.
- FRENSSSEN (H.), *Leo Frenssen (1880-1946). Een marginaal politikus tussen de twee wereldoorlogen*, R.U.G., 1975.
- LE BRUYN (M.), *Ontwikkeling en aktie van de Kommunistische Partij van België van 1927 tot 1933. Bijdrage tot de studie van het Stalinistisch fenomeen*, K.U.L., september 1977.

- PETERMANN (S.), *L'élaboration doctrinale du syndicalisme socialiste en Belgique*, Mémoire, U.L.B., 1968-1969.
- PLISNIER (Ch.), *Faux Passeport*, Paris, 1936.
- PIUSSANT (J.), *Fédération Socialiste républicaine du Borinage 1919-1939*, Res Publica, 1968/4.
- RATHE (J.), *Bijdragen tot de geschiedenis van de Eenheids- en Volksfrontbeweging in België (1934-1937); mislukking van een links anti-fascistische frontvorming*, V.U.B., afdeling Geschiedenis, 1969-1970.
- ROUSSEL (J.), *La vie et l'oeuvre ferventes de Charles Plisnier*, Edition Subervie Rodez, 1957.
- SERTIJN (M.), *Avondlandstemming bij de jonge avant-garde in Vlaanderen na 1928*, Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, V, 1974, 3-4, pp. 547-580.
- SIMON-RORIVE (M.), *La presse socialiste et révolutionnaire en Wallonie et à Bruxelles de 1918 à 1940*, Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Leuven, 1974, Cahiers 75.
- SIMON-RORIVE (M.), *La presse de gauche éditée et diffusée à Liège face à la IIème République d'Espagne 1931-1939*, Mémoire de licence, Faculté de philosophie et lettres, U.L., 1969-1970.
- STACHEWSKI, *L'Action Socialiste (1933-1935)*, U.L.B., 1975.
- STEINBERG (M.), *Un certain combat : Joseph Jacquemotte (1883-1936)*, Cahiers Marxistes, 1974, IV, V en VI.
- STEINBERG (M.), *Julien Lahaut*, Cahiers Marxistes, Nouvelle série no. 17 (36), 6e année, september 1975, pp. 1-12.
- VAN DOORSLAER (R.), *De Kommunistische Partij van België en het Sovjet-Duits niet-aanwaspakt*, Brussel, 1975.
- VAN ISACKER (K.), *De Antwerpse dokwerker (1830-1940)*, Antwerpen, 1966, pp. 191-198.
- VAN LERBERGHE (R.), *De Internationale Anti-Oorlogsliga (1931-1939)*, R.U.G., sekte Nieuwste Geschiedenis, Akademiejaar 1975-1976.
- VEREKEN (G.), *La Guépéou dans le mouvement trotskyste*, (manuscrit), 1972.
- WATTILON (L.), *The Knights of Labor in Belgium*, Los Angeles, 1959.
- WOLFERS (F.), *L'Origine du mouvement trotskyste en Belgique*, U.L.B., section sociologie, Akademiejaar 1974-1975.

LIJST DER AFKORTINGEN

A.S.R. :	Action Socialiste Révolutionnaire.
A.V.B.	Archives de la Ville de Bruxelles.
B.W.P.	Belgische Werklieden Partij.
C.M.E.	Cercle Marx Engels.
C.C.	Centraal Comité.
C.R.M.	Centrale Révolutionnaire des Mineurs.
C.C.I.J.	Commission Centrale Internationale de la Jeunes.
E.K.K.I.	Eksekutief van de Komintern.
F.J.J.	Fondation Joseph Jacquemotte.
G.C.I.	Groupe Communiste Indépendant.
I.A.H.	Internationale Arbeiders Hulp.
I.I.S.G.	Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis.
I.K.	Internationale Kommunisten (Groep Hennaut).
I.L.O.	Internationale Linkse oppositie.
I.R.H.	Internationale Rode Hulp.
I.S. (S.I.)	Internationaal Sekretariaat (Secrétariat International).
K.B.	Koninklijke Bibliotheek.
K.I.	Komintern (IIIde Internationale).
K.J.	Kommunistische Jeugd.
K.O. (O.C.)	Kommunistische Oppositie (Opposition Communiste).
K.P. (B.)	Kommunistische Partij (van België).
K.P.D.	Kommunistische Partij van Duitsland.
K.P.S.U.	Kommunistische Partij van de Sovjet-Unie.
L.C.I.	Ligue Communiste Internationale (Bolchévique-léniniste) - Ligue des Communistes Internationalistes.
L.K.O. (O.C.G.)	Linkse Kommunistische Oppositie (Opposition Communiste de Gauche).

M.I.P.	Musée International de la Presse.
M.O.E.	Main d'Oeuvre Etranger.
O.S.P.	Onafhankelijke Socialistische Partij.
P.B. (B.P.)	Politiek Bureau (Bureau Politique).
P.S.R.	Parti Socialiste Révolutionnaire.
R.S.B.	Revolutionair Socialisten Bond.
R.S.P.	Revolutionaire Socialistische Partij.
R.V.I.	Rode Vakbewegings Internationale.
R.V.O.	Rode Vakbewegings Oppositie.
S.A.A.	Stadsarchief Antwerpen.
S.B.A.	Stadsbibliotheek Antwerpen.
S.J.W. (J.G.S.)	Socialistische Jonge Wacht (Jeune Garde Socialiste)
S.U.	Sovjet-Unie.
U.B. (B.E.)	Uitvoerend Bureel (Bureau Exécutif) of Eksekutief.
U.B.G.	Universiteits Bibliotheek Gent.

AFKORTINGEN VAN DE GEBRUIKTE BLADEN

C. le C.	Contre le Courant.
Le C.	Le Communiste.
de K.	de Kommunist.
Dr.R.	Drapeau Rouge.
R.V.	Rode Vaan.
La V.C.	La Voix Communiste.

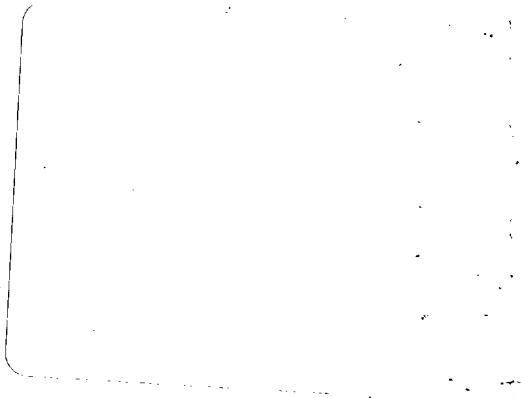
SELEKTIEVE LIJST VAN PERSOONSNAMEN

- AERTS Hubert : 102
ATLAS Octave : 196
AUCQUIER Victor : 228, 230
BEAUDOUX Hernant : 102
BERTRAND B.E. : 102
BEYAARD Josephine : 176
BLAVIER : 157, 158
BOCQUAERT Maurice : 94, 99, 137
BOGAERT Ernest : 94, 98, 102
BONDAS Florent : 91, 97-99, 215, 218
BONVOISIN : 66, 71, 91, 125, 153, 242
BOULANGER Louis : 201, 231
BOURGEOIS Emile : 128
BOURGEOIS Guillaume : 98, 99, 102, 116, 136, 148, 152, 241, 245
BRAEM P. : 102
BRACOPS Joseph : 63, 83, 84, 97, 243
BRUNFAUT Fernand : 81
BUISSERET : 125
BUYLE Emile : 137, 175
CALLEWAERT Jean : 155
CANON Lucien : 90, 102, 126
CERNEELS Eugène : 183, 215, 234
CHAPELIER Emile : 99, 210, 214
CLAISE Gaston : 242
CLOOSTERMANS Nestor : 47, 54, 92, 98, 102, 103, 112, 121, 126, 137, 139, 156, 240
COENEN Felix : 67, 68, 70, 71, 74, 76, 79-85, 87, 97-99, 101, 114, 153, 242
COOLS : 241
CORDIER George : 66
CORNEZ Jean-Baptiste : 193
COUNET : 125
COUSAERT : 154
DAUGE Walter : 227, 230, 232
DAVENNE Jules : 102
DE BOE Jean : 176, 210
DE BOECK Henri : 71, 74, 79, 81, 88, 90, 101, 110, 112-114, 160, 203, 204, 241, 246, 262
DE BREUCK Hendrik : 215
DE BRUYN : 95-97, 101
DE COSTER Lode : 229
DE LAERE : 102
DE LANDTSHEER John : 155, 263
DELBAR Nicolas : 122, 154, 247
DE LEE Leon : 229
DE MEUR Jef : 167
DE MEYER Jef : 50, 79, 123, 128, 140, 242
DE PAUW Lievin : 228, 229
DERMUL Alfons : 95, 98, 99, 111
DESCHAMPS Jozef : 102, 162, 234
DESMEDT : 175, 183
DE SUTTER : 97, 98
DE TISTE Hubert : 102, 125, 254
DE WAET Alexander : 47, 57, 80, 102, 103, 123, 158, 162, 169, 187, 193, 196, 197, 243
DEWEEDT Frederic : 102, 124, 187
DE WOLF G. : 79, 102, 136, 242
DOLHAIN X.V. : 80, 125, 242
DORMONT : 157
DORREMANS Pierre : 154, 210, 211, 232
DU CARME François : 163
DUFOING Eugène : 88, 102

DUMORTIER Clementine : 62, 74, 104,
 110, 111, 154, 241, 243
 ENGELÉN Pierre : 125
 ERNESTAN : 176
 ERNST : 54, 239
 EVERLING Charles : 44, 54, 56, 58, 97,
 153, 240
 FORIERS Louis : 56, 240
 FRENAY J. : 102, 239
 FRENSSÉN Leo : 98-99, 159, 160
 FUX George : 198, 229
 GALLOY Florent : 231
 GANGRIER : 54
 GAUTHY weduwe, P. en Emile : 126, 234
 GEERTS Arthur : 53-58, 62, 63, 78, 81-
 84, 239-241
 GELIJKENIS A. : 217
 GENTIEL Elias : 176
 GERARD Martin : 102
 GILLES Louis : 125
 GLINEUR Henri : 98, 99, 101, 142, 197
 GOOSSENS Berten : 128
 GORREN Jean : 79, 80, 93, 95, 99, 136,
 147, 222, 242
 GRABOVSKY : 241
 GROLET Alexander : 196
 GUILLEMIN Michel : 97, 136, 179, 182,
 206
 GUYOMARD L. : 104, 124, 125, 140, 142,
 144, 251
 HENDRIKS Jaak : 263
 HENIN Jules : 192, 196
 HENNAUT Adhemar : 49-51, 65, 66, 72,
 78, 81-85, 94, 96, 102, 104, 110, 111,
 113, 116, 117, 120-122, 159, 160, 162,
 166, 169, 170, 172, 179-181, 183, 185,
 186, 193, 198, 200-202, 205, 206, 209-
 211, 215-218, 232-234, 238, 239, 242
 HENNEAUX Zéphin : 102
 HERBRANTE H. : 183
 HERMANS : 157
 HEYNDELS Isidoor : 56, 58, 240
 HILDEBRAND : 186, 201, 202
 HIOCO E. : 95, 167
 HUET Fernand : 102, 192, 197, 258
 IRTOU : 122
 JACQUEMOTTE Joseph : 42-45, 46-48,
 53-57, 60-63, 65-68, 71, 75, 76, 79-85,
 95-103, 105, 107, 109, 124, 130, 151,
 153, 193, 197, 219, 221, 238, 241, 244
 JERNA : 125
 JUPRELLE : 90
 KAINSKOP Elise : 254
 KESTEMONT Berthe : 54, 56, 57, 96, 97
 KRFUTZ M. : 125, 254
 LAHAUT Julien : 80, 81, 90-91, 100, 125,
 155-158, 197, 261
 LAMBOT : 158, 193
 LAMOTTE Henri : 123, 137
 LARCIER : 88, 122, 175
 LAUNOY Florent : 231
 LAURENT Henri : 203, 204
 LAURENT Leon : 90, 97, 126
 LAZAREVITCH Nicolas : 176, 210
 LEBRUN Louis : 97, 124, 140, 142, 192
 LEEMANS : 57
 LEFEBVRE Maximilien : 102, 142
 LEGRAND : 102
 LEISTERT : 91
 LEMMENS Louis : 231
 LEON Abraham : 232
 LESOIL Leon : 72, 81, 96, 99, 102, 103,
 111, 123-125, 153, 156-158, 162, 165,
 169, 183, 185, 187, 192, 193, 195, 197,
 226, 228-230, 244
 LEWITSKY W. : 186
 LIEBAERS Frans : 53-58, 62, 63, 81-84,
 238-241
 LIENART Claus en Robert : 136
 LINKENHELD : 97, 99
 LOOTENS Michel : 66, 72, 81, 96, 98, 102,
 103, 111, 116, 136, 139, 153, 213, 218,
 234, 247
 LOOTS Camille : 228, 231
 LOWET Lucien : 232
 MAESSCHALK W. : 156, 158
 MARCHAND Emile : 57, 153, 176, 238
 MARTENS Viktor : 122, 184, 218, 241,
 247

MASSART Charles : 44, 96, 98
 MASSART René : 102
 MATHIEU Marcel : 97, 102, 105, 112, 116, 154
 MATHYS Gaston en Karel : 99, 102
 MEUNIER : 122
 MEYSKENS : 136
 MILL Obin : 170, 171, 183
 MINNAERT Ferdinand : 66, 71, 99, 221
 MONSEUR : 97
 MORDANT : 91
 MORRIENS Frans : 56, 58, 66, 71, 79-83, 130, 153, 160
 MUSSCHE Joseph : 98-99, 102
 NONNI Vittorio : 102, 188
 PASQUE René : 231
 PASTEEL Gilbert : 112
 PERONE Ottorino : 154, 161, 177, 184, 233, 258
 PETIT Omer : 66, 91, 98, 102
 PICK : 102
 PIETTE : 122
 PIETTE Nicolas : 57, 179, 182
 PIROTTE : 136
 PLISNIER Charles : 80, 93, 95, 99, 102, 103, 111, 116, 117, 126, 141, 143, 144, 161-163, 166, 177, 244
 POELS : 47, 102, 136
 POLART Noë : 126, 158, 173
 POLK Lodewijk : 57, 66, 90, 99, 102, 103, 127, 162, 210, 211, 216, 218, 242
 POMMEE Lucien : 91, 125, 206
 POULET Robert : 96
 RACINE Claire : 97
 RAMON Louis : 71, 79, 80, 87, 93, 95, 106, 148, 242
 RENERY Lucien : 57, 102, 228, 232
 RENSON Nelly : 98, 98
 RICHIR Camille : 196, 206
 ROSKAMS : 136
 SAUSSEZ Henri : 66, 102
 SAXE Nora : 201
 SCHAVITZ Pierre : 201
 SCHOOLS Jef : 102
 SERWY C. : 99, 256
 SHAFMAN : 122
 SINIA Alfred : 136
 SMESMAN Oscar : 178
 SMETS Leo : 57, 98, 102, 213, 218, 242
 SOEP Abraham : 98, 99
 SOTTIAUX Paul : 102, 243, 258
 STE(E)NO : 154
 STEVENS : 54, 239, 263
 STIERS Eduard : 66
 THONET Joseph : 47, 64, 66, 90, 96, 97, 100, 111
 TRIFFET Alphonse : 102
 TROTSKY Leon : 11, 19-27, 29-37, 41, 58-60, 63, 66, 71, 78-80, 83, 85, 103, 117, 119, 130, 150, 161-163, 167-172, 177-183, 188, 198, 200, 201, 205, 207, 208, 215-218, 222, 224, 231, 247
 TROUSSON Robert : 63, 122, 184, 241, 247
 TYCK Edouard : 155, 175, 263
 VALLOT Jean : 215, 218, 234
 VAN BELLE Francis : 231
 VAN BOEKSEL : 229
 VAN CAUWENBERGHE Maria : 229
 VAN CROONENBORGH Frans : 136, 215, 234
 VAN DEN BOOM George : 57, 79, 101, 112, 159
 VAN DEN BORRE Guillaume : 57, 97-98, 136, 146, 238
 VAN DEN HEUVEL Louis : 79, 102, 116, 120, 136, 153, 154, 240, 244
 VAN DEN HOVEN Jehan : 233, 234
 VAN DEN SOMPEL Oscar : 98-99, 139, 159
 VAN DER BORGHT Pierre : 124, 142, 157, 192, 196, 197
 VAN DER CAMMEN : 122
 VAN DER ELST Jef : 94, 136
 VAN DOOREN Frans : 50, 57, 66, 102, 121, 123, 128, 139, 218
 VAN EECKHOUDT Walter : 125
 VAN EXTERGEM Jef : 139, 140, 144, 159-160, 163

VAN GERFSOM : 154
VAN HOEGAERDEN Jean : 102, 122, 136,
186, 218, 234, 247
VAN LANDEGHEM Pierre : 91, 117, 119,
127, 175, 247
VAN MELKEBEKE Jan : 99, 102, 122, 176
VAN OVERSTRAETEN War : 42-45, 46-
505, 58, 60, 62, 65-67, 71-74, 76-85, 87,
90, 94-106, 108, 110-114, 116, 120-127,
130, 134, 146, 148, 151-153, 162, 168-
172, 176, 179, 182-186, 209, 211, 222,
238, 239, 241, 242
VERCRUYCE : 56, 58, 240
VERDOODT Raymond : 190, 192, 201,
229
VEREKEN George : 47, 50, 57, 61-63, 71,
88, 94, 104, 110, 136, 148, 166, 167,
175, 179, 182-188, 195, 197, 199, 201,
202, 204-207, 209, 224, 227, 229, 230-
232, 238, 241, 247
VERFAILLE : 102
VERHAEGEN Charles : 193
VERKEST : 99
VOGLET : 122
VOS Jules : 228
WACKENIER Emile : 79, 82, 98, 101
WILLEMS Marc : 50, 66, 88, 90, 203, 204,
262
WOUWERMANS Pierre : 231
ZILS : 239

Nadya De Beule werd

in 1955 te Lokeren geboren.

Ze studeerde geschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Gent.

Als onafhankelijk historicus publiceerde zij verder nog «De Geschiedenis van de eerste mei in België».

De trotskistische beweging in ons land telde van bij haar ontstaan een enthousiaste groep aanhangers en een al even fervente groep tegenstanders. Als één van de twee tendenzen binnen de Kommunistische Partij van België die in de discussie binnen de Sovjet-partij de zijde van Trotsky koos, werd zij om die reden uit de partij gestoten. Dit boek verhaalt verder de lotgevalen van de autonome trotskistische organisatie tot de tweede wereldoorlog. Belangrijk is deze studie over de Belgische trotskisten als een nationaal verschijnsel van een internationale beweging, als een bewogen episode uit de geschiedenis van de K.P.B., en tenslotte als een bijdrage over een tendens in onze arbeidersbeweging, die meer door haar verrijkend ideeëngoed dan door haar numerieke sterkte een inbreng heeft gehad in de linkerzijde.